

Biga Cubensis

A világvége-csapda

© Biga Cubensis, Gombor Gábor
Fedélterv és illusztráció: © Gombor Gábor

Tipográfia: Földes Judit

Dekameron könyvkiadó

Biga Cubensis

A VILÁGVÉGE-CSAPDA

Mit üzen a Jelenések könyve?

ISBN: 963 93331 34 1

DEKAMERON 2003

Tartalomjegyzék

Köszönetnyilvánítás	9
Bevezetés	10
Írásértelmezés	11
Írást az Írással	12
Az Ószövetség szerepe	13
A Biblia hallgatósága és címzettjei	14
Isten és az idő	16
Evangéliumok	18
Pál levelei	19
Péter levelei	21
Jakab levele (i.sz. 60 vagy korábban)	21
János levelei (i.sz. 60-65)	21
Júdás levele (i.sz. 60-62)	22
Jelenések könyve (i.sz. 68)	22
Apostoli tévedés?	23
Segédeszközök	24
Apokalipszis az evangéliumokban	25
Máté 24 kommentár	26
Jövendölés a templomra - Mt. 24.2	27
A világ vége - Mt. 24.3	28
Hamis próféták és krisztusok - Mt. 24.4-5 és Mt. 24.11	31
Háborúk - Mt. 24.6	33
Nemzet nemzet ellen, éhínség és földrengés - Mt. 24.7	33
Az üldözés - Mt. 24.8-10	36
Az egész világon - Mt. 24.14	38
A pusztító utálatosság - Mt. 24.15	40
Menekülés Júdea hegyeibe (Mt. 24.16-20)	46
A nagy nyomorúság (Mt. 24.21)	47
Közvetlenül ama napok után - Mt. 24.27-29	53
Jel és a felhők (Mt. 24.30)	57
A szentek összegyűjtése (Mt. 24.31)	60
Nemzedék - Mt. 24.34	62
Ég és föld elmúlik - Mt. 24.35	65
A Máté 24 és a Lukács 21-es fejezetek	68
Jézus eljövetele	71
"meglátják az Emberfiát eljönni"	71
Szemük láttára felemeltetett - Apcsel. 1.11	73
"Íme eljövök hamar!"	77

A feltámadás	79
A halottak feltámadása	79
Feltámadások a Parúzia előtt	80
Énok és Illés	81
Az új ígélet	83
Pál esete a farizeusokkal	89
Mikor?	90
Nincs házasság?	92
Hümenaiosz tévedése	93
Összegzés	94
Az elragadtatás	96
Az 1Thessz kontextusa	96
Elragadtatás a levegőbe	98
Elragadni	102
Menekülés?	102
A mennyei hajlékok	103
Fizikai elragadtatás - a "fülsüketítő csend"	103
Az Antikrisztus	105
Templom és a törvény - Az átmeneti kor	108
Égve felbomlanak	108
Törvény és próféták	109
A megváltás ígérete	112
A templom előkép	114
A 40-es szám jelentősége	117
A szövetségek váltása	118
Az ószövetségi szentek	120
Következtetés	121
A törvénytípró	122
A Jelenések könyve	130
A Jelenések datálása	130
Bevezetés	133
Kinek íródott?	133
A hét trombita	135
Trombiták és poharak összehasonlítása	136
Az első trombita - Jel. 8.6	138
A második trombita -Jel. 8.8	139
A harmadik trombita - Jel. 8.10	140
A negyedik trombita - Jel. 8.12	142
Ötödik trombita - Jel. 9.1-12	143
Nem lesz többé idő - Jel. 10.6	146
A hatodik trombita - Jel. 9.14-21	147
Armageddon	151
A két tanú - Jel. 11.3-12	152
A hetedik trombita - Jel. 11.15-19	156

A fenevad	159
A fenevad száma - Jel. 13.17-18	159
A fenevad bélyege - Jel. 13.16	160
Ad és vesz - Jel. 13.17	161
Az öt király - Jel. 17.9	163
Meghal és feltámad - Jel. 13.3	168
A nyolcadik fej - Jel. 17.11	169
Tíz szarv és cserép - Jel. 17.16	172
Összegzés	173
A hét pohár - Jel. 16.1-16.21	174
A nagy Babilon	175
Babilon, a nagy város - Jel. 18.21	176
Szodoma és Egyiptom - Jel. 11.8	176
A nagy parázna - Jel. 17.1-5	178
Részeg a vértől - Jel. 17.2	179
A hét hegyre épült város - Jel. 17.9	180
A föld kereskedői és királyai - Jel. 18.9-11	181
A három részre szakadt város és lakosai	182
Honnan írt Péter?	184
A Sátán megkötözése - Jel. 20.1-20.7	185
Kicsoda Sátán?	188
A Sátán szó	188
Lucifer, a hajnal fia	188
Beelzebub	190
A vádló	190
Sátán a Bibliában	191
Góg és Magóg - Jel. 20.8	193
Ezer év - Jel. 20.2-7	195
Millennium - Jel. 20.4	196
A Sátán veresége - Jel. 20.10	197
Az Ítélet - Jel. 20.13-15	199
Pokol a tüzes tóban? - Jel. 20.14	200
Seol	200
Pokol - Hádész	201
Lázár és a gazdag példázata	202
Gyehenna	204
A tüzes tó - örök gyötrődés?	206
Új Jeruzsálem - Jel. 21.10	210
Halál sem lesz többé - Jel. 21.4	211
A lakók - Jel. 22.14	214
A kívülállók - Jel. 22.15	215

A Királyság	220
Izrael és szerepe	222
Izraelnek tett ígéreték	223
A bibliai és a mai Izrael	227
Izrael megmentése	230
Mit tartogat a jövő?	233
Dániel 70 hete	235
A szent felkenése	235
Engesztelést szerez a bűn	235
Örökké tartó igazság (24)	236
Felépül a templom (25)	236
A két fejedelem (25,26,27)	237
Áldozat és a pusztító (27)	238
A karizmáta	239
Egyházi hitvallások és a hamis remények	247
A kereszténység védelmében	252
A végidő-csapda	254
Hátramaradt kérdések	256
Lesz-e harmadik templom?	256
Helyi ítélet?	258
Túlzott racionalizmus?	261
Többszöri beteljesülés	262
Rövidítések	263
Irodalomjegyzék	265

Köszönetnyilvánítás

A könyv nélkülük nem készülhetett volna el:

Booker, Marcus
Boldoghy Olivér
Burley, Ed
Camillo, Chris
Dennis, Todd
DuPont, Barry
Edwards, Roderick
Földes Judit
Green, David A.
Hochner, Donald
McPershon, Richard
Németh Attila
Németh Ferenc
Parker, BJ
Preston, Don K.
Smith, Steve
Stevens, Ed
Vaduva, Virgil

Bevezetés

A Jelenések könyve mindig különleges helyet foglalt el a bibliaértelmezések között, de sok keresztény egyszerűen ki is hagyja tanulmányainak sorából - a szimbólumokban gazdag nyelvezet egyszerre hívogató és elriasztó hatású. A könyv célja, hogy a Jelenések könyvének preterista magyarázatát mutassa be, mely szerint a benne leírt világ vége próféciaik nem a mi világunkra, hanem az első század idejére vonatkoznak, a kor végére - hiszen az itt használt görög *eón* szó jelentése is kor, nem pedig világ. Ezt a javaslatot fejti ki a preterizmus, mely a múltbéli beteljesedésre keres bizonyítékokat az Írásban és a korabeli történelemben.

Próbáljuk egy kis időre félretenni mindazt, amit a világ végéről halottunk és adjunk egy esélyt ennek a meglepő, de korántsem új magyarázatnak. Az olvasó, ha a javaslat nem nyerte el a tetszését, mindenféle következmény nélkül visszatérhet jól bevált véleményéhez, de még így is sok hasznos bibliai és történelmi ismerettel gazdagodhat. Nem hívó olvasóinknak szintén tanulságos lehet a könyv, akik szemében talán maga a Biblia is kedvezően átértékelődhet. Amennyiben a könyv elolvasása után megváltozott a véleménye, de kérdései maradtak, szívesen látjuk internetes levelezőlistánkon, melynek pontos adatai az Irodalomjegyzék végén találhatóak. A rövid bevezető után vágjunk bele a végidők magyarázatába, melynek végén választ kaphatunk a cím furcsaságára: milyen csapdákat rejthet magában a végidők értelmezése.

Írásértelmezés

Mielőtt nekifognánk a mélyebb utazásnak a végidők világába, nem árt tisztázni néhány alapelvet. Célszerű kezdetnek abban megállapodni, hogyan miképp kell a Bibliát venni? Szó szerint vagy szimbolikusan? Milyen szabály mondja meg azt, hogy melyik verset hogyan értelmezzük? Amint a Bibliából érvelünk, rögtön számolnunk kell ezekkel a kérdésekkel. A túlzott szó szerint értelmezésnek és a végletes szimbolikus értelmezésnek is megvannak a maga hibái. Hol lehetne egy biblikus határt húzni az értelmezéssel kapcsolatban, mellyel mindenki egyetért, felekezettől függetlenül? A túlzott literalizmus csapdájára sok jó példát lehetne sorolni:

- Jézus testének a templomáról beszélt (Jn. 2.21), de a tanítványok félreértették Őt (Mt. 26.61)
- Jézus szellemi újjászületéséről beszélt (Jn. 3.3), de Nikodémusz nem érti, pedig Izrael tanítója (Jn. 3.10)
- Jézus az élő vízről beszél a samáriai asszonynak (Jn. 4.13), amit az asszony félreért (Jn. 4.15)
- Jézus az égből jövő kenyérnek mondja magát (Jn. 6.35, 6.41), a zsidók szó szerint értik (Jn. 6.41)
- Jézus az ajtó előtt áll és zörget, írja János a laodiceai gyülekezetnek (Jel. 3.20)
- Én vagyok az ajtó, mondja Jézus (Jn. 10.9)

Hasonló gondot jelenthet a végidők értelmezése. Az általános vélekedés szerint Jézus testben, látható formában fog visszajönni (Apcsel. 1.11). De akik ezt mondják, azok sem veszik szó szerint a visszatérés leírását, mely a Jelenések könyvében szerepel:

📖 Jel. 19.11 És láttam a megnyílt eget: íme *egy fehér ló*, és aki rajta ül, annak neve Hű és Igaz, mert igazságosan ítél és harcol, *12 szeme tűz lángja, és fején sokágú korona és rajta egy egy név*, amelyet senki sem tud rajta kívül; *13 és vérbe mártott ruhába* volt öltözve. Ez a név adatott neki: az Isten Igéje. *14 A mennyei seregek követték őt fehér lovakon*, tiszta fehér gyolcsba öltözve. *15 Szájából éles kard jött ki*, hogy megverje vele a népet: mert ő *vasvesszővel fogja pásztoralni őket*, és fogja taposni a mindenható Isten búsult haragjának *borsajtóját*.

Mi dönti el, hogy Jézus visszatérése fizikai formában lesz, de a szájában a kard, a fehér ló és a többi már szimbólumok? A kérdés tehát igazából az, hogy hol húzzuk meg a szó szerinti / szimbolikus értelmezés határát? Vajon nem tűnik-e célszerűnek, hogy ha Írást értelmezzünk, magában az

Írásban keressük a választ? Elfogadhatjuk-e a Bibliát, mint ami dönteni képes ebben a kérdésben? Ez természetesen jól hangzik, egy hívő kereszténynek pedig az egyetlen jól hangzó ötlet. De hogyan tudná a Biblia értelmezni önmagát?

Írást az Írással

Vegyünk egy példát. Legtöbben Jézust azokkal a jelekkel, melyek a Bibliában le vannak írva, szó szerint várják, például hogy felhőkön fog eljönni. Pedig az Ószövetségben több verset is találunk, amikor az Úr ítélt, és itt is ugyanazokkal a kifejezésekkel találkozhatunk. Ilyen az Ézs. 19.1 a "felhőkön jön" esetében, de jóval többet találhatunk később a apokalipszis tárgyalásánál¹. Ebben a versben az Úr száguld az ég felhőin szöveget olvashatjuk, melyet az értelmezések legnagyobb része "képként", hasonlatként magyaráz. Ugyanezek az értelmezők Jézus visszatérésénél már szó szerinti értelem mellett érvelnek. Sokan elkövetik azt a hibát, hogy a "nem szó szerinti" nem létezőnek gondolják. Attól még, hogy az Úr az Ószövetségben nem szó szerint a felhőn száguld (Ézs. 19.1), az ítélet alatt lévők szó szerint keményen megbűnhődtek, mert az Úr többnyire egy ellenséges népet használt kardjaként.

A kérdés persze lehet az, hogy mi indokolja azt, hogy egy próféciára is használjuk a szimbolizmust? Milyen versek támasztják ezt alá? Ilyen például Keresztelő János visszatérése, aki nem szó szerint jött el Illésként, hanem annak szellemével és erejével. (Lk. 1.17) Vagy mondhatjuk a Betlehemben lemészárolt kisgyermekesek esetét, amikor Jézus azt mondja, Jeremiás szavai teljesedtek be. Jeremiás szavai azonban nyilván nem teljesen szó szerint teljesedtek be, hiszen nem Ráhel siratta a gyerekeket, ahogy Jeremiás megjósolta.

A legtöbb mai Jelenések értelmezés úgy képzei el Jánost, mint aki a távoli jövőbe néz, és kizárólag számunkra, a XXI. század olvasó számára tartogat konkrét próféciákat. Ez azonban nem túl biblikus értelmezés, mert ezzel elfeledkezik a levelek eredeti olvasóiról és arról, hogy számukra mit jelentettek ezek a levelek. A legtöbb értelmező folyamatosan figyelmen kívül hagyja azt a tényt, hogy az Újszövetség írói az Ószövetségre alapoztak és ígéreteinek beteljesüléséről írtak. János ószövetségi képek sokaságát használja, ezért evidens lenne, hogy a Jelenések értelmezésénél az Ószövetséghez nyúljunk vissza.

Az Ószövetség szerepe

A későbbiekben látni fogjuk, hogy az értelmezésünk nagyban támaszkodik az Ószövetségre. A kérdés felvetődik, hogy miért kellene ószövetségi igékhez hasonlítani az Újszövetség végidőkről szóló mondanivalóját? Elsősorban azért, mert az Újszövetség iratai is ószövetségi nyelvezetben íródtak, írói ószövetségi idézeteket használnak és címzettjeik ószövetségi ismereteire támaszkodnak. Az Írás elsődleges címzettjei zsidókeresztények voltak, akik nagyon is jól ismerték az Ószövetség könyveit. Pál ezekkel a szavakkal fordul Timóteushoz:

📖 2Tim. 3.16 A teljes Írás Istentől ihletett, és hasznos a tanításra, a feddésre, a megjobbításra, az igazságban való nevelésre; 17 hogy tökéletes legyen az Isten embere, minden jó cselekedetre felkészített.

Nyilvánvalóan Pál abban az időben a teljes ószövetségi írásokat érti, attól függetlenül, hogy ma már a teljes Bibliát értjük alatta. Ez egyféle buzdítás a korai keresztények számára, akik mindent, amit az apostoloktól hallottak, maguk ellenőrizhettek és érthettek meg az Ószövetségből is. Ezt a jó példát látjuk a béreaiaknál:

📖 ApCsel. 17.10 A testvérek pedig még akkor éjjel elküldték Pált Szilásszal együtt Béreába. Amikor megérkeztek, bementek a zsidók zsinagógájába. 11 Ezek nemesebb lelkűek voltak, mint a thesszalonikaiak, teljes készséggel fogadták az igét, és napról napra kutatták az Írásokat, hogy valóban így vannak-e ezek a dolgok.

Az Írás nemes lelkűeknek nevezi a béreaiakat, akik ugyan teljes készséggel fogadták az apostolok tanítását, de mindezt leellenőrizték az Ószövetségből, hogy az alátámasztja-e az tanításaikat.

Pál a következőket írja a római keresztényeknek:

📖 Róm. 15.4 Mert amit korábban megírtak, a mi tanításunkra írták meg, hogy az Írásokból türelmet és vizsgáztatást merítve reménykedjünk.

Könyvünkben gyakran fordulunk az Ószövetséghez, és amelyik újszövetségi rész elemzésénél nehézségekbe ütközünk, csak fellapozzuk a régi próféták írásait. Ha megértjük, hogy ők milyen szimbólumokat használtak, milyen történelmi körülmények között mondták próféciáikat, jobban megértjük az Újszövetség végidőkről szóló üzenetét is.

A Biblia hallgatósága és címzettjei

Nehézséget okoz, hogy a mai értelmezések túlnyomó része figyelmen kívül hagyja a levél konkrét címzettjeit, és ugyanez figyelhető meg a többi levél esetében. Ezt nevezhetjük hallgatósági szabálynak. Senki sem vonja kétségbe, hogy a Biblia tanulással szolgál bármelyik korban, de a tény az, hogy a leveleknek konkrét címzettjei voltak, élő személyek és létező gyülekezetek. Ha valaki veszi a fáradságot és elgondolkozik ennek a következményén, rengeteg passzust találhat, mely egyszerűen nem lehet igaz az első századi keresztényekre és ugyanakkor ránk is. Ennek viszont jelentős következményei vannak. Látni fogjuk, hogy rengeteg (100 feletti számban) vers a második visszajövetel közelségét jósolja. Ha viszont a második eljövétel a mi időnkben történik, akkor az apostolok tévedtek, de legalábbis a konkrét címzettek számára teljesen irreleváns figyelmeztetéseket fogalmaztak meg. Sokan tisztában vannak ezzel az ellentmondással, és úgy gondolják, az apostolok tévedtek az időzítésben.

Ha jobban belegondolunk, ez valamilyen szinten az Írás ihletettségét is kétségbe vonja, ugyanis ha az apostolok tévedtek a második eljövétellel kapcsolatban, miben tévedhettek még? Jópár ateista, de a kereszténység iránt érdeklődő gondolkodó, mint pl. Bertrand Russel ezéért is vetette el a kereszténységet, mert úgy gondolta, a Jelenések könyve hamis próféciák² gyűjteménye, hiszen a versek egyértelműen a közeli jövőről beszélnek. Sokszor az is látható, hogy az apostolok magukat is beleértik abba a csoportba, akik részesei lesznek ennek az eseménynek. Az ellenvélemények általában úgy szólnak, hogy az időfogalmak nem emberi léptékkal mérendők, sem a közelséget, sem a nemzedéket tartalmazó versek. Ezzel az ellenvéleménnyel is szeretnék a könyvben vitába szállni és bebizonyítani, hogy a Biblia mindig is világosan fogalmazott az idő tekintetében, hiszen hozzánk, emberekhez szól. Mások szerint pedig tényleg történt az Úrnak egy eljövetele i.sz. 70-ben Jeruzsálem ellen, de a végső eljövétel még várat magára. Ezzel ellentétben a Biblia nem ismer több eljövételt, csak kettőt, emellett Jézus világosan az ő idejében élő nemzedéktől kéri számon Ábel vérért is.

Mit értünk tehát hallgatósági szabály alatt? Tegyük fel a kérdést, hogy kinek szól az alábbi vers, ki a címzettje?

 1Tim. 3.14 Ezeket pedig abban a reményben írom neked, hogy hamarosan eljutok hozzád. 15 Ha pedig késnék, ezekből tudd meg, hogyan kell forgozódnod az Isten házában, amely az élő Isten egyháza, az igazság oszlopa és erős alapja:

 2Tim. 4.19 Köszönts Priskát és Akvilát, meg Onéziforosz háza népét.

Kire vonatkoznak a fenti szavak? A kérdés teljesen butának tűnik, hiszen egyértelmű, hogy Pál első századi ismerőseiről van szó. Számos

helyen olvashatunk konkrét személyeket, akikhez az apostolok személyesen szólnak, mivel több gyülekezetben személyesen is ismerték az elhívottakat. De mi az oka annak, hogy míg a fenti verseket elfogadjuk, mint első századi olvasóknak címzettet, a legtöbb végidőkről szóló vers esetén már nem így teszünk? Mi a különbség a fenti és az alábbi versek hallgatósága között? Miért vesszük az alábbiakat a mi korunk idejére érvényesnek, holott a címzettek itt is az első századi keresztények?

- 📖 1Thessz. 4.17 azután *mi, akik élünk*, és megmaradunk, velük együtt *elragadtatunk* felhőkön az Úr fogadására a levegőbe, és így mindenkor az Úrral leszünk.
- 📖 1Jn. 2.18 Gyermekeim, itt az utolsó óra, és amint *hallottátok*, hogy antikrisztus jön, *most meg is jelent*; mégpedig sok antikrisztus jelent meg: ebből *tudjuk*, hogy *itt az utolsó óra*.

Ezek után milyen javaslatot tehetnénk azoknak, akik értelmezni szeretnék a Bibliát? Ahol a vitázó partnerek meg tudnak állapodni az alábbi elvekben, biztosan kevesebb éles vita és sokkal több hasznos felfedezés születik. Ha a hallgatósági szabályt alkalmazni szeretnénk, a következőket kell tennünk:

1. Célszerű először meghatározni, hogy ki mondta az értelmezendő verset, ki volt a szerző. Elevenítsük fel, mit tudunk meg róla a Bibliából, nézzünk utána, említik-e a kortárs történészek.
2. Határozzuk meg, hogy kinek szól közvetlenül az evangéliumokban olvasott vers, kinek írta a szerző a levelét? Mit tudunk a címzettekéről a Bibliából, beszél-e róluk a kortárs történelem? Érdekes lehet utánanézni, tudunk-e valamit a címzettek lakhelyéről, körülményeiről, kultúrájáról.
3. Nagyon fontos legalább megközelítőleg meghatározni, hogy mikor írták a levelet. Ha birtokunkban van egy dátum, milyen eseményekről tudósít a történelem ebben az időszakban? Állhat-e kapcsolat a szerző vagy beszélő felhívásai, kérdései és az időpont között?
4. Nem utolsó szempont az sem, hogy honnan írta a szerző a levelet, van-e befolyással ez a helyszín a levél tartalmára.
5. A miért kérdése kulcsfontosságú lehet. Mi célból íródott a levél a címzetteknek? A levél írásának idejében mit tudhatunk a címzettek helyzetéről és az ekkor lezajló eseményekről? Milyen problémák lehetnek a címzettekkel, melyeket a levél orvosolni akar?

Ha ezeket a tanácsokat megpróbáljuk megfogadni, közelebb kerülünk a kontextus értelmezéséhez is. Az értelmezendő verset tartalmazó egész fejezetet olvassuk el alaposan, és ne sajnáljuk az időt, hogy a különféle fordítások által használt referenciákat is elolvassuk. Rendkívül fontos, hogy az újszövetségben használt ószövetségi idézetek eredeti helyét is fellapozzuk. Ezt tették a béreaiak is, akiket "*napról napra kutatták az Írásokat*, hogy valóban így vannak-e ezek a dolgok".

Isten és az idő

Sokan vannak, akik azt tartják, hogy az Írásban lévő időhatározóknak nincsen különösen nagy szerepe, mert azokat Isten nézőpontjából kell érteni, ezért emberi értelmezésük teljesen felesleges. Ehhez a nézőponthoz általában egy jól ismert verset használnak érvként:

📖 2Pt. 3.8 Az az egy azonban ne legyen rejtve előttetek, szeretteim, hogy az Úr előtt egy nap annyi, mint *ezer esztendő*, és *ezer esztendő annyi, mint egy nap*.

Ezzel az értelmezéssel több gond is van. Elsőként az, hogy bizonytalan-ná válik az összes prófécia beteljesedésének ideje, mivel az idő szinte bármekkora lehet. Másrészt az ige nem használható átszámításra, mert nem fejez ki egyértelműen egyenlőséget, hanem azt írja "annyi", "olyan". Végül pedig gyakran idézik a vers első részét, miszerint "egy nap annyi, mint ezer év", de a másik felét gyakran elhallgatják, mely szerint "ezer esztendő annyi, mint egy nap". A kettő együtt viszont egyértelművé teszi, hogy semmiféle átszámításról nincsen szó, hanem inkább Isten idő felettségének kifejezéséről. A legalapvetőbb tévedés azonban ezzel a véleménnyel az, hogy tagadja azt, hogy a Biblia kifejezetten emberi léptékeket használhat. A vers után Péter rögtön hozzáteszi: "Nem késik el az ígérettel az Úr, mint némelyek késedelemnek tartják", figyelmeztetve arra, hogy Isten idő felettségét nem lehet a késés alátámasztására felhasználni. Pál így szól a zsidókhoz:

📖 Zsid. 10.37 Mert még *egy igen-igen kevés idő*, és aki eljövendő, eljön, és nem késik.

Ha az "igen-igen" is kifejezhet ezer években mérhető időtartamot, akkor tegyük fel a kérdést: mit írhatott volna Pál, hogy elhiggyük, hogy valóságos rövid időről beszél? Miért fokozná ennyire a közelséget, ha ide akár több ezer év is behelyettesíthető? Nem igaz az a megállapítás sem, miszerint a régi próféták is közeliként beszéltek távoli időkről. Több ószövetségi próféta is beszélt az utolsó időkről, soha nem közeliként, éppen ellenkezőleg:

- 📖 4Móz. 24.17 Látom őt, *de nem most*, szemlélem, *de nem közel*. Csillag jön fel Jákóbból, királyi pálca támad Izráelből. Bezúzza Móáb halántékát és Sét összes fiainak a koponyáját.
- 📖 Dán. 10.14 Jöttem pedig, hogy tudodra adjam, a mi a te népedre az utolsó időkben következik: mert a látomás *azokra a napokra* szól.
- 📖 Dán. 8.26 Az estékről és reggelekről szóló látomás színigaz. Te azért *zárd le* ezt a látomást, mert *távoli időről* szól!

Hogyan lehetséges az, hogy az ószövetségi próféták meg tudták fogalmazni az idő távolságát, az apostolok pedig nem? Miért nem fogalmaztak az Újszövetség írói is hasonló módon? Pedig Isten úgy nyilatkozott az Írásban, hogy az időre vonatkozó szavait teljesen komolyan kell venni, ha ahhoz nem tartozik külön az Úrtól való értelmezés!

- 📖 Ez. 12.25 Mert ha én, az ÚR, szólok, akkor az az ige, amelyet én mondok, valóra válik *késedelem nélkül*. *Ha a ti napjaitokban mondok valamit, ti engedetlen nép, azt meg is teszem!* - így szól az én Uram, az ÚR.

A 2Pt. 3.4 világosan beszél arról, hogy az emberek nem hittek annak, hogy az eljövétel hamarosan megtörténik és ezzel érveltek: "Hol van az ő eljövételének ígérete? Mert mióta az atyák elhunytak, minden úgy maradt, amint a teremtés kezdetétől fogva van." Ez az időszak nagyon hasonlít Noé idejére, ahogyan Jézus is megemlíti:

- 📖 Mt. 24.37-38 Ahogyan Noé napjaiban történt, *úgy lesz* az Emberfia eljövetele is. Mert amiképpen azokban a napokban, az özönvíz előtt, ettek, ittak, házasodtak és férjhez mentek egészen addig a napig, amelyen Noé bement a bárkába, *és semmit sem sejtettek*, míg el nem jött az özönvíz, és mindnyájukat el nem sodorta, *úgy lesz* az Emberfiának eljövetele is.

A fenti vers gyakran elhangzik annak a bizonyítására, hogy semmit sem sejthetünk az eljövételről, hiszen azt a napot csak az Atya tudja egyedül. De figyeljük meg azt is, hogy ez a kitétel azokra vonatkozik, akiket az Özönvíz elsodort, Noéra és családjára nem. Noé egyértelmű ígéretet kapott Istentől:

- 📖 1Móz. 7.1-2 Akkor ezt mondta az ÚR Noénak: Menj be egész házad népével a bárkába, mert csak téged látlak igaznak *ebben a nemzedékben*. Minden tiszta állatból hetet-hetet vigyél magaddal, hímet és nőtényt. Azokból az állatokból, amelyek nem tiszták, kettőt-kettőt, hímet és nőtényt.

Noé számára egyértelmű volt, hogy mikor teljesednek be az ígéretek: még az ő életében. Isten azt is megmondja, milyen időszakra gondolt: *csak téged látlak igaznak ebben a **nemzedékben***. Jézus azt mondta,

"úgy lesz, mint Noé idejében". Ha bárki más igaz lett volna, és hallgatott volna Noéra, egyértelműen megtudhatta volna, mikor lesz az Özönvíz:

📖 1Móz. 7.4 Mert *hét nap múlva* negyven nap és negyven éjjel tartó esőt bocsátok a földre, és eltörlök a föld színéről minden élő, amelyet alkottam.

Noé egy pillanatig sem gondolkozott azon, vajon az ígéret hét napról vagy hétezer évről szól. Tudta, hogy nem sok ideje van, és elkezdte építeni a bárkát. Észre kell venni, hogy "a semmit sem sejtettek" kitétel a gonosz emberekre vonatkozott (1Móz. 6.5), akiket Isten elpusztított az özönvízben. Noé először egy általános leírást kapott, majd nem sokkal utána megtudta, hogy az Özönvíz hét nap múlva lesz. Az első századi keresztények is ebben a helyzetben voltak, az evangéliumok utalásai mellé pontosabb kulcsot is kaptak, a Jelenések könyvét.

A következő pár oldalon idézett verset próbáljuk meg a fent említett hallgatósági szabály segítségével értelmezni, és egy kis időre próbáljuk félretenni, mit tanultunk a versek jelentéséről. Valójában száz felett van azoknak a verseknek a száma, melyek az apostolok és hallgatóságának várakozását és a végidő közelségét fejezi ki. Nem törekedtem teljességre, inkább azokat említem meg itt, melyek első olvasásra is szembetűnők. Ha Jézus szavainak és a levelek címzettjeinek helyébe képzeljük magunkat az első században, mit gondolnánk a következő versekről?

Evangéliumok

Jézus mondja a tanítványoknak:

📖 Mt. 10.23 Ha pedig üldöznek az egyik városban, meneküljete a másikba. Bizony, mondom néktek: *még végig sem járjátok Izráel városait, mire eljön az Emberfia.*"

📖 Mt. 16.28 Bizony, mondom néktek, hogy vannak az itt állók között némelyek, akik *nem ízlelik meg a halált addig, amíg meg nem látják az Emberfiát, amint eljön az ő országával.*"

Jézus figyelmeztetése a főpapnak és a nagytanácsnak:

📖 Mk. 14.62 Jézus ezt mondta: "Én vagyok, és *meglátjátok az Emberfiát, amint a Hatalmas jobbján ül, és eljön az ég felhőiben.*"

Jézus jóslata a tanítványoknak:

📖 Mt. 24.34 Bizony, mondom néktek, hogy *nem múlik el ez a nemzedék addig, amíg mindez meg nem történik.*

Pál levelei

Pál írja a korintusi keresztényeknek (i.sz. 54, Efezus):

- 📖 1Kor. 1.7 Azért nincs hiányotok semmiféle kegyelmi ajándékban, miközben a mi Urunk Jézus Krisztus megjelenését *várjátok*,
- 📖 1Kor. 7.29 Ezt pedig azért mondom, testvéreim, *mert a hátralevő idő rövidre szabott*. Ezután tehát azok is, akiknek van feleségük, úgy éljenek, mintha nem volna.
- 📖 1Kor. 10.11 Mindez pedig példaképpen történt velük, figyelmeztetésül írott *meg nekünk, akik az utolsó időkben élünk*.
- 📖 1Kor. 15.51 Íme, titkot mondok nektek: nem fogunk ugyan mindnyájan elhunyni, de *mindnyájan el fogunk változni*.

Pál kérése az efezusi keresztényekhez (i.sz. 61, Róma vagy Cézárea)

- 📖 Ef. 6.13 Éppen ezért vegyétek fel az Isten fegyverzetét, *hogy ellenállhassatok a gonosz napon*, és mindent leküzdve megállhassatok.

Pál levele a filippiekhez (i.sz. 54 vagy 62, Róma vagy Cézárea):

- 📖 Fil. 1.6 Éppen ezért meg vagyok győződve arról, hogy aki elkezdte bennetek a jó munkát, *elvégezi a Krisztus Jézus napjára*.
- 📖 Fil. 4.5 A ti szelídségeitek legyen ismert minden ember előtt. *Az Úr közel!*

Pál szavai a kolosséiakhoz (i.sz. ötvenes évek vagy 61, Róma vagy Efezus):

- 📖 Kol. 1.23 Ha ugyan megmaradtok a hitben szilárdan és egyenesen, el nem tántorodva az evangélium reménységétől, amelyet hallottatok, amely *hirdettetett minden teremtménynek az ég alatt*, és amelynek én, Pál, szolgájává lettem. (Lásd Mt. 24.14)
- 📖 Kol. 1.13 Ő *szabadított meg minket a sötétség hatalmából, és ő vitt át minket szeretett Fiának országába*,

Pál szól a thesszalóniki gyülekezetnek (i.sz. 50-51, Korintus):

- 📖 1Thessz. 1.10 és *várjátok a mennyből Jézust, az ő Fiát, akit feltámasztott a halottak közül, aki megszabadít minket az eljövendő haragtól*.
- 📖 1Thessz. 3.13 Erősítse meg a szíveteket és tegye feddhetetlenné a szent életben, a mi Istenünk és Atyánk színe előtt, amikor a mi Urunk Jézus Krisztus eljön minden szentjével együtt. Ámen.
- 📖 1Thessz. 4.15 Azt pedig az Úr igéjével mondjuk nektek, hogy *mi, akik élünk, és megmaradunk az Úr eljövételéig, nem fogjuk megelőzni az elhunytakat*.

- 📖 1Thessz. 4.17 *azután mi, akik élünk, és megmaradunk, velük együtt elragadtatunk* felhőkön az Úr fogadására a levegőbe, és így mindenkor az Úrral leszünk.
- 📖 1Thessz. 5.4 *Ti azonban, testvéreim, nem vagytok sötétségben, hogy az a nap tolvajként lephetne meg titeket.*
- 📖 1Thessz. 5.23 Maga pedig a békesség Istene szenteljen meg *titeket* teljesen, és őrizze meg a ti *lelketeket, elméteket és testeteket teljes épségben, feddhetetlenül a mi Urunk Jézus Krisztus eljövetelére.*

Pál írja második levelében a thesszalóniki gyülekezetnek (i.sz. 50-52)

- 📖 2Thessz. 2.7 A törvénytíprás titokban *már folyik*, csakhogy annak, aki azt most még visszatartja, el kell tűnni az útból.

Pál üzenete a rómaiaknak (i.sz. 57, Korintus):

- 📖 Róm. 10.18 Kérdem: talán nem hallották? Sőt nagyon is! "Az egész földre elhatott az ő hangjuk, és a földkerekség széléig az ő beszédük."
- 📖 Róm. 13.11 De mindezt valóban tegyétek is, mert tudjátok az időt, hogy itt van már az óra, amikor fel kell ébrednetek az álomból. Hiszen *most közelebb van hozzánk az üdvösség, mint amikor hívőkké lettünk:*
- 📖 Róm. 16.20 A békesség Istene *pedig* összezúzza a Sátánt lábatok alatt *hamarosan*. A mi Urunk Jézus Krisztus kegyelme legyen veletek!

Pál a zsidóknak (i.sz. 64)

- 📖 Zsid. 1.2 *ezekben a végső időkben* a Fiú által szólt hozzánk, akit örökösévé tett mindennek, aki által a világot teremtette.
- 📖 Zsid. 9.8 A Szentlélek ezzel azt jelenti ki, hogy *amíg az első sátor fennáll*, addig nem nyílik meg a szentélybe vezető út.
- 📖 Zsid. 9.25 Nem is azért ment be, hogy sokszor áldozza fel önmagát, ahogyan a főpap megy be évenként a szentélybe más vérevel, 26 mert akkor sokszor kellett volna szenvednie a világ kezdete óta. *Most azonban egyszer jelent meg az idők végén*, hogy áldozatával eltörölje a bűnt.
- 📖 Zsid. 10.25 Saját gyülekezetünket ne hagyjuk el, ahogyan egyesek szokták, hanem bátorítsuk egymást; annyiival is inkább, mivel *látjátok, hogy közeledik az a nap.*
- 📖 Zsid. 10.37 Mert még "egy igen-igen kevés idő, és aki eljövendő, eljön, és nem késik.

Péter levelei

Péter a Pontusz, Galácia, Kappadócia, Ázsia és Bitinia szórványában élő jövevényeknek:

- 📖 1Pt. 4.5 De számot fognak adni annak, aki *készül* ítélni élőket és holtakat.
- 📖 1Pt. 4.7 *Mindennek a vége* pedig már *közel van*: legyetek tehát bölcsek és józanok, hogy imádkozhassatok.
- 📖 1Pt. 4.17 *Mert itt van az az idő, amikor elkezdődik az ítélet* az Isten háza népén. Ha pedig először rajtunk kezdődik, akkor mi lesz a vége azoknak, akik nem hisznek az Isten evangéliumában?

Péter második levele a szórvány gyülekezeteinek:

- 📖 2Pt. 3.3 *Tudjátok meg* elsősorban azt, hogy *az utolsó napokban* csúfolódók támadnak, akik mindenből gúnyt űznek, akik saját kívánságaik szerint élnek.
- 📖 2Pt. 3.9 *Nem késlekedik az Úr az ígérettel*, amint egyesek gondolják, hanem türelmes *hozzátok*, mert nem azt akarja, hogy némelyek elveszenek, hanem azt, hogy mindenki megtérjen.

Jakab levele (i.sz. 60 vagy korábban)

- 📖 Jak. 5.8 Legyetek tehát ti is türelemmel, és erősítsétek meg a szíveteket, mert *az Úr eljövetele közel van*.
- 📖 Jak. 5.9 Ne panaszkodjatok, testvéreim, egymásra, hogy el ne ítéltessetek! *Íme, a bíró az ajtó előtt áll.*

János levelei (i.sz. 60-65)

János a kisázsiai egyházaknak

- 📖 1Jn. 2.18 Gyerekeim, itt az utolsó óra, és amint hallottátok, hogy antikrisztus jön, most meg is jelent; mégpedig sok antikrisztus jelent meg: *ebből tudjuk, hogy itt az utolsó óra.*
- 📖 1Jn. 4.3 Amelyik lélek pedig nem vallja Jézust, az nem az Istentől van. Ez az antikrisztus lelke, amelyről hallottátok, hogy eljön, *most pedig már a világban van.*
- 📖 2Jn. 1.7 Mert sok hitető *jött el* a világba, akik nem vallják, hogy Jézus Krisztus testben jött el: ez a hitető és az antikrisztus.

Júdás levele (i.sz. 60-62)

Júdás a szíriai zsidókeresztényeknek:

📖 Jud. 1.16 Ezek zúgolódók, sorsuk ellen lázadók, vágyaik útján járnak, fölényesen jártatják a szájukat, és haszonlesésből embereket dicsőítenek. 17 Ti azonban, szerettem, *emlékezzetek* meg azokról a beszédekről, amelyeket a mi Urunk Jézus Krisztus apostolai előre megmondtak. 18 Azt mondták ugyanis, hogy *az utolsó időben* csúfolódók támadnak, akik istentelen dolgokra irányuló szenvedélyeik szerint élnek.

Jelenések könyve (i.sz. 68³)

János a hét kisázsiai gyülekezetnek:

- 📖 Jel. 1.1 Ez Jézus Krisztus kinyilatkoztatása, amelyet Isten adott neki, hogy közölje szolgálival *mindazt, aminek hamarosan meg kell történnie*, és amelyet angyalával elküldve kijelentett szolgájának, Jánosnak.
- 📖 Jel. 1.3 Boldog, aki felolvassa, és boldogok, akik hallgatják ezeket a prófétai ígéket, és megtartják azt, ami meg van írva bennük: *mert az idő közel van*.
- 📖 Jel. 2.5 Emlékezzél meg azért honnét estél ki, és térj meg, és az előbbi cselekedeteket cselekedd; ha pedig nem, *hamar eljövök ellened*, és a te gyertyatartódat kimozdítom helyéből, ha meg nem térsz. (Károli)
- 📖 Jel. 3.11 *Ímé eljövök hamar*: tartsd meg a mi nálad van, hogy senki el ne vegye a te koronádat.
- 📖 Jel. 3.20 *Ímé az ajtó előtt állok és zörgetek*; ha valaki meghallja az én szómat és megnyitja az ajtót, bemegyek ahhoz és vele vacsorálok, és ő én velem.
- 📖 Jel. 22.6 És ezt mondta nekem: "Ezek az ígék megbízhatók és igazak, mert az Úr, a próféták lelkének Istene küldte el angyalát, hogy közölje szolgálival mindezt, *aminek hamarosan meg kell történnie*."
- 📖 Jel. 22.7 És íme, *eljövök hamar*: boldog, aki megtartja e könyv prófétai ígéit."
- 📖 Jel. 22.12 Íme, *eljövök hamar*, velem van az én jutalmam, és megfizetek mindenkinek a cselekedete szerint.
- 📖 Jel. 22.20 Így szól az, aki ezekről bizonytságot tesz: "*Bizony, hamar eljövök*". Ámen. Jöjj, Uram Jézus!
- 📖 Jel. 1.19 Írd meg tehát, amiket láttál: *amik vannak*, és amik történni fognak ezek után;

Apostoli tévedés?

Átolvasva a verseket, az időzítés szempontjából leegyszerűsödtek a kérdések. Fel lehet tenni azt a kérdést, hogy megtörtént-e a parúzia az első században, vagy ha nem, tévedtek-e vajon az apostolok és akaratlanul is félrevezették-e a címzetteket? Sokak szerint az utolsó lehetőség valószínűbb, mert a pontos időt senki sem tudta. Természetesen itt az évre, hónapra, napra pontos időről van szó, de nem századokra rúgó tévedésről. Jézus éppen elég jelet adott meg, hogy az apostolok biztonsággal felismerhessék az utolsó idők jeleit, ahogyan János is kitűnő példát ad erre, amikor az antikrisztusok megjelenéséből az utolsó óra eljövételét következteti ki. Gyakran hallani olyan véleményt, hogy az időzítés tévedése nem jelenti az egész ihletettség elvesztését, hiszen az csak egyetlen eleme a keresztény tanításoknak. Ha a hallgatósági szabály alkalmazásával újraolvassuk a Biblia verseit, melyek sürgetően beszélnek a végidőkről, nem menekülhetünk a következtetés elől, hogy az Újszövetséget teljesen átjárja a parúzia közeli várása. Tudjuk az Írásból, hogy egy keresztény számára az inspirációt egyetlen területen sem lehet megkérdőjelezni.

- 📖 Jn. 14.26 A Pártfogó pedig, a Szentlélek, akit az én nevemben küld az Atya, ő tanít majd meg titeket mindenre, és eszetekbe juttat *mindent*, amit én mondtam nektek.
- 📖 Jn. 16.13 amikor azonban eljön ő, az igazság Lelke, elvezet *titeket a teljes igazságra*; mert nem önmagától szól, hanem azokat mondja, amiket hall, és az *eljövendő dolgokat* is kijelenti nektek.
- 📖 2Tim. 3.16 *A teljes Írás* Istentől ihletett, és hasznos a tanításra, a feddésre, a megjobbításra, az igazságban való nevelésre;

Ennek ellenére napjainkban különösen nagy tért hódítanak az utolsó idő kultuszok, és ez alól a kereszténység sem kivétel. Rengeteg könyv jelenik meg az utolsó idők jeleiről napjainkban, nem ritkán konkrét jövődölésekkel, dátumokkal is. Nem volt ez mindig így. Azokat a prófétákat, akik tévedtek az időzítésben, meglehetősen szigorúan ítéli meg az Ószövetség:

- 📖 Móz. 18.22 Ha egy próféta az ÚR nevében mond egy ígét, de az nem történik meg, nem teljesedik be: azt az ígét nem az ÚR mondotta, hanem a próféta mondta elbizakodottságában; ne félj tőle!

Felmerül a kérdés: az apostolokat is ilyen embereknek kéne tekintenünk, akik elbizakodottan jósoltak az Úr előtt? Próbáljuk megfordítani a kérdést: mi van akkor, ha mi tévedünk az időzítésben és nem az apostolok várakozása volt hamis, hanem most, a miénk?

Segédeszközök

A Biblia értelmezéséhez azonban ma már számos segédeszközt használhatunk, melyek megkönnyítik a fenti tanácsok alkalmazását. Ha meg szeretnénk kezdeni a Biblia feltárásának izgalmas és sokszor megrendítő feladatát, használjuk fel bátran a következő segédeszközöket:

1. **Bibliai lexikonok:** mindent megtalálhatunk bennük, amit a Biblia könyveiről, a hozzá kapcsolódó történelmi korokról, régészetről, az alapvető teológiai fogalmak mai értelmezéséről tudni lehet. Könyven keresethetők, ha pedig többel is rendelkezünk, főleg a teológia kérdésében árnyaltabb véleményt alakíthatunk ki segítségükkel.
2. **Kommentárok:** a Bibliát fejezetenként vagy versenként magyarázó dokumentumok, ma már az interneten, kereshető formában is többet megtalálhatunk. Itt különösen igaz a megállapítás, hogy több kommentár véleményének összehasonlítása igen hasznos lehet.
3. **Konkordancia:** a Bibliában szereplő héber, arám és görög szavak pontos jelentését tudhatjuk meg, és segítségével könnyedén végig-elemezhetjük a keresett szó többi előfordulását is az Írásban. Egyes internetes verziók még könnyebb keresést és esetenként a kiejtést is megmutató hangmintákkal is rendelkeznek.
4. **Atlaszok:** kitűnő rálátást biztosítanak a Biblia földrajzára és a biblia korok történelmének nagyobb eseményeit is megmutatják.
5. **Kortárs történészek művei a Biblia időszakában:** főleg Josephus Flavius, Tacitus, Suetonius műveit lehet itt megemlíteni, melyek segítségével a verseket összekapcsolhatjuk a kor eseményeivel. Bár később alkottak, de a keresztény egyházatyák művei is nagyon érdekes olvasmányok lehetnek.

¹ Lásd: Jel és a felhők c. fejezet, 57. oldal

² Lásd: A kereszténység védelmében, 252.o.

³ Jelenések datálásáról lásd a 130. oldaltól

Apokalipszis az evangéliumokban

Máté evangéliumában a 24. fejezet igen fontos helyet foglal el, sokan kis apokalipszisnek is nevezik. A kommentárban elsősorban Máté leírásával foglalkozom, mivel ez a legrégebbi, de gyakran fogok hivatkozni a párhuzamos Lukács 17 és Márk 13 fejezetek verseire is. Különböző iskolák eltérően tanítják ezt a fejezetet, a legtöbb egyetért abban, hogy Jézus a végidőkről beszél, melyek hamarosan bekövetkeznek a mi időnkben. A preterista nézőpont viszont azt állítja, hogy a teljes Mt 24 versek Jézus nemzedékére vonatkoznak, és Jeruzsálem pusztulásáról szólnak. A részleges preteristák igyekeznek két részre bontani a verset, egy múlttól és egy jövőről szóló részre, de a későbbiekben látni fogjuk a Lk 17 versek összehasonlításával, hogy a Biblia nem enged meg kétezer éves elválasztásokat ebben a fejezetben.

A 24. fejezet megértéséhez fontos, hogy a megelőző fejezetet is átvesszük. A 23. fejezet utolsó versei adják meg azt a keretet, melyről a kis apokalipszis szól, ez pedig nem más, mint Jeruzsálem és a nemzedék hitehagyott zsidóinak ítélete:

📖 Mt. 23.37 "*Jeruzsálem, Jeruzsálem, aki megöled a prófétákat, és megköved azokat, akik hozzád küldettek, hányszor akartam összegyűjteni gyermekeidet, ahogyan a tyúk szárnya alá gyűjti a csibéit, de ti nem akartátok! 38 Íme, elhagyottá lesz a ti házatok.*

Kálvin János így beszél erről az időszakról:

✍ *Antiochus Epiphanész ideje után (i.e. 185), Jeruzsálem i.sz. 70-es pusztulásáig Izrael egy visszaeső nép volt, mely kivívta Isten haragját. Antiochus idejében megtörtént események nem szolgáltak gyógyírként Izrael számára, és amikor Jézus eljött, folyamatosan a megtérést és az eljövendő pusztulás figyelmeztetését prédikálta.¹*

A következőben versről versre végigvesszük a fejezetet, közben tisztázunk két kulcsfontosságú kifejezést is, a világ végét (Mt. 24.3), és a nemzedéket (Mt. 24.36).

Máté 24 kommentár

📖 Mt. 24.1 Amikor Jézus kijött a templomból, és tovább akart menni, oda-
léptek hozzá tanítványai, hogy megmutassák neki a templom épületeit.

Az első templomot még Salamon király építette, a másodikat a babiloni fogság után Zerubbábel. Ennek a második templomnak az újjáépítését végezte el Heródes nagy pompával és elővigyázatossággal. Kétségtelen, hogy a templom ekkor érte el fénykorát, melyet kőművesnek kitanított papok építettek át, ügyelve az Isten által adott mértékekre. Heródes nem volt fukar, fehér márvánnyal, arannyal és sok más díszítéssel ékesítette a templomot, a körülötte lévő teret is átalakította. Az építkezés i.sz. 62-64 körül fejeződhetett be. A zsidók gyönyörű temploma, melynek bemutatására Flavius is oldalakat szentel, mindig is a zsidók hitének és szívének középpontjában állt. A templomtér a zsidó hagyományok szerint 280-300 m oldalú négyzet volt², mai modern vélemények szerint legfeljebb 180-200 m, de ez sem elhanyagolható, ha figyelembe vesszük, hogy a római Szent-Péter székesegyház téglalap alakú terének a hosszabb oldala 186 m. A térről a templom felé teraszokon keresztül egyre beljebb kerülhattünk a templomba. A templom egyik legszebb építménye, a Királyi Híd a Csarnokot kötötte össze a templom belső részeivel. Ez az út 76 m hosszú és 18 m széles lehetett, egyenként 7 m széles kövekből. A Csarnok, mely Salamon palotájának helyén állhatott, 162 oszlopból állt, központi hajójában 30 m magas oszlopokkal. Ebben a csarnokban álltak az értékes ajándékok³. A templom külső részén állt a pogányok udvara, ahová nem csak a zsidók léphettek be. Forgalmas, zajos hely lehetett, valószínűleg ez volt az a hely is, ahonnan Jézus kizavarta a pénzváltókat. Az asszonyok udvarán állt a 13 láda vagy "trombita". A trombitákba áldozati állatok, felajánlások (betegeknek, szegényeknek) és egyéb ajándékok kerültek. Ez lehetett a "kincstár":

📖 Mindezeket a kincstárnál mondta Jézus, amikor tanított a templomban, és senki sem fogta el, mert még nem jött el az ő órája. Jn. 8.20

Az udvar sarkaiban 18 m magas kamrák voltak, ahol a megtisztult leprások mosakodhattak. Ezután következett Izrael és a papok udvara, mely lényegében egy hatalmas, egybefüggő épület volt, mely magában foglalta a Szentélyt is. Itt voltak a papok, még beljebb a főpapok helységei, az áldozati helyek és itt állt a Szanhedrin⁴ gyűlésterme.

Ahogy egyre beljebb kerülünk képzeletben a templomba, elérjük az Oltárt, 14 m oldalhosszúságú udvarával. A templom épületei hatalmasak lehettek, 20 m hosszúságú és 2,7 m szélességű fehér márványtömbökből építve. A Szent Hely előtti kapun függött az arany szőlőtő. A Szent Helyen belül található az arany gyertyatartót, a füstölő oltárt és

a szent kenyér asztalát. A Szent Helyet egy kárpit választotta el a Szentek Szentjétől (Mt. 27.51), mely jobbára üres volt, csak egy kő volt benne az áldozat számára. Ide a főpap évente egyszer lépett be, hogy áldozatot mutasson be. Ez tulajdonképpen két áldozat volt: a főpap saját magáért és Izrael népéért bemutatott áldozata.

A templom vízellátását csatornák biztosították, a vizet hatalmas ciszternákban tárolták. Ezeket nevezték tengereknek⁵, melyek kb. 7 500 m³ vizet tároltak, de szükség esetén több mint 30 000 m³ víz is elférhetett bennük. Kétségtelen, hogy Jézus és tanítványai erről, a heródesi templomról beszéltek. Ez ugyanaz a templom, melyben Jézus tanított (Mt. 21.23), és melyből kizavarta az árusokat.

Jövendölés a templomra - Mt. 24.2

📖 Mt. 24.2 Ő azonban így szólt hozzájuk: "Hát nem látjátok mindezt? Bizony, mondom néktek: nem marad itt kő kövön, amit le ne rombolnának."

Ez az esemény i.sz. 70-ben következett be, abban a nemzedékben, melyről Jézus beszélt. A rómaiak Titus⁶ vezetésével megostromolták, és földig rombolták a várost. Miután a várost a templommal egyetemben földig rombolták, a földet felszántották, így beteljesedett Mikaiás próféta jóslata:

📖 Mik. 3.12 Ezért miattatok felszántják a Siont, mint a mezőt, Jeruzsálem romhalmaz lesz, a templomhegy pedig erdős magaslat.

Augusztus 27-én a templom leégett, maradványait lerombolták a rómaiak. Ez éppen azon a napon történt, amikor a babiloniak lerombolták a második templomot i.e. 587-ben. Szeptember 26-án az egész város Titus kezére került, és magát a várost is a földdel tette egyenlővé.

✍️ *A rómaiak most még a legtávolabbi városrészeket is felgyújtották, a falakat pedig földig rombolták. (ZSH, 492.o.)*

✍️ *Mivel a hadseregnek nem volt már mit gyilkolni és rabolni, és már nem volt semmi céltáblája dühének, mert ha valaki vagy valami a katonák kezébe akad, természetesen nem kímélték volna, a Caesar megparancsolta, hogy az egész várost és a templomot rombolják le, és csak a Phasael, Hippikos és Mariamme tornyokat, melyek magasabbak voltak a többinél, továbbá a körfal nyugati szakaszát hagyják épségben, ez utóbbit azért, hogy a majd idekerülő helyőrségnek laktanyája legyen, a tornyokat pedig bizonyásgul az utókornak mily pompásan és hatalmasan megerősített volt a város, amit legyűrt a római vitézség. Ilyen szomorú véget ért a fényes, világszerte híres Jeruzsálem városa a lázadók őrvjögése miatt.⁷*

A világ vége - Mt. 24.3

📖 Mt. 24.3 Amikor Jézus az Olajfák hegyén ült, odamentek hozzá tanítványai külön, és ezt kérdezték: "Mondd meg nekünk: mikor lesz ez, és mi lesz a jele a te eljövetelednek és a világ végének?"

Péter, Jakab, János és András megdöbbenve kérdezik Jézustól, hogy mégis mikor fognak bekövetkezni ezek az események? Korábban már Jézus elmondta nekik, hogy az ítélet a hitetlen zsidók miatt fog bekövetkezni, Jeruzsálem házán, valamint tudták azt is, hogy abban a nemzedékben (Mt. 23.36-38). A kontextus ismeretében teljesen értelmetlen feltételezni, hogy Jézus három különböző eseményről beszél. A versben a görög *eón* (aion-aiwno) szó szerepel, tehát a tanítványok a kor végéről kérdezősködnek, nem pedig a fizikai világ (*kozmosz*) végéről. Csia Lajos Újszövetség-fordításában így is szerepel:

📖 Mt. 24.3 Mikor később az Olajfák hegyén ült, hozzámentek a tanítványai magukban és megkérdezték: "Mondd meg nekünk, mikor történnek meg ezek s mi lesz a te megérkezésednek és a kor befejeződésének jele?"

Ha utánanézzük a konkordanciában, ott is rögtön láthatjuk, hogy Máté az *eón* (איוון, Strong 165) szót használta. A szó jelentése időszak, korszak, éra. Vajon melyik időszakra vonatkozik a tanítványok kérdése? Ha emlékszünk, a zsidók két világkorszakot különböztettek meg, a Messiás előtti, és a Messiás utáni időszakot. Így osztja fel a korszakokat az Újszövetség is, beszél "erről a világról" és "eljövendő világról" (Mt. 12.32). Később részletesen beszélünk az átmeneti időszakról, mely az ószövetségi kort zárta le, és 33-70-ig tartott. Az ószövetségi kornak a vége a "világ vége", melynek utolsó részét jelölik az "utolsó napok" és az "utolsó óra" kifejezések. Érdeemes megemlíteni, hogy a zsidók is egy átmeneti korszakban hittek, R. Akiba (120-140) úgy gondolta, ez éppen 40 év lesz, ahogy a zsidók is 40 évig vándoroltak a pusztában. R. Eliezer (80-120) szintén 40 évről beszél, ahogyan Dávid és Salamon uralkodása is ennyi ideig tartott. Idézzük emlékezetünkbe a nemes ember és a szolgák példázatát (Lk. 19.11-27), ahol a visszatérő király még szolgálai életében visszatér és megbünteti ellenségeit! (27) Ha az olvasó egyetért abban, hogy a király Jézus, az ellenség pedig a hitehagyott Izrael, akkor látni kell, hogy Jézus még az ő nemzedékébe tért vissza, ez pedig 40 év a kereszttáldozat óta.⁸ A továbbiakban nézzünk át pár verset, melyekben az *eón* szó szerepel:

📖 Mt. 12.32 Még ha valaki az Emberfia ellen szól, annak is megbocsáttatik, de aki a Szentlélek ellen szól, annak nem bocsáttatik meg sem ebben a világban (*korban-eónban*), sem az eljövendőben."

Apokalipszis az evangéliumokban

- ☞ Mt. 13.39 az ellenség, aki elvetette a konkolyt, az ördög; az aratás *a világ (kor-eón)* vége, az aratók pedig az angyalok.
- ☞ Mt. 13.49 Így lesz a *világ (kor-eón)* végén is: eljönnek az angyalok, és kiválogatják a gonoszokat az igazak közül,
- ☞ Mt. 28.20 tanítva őket, hogy megtartsák mindazt, amit én parancsoltam nektek; és íme, én veletek vagyok minden napon a *világ (kor-eón)* végétéig."
- ☞ Mk. 10.30 és ne kapna százannyit: most ebben a *világban (korban-eón)* házakat és testvéreket, anyát, gyermeket, és szántóföldeket üldöztetésekkel együtt, a jövő világra pedig örök életet.
- ☞ 1Kor. 2.6 A tökéletesek között azonban mi is bölcsességet szólunk, de nem *e világnak (kor-eón)*, sem *e világ (kor-eón)* múlandó fejedelmeinek bölcsességét,

További igék, melyeket érdemes átolvasni a fentiek alapján: 2Kor. 4.4, Ef. 1.21, Ef. 2.7, Zsid. 1.1-2, Zsid. 6.5, Zsid. 9.26, Zsid. 11.3. Csia Lajos fordításában az említett helyeken a kor szó áll. Az átmeneti időszakról szóló fejezet alapján pedig érdemes elgondolkozni arról, hogy Jézus és tanítványai az első kor (ószövetségi) elmúlásának szakaszában élnek, így kérdésük erre vonatkozik:

- ☞ Zsid. 8.13 Amikor az újról szól, elavulttá teszi az elsőt, ami pedig elavul és megöregszik, az közel van az elmúláshoz.

Az Újszövetségben túlnyomó részben a világ a korszak értelemben olvasható, de találhatunk a *kozmosz (κοσμος)* szóra is példát, pontosan egy olyan versben, amit feljebb is felsoroltunk, mert mindkét "világot jelentő" görög szó szerepel benne:

- ☞ Mt. 13.38 a szántóföld a *világ (kozmosz)*, a jó mag a mennyek országának fiai, a konkoly a gonosz fiai,

Több példát találhatunk a *kozmosz* szóra az Újszövetségben: Lk. 11.50, Jn. 1.10, Róm. 1.8, Róm. 11.12, 1Tí. 3.16. Ha összehasonlítjuk ezeket a verseket az *eónt* használó versekkel, látni fogjuk, hogy nem véletlen, hogy az Újszövetségben két különböző szót használnak. Ezért fontos, hogy bibliatanulmányozás során gyakran használjuk a konkordanciát, hiszen a fordítások összességét kell tekinteni, mert ahogyan láthatjuk, egyetlen szó fordítása megváltoztathatja az egész vers, sőt az egész rész mondanivalóját.

Sokan próbálják a kérdés egyes részeit a múltba, míg másokat a jövőbe helyezni, de ahogy láthatjuk, sem Jézus, sem a tanítványok nem tesznek ilyen különbséget, sőt, egy nemzedékről beszélnek. Azt, hogy egyetlen eseményről van itt szó, azt a párhuzamos versek is mutatják, Lukács így adja vissza a kérdést:

☞ Lk. 21.7 Ekkor azt kérdezték tőle: "Mester, mikor lesz ez, és mi lesz annak a jele, *hogyan kezdődik?*"

Márk pedig így fogalmaz:

☞ Mk. 13.4 "Mondd meg nekünk, mikor lesz ez, és mi lesz annak a jele, amikor **mindez** beteljesedik?"

A párhuzamos versek összehasonlításánál világosan láthattuk, hogy a versek szorosán összekapcsolódnak, tehát az eljövétel, és a "mindez" egyetlen eseményre vonatkozik, nem pedig időben egymástól akár ezer év távolságában lévő eljövetelekre. Ez a szó ugyanúgy összekapcsolódik a kor végével, a tanítványok életében bekövetkező ószövetségi kor végével, nem pedig a mi korunk végével. Az egész újszövetségen keresztül vonul az utolsó idők, az utolsó napok, melyek a zsidó ószövetségi kor lezárásáról szólnak, ahogyan Pál is megfogalmazza:

☞ Zsid. 1.2 **ezekben** a végső időkben a Fiú által szolt hozzánk, akít örökösévé tett mindennek, aki által a világot teremtette.

☞ Zsid. 9.26 mert akkor sokszor kellett volna szenvednie a világ kezdete óta. **Most** azonban egyszer jelent meg az idők (eón-aiwmwn) végén, hogy áldozatával eltörölje a bűnt.

Figyeljük meg, hogy Pál többes szám első személyben beszél, az ő korára érti a végső időket, s Jézus földi küldetése már a végső időkben zajlik! Ugyanaz az *eón* szó áll a második idézetben, mint ami a tárgyalt Máté versekben, világnak fordítva. Szintén problémás az eljövétel, a *parúzia* (parousia) szó fordítása: a szó nem eljövetelet, hanem inkább érkezést, jelenlétet jelent, ami az elsőt követő beteljesedést jelez, és fel sem vetődik vele kapcsolatban a második vagy harmadik megkülönböztetés. A tanítványok számára a parúzia a nagybetűs érkezést jelentette, Jézus uralkodásának kezdetét, melynek nem lesz vége (Ézs. 9.6).

A tanítványok a nemzedék szó használatán kívül további jeleket kapnak majd, hogy az eljövétel az ő idejükben történik meg, Jézus azt mondja nekik, hogy "*az itt állók közül némelyek nem izlelik meg a halált, míg meg nem látják, hogy Isten országa eljött hatalommal.*" (Mk. 9.1) Láthatjuk, hogy a tanítványok arról az időről kérdezik Jézust, amikor haragja a hitehagyott Izraelre zúdul és bevezeti örökkévaló királyságát. Sokan feltételezik, hogy a tanítványok a mi időnkéről beszéltek, de ha elgondolkozunk a fentiek alapján, hogyan gondolkodhattak volna a tanítványok ezer években, holott még Jézus közeli halálát sem voltak képesek elfogadni? Korábban láthattuk, a zsidók alapvetően két időről tudtak, a Messiás előtti és a Messiás utáni időről. A tanítványok erről a második időről, a parúziáról kérdezik a Mestert. Az első kor végét jelezte az ószövetségi áldozati rendszer és magának a templomnak, sőt az

Apokalipszis az evangéliumokban

egész városnak a pusztulása. Ez az időpont, melyre a kérdés irányul. Ugyanezt a kérdést teszik fel a tanítványok később az Apostolok cselekedeteiben:

☞ ApCsel. 1.6 Amikor együtt voltak, megkérdezték tőle: "Uram, nem ebben az időben állítod fel újra a királyságot Izraelnek?"

Ekkor még nem értették meg, hogy a feltámadás, a pünkösdi események már ennek az eljövételnek az előfutárai, ekkor még nem tudták ezzel összekapcsolni a dávidi királyságot. Ez csak azután történt meg, hogy Jézus megnyitotta számura az Írásokat és elküldte hozzájuk a Szent Szellemet. (Lk. 24.45, Jn. 14.26)

Hamis próféták és krisztusok - Mt. 24.4-5 és Mt. 24.11

☞ Mt. 24.4 Jézus így válaszolt nekik: "Vigyázzatok, hogy meg ne tévessen valaki titeket! 5 Mert sokan jönnek majd az én nevemben, és ezt mondják: Én vagyok a Krisztus! - és sokakat megtévesztenek. 11 Sok hamis próféta támad, és sokakat megtévesztenek.

Sokan úgy vélik, a második eljövételt hamis krisztusok megjelenése fogja jelként bevezetni. A preterizmus azonban arra keresi a választ, hogy hogyan teljeseznek be ezek a dolgok abban a nemzedékben, abban az időben, melyben a tanítványok éltek, és amelyekre kérdésük irányult. Valójában számos hamis próféta és hamis Krisztus megjelent, a tanítványok nemzedékében, és erről éppen a Biblia tudósít:

☞ ApCsel. 8.9 Már régebben élt abban a városban egy Simon nevű férfi, aki varázslással foglalkozott, és ámulatba ejtette Samária népét, mert valami igen nagyra állította magát. 10 A város apraja-nagyja hallgatott rá, és azt mondták: "Ő az Isten Hatalmasnak nevezett ereje."

Irenaeus így beszélt Simonról⁹:

☞ *Simon mágus apostolokkal versengett, magát legalább annyira dicsőségesnek állítva be. Varázslását Claudius császár szoborral honorálta. Sokan istenként tisztelték, ő maga Fiúként gondolt magára, aki megjelent a zsidók között, Szamáriában Atyaként szállt le, más népeknél pedig Szent Szellemként jött el. Ő volt a felséges erény, mindenkinek Atyja, és a legmagasabb jelzőkkel illeték.*¹⁰

Eusebius írásai alapján tudjuk, hogy Rómában is istenként tisztelték, a Tiber folyó két hídjá között állt a szobra, melyen felirat hirdette "SIMONI DEO SANCTO". Tertullian is beszámol erről a szoborról, és a feliratról, melynek fordítása "Simonnak, a szent istennek".

A Cselekedetek továbbá beszámol Teudásról, aki négyszáz embert vitt a pusztába (ApCsel. 5.36), a zsidó mágusról és álprófétáról, Bárjézusról (ApCsel. 13.6), valamint az egyiptomiról, aki négyezer embert hívott magával (ApCsel. 21.38). A Biblián kívül történetírók számolnak be ilyen esetekről, pl. megemlíthetjük Dositheus álprófétát. Ami feltűnő Josephus feljegyzéseiben, hogy sokuk felsőbb parancsra végezte "feladatát", tehát sok esetben még csak nem is tudatlanságról volt szó:

 Pusztulásuk egy álprófétának a lelkén szárad, aki ezekben a napokban a város lakóinak azt hazudta: Isten azt parancsolja nekik, hogy menjenek fel a templomba, mert ott majd megmutatja a menekülés útját. Ugyanis a zsarnokok sok ilyen prófétát küldtek a nép közé, hogy hirdessék nekik: várják meg az Isten segítségét, úgy gondolták, hogy akkor majd a nép nem foglalkozik a szökés gondolatával, azokat pedig, akiket sem a félelem, sem a sok őrszem nem riasztott vissza, legalább ezzel a kecsesgétéssel maradásra édesgessék.¹¹

Egy másik próféta, Teudás azzal hitette a népet, hogy kettéválasztja a Jordánt és szárazon átvezeti híveit¹². "Szemfényvesztésével sok embert félrevezetett." - írja róla Josephus. Ezeket a prófétákat legtöbbször elérte tragikus végzetük, követőikkel együtt:

 Sok embert tévesztett meg beszédével. Fadus ennek ellenére nem engedte, hogy folytassa örült tevékenységét, hanem lovasságot vezényelt ki ellenük. Figyelmeztetés nélkül támadtak az álpróféta követőire, sokat megöltek, sokakat elfogtak, magát Teudást is, akinek a levágott fejét Jeruzsálembe vitték.¹³

Eusebius beszámol továbbá a Cselekedetek által megemlített egyiptomiról is, aki az Olajfák hegyére vitte követőit, azzal a tervvel, hogy megostromolják a római helyőrséget és elfoglalják a várost. Az egyiptomi azt állította, hogy szavaira leomlanak Jeruzsálem falai.¹⁴ Felix helytartó nehézsége azonban hamar megfutamította őket, a legtöbben meghaltak és fogságba estek, csak kevesen menekültek el. Erről beszél Gamáliel is:

 ApCsel. 5.37 Azután az összeírás idején felkelt a galileai Júdás is. Sok népet állított a maga pártjára, de elpusztult ő is; akik pedig bíztak benne, azok is mind szétszóródtak.

Látható, a szemünk előtt van Jézus próféciáinak fényes beteljesülése, abban a negyven évben, ami a város pusztulásáig tartott. A konkrét eseteken kívül számtalan figyelmeztetést olvashatunk Pál leveleiben:

 2Tim. 3.13 A gonosz emberek és ámitók pedig még tovább mennek a rosszban, tévelyegve és másokat is megtévesztve.

 2Kor. 11.13 Mert az ilyenek álapostolok, csaló munkások, akik Krisztus apostolainak adják ki magukat.

Háborúk - Mt. 24.6

📖 Mt. 24.6 Fogtok hallani háborúkról, és hallotok háborús híreket. Vigyázzatok, meg ne rémüljete, mert ennek meg kell lennie, de ez még nem a vég.

Tacitustól tudjuk, hogy e korszak forrongásokkal teli, i.sz. 14-68-ig, egészen Néró haláláig fellángoló felkelésekről, háborúkról és lázadásokról ír Trákiában, Germániában, Galliában és Arméniában. A *Jelenések könyve* c. részben láthatjuk, hogy Rómában egymás után katonacászárok váltották egymást, rövid időre. Róma egyik nagy mélypontján volt ebben az időben. Flavius adatai alapján szerte a Közel-Keleten zsidók tízezrei estek el.¹⁵ Beszámol ötvenezeres számú áldozatról Mezopotámiában i.sz. 40-ben, 49-ben egy jeruzsálemi tíz-húszezres mészárlásról, Alexandriában ötvenezer áldozatot követelő gyilkosságokról ír. Számos hely követi Josephus listáját, Scythopolis, Kaesarea. Jézus idejében még javában tartott a Pax Romana, később azonban már népek háborúztak egymás ellen (szíriai-zsidó háború, mely az említett városokban tízezrek halálával járhatott együtt¹⁶). Ha másról nem, a római hadseregről pedig biztosan el lehetett mondani, hogy sok népből tevődött össze.¹⁷ A háborúkról szóló jövendölést könnyen a saját idejébe véli beteljesedettnek az olvasó, abból az egyszerű tényből fakadóan, hogy háborúk egyfolytában vannak. Akik a mai háborúkat a végidők előjelenek veszik, nem jogosabb-e azoknak az indoklása, akik a világháborúk vagy az atomtámadások idején éltek? Ezért érdemes megfontolni azt, amit a preterista megoldás kínál: azokat a háborúkat kell figyelembe venni, melyek az első századi, Jézus nemzedékében megtörténtek.

Nemzet nemzet ellen, éhínség és földrengés - Mt. 24.7

📖 Mt. 24.7 Mert nemzet nemzet ellen és ország ország ellen támad, éhínségek és földrengések lesznek mindenfelé.

Mielőtt a világháborúk képei jelennek meg előttünk, érdemes megfigyelni, mit jelent a Biblia szóhasználatában a nemzet kifejezés. Figyeljük meg a Cselekedetek szóhasználatát:

📖 ApCsel. 2.5 Sok kegyes zsidó férfi tartózkodott akkor Jeruzsálemben azok közül, akik a föld minden nemzete között éltek.

A föld minden nemzete, ahogyan később láthatjuk, nem jelenti az akkor élt összes nemzetet, hiszen Pál a Közel-Kelet népeit sorolja fel: "*pártusok, médek, elamiták, azok, akik Mezopotámiában laknak, vagy Júdeában, Kappadókiában, Pontuszban és Ázsiában, Frígiában és Pamfiliában, Egyiptomban és Líbia vidékén, amely Círéné mellett van,*

római jövevények, zsidók, prozeliták, krétaiak és arabok" (Apcsel. 2.9-11). Nyilvánvalóan a római birodalom népeiről van szó, nem pedig a világ összes (az Újszövetség korának javarészt ismeretlen) népéről. Az ország helyén a görögben a *basileia* (basileia, Strong 932) szó áll, melynek jelentése elsősorban: királyi hatalom, királyság, uralkodás. Ez a szó jelzi egyébként Jézus királyságát is. Ha a "föld minden királyságában" helyesebb fordítást tekintjük, akkor sokkal egyértelműbb, hogy a Római Birodalom provinciáiról és az akkor ismert, lakott világ, az *ökumené* királyságairól van szó. Figyeljük meg a következő verset, ahol a Cselekedetek Heródest és Pilátust királynak és fejedelemnek nevezi:

📖 ApCsel. 4.26 Felkeltek *a föld királyai*, és a fejedelmek megegyeztek az Úr ellen és az ő Felkentje ellen. 27 Mert a te szent Szolgád, Jézus ellen, akit felkentél, *valóban megegyezett Heródes és Poncius Pilátus* ebben a városban a pogányokkal és Izráel népével,

Az Ószövetségben is megtaláljuk "a népek a népek ellen" kifejezést, Izraelre vonatkoztatva, pl. Ászá uralkodásának idejében vagy az egyiptomiak elleni próféciaiban:

📖 2Krón. 15.6 *Egyik nép a másik népet*, egyik város a másik várost zúzta szét, mert Isten gyötörte őket mindenféle nyomorúsággal.

📖 Ésa. 19.2 És összeveszitem az egyiptomiakat az egyiptomiakkal, és egyik hadakozik a másik ellen, kiki felebarátja ellen, város város ellen, és ország ország ellen. (Károli)

A Biblia szóhasználatában az országok, királyok, népek - az első századi kontextusban értendők. Sokkal valószínűbb, hogy nem a XXI. század összes népéről, hanem az akkori *ökumené* királyságairól, fejedelmeiről és provinciáiról beszél Jézus. Az evangélium első századi olvasói ebben a képben gondolkodtak és sokkal inkább tisztában voltak az Ószövetség szóhasználatával is, jobban, mint amennyire mi vagyunk. A prófeciát tökéletesen kimerítik a Római Birodalom háborúi, Júdea lázadása és a zsidók elleni folyamatos üldözések. Az ószövetségi szóhasználatban Izrael népeit jelentik a "népek", amikor a zsidók babilóniai fogságáról beszél:

📖 Jer. 25.11 Ez az ország szörnyű romhalmazzá lesz, és ezek a *népek* Babilónia királyának fognak szolgálni hetven esztendeig.

Éhínségről is tudunk, mégpedig éppen a Bibliából, a Cselekedetek beszámol egy éhínségről, melyet Agabosz próféta jövendölt meg (Apcsel. 11.28). Tacitus és Suetonius azt írja, hogy egész tartományok küzdöttek az éhínséggel. Néro ualkodása idején pestis pusztított Rómában, és közel 30 000 életet követelt, később nem sokkal i.sz. 65-ben Itália többi területén jelent meg a pestis, Flavius pedig i.sz. 40-ben egy babilóniai

Apokalipszis az evangéliumokban

járványról ír, megemlíti ugyanezeket Jeruzsálemmel kapcsolatban, az ostrom idején is:

✍ *.. és mivel váratlanul itt érte az ostrom, olyan zsúfolt lett a lakosság, hogy a dögvészhez hasonló betegség és a még átkozottabb éhínség elkerülhetetlen volt.¹⁸*

Gyakran felhozzák érvként, hogy napjainkban több a katasztrófa és a földrengés. Az amerikai geológiai intézet által publikált statisztika nem jelzi a földrengések intenzitásának erősségét. Teljesen más lapra tartozik pusztításuk megnövekedése, hiszen ma már érzékeny mérőműszereink vannak, egyre több a lakott terület is (több nagyváros van kritikus töréspont felett vagy közelében), emiatt egyre több kárt okozhatnak a katasztrófák, nem is beszélve arról, ha területükön egyéb veszélyes létesítmények is vannak.

Sokan gondolják úgy, hogy 1914-től növekedett meg a földrengések száma. Gondoljunk azonban bele, hogy a szeizmológia az 1850-es évektől kezdett tudományággá válni, és az első szeizmográfot 1880-ban készítették el. Csak a XX. század közepére épült ki a világot átfogó megfigyelő központ. Figyelembe kell venni azt a tényt is, hogy a földrengések legnagyobb számban a Csendes-óceán térségében fordulnak elő, Európa viszonylag nyugodt területnek számít. Az ókori időkből pedig leginkább Európából, Kínából és Japánból vannak rendszeres híradások. Azzal is érvelnek, hogy 1896 és 1906 között a nagy földrengések¹⁹ száma megnövekedett. Ez a növekedés más tízéves periódusokhoz képest igaz, Jézus azonban nem tízéves periódusról, hanem egy generációról beszélt.

Egy mérvadó katalógus²⁰ szerint 1914 után nem mutatható ki a nagy földrengések számának növekedése, sőt a század eleji húsz éves időszakban kétszer akkora volt a földrengések energiája, mint utána egészen 1977-ig. A tudomány mai állása szerint nem mutatható ki lineáris változás a földrengések számában. Ezzel szemben egy változó mintázatot lehet megfigyelni, melynek törvényszerűségei még nem tisztázottak.

Alford után öt valóságos földrengésről tudunk Jeruzsálem pusztulását megelőzően, melyeket Tacitus, Suetonis, Seneca is említ: Kréta (i.sz. 46 vagy 47); Róma (i.sz. 51); Apamca (i.sz. 53); Laodicea (i.sz. 60); Campania (i.sz. 62 vagy 63). Olvassuk el Seneca és Flavius emlékei koruk földrengéseiről:

✍ *Milyen gyakran dőltek össze egyetlen rengés által Ázsia, Akháia városai! Hány várost nyelt el a föld Szmirnában, hányat Makedóniában! Hányszor dőlt össze Paphos! Nem ritkák a városok végleges pusztulásáról hozzánk eljutó hírek.²¹*

✍ *Éjjel ugyanis rettenetes égiháború tört ki; vad szélvihar, hatalmas zápor és szakadatlan mennydörgés és hátborzongató dübörgéssel kísért földrengés. Úgy látszott, mintha az emberek vesztére felborult volna a világ rendje: mindenki könnyen felismerhette ebben valami végzetes szerencsétlenség előjelét.²²*

Hozzá kell tenni azt is, hogy Jézus ezekről a jelekről azt írta, hogy mindez még nem a vég, ezek olyan események, melyek elkerülhetetlenül bekövetkeznek ("meg kell lennie"). Ez pontosan beleillik a római-zsidó háború előtti időszakba, melyek súlyosságáról a fenti történetíróktól olvashatunk.

Az üldözés - Mt. 24.8-10

📖 Mt. 24.8 De mindez a vajúdás kínjainak kezdete! 9 Akkor átadnak titeket kínvallatásra, megölnék benneteket, és gyűlöl titeket minden nép az én nevemért. 10 Akkor sokan eltántorodnak, elárulják és meggyűlölnek egymást.

Az üldözések leghűbb krónikája maga a Cselekedetek. Számos vers beszámol a keresztényeket sújtó zsidó üldözésről, ahogyan Jézus megjósolta:

📖 Mt. 23.34 Ezért íme, küldök hozzátok prófétákat, bölcseket és írástudókat: egyeseket közülük megöltök és keresztre feszítetek majd, másokat megkorbácsoltok zsinagógáitokban, és városról városra üldöztök

Maga Pál, akkor még Saul is elkötelezett üldözője volt a korai keresztényeknek:

📖 ApCsel. 8.1 Saul pedig egyetértett István kivégzésével. Azon a napon nagy üldözés kezdődött a jeruzsálemi gyülekezet ellen, és az apostolok kivételével mind szétszóródtak Júdea és Samária területén.

További fejezetek szólnak az apostolok elleni üldözésekről, olvashatunk ezekről az ApCsel. 4, 6, 16, 18, 24 és 25. fejezetében. Az emlékezetes István elleni gyilkosság után, ahogy a fenti versben is olvashatjuk, "nagy üldözés kezdődött". A párhuzamos Márk versek így írják le az üldözést:

📖 Mk. 13.9 "Ti pedig vigyázzatok magatokra: mert bíróságoknak adnak át titeket, zsinagógákban vernek meg, helytartók és királyok elé állítanak énértem, bizonyosságul nekik.

A passzusból jól látszik, hogy a bíróságok (a Szanhedrin mintájára létrehozott helyi szervezetek) és a zsinagóga zsidó üldözésre utal. Pál még világosabban azonosítja üldözőit:

📖 2Kor. 11.24 Zsidóktól ötször kaptam negyven botütést egy híján,

Ha emlékszünk a nemzetekről írtakra, hogy a helytartók és királyok tökéletesen leírják Palesztina viszonyait (Pilátus és Heródes). A zsidók ál-

tali üldözés azonban csak az egyik volt, ami a keresztényeket sújtotta. A Római Birodalom, miután tudatosította magában, hogy a kereszténység nem egy a zsidók szektái közül, hanem gyökeresen más, szintén üldözést indított. Philip Schaff így számol be a Néró korabeli eseményekről:

 Keresztények sokaságát küldték a halálba a legszörnyűbb módokon. Sokakat megfeszítettek, valószínűleg ezzel is Krisztus halálát gúnyolva, sokakat vadállatbőrbe bújtattak és éhes kutyák elé löktek. Ennek a sátáni tragédiának a csúcspontja a régi Vatikán császári kertjében (ahol ma a Szent Péter székesegyház áll) történt egy éjszaka: keresztény férfiakat és nőket olajjal és gyantával kentek be, majd fenyőfákhoz szegeztek és meggyújtottak a csőcselék szórakoztatására, míg Néró fantasztikus öltözetben, fogathajtó versenyen vett részt. Az élve elégetés a gyújtogatók megszokott büntetése volt, de csak a gonosz inspirálta kegyetlen ötletesség volt képes a "megvilágítás" ilyen rendszerére.²³

A legtöbb apostolról és tanítványról tudjuk, hogy milyen sorsuk lett: Istvánt halálra kövezték, Máté kard által esett el, Márkot lovakkal húzták halálra, Jakobot megkövezték, Pált lefejezték, Bertalant megfeszítették, Pétert szintén megfeszítették (fejfelé), Tamást dárdával szúrták agyon. Mindez i.sz. 70 előtt történt. János volt az, aki természetes halállal halt meg. (Talán ezért is tartják sokan, hogy ő volt az a tanítvány, akit Jézus különösen kedvelt.) Jézus előre megjövendölte, hogy túl fogja élni visszatérését:

 Jn. 21.22-23 Jézus pedig így szólt hozzá: "Ha akarom, hogy ő megmaradjon, amíg eljövök, mit tartozik rád? Te kövess engem!" Elterjedt tehát az atyafiak között az a mondás, hogy ez a tanítvány nem hal meg. Pedig Jézus nem azt mondta neki, hogy nem hal meg, hanem ezt: "Ha akarom, hogy megmaradjon, amíg eljövök, mit tartozik rád?"

Világosan látszik, hogy Jézus nem arról beszélt, hogy János egyáltalán nem hal meg, hanem visszatérteig nem hal meg! Péter és Pál meghaltak i.sz. 70 előtt, János viszont, túlélte az üldöztetést. Néró és Caligula korában, a keresztényüldözés igen nagy méreteket öltött. Bár Néró üldözései Rómára terjedtek ki, Ramsey írja, hogy "Néró üldözései prece-denst teremtettek a legtöbb provinciában". A történelem azt mutatja, hogy a keresztényüldözések tovább folytatódtak, a 2. században Marcus Aurelius idején, valamint a 3. században Decius korában haltak különösen sokan mártírhalált. Ne felejtjük János szavait sem, aki így ír magáról: "üldöztetésben társatok" (Jel. 1.9), tehát korabeli eseményre utal.

 Mt. 24.10 Akkor sokan eltántorodnak, elárulják és meggyűlölik egymást.

A hamis próféták fejezetben olvashattunk Páltól az árulásra vonatkozó figyelmeztetést. Pál főleg Timóteusnak írt levelében hívja fel a figyelmet az árulásra, elfordulásra és gyűlöletre:

- 📖 2Tim. 1.15 Tudod, hogy az Ázsiában levők mind elfordultak tőlem, köztük Fügelosz és Hermogenész is.
- 📖 2Tim. 4.10 mert Démász elhagyott engem, mivel ehhez a világhoz ragaszkodott, és elment Thesszalónikába; Kreszcensz pedig Galáciába, Titusz meg Dalmáciába.

Az árulásokat gyakran csalódás és kiábrándultság okozta, de előfordult az, hogy egyesek gonoszságból, pénzért, vagy bosszúból árulták el testvéreiket:

- 📖 Gal. 2.4 a befurakodott áltestvérek kedvéért sem, akik csak azért férköztek be közénk, hogy kikémléjék szabadságunkat, amelyet Krisztus Jézusban kaptunk, és így szolgává tegyenek minket.

Pál egyértelműen az utolsó időkhez köti az árulást, a szeretet meghidegülését. Hű testvérét, Timóteust előre figyelmezteti, hogy mivel kell szembenéznie. Egyértelmű, hogy ez nem egy kétezer évre szóló tanítás, hanem világos és nagyon is aktuális intés számára - akinek Pál azt tanácsolja, hogy legyen józan és szenvedje el a bajokat.

- 📖 2Tim. 3.1 Azt pedig *tudd meg, hogy az utolsó napokban nehéz idők jönnek*. 2 Az emberek ugyanis önzők, pénzsóvárak lesznek, dicsekvők, gőgösök, istenkáromlók, szüleikkel szemben engedetlenek, hálátlanok, szentségtelenek; 3 szeretetlenek, kérlelhetetlenek, rágalmazók, mértéktelenek, féktelenek, jóra nem hajlandók, 4 árulók, vakmerők, felfuvalkodottak, akik inkább az élvezeteket szeretik, mint az Istent.

Az egész világon - Mt. 24.14

- 📖 Mt. 24.14 Isten országának ezt az evangéliumát pedig hirdetik *majd az egész világon*, bizonyosságul minden népnek; és akkor jön el a vég.

A görög szöveg a világ szónál az *ökumenét* (oikoumenē, Strong 3625) használja, mely a Biblia szóhasználatában az ismert világot jelenti. Ennek alátámasztására nézzünk meg két igehelyet, ahol szintén ez a szó áll:

- 📖 Lk. 2.1 Történt pedig azokban a napokban, hogy Augustus császár rendeletet adott ki: írják össze az *egész földet*.
- 📖 ApCsel. 11.28 Előállt egyikük, név szerint Agabosz, és a Lélek által megjövendölte, hogy nagy éhínség lesz az *egész földön*. Ez be is következett Klaudiusz idejében.

Apokalipszis az evangéliumokban

- 📖 ApCsel. 24.5 Mi ugyanis megállapítottuk, hogy ez az ember valóságos pestis, lázadást szít a *földkerekségen* élő valamennyi zsidó között, és a názáreti irányzat feje.

Az első példában nyilvánvaló, hogy a népszámlálás kizárólag a Római Birodalom népeit érintette. A Cselekedetek egy júdeai éhínségről szól, mivel a tanítványok segítséget küldtek "júdeai testvéreiknek" (Apcsel. 11.29). A harmadik példa ismét csak az akkor ismert világban élő zsidókról beszél, hiszen Pál nem járt a Római Birodalom határain túl. Az ökumené tehát egy korlátozott jelentőségű világ, nem terjedt ki az egész Föld lakosságára. Josephus így ír a Római Birodalomról:

📖 *A rómaiak viszont az egész világ győzhetetlen urai; de ezzel sem érték be, hanem a világ határán túl is kiterjesztették birodalmukat, mert nem volt elég nekik keleten az Eufrátesz, északon az Isztrosz, délen Líbia, melyet egészen a sivatagig átkutattak, nyugaton pedig Gadeira, hanem az óceánon túl új világot kerestek, és hadijelvényeiket elvitték az eddig ismeretlen Britanniába. (202.o.)*

Beteljesedtek-e Jézus szavai, hirdették-e az evangéliumot szerte a *világon*? A keresztények erre általában rögtön rávágják, hogy nem. Azonban Jézus próféciját éppen Pál mondja beteljesedettnek leveleiben:

- 📖 Róm. 1.8 Először is hálát adok az én Istenemnek Jézus Krisztus által mindnyájatokért, hogy *hiteteknek az egész világon híre van.*
- 📖 Róm. 10.17 A hit tehát hallásból van, a hallás pedig a Krisztus beszéde által. Kérdem: talán nem hallották? Sőt nagyon is! *"Az egész földre elhadt az ő hangjuk, és a földkerekség széléig az ő beszédük."*
- 📖 Róm. 16.26 de most nyilvánvalóvá lett, és az örök Isten rendelkezése szerint a próféták írásai által *tudtul adatott minden népnek*, hogy eljussanak a hit engedelmességére.
- 📖 Tit. 2.11 Mert megjelent az Isten üdvözítő kegyelme *minden embernek*

Látható, hogy a prófécia, abban az értelemben, ahogyan az ökumenét a görög szöveg használja, Pál szavai szerint beteljesült. Nyilvánvaló, hogy az egész világ, minden nép, minden ember kifejezésekkel óvatosan kell bánni, ha a Bibliát próbáljuk értelmezni. Minden esetben meg kell vizsgálnunk, hogy miképp használja az adott szót az Írás. A legvilágosabban a kolossabéli levélben erősíti meg Pál, hogy Jézus ezen jóslata már beteljesedett:

- 📖 Kol. 1.23 Ha ugyan megmaradtok a hitben szilárdan és egyenesen, el nem tántorodva az evangélium reménységétől, amelyet hallottatok, amely *hirdettetett minden teremtménynek az ég alatt*, és amelynek én, Pál, szolgájává lettem.

Az *ökumené* egy érdekes szó, mivel abban az időben, amikor használták, minden népnek mást fejezett ki, nem volt szorosan társítható földrajzi területekkel. A rómaiak számára a Római Birodalmat, a görögök számára a görögül beszélő területeket, a zsidóknak pedig azokat a területeket jelentette, ahol zsidó diaszpórák előfordultak. Hasonló a fogalom magyarázata a "nemzet" és az "ország" szavakhoz, melyek a Biblia írásának idején más volt a jelentése, mint ma. Cowles Máté és Márk c. könyvében²⁴ azt írja, hogy bizonyítékok utalnak arra, hogy az apostolok hirdették az evangéliumot Júdeában, Szíriában, Egyiptomban, Etiópiában, Galátiában, Pontusban, Pártiában, Szkítiában, Perzsiában, Médiában, Indiában, Itáliában, Hispániában és Britanniában, tehát az akkor ismert világ egész területén.

A pusztító utálatosság - Mt. 24.15

📖 Mt. 24.15 "Amikor pedig meglátjátok a pusztító utálatosságot, ahogy Dániel próféta megmondta, ott állni a szent helyen - aki olvassa, értse meg!

A pusztító utálatosság talán a legérdekesebb képe a kis apokalipszisnek, és legalább annyira érdekes magyarázatok is születtek rá. A mai értelmezések nagy része úgy véli, hogy a pusztító utálatosság a mi időnkben, az Izraelben felépítendő harmadik templomban fog megjelenni. Először érdemes szemügyre venni, hogy első századi zsidó szemmel mit is takar az utálatosság fogalma. Az Írásban számos példát találhatunk erre:

- 📖 1 Kir. 11.7 Akkor építé Salamon templomot Kámosnak, a Moábiták utálatos bálványának a hegyen, a mely Jeruzsálem átellenében van, és Moloknak, az Ammon fiai *utálatos bálványának*.
- 📖 Jer. 13.27 A te paráznaságaidat és nyihogásaidat, bujálkodásodnak undokságát: a halmokon, a mezőn láttam a te *utálatosságaidat*. Jaj néked Jeruzsálem! Nem leszel tiszta ezután se? Meddig még?

Látható, hogy az utálatosság fogalma szorosan Jeruzsálemhez és később a templomhoz kapcsolódik. Isten többször is figyelmezteti a zsidókat, hogy távolítsák el a bálványokat, a babilóniai fogság előtt ezt a végső figyelmeztetést olvashatjuk:

- 📖 Ez. 5.11 Ezért, életemre mondom - így szól az én Uram, az ÚR - mivel te tisztátalanná tetted szentélyemet minden förtelmes és *utálatos bálványoddal*, azért én elveszem tőled; nem szánakozom, és nem leszek könyörületes!

A zsidók tökéletesen megértették, mit takar az utálatosság fogalma. Jól tudták, hogy elsősorban pogány bálványok imádatát jelenti. Ilyen utálatosság történt i.e. 168 decemberében, amikor *Antiochus Ephiphanes*

Apokalipszis az evangéliumokban

egy disznót áldozott a jeruzsálemi templomban Zeusz tiszteletére. Ez teljességgel kimerítette a pusztító utálatosság fogalmát. De vajon mire gondolt Jézus, amikor Dánielt említette próféciájában? Ha utánaolvasunk az Írásban, Dániel több helyen is foglalkozik a pusztító utálatossággal:

- 📖 Dán. 9.26 A hatvankét hét eltelte után megölik a felkentet, senkije sem lesz. Egy eljövendő fejedelem népe pedig elpusztítja a várost és a szentélyt. Elvégzett dolog, hogy pusztán álljanak a háború végéig. De a fejedelemnek is vége lesz, ha jön az áradat. 27 Erős szövetséget köt sokakkal egy hétre, de a hét közepén véget vet a véres- és az ételáldozatnak. A templom szegélyére odakerül *az iszonyatos bálvány*, míg csak rá nem szakad a pusztítóra a végleges megsemmisülés.
- 📖 Dán. 11.31 Parancsára előállnak csapatai. Meggyalázzák a megerősített szentélyt, megszüntetik a mindennapi áldozatot, és felállítják *az iszonyatos bálványt*.
- 📖 Dán. 12.11 Attól fogva, hogy megszüntették a mindennapi áldozatokat, és felállították *az iszonyatos bálványt*, ezerkétszázkilencven nap telik el.

Ezek a versek beteljesültek az Ószövetség és az Újszövetség közötti időszakban, ahogy a zsidó apokrifek, pl. a Makkabeusok 1. könyve elmeséli nekünk. Ez a könyv leírja, hogy a szíriai *Antiochus Ephiphanész*²⁵ hogyan fordult Jeruzsálem ellen, és hogyan szentségtelenítette meg a zsidók templomát. Bár ez a könyv kétségtelenül nem tartozik a kánonba, ezért isteni ihletettséget sem tulajdoníthatunk neki, ettől függetlenül hasznos történelmi emléke lehet a Malachi és Máté közötti időszaknak. Az említett könyvben ezt olvashatjuk:

- 📖 *1Makkabeus 1:54 Casleu hónap tizenötödik havában, felállították a pusztító utálatosságot az oltáron, a 145. évben, és Júdeában minden városban bálványoltárokat állítottak fel.*
- 📖 *1Makkabeus 1:59 A hónap 25. napján áldozatot ajánlottak fel az oltáron, ami Isten oltára volt.*

A történethez hozzátartozik, hogy Ephiphanes, akinek neve egyébként már önmagában szentségtörés ("Isten, aki megjelent") nem egyedül vitte végbe a fent említett cselekedeteit, hanem az akkori zsidó főpap, Menelaus segítségével, aki a hellén kultúra és vallás átvétéért cserébe hatalomra számított. A szentségtörés nem merült ki a zsidó templom meggyalázásával, a bevonuló szír seregek sok zsidót megöltek, és csak a hellén szimpatizánsok maradtak biztonságban. Ephiphanész betiltatta a szombat megtartását és a körülmetélés ünnepeit, a jeruzsálemi templomot Jupiter szentélyévé nevezte ki. Josephus szerint a templom, sőt a zsidó istentisztelet megszenségtelenítése három évig tartott.

Számunkra a kérdés az, hogy milyen kapcsolatban áll mindez Jézus szavaival. Bármilyen jól "hangzik" is ez a beteljesedés, később megvizsgáljuk, hogy miért nem Antiochusról beszél Dániel. De vajon bekövetkezett-e hasonló, Antiochuséhoz hasonló szentségtörés az első században? Ehhez lapozzuk fel a Bibliát, a párhuzamos Lukács verset és hasonlítsuk össze Máté szavaival:

- 📖 Mt. 24.15 "Amikor pedig meglátjátok a pusztító utálatosságot, ahogy Dániel próféta megmondta, ott állni a szent helyen - aki olvassa, értse meg! 16 akkor azok, akik Júdeában vannak, meneküljenek a hegyekre,
- 📖 Lk. 21.20 "Amikor pedig látjátok, hogy Jeruzsálemet hadseregek kerítik be, akkor tudjátok meg, hogy elközelített annak a pusztulása. 21 Akkor, akik Júdeában vannak, meneküljenek a hegyekre, és akik a városban vannak, költözzenek ki onnan; akik pedig vidéken vannak, ne menjenek be oda.

A pusztító utálatosság megjelenése összekapcsolódik a hadseregek megjelenésével. Helytelen lenne állítani, hogy a pusztító utálatosság megegyezik a 70-es ostromkor megjelenő római seregekkel, de kétségtelen, hogy a pogány hadsereg megjelenése is része volt ennek:

📖 Miután a lázadók a városba menekültek, és a templom melléképületével együtt égett, a rómaiak felhozták hadijelvényüket a szent helységekbe, felállították a keleti kapuval szemben, **áldoztak** előttük, és hangos ujjongással imperátorrá kiáltották ki Titust.²⁶

Ez csak a kép egyik része, valójában az ostrom előtt a templom már elvesztette szerepét: a *zelóták*²⁷ és az *idumeiak*²⁸, akik beköltöztek a templomba, meggyilkolták a papokat, a szentélyt részegséggel és gyilkossággal becsstelenítették meg. A papok halála után a mindennapos áldozati szertartások is megszűntek. Sokan úgy gondolják, hogy mindez egyáltalán nem elégíti ki azt, hogy a templomban fog állni ez a bálvány, vagy a templomban fogja magát istenné kiáltani az Antikrisztus. Máté erről egyáltalán nem beszél, hanem inkább arról, hogy mindez figyelmeztető jel, melynek bekövetkezése esetén menekülésre szólít fel őket. Látni kell azonban, hogy a pusztító utálatosság valójában már az utolsó csepp abban a pohárban, ami nem más, mint a zsidó főpapok hamis júdaizmusa - istentisztelet Jézus elfogadása nélkül. Érdekes párhuzamra lelhetünk Ezékiel látomása és az első századi helyzet között:

- 📖 Ez. 8.5 Ezt mondta nekem: Emberfia! Tekints észak felé! Föl is tekintetem észak felé, és megláttam a kaputól északra egy oltárt, ahol az Istent ingerlő bálvány volt a bejáratnál. 6 Azután ezt mondta nekem: Emberfia! Látod-e, mit művelnek? Olyan nagy utálatosságot művel itt Izráel háza, hogy miattuk el *kell távoznom szentélyemből*. De még más nagy utálatosságokat is fogsz látni.

Apokalipszis az evangéliumokban

Ez az utálatosság elhagyottá tette az első templomot is, Isten "elhagyta" azt, majd nem sokkal később Nebukadnezár seregei le is rombolták. Ugyanez ismétlődik meg az első században, melynek előjele éppen Jézus emlékeztető cselekedete, amikor kizavarja az árusokat a házból. Amikor Jézus elhagyja a templomot, melybe már nem is tér vissza többet, és szó szerint Isten hagyja el a templomot:

📖 Mt. 24.1 Amikor Jézus kijött a templomból, és tovább akart menni, oda léptek hozzá tanítványai, hogy megmutassák neki a templom épületeit. 2 Ő azonban így szólt hozzájuk: "Hát nem látjátok mindezt? Bizony, mondom néktek: nem marad itt kő kövön, amit le ne rombolnának."

📖 Mt. 23.38 Íme, elhagyottá lesz a ti házatok.

Tehát az utálatosság az Ószövetség történetében mindig is a zsidók büntetése volt, melyhez Isten különböző népeket, hatalmakat használt fel: asszírokat, babiloniaiakat, szíreket és végül rómaiakat. A Római Birodalom, mint Isten kardja tökéletesen beleillik abba a képsorozatba, melyet az Ószövetség rajzol nekünk Izrael büntetéséről.

De miért tette hozzá Jézus azt, hogy "ahogy Dániel próféta megmondta", ha ez a prófécia régen beteljesedett a szövetségek közötti időszakban? Valószínű, hogy Jézus itt egy nem is olyan régi eseményt ajánlott a tanítványok figyelmébe, azzal a nyilvánvaló üzenettel, hogy még szörnyűbb dolog fog hamarosan bekövetkezni. Komolyabb vizsgálódás után kijelenthetjük, hogy a Dániel 9 fejezet versei nem Antiochus idejéről szólnak, mert több elemük nem illeszkedik tökéletesen a szír király cselekedeteire. Egyrészt a Dávid próféciák világosan a Messiás "kivágatása" utánra teszik a város pusztulását, s még ha III Óniás akkori főpapot tesszük messiásnak, akít a Makkabeusok második könyve szerint valóban meggyilkoltak, akkor is túl sok a kérdés. Furcsa lenne az is, hogy ezt a hellénizáló törekvéseiről ismert főpapot miért tartaná a Makkabeusok könyve bármiféle pozitív alaknak, messiásnak. Újabb probléma ezzel a nézettel az, hogy Dániel egy kijelentésről beszél, melytől számítva 69 hét elteltével újjáépül a város.²⁹ Ha Antiochus idejétől, akár i.e. 168-tól, vagy 169-től 69 hetet, semmiféle dekrétumot nem találunk erre az időre. Továbbá a szír király, bár nagy pusztítást végzett, a várost és a templomot nem rombolta le. Végül pedig maguk a zsidók sem gondolták a Dániel 9 verseket beteljesedettnek, hiszen éppen a 70-es zsidó lázadás idejére gondolták a próféciák beteljesedését, ahogyan ezt Josephus is visszaadja:

📖 *Ki ne ismerné a régi próféták írásait s a jövendölést e szerencsétlen városról, melynek teljesedése íme küszöbön áll? Akkor pusztul majd el Jeruzsálem, így jövendölték, ha valaki elkezdí honfitársainak vérét ontani. Hát nincs zsúfolásig tele a város és a templom azoknak a hulláival, akiket ti gyilkoltatok meg?*³⁰

Ugyanakkor igen valószínűnek tűnik, hogy Antiochus ennek ellenére megtalálható Dániel jövődölései között, de nem a 9-es (amelyre Jézus hivatkozott), hanem a 10-11-es fejezetekben. Antiochus támadása egy előkép volt, mely még élénken élt a zsidók emlékezetében. Végezetül pedig lássunk egy-két keresztény egyházatyától származó véleményt a pusztító utálatosságról:

Alexandriai Kelemen (i.sz. ? - i.sz. 215):

✍️ Azért mondta, hogy 2300 nap telik el attól a naptól, hogy Néró utálatossága odakerül a szent helyre, egészen az elpusztításáig. Ez a kétezer-háromszáz nap 6 és fél évet jelent, azaz Néró uralkodásának feléig tartott.³¹

Eusebius (i.sz. 265 - i.sz. 340):

✍️ A pusztító utálatosság a próféciáknak megfelelően, Isten templomában állt, s előrevetítette végső bukását és tűzzel való elpusztulását.³²

Chrysostom (i.sz. 347 - i.sz. 407):

✍️ Úgy tűnik számomra, hogy a pusztító utálatosság azokat a hadseregeket jelenti, melyek végül elpusztították Jeruzsálemet.

Augustinus pedig azt írja művének az evangéliumok harmóniájáról szóló részében, hogy a három evangélium erre vonatkozó részét egyszerre kell figyelembe vennünk. Korábban láttuk, hogy Lukács evangéliuma hogyan kapcsolja össze a pusztító utálatosságot a hadseregek megjelenésével, most pedig érdemes megfigyelni, mit ír Márk:

📖 Mk. 13.14 "Amikor pedig meglátjátok a "pusztító utálatosságot" ott állni, ahol nem volna szabad - aki olvassa, értse meg! - akkor akik Júdeában vannak, meneküljenek a hegyekbe.

Augustinus szerint a kifejezés, "aki olvassa, értse meg" éppen arra utal, hogy a próféciát nem szabad szó szerint érteni, mert nem csak olvasás, hanem felismerés és megértés is szükséges hozzá. Szerinte a szent hely itt nem kifejezetten a Szentek Szentjét jelenti, hanem Jeruzsálemmel kapcsolatban kell érteni, így valószínű, hogy a Lukács vers értelmében a Jeruzsálemet körülvevő területről van szó. Egyébként maga az Írás is megengedi ezt, amikor Sion hegyét, sőt egész Jeruzsálemet szent helynek nevezi:

📖 Abd. 1.17 De a Sion hegyén menedék lesz, szent hely lesz az, Jákób háza visszanyeri birtokát.

Apokalipszis az evangéliumokban

📖 Jo 4.17 Akkor majd megtudjátok, hogy én vagyok az Úr, a ti Istenetek, aki a Sionon, szent hegyemen lakom. *Szent hely lesz akkor Jeruzsálem, nem léphetnek be többé oda idegenek.* (Katolikus)

A Jeruzsálemet körülvevő hadsereg tekintetében a keresztények valójában több esélyt is kaptak, hogy elhagyják a várost. Ahogyan a Babel emlékei c. könyvben tárgyaltuk, a keresztények meg is ragadták ezeket a lehetőségeket, és *Dekapolisz* egyik városába, *Pellába* menekültek. A római ostrom idején már nem tartózkodtak keresztények a városban. De melyek voltak ezek a jelek, amiben a hívők felismerhették a jövőndőlést?

Első ízben i.sz. 66-ban támadják meg a rómaiak a lázadó zsidókat. *Cestius Gallus* seregével körülvette a várost és megkezdte az ostromot. Minden látható ok nélkül *Cestius* visszavonulást rendelt el, melynek hatására a zsidók kitörték és hátba támadták a rómaiakat. Azok hátrahagyták ostromgépeiket, és elmenekültek. Ez a győzelem sokban hozzájárult a zsidók győzelembe vetett hamis reményének a későbbiekben:

🗨 *Ez az első sikeres összecsapás a rómaiakkal balga reményeket keltett a zsidókban, és pillanatnyi hadiszerencsájükből vakmerő bizakodást merítettek a jövőre.*³³

Már ekkor is sokan elmenekültek a városból:

🗨 *Cestius veresége után sok tekintélyes zsidó elhagyta a várost, mintha sülyyedő hajóról menekült volna.*³⁴

Ez a befejezetlen ostrom köszön vissza Zakariás próféta látomásában:

📖 Zak. 14.2 Mert összegyűjtök minden népet, hogy harcoljanak Jeruzsálem ellen. Elfoglalják a várost, kifosztják a házakat, és meggyalázzák az asszonyokat. A város fele fogságba megy, *a megmaradt népet azonban nem úzik ki a városból.*

Másodjára *Néró*, aki joggal volt elégedetlen *Cestius* szereplésével, *Vespasianust* küldte i.sz. 67-ben Júdea ellen. *Vespasianus* először Galilea ellen vonult, és elfoglalta annak legfontosabb városait. Amikor felvonult Jeruzsálem ellen, akkor hallotta meg *Néró* halálhírét, ezért felfüggesztette a támadást, és hazautazott Rómába. A harmadik esély a menekülésre, ahol hadseregek vették körül a várost, nem volt más, mint az ideumeiai megjelenése Jeruzsálem alatt, akiket a zelóták hívtak be. Erőiket egyesítették és újabb 8500 embert gyilkoltak le a templomban, ezután az ideumeiaiak elhagyták a várost. Ez volt az utolsó esély a menekülésre, amikor *Vespasianus* visszatért Titussal, hogy folytassa az ostromot, a gyűrű olyan szoros volt, hogy a menekülés többé már nem volt lehetséges.

Menekülés Júdea hegyeibe (Mt. 24.16-20)

📖 Mt. 24.16 akkor azok, akik Júdeában vannak, meneküljenek a hegyekbe, 17 aki a ház tetején van, ne szálljon le, hogy kihozzon valamit, 18 és aki a mezőn van, ne térjen vissza, hogy elhozza felsőruháját. 19 Jaj a terhes és a szoptató anyáknak azokban a napokban! 20 Imádkozzatok, hogy ne kelljen télen, sem szombaton menekülnötök.

Bármely alkalommal is, de a keresztények végül elhagyták a várost i.sz. 70-előtt. Josephus Flaviuson kívül Eusebius is beszél menekülőkről, ő egyenesen ezt állítja³⁵:

📖 *Továbbá, a jeruzsálemi gyülekezet tagjait a megbízható testvérek nekik megjelenő jelek alapján arra utasították, hogy hagyják el a várost, mielőtt a háború kitörne és telepedjenek le egy péreai városban, Pellában. Akik hittek Krisztusban, elmenekültek, és amint ezek a szent emberek elhagyták a zsidók királyi városát és az egész zsidó földet, az ítélet Istene megbüntette őket utálatos bűneik miatt, melyeket Krisztus és az apostolok ellen követtek el, teljesen kitörölve azt a gonosz nemzedéket az emberek közül.*³⁶

A Pella tradícióról folynak a viták, mert vannak, akik szerint a menekülés elmélete kizárólag a jeruzsálemi származását hivatott igazolni Pella számára. Megdönthetetlen bizonyítékot talán a ma is folyó ásatások szolgáltathatnak.³⁷ Renan könyvében azt írja, a menekülő keresztények egy ideig a Jordán folyó partján mentek, és az őket üldöző zelóták egy idő után elvesztették a nyomukat. A végcél, Pella városa ideális választás volt, mivel szabad város volt, és II. Agrippának fogadott hűséget. Jeruzsálemhez Scythopolis és Pella volt a legközelebbi semleges város, de az előbbi hamar a rómaiak egyik erőssége lett, így az kiesett a lehetőségek közül.

De miért ne szálljon le senki a ház tetejéről, hogy kihozzon valamit? (17. vers) A zsidó házak tetejéről egy külön létrán is le lehetett mászni, anélkül, hogy a ház belsejét útba kellett volna ejteni. Jézus szavai arra vonatkoznak, hogy a keresztényeknek sietniük kellett, mindent ott kellett hagyniuk, az értékeiket, bármit, amit a mezőn hagytak. Teljesen logikus az is, hogy az első században sokkal nehezebben mozgott egy terhes anya. Sokkal nehezebben mozgott télen. A szombaton való mozgás külön nehézséget jelentett:

📖 2Móz. 16.29 Láthatjátok, hogy az ÚR adta nektek a szombat napját. Ezért ad ő a hatodik napon két napra való ételmet. Maradjon mindenki otthon a hetedik napon, senki se mozduljon ki a helyéről!

Apokalipszis az evangéliumokban

A helyzet rosszabb volt, mert Jeruzsálem körülzárása ünnepnapon történt meg:

☞ *Az egész háborúban ejtett hadifoglyok száma 97000 volt; az ostrom alatt 1100000 ember pusztult el; a legtöbb született zsidó volt, de nem jeruzsálemiek. Mert a kovásztalan kenyerek ünnepére a nép az egész országból a fővárosba se-reglett, és mivel váratlanul érte az ostrom, olyan zsúfolt lett a lakosság, hogy a dögvészhez hasonló betegség és a még átkozottabb éhínség elkerülhetetlen volt.³⁸*

Bár a keresztényeket nem kötötte ez a törvény, még abban a megkönnyített változatában sem, amit a rabbik megengedtek, azaz egy nap 2000 yardot meg lehetett tenni, de egy szombati nap mindenképpen rosszabb lett volna. Láthatjuk, hogy ezek a nehézségek, a "mindazok, akik Júdeában vannak" kifejezetten egy korabeli eseményre utalnak.

A nagy nyomorúság (Mt. 24.21)

- ☞ Mt. 24.21 Mert olyan nagy nyomorúság lesz akkor, amilyen nem volt a világ kezdete óta mostanáig, és nem is lesz soha.
- ☞ Mt. 24.22 Ha nem rövidülnének meg azok a napok, nem menekülne meg egyetlen halandó sem, de a választottakért megrövidülnek azok a napok."

Ha ezt a verset összevetjük az előzővel, akkor láthatjuk, hogy a "mert" és az "akkor" (tote - tote, Strong 5119) szó összekapcsolja a két esemény idejét. A tanítványok menekülése tehát ugyanabban az időben lesz, mint a nagy nyomorúság. Ez az esemény, mely elől menekülniük kell. Ez az időszak nem a világ minden népére vonatkozik, hanem a szentek gyötrőire, azaz az első századi zsidókra. A büntetésnek Jeruzsálemen kellett beteljesülnie:

- ☞ 2Thessz. 1.6 Mert hiszen igazságos dolog az Isten előtt, hogy *gyötrőiteknek* gyötrellemmel fizessen
- ☞ Mt. 23.37 "*Jeruzsálem, Jeruzsálem, aki megölsz a prófétákat, és megköved azokat, akik hozzád küldettek, hányszor akartam összegyűjteni gyermekeidet, ahogyan a tyúk szárnya alá gyűjti a csibéit, de ti nem akartátok!* 38 Íme, elhagyottá lesz a ti házatok.

Ugyanez a nagy nyomorúság jelenik meg Lukácsnál is:

- ☞ Lk. 23.28 Jézus pedig feléjük fordulva ezt mondta nekik: "*Jeruzsálem leányai*, ne engem sirassatok, hanem *magatokat és gyermekeiteket* sirassatok; 29 mert jönnek majd olyan napok, amikor ezt mondják: Boldogok a meddőök, az anyaméhek, amelyek nem szültek, és az emlők, amelyek nem szoptattak! 30 Akkor majd kiáltani kezdik a hegyeknek: Essetek ránk! - és a halmoknak: Borítsatok el minket!

A történelemben az i.sz. 67-70-ig tartó időszak valóban nagy nyomorúság volt a zsidó népnek. Ezt az időszakot írja le Josephus Flavius a Zsidó háború c. művében. Az előző fejezetben leírt Cestius 66-os veresége óta a helyzet csak romlik Jeruzsálemben. Eleinte a város Róma ellenes urai szervezeten készültek az ostromra, ostromgépeket is építettek Anan főpap vezetésével. Josephus szerint már ekkor kedvezőtlen jelek mutatkoztak:

☞ ... sokan, következő szenvedéseik előérzetében, hangos jajveszékélésben törtek ki. Jósjelek is mutatkoztak, melyeket a lakosság nyugodtabb része baljóslatúaknak tartott, azok ellenben, akik a háborúra uszítottak, mindent tetszésük szerint magyaráztak.³⁹

Ekkor a várost a zelóták tartják uralom alatt. 67 februárjában Néro Vespasianust küldi Júdeába. Az ostrom előtt azonban még a rómaiaknak biztosítani kellett egész Júdeát, ezért Vespasianus először a stratégiaileg fontos helyeket foglalta el. Először bevette Gadarát, majd Jotapata és Japaha következett, ahol tizenötezeren estek a rómaiak áldozatául. A szamaritánusok közben összegyűltek a Gerizzim hegyén, ahol a rómaiak bekerítették őket és 11600 zsidót öltek meg. Tariceae, Gamala városokban is több ezer zsidó pusztult el. Gischala fontos állomáshely, a rómaiak hatezres mészárlása után innen menekült János csapatával együtt Jeruzsálembé. Ő az, aki Jeruzsálemet harcra tüzeli és hallgat a római sereg pontos méretéről⁴⁰, ő lesz a későbbi zsarnok a városban Simon mellett. A városok eleste, ahonnan sokan menekültek Jeruzsálembé csak a kezdete volt a lakosság nyomorúságának.

A zelóták kegyetlenkedéseiről így ír Josephus:

☞ [A zelóták] Határtalan felháborodással kirohantak a templomból, részben zárt sorokban, részben kisebb csoportokban, és mindenkit lekaszaboltak, aki útjukba került.⁴¹

Később, 68-ban a nép már annyit szenvedett, hogy a főpap behívta Simont, aki az idumeiak vezére volt. Simon húszezres seregével be is vonult a városba, ekkor kitört a háború a két párt között. Ebben a belháborúban újra csak a lakosság szenvedett a legtöbbit:

☞ Az idumeiak amúgy is kegyetlen természetűek voltak [...] Sokat ledöftek azok közül is, akik a törzsrokonságra emlékeztették őket, és könyörögtek, hogy legalább a közös templom kedvéért irgalmazzanak nekik. [...] A templom egész külső kerületén patakokban folyt a vér, és a nap 8500 halottra virradt.⁴²

☞ De nemsokára feleslegesnek tartották az aljanépet öldösní, inkább a főpapokat keresték, nagy tömegekben őket hajszolták, hamarosan kézre is kerítették és meggyilkolták.⁴³

Apokalipszis az evangéliumokban

- ✍ *Haláluk után a zelóták és idumeiak seregeivel vállalva megrohanták és öldösní kezdtek a népet, mint valami tisztátalan baromcsordát.⁴⁴*
- ✍ *Végül a két legelvetemültebb ember rárohant Zachariasra és ott, a templom közepén leszúrta.⁴⁵*

Az idumeiak egy idő után megelégték a mészárlást, és mindenki meglepetésére elvonultak a városból. A zelóták azonban úgy gondolták, hogy nem is szövetségeseik, hanem hátráltatóik távoztak, ezért újult erővel folytatták a nép terrorizálását:

- ✍ *Most már nem haboztak gyalázatosságaik elkövetésében, nem késlekedtek, hanem villámgyorsan végrehajtották tetteiket. Legkegyetlenebbül kiirtották a bátor és derék embereket: az utóbbiakat irigységből, az előbbieket félelemből pusztították, mert csak akkor érezték magukat biztonságban, ha minden befolyásos embert eltettek láb alól.⁴⁶*

A római vezérek ekkor akartak a város ellen indulni, de Vespasianus úgy gondolta, hogy minél több ideig tart a belső háború, annál kevesebb ellenséggel kell szembenézníük. A zelóták nem engedték eltemetni a halottakat sem:

- ✍ *Az emberek ellen elkövetett bűneiket Isten meggyalázásával tetézték, kint hagyták a hullákat a napon, hogy megrothadjanak. Aki eltemette hozzátartozóját, halállal büntették...⁴⁷*

Beteljesítve ezzel egy régi próféciát:

- 📖 Jer. 14.16 Az a nép is, amelynek prófétálnak, ott hever majd Jeruzsálem utcáin az éhínség és fegyver miatt, és nem lesz, aki eltemesse őket és feleségüket, fiaikat és leányaikat. Így zúdítom rájuk gonoszságuk büntetését.

A fővárosban uralkodó háború kihatással volt egész Júdeára:

- ✍ *A fővárosban uralkodó pártvillongás és zűrzavar jóvoltából a gonosztevők büntetlenül folytathatták a vidéken rablóhadjárataikat... Így hamarosan nem volt Júdeának egyetlen zuga sem, amely ne szenvedett volna éppúgy, mint a főváros.⁴⁸*

Placidus eközben sereggel üldözte a gadarai szökevényeket, és a környék menekültjeivel felduzzadt tömeget a Jordánhoz szorította, ahol tizenötezer ember lelta halálát. Nem sokkal ezután, Vespasianus hírt kapott Néró haláláról és megelégedett azzal, hogy elzárta a fővárost a vidéktől és biztosította a környéket. Eközben egy felemelkedő rablóvezér, Simon megverte a zelótákat, majd az idumeiak 25000-es sereggel ütközött meg. A döntelennel végződő ütközet után Simon végül csellet foglalta el Idumeiát, kirabolta Hebront és végigdúlta az országrészt:

☞ *Mert valamint a sáskaraj egész erdőket letarol, úgy Simon nyomában is pusztulás maradt: itt gyűjtogatott, amott rombolt, letaposott mindent, amit a föld teremt, lelegeltetett mindent, és a megművelt földet úgy tönkretette, hogy siralmasabb volt, mint egy kopár mező.⁴⁹*

Simon ezután Jeruzsálem alá vonult, mert a zelóták elrabolták a feleségét, de a zelóták túszejtése rosszul sült el, Simon megölette a városból kimenekülőket, a bennlévőket pedig megfenyegette. Közben Vespasianus visszatért és folytatta az előrenyomulást, Júdea még zsidó városait elfoglalta, köztük a nemrég Simon által meghódított Idumeiát is. Míg Simon kívül öldöste az embereket, a zelóták is egyre vérszomjasabbá váltak:

☞ *Miután Jánost hatalomra segítették, viszonzásul az uralom megszerzéséért mindent megengedett nekik, amit csak akartak. Soha nem tudtak betelni a rablással, a gazdagok házait az utolsó zugig felkutatták, férfiak legyilkolása, a nők megbecstelenítése volt a szórakozásuk. [...] Ha valaki János kezéből kimenekült, arra a még vérszomjasabb Simon leselkedett...⁵⁰ (365.o.)*

A bennlévő zsidók, akik megelégtették János kegyetlenkedéseit, újból elkövezték azt a hibát, hogy egy másik sereget hívjanak be. Mátyás főpapot küldték ki, hogy Simont behívják a városba. Ezután Simon lett a város ura, a háború pedig újra fellángolt a magukat a templomba befészkelő zelóták és Simon seregei között. Vitellius rövid római uralma után Vespasianust választották császárnak, s amint biztossá vált, hogy egész Róma elfogadja császárnak, Titust küldte Jeruzsálem ellen. Közben a városban az erősödő harc miatt senki sem volt biztonságban, Simon szabályosan megostromolta a templomot:

☞ *A hadigépekből óriási erővel kilőtt lövedékek az oltárba és a templomba is becsapódtak, és az áldozókat és papokat egyaránt leterítették. Így aztán sokan, akik a világ végéről siettek a híres és minden ember szemében szent helyre, előbb összegrogytak, mint áldozati állataik, és vérükkel fröcskölték tele az oltárt...⁵¹*

A támadások során a város gabonakészletét is teljesen megsemmisítették, elégett az egész, ami később, a római ostrom alatt nagy éhínséget okozott. A városban annyira rossz volt a helyzet, hogy a lakók már a rómaiakért imádkoztak:

☞ *Miközben a belső ellenség és a szedett-vedett csőcselék háborúval sanyargatta a várost, a két malomkő között őrlődő polgárságot úgy szétmarcangolták, mint valami óriási testet. Aggastyánok és asszonyok, kétségbeesésükben Jeruzsálem nyomorúságán, imádkoztak a rómaiakért...⁵²*

Apokalipszis az evangéliumokban

Titus ekkor Jeruzsálem alá vonult, mire a pártharcok egy időre megszűntek. A zsidók megrohamozták a X. légiót, meglepetést okozva a rómaiaknak, akik végül visszaverték a zsidó támadást. Ezután a pártharcok újra fellángoltak, a kovásztalan kenyér ünnepén újabb tömeget mészároltak le János hívei:

☞ Mielőtt még összecsapásra került volna a sor, leugráltak a mellvédekről, és a templom föld alatti folyosóiba menekültek, a népet, mely az oltár mellett bújt meg, vagy a templom körül összezsúfolódott vagy halomra taposták, vagy dorongokkal és karddal agyonverték. Sok békés polgárt megöltek ellenségei, bosszúból és személyes gyűlölködésből...⁵³

Már csak akkor fogtak össze a pártok, amikor a X. légió megkezdte az ostromot, és kőhajító gépekkel lőtte a várost. Az ostrom alatt a történetírók szerint akár egymillió, de legalább hatszázezer zsidó veszett oda. Ez volt a nagy nyomorúság legszomorúbb fejezete.

☞ Estefelé megszűnt az öldöklés, a tűz azonban egész éjjel dühöngött, gorpaios hónap 8-án a nap az égő Jeruzsálemre virradt. ⁵⁴

☞ Aztán a külső templomudvar még épségben álló csarnokára került sor, amelybe mintegy 6000 ember menekült, asszonyok, gyermekek és rengeteg mindenféle népség. Mielőtt azonban a Caesar döntött volna felőlük, vagy a tiszték parancsot adtak volna rá, a katonák dühükben máris rájuk gyűjtötták a csarnokot, és ekkor egyesek a lángokban veszték oda, mások akkor, amikor kirohantak a tűzből, úgy-hogy az egész tömegeből egyetlen ember sem menekült meg.⁵⁵

☞ anyák csecsemők szájából szedték ki a falatot, és miközben imádott gyermekük a karjukban senyvedt, nem átallották előle elszívni az anyatejet, és ezzel megölni őt. [...] Sem öreg, sem fiatal nem számíthatott irgalomra, apró gyermekeket is, akik valamiféle ennivalót rágsáltak, fölkaptak és földhöz csaptak. ⁵⁶

☞ Ezért az arabok és a szíriaiak az életükért rimázkodó szökevényeknek felvágták a hasát, hogy átkutassák. Véleményem szerint ennél szörnyűbb kegyetlenség még nem sújtotta a zsidókat: mintegy 2000 embert hasítottak fel ezen az egy éjszakán.⁵⁷

☞ Nos hát, légy nekem ételem, a zsarnokoknak bosszúálló szellemük, az élőknek pedig rém-mese, ami betetőzi a zsidók balsorsát. Ezekkel a szavakkal megölte gyermekét, megsütötte; és a felét megette, a másik felét letakarta és félretette.⁵⁸

Az ostrom után sem ért véget a nagy nyomorúság, mert a rómaiak példájára a térség nagyobb zsidó közösségekkel rendelkező településein a zsidókat nagy számban ölték meg vagy kergették el a helyi lakosok. Kaesáraóban húszezer, Szkítopoliszban tizenháromezer, Alexandriában ötvenezer, Jotapában összesen negyvenezer volt az áldozatok száma, hasonló nagyságrendben haltak meg zsidók a környező városokban is. A rómaiak által megtámadott városok lakosaiból nagy számban lettek rabzolgák vagy sokszor egyenesen az arénákba kerültek. Sokan úgy gon-

dolják, hogy Josephus és Tacitus által adott adatokat az áldozatok számáról nem kell komolyan gondolnunk. Még ha az általuk adott számok nem is teljesen pontosak, nagyon valószínű, hogy helyes nagyságrendet közvetítenek. Amint említettük, Jeruzsálemben szorult az egész országból elzarándokoltak nagy tömege. Josephus így ír az áldozatokról:

☞ Hogy pedig a város ekkora embertömeget befogadhatott, az kiderült a Cestius idejében tartott népszámláláskor. Ugyanis Cestius, hogy Nérónak - aki nagyon utálta ezt a népet - bebizonyítsa, hogy milyen virágzó város Jeruzsálem, megbízta a főpapokat, valamiféleképpen számolják meg a népet. Mivel éppen ekkor volt a húsvéti ünnep, amelyen délután 3-tól 5-ig áldozatokat mutattak be, és minden áldozatban legalább 10 törzsbeli vett részt, sőt nemegyszer huszanként tömörültek, 255 600 áldozati állatot számoltak meg. Ha minden áldozatra 10 résztvevőt számítunk, az összesen 2 700 000 ember, mégpedig mind csupa tiszta, mert magfolyásban szenvedőknek, havi tisztulós nőknek és más tisztátalanoknak nem volt szabad részt venni az áldozaton, sőt idegeneknek sem.⁵⁹

☞ Mannaios, Lázár fia, aki ebben az időben menekült Titushoz, közölte vele, hogy egyetlenegy kapun, amelynek ő volt az őre, attól a naptól fogva, amikor a rómaiak tábort ütöttek, tehát xanthikos hónap 14-étől panemos hónap 1-éig, 115 800 hullát szállítottak ki, és ez mind szegény ember volt, egyébként, mint a kapuőrség parancsnoka, nem mellékesen, hanem hivatalos kötelességénél fogva számlálta meg a halottakat. A kapun kidobált szegények számát az összes kapun 600 000-re becsülték, a többinek a számát nem lehetett megállapítani.⁶⁰

Azonban fontos, hogy ne számokban gondolkozzunk, mert a második világháborúban meghalt zsidók száma még nagyobb. Itt egy egész ország pusztulását kell látni, nem mennyiségben, hanem minőségben. Ebben az időben Júdea városai megtizedelődtek, Jeruzsálem és a templom elpusztult, az ószövetségi istentisztelet megszűnt. A puztításra vonatkozó "nem volt és nem is lesz soha" kifejezés nem ritka az Ószövetségben:

- 2Kir. 23.25 Nem volt hozzá hasonló király előtte, aki úgy megtért volna az ÚRhoz teljes szívével, teljes lelkével és teljes erejével, egészen a Mózes törvénye szerint; és utána sem támadt hozzá hasonló. (Jósiásról)
- 2Kir. 18.5 Bízott az ÚRban, Izráel Istenében; nem volt hozzá hasonló senki Júda királyai között, sem előtte, sem utána. (Ezékiasról)
- 1Kir. 3.12 ezért teljesítem kérésedet: olyan bölcs és értelmes szívet adok neked, hogy hozzád fogható nem volt előtted, és nem támad utánad sem. (Salamonról)

Ez a kifejezés a nagyságot fejezi ki, s nem az abszolút legnagyobbat, sem hatalomban, sem években. Jeruzsálem is kapott már ilyen leckéket, melyeket a "nem volt és nem is lesz soha" kísér:

Apokalipszis az evangéliumokban

- 📖 Dán. 9.12 Megtartotta szavát, amellyel fenyegetett minket és bíráinkat, akik bíráskodtak fölöttünk: azt, hogy nagy veszedelmet hoz ránk. Mert *nem történt olyan sehol az ég alatt, mint ami Jeruzsálemben történt.*
- 📖 Ez. 5.9 Olyat tesztek veletek sok utálatos bűnötök miatt, amelyet még nem tettem, és *amihez foghatót nem is fogok tenni többé.*

A fenti Ezékiel vers Jeruzsálem i.e. 6. századi ostromát jósolja meg, amikor a babilóniaiak rombolták le a várost. A 70-es ostrom ennél sokkal nagyobb volt, tehát szó szerint véve Ezékiel nem mondott igazat. A "nem volt, és nem is lesz soha" kifejezés az esemény kivételes voltának szemléltetésére, és nem szó szerinti összehasonlításra szolgál. A Jeruzsálem asszonyai, az ő népe, a meneküljétek Júdea hegyeibe, a házak tetői, a szombatnapi nehézségek, a megelőző pusztító utálatosság mind-mind első századi zsidó nyomorúságra utalnak, nem ezer évvel későbbi világméretű nyomorúságra. A mai zsidók nem felelősek az első századi zsidók bűneiért, ezért az a generáció a felelős.

- 📖 Lk. 11.49 Ezért mondta az Isten bölcsessége is: Küldök hozzájuk prófétákat és apostolokat, és közülük némelyeket megölnék és üldöznék, 50 hogy számot adjon ez a nemzedék minden próféta véérért, amelyet kiontottak a világ kezdete óta, 51 Ábel véreétől Zakariás véréig, aki az áldozati oltár és a templom között pusztult el. *Bizony, mondom néktek, számot kell adnia ennek a nemzedéknek.*

Közvetlenül ama napok után - Mt. 24.27-29

- 📖 Mt. 24.27 Mert ahogyan a villámlás keletről támad, és ellátszik nyugatig, úgy lesz az Emberfiának az eljövetele is. 28 Ahol a tetem, oda gyűlnek a saskeselyűk." 29 "Közvetlenül ama napok nyomorúsága után pedig a nap elsötétedik, a hold nem fénylik, a csillagok lehullanak az égről, és az eget tartóerői megrendülnek.

Az előző versekben, a Mt. 24, 25-ben Jézus arra figyelmezteti híveit, hogy nem fog sem a pusztában, sem pedig a belső szobákban megjelenni. A belső szobák itt nagy valószínűséggel a templom belső szobáira vonatkoznak. Itt azonban látható, hogy Jézus sokkal jelentősebb dologra gondol: villámokról beszél. Első olvasásra hatalmas villámlást képzelhetünk el. Figyeljük meg azonban itt az "ahogyan" szócskát. Az Emberfia megjelenése nem egy villám formájában történt, hanem egy villáméhoz hasonlóan. Gyorsan és "kelettől-nyugatig", tehát nem egy kifejezett helyen. Sem a pusztában, sem a belső szobákban, hanem helyhez nem kötötte. A villámok, hasonlóan a felhőkhöz, az Ószövetségében gyakran Isten ítéletéhez kapcsolódnak:

- 📖 Zsolt. 77.19 Mennydörgésed hangzott a forgószelemben, *villámok világították be a világot*, reszketett és rengett a föld. 20 Utad a tengeren át vezetett, ösvényeid a nagy vizeken, lépteid nyoma nem látszott.
- 📖 Jób. 36.31 Mert *ezekkel ítélkezik a népek fölött*, de eledelt is ad bőségesen. 32 Mindkét *kezét villámfény borítja*, és ráküldi ellenfeleire.
- 📖 Zsolt. 144.5 Hajlítsd le az eget, URam, és szállj le, érintsd meg a hegyeket, hogy füstölögjenek! 6 *Villogtasd villámaidat*, szórjad azokat, lödd ki nyilaidat, röptesd szét őket!
- 📖 Ez. 21.19 Te azért, emberfia, prófétájl! Csapd össze a kezedet! Kétszeres, sőt háromszoros erejű lesz a kard: sebeket osztó kard ez, nagy öldöklésnek a kardja, amely ott jár közöttük. 20 Azért, hogy kétségbeessék a szív, és sokan elessenek, minden városkapu ellen öldöklő kardot küldtem. Arra készítet, hogy *villámokat szórjon*, ki van fényesítve, hogy öldököljön.
- 📖 Zak. 9.13 Mert kifeszítem Júdát, mint egy íjat, Efraimot nyílnak használok. Felbuzdítom fiaidat, Sion, a görögök ellen, és olyanná teszek, mint a hős kardja. 14 Akkor megjelenik fölöttük az ÚR, kirepül nyila, *mint a villám*. Az én Uram, az ÚR megfújja a kürtöt, és dél felől támadó forgószelemben vonul.

Mit jelentenek a saskeselyűk? Bár a sasok kétségtelenül utalhatnak a Júdeát támadó római légiók jelvényére, a sas vagy keselyű képe az Ószövetségben is látható Isten ítéleténél. A káldeus támadást Izrael ellen így írja le Habakuk:

- 📖 Hab. 1.6 Mert most útnak indítom a káldeusokat, ezt a kegyetlen és szilaj népet. Bejárja ez a széles földet, birtokába vesz hajlékokat, amelyek nem az övéi. 7 Rettenetes, félelmetes ez a nép, önmaga szabja meg törvényét és méltóságát. 8 Lovai gyorsabbak a párducoknál, és vadabbak a pusztai farkasoknál, vágatnak lovasai. *Noha messziről jönnek lovasai, repülnek, mint a zsákmányra lecsapó sasok*.

Az Úr így figyelmezteti népét a jövőendő asszír támadásról:

- 📖 5Móz. 28.49 Rád hoz majd az ÚR messziről, a föld széléről egy nemzetet, amely *lecsap rád, mint a saskeselyű*, olyan nemzetet, amelynek a nyelvet nem érted, 50 vad tekintetű nemzetet, amely nem kíméli az öreget, és nem kegyelmez a gyermeknek sem.

Nem minden fordításban látszik, de a fejezet nyitó versében pontosan így hangzik "Mert a hol a dög, oda gyűlnek a keselyűk" (Károli). A mert szó világosan ok-okozatú kapcsolatot teremt Jézus ítéletével és az azt követő pusztulással. A sas tehát szorosan összefügg Isten ítéletével és Jézus kétségtelenül ószövetségi nyelvezetet használt Jeruzsálem ostromának leírására, amit a korabeli zsidók - így a tanítványok is - jól ismertek és értettek. A római seregek hirtelen érkeztek, jelzi ezt az is, hogy a városban lévő pártok az utolsó pillanatig egymással harcoltak, és az utolsó pillanatban ismerték fel a veszélyt.

Apokalipszis az evangéliumokban

📖 Hós. 8.1 Kürtöt a szádhoz! *Sasként tör az ellenség az ÚR házára! Mert megszegték szövetségemet, ellene szegültek utasításaimnak.*

Mikor lesz ez az esemény? Jézus azt mondja, "közvetlenül ama napok nyomorúsága után". Ha a nagy nyomorúság a zsidó-római háborúra utal, akkor az eljövétel ideje nem lehet ezer évvel később, hanem nem sokkal - közvetlenül - ezután. A villám sebessége is utal az eljövétel közelségére és hirtelenségére. De vajon látható volt-e ekkor Jézus vagy bármilyen isteni jel? A történetírók szerint igenis voltak égi jelek:

Néro uralkodása idején 6 üstökös megjelenését jegyezték fel, melyből a hatodik nem más, mint a Halley-üstökös. Lássuk az alábbi táblázatot⁶¹:

Év	Hónap	Üstökös	Skála (1-10)
55/56	Dec., márc.	Nero I	5
60	Aug.	Nero II	4
61	Szept.-nov.	Nero III	2
64	Máj.-jún.	Nero IV.	2
65	Júl.-szept.	Pre-Halley	5
66	Jan-ápr.	Halley	7

Más forrásból is tudjuk, hogy csodálatos jelek voltak megfigyelhetők az égen, erről tudósít minket Flavius:

- ☞ *... mintha megsüketültek volna, és nem látnák és nem értenék a jeleket: egyszer kard alakú csillag állt meg a város fölött, és egy üstökös egész éven át fennmaradt az égen...⁶²*
- ☞ *Ugyanis napnyugta előtt a táj fölött, a levegőben kocsik és fegyveres csapatok jelentek meg, amint a felhőkön száguldottak és körbejárták a várost.⁶³*

A Néro idejében feltűnt égi jelekről Tacitus is beszámol:

- ☞ *Mindezek közben üstököscsillag is felragyogott, amelyről a sokaságnak az a hiedelme, hogy uralkodóváltást jelez.⁶⁴*
- ☞ *Az év végén sokat beszélnek csodajelekről, a fenyegető bajok hirdetőiről: soha nem csapkodott sűrűbben a villám, üstökös jelent meg, amit Néro előkelő vérrrel szokott kiengesztelni...⁶⁵*

Így ír az ostrom alatti eseményekről:

- ☞ *Az égen harcoló kocsik jelentek meg, páncéljuk csillogott. Egy hirtelen villámlás a felhőktől egészen a templomig ellátszott. A szent hely kapui hirtelen kitérültek, egy emberfeletti hang hallatszott, amely kihirdette, hogy a helyet az istenek elhagyták.⁶⁶*

Itt következik a neheze az eljövétel megértésének. Az ember a "a nap elsötétedik, a hold nem fénylik, a csillagok lehullanak az égről, és az eget tartóerői megrendülnek" kifejezéseket olvasva első látásra elveti, hogy itt szimbolikus jelentésekről lenne szó. Hiszen annyira intenzív és élénk képek ezek. Kezdetnek talán tartsuk magunkat a jó szokáshoz, engedjük, hogy a Biblia saját magát értelmezze, lapozzunk vissza az időben. Tegyük fel a kérdést: szó szerint értjük az alábbi ószövetségi verseket?

Dávid így imádkozik Urához:

📖 Zsolt. 18.7 Nyomorúságomban az ÚRhoz kiáltottam, segítségért kiáltottam Istenemhez. Meghallotta hangomat templomában, kiáltásom a fülébe jutott. 8 Megrendült és rengett a föld, a hegyek alapjai megremegtek, megrendültek, mert haragra gyúlt. 9 Füst jött ki orrából, szájából emésztő tűz, parázs izzott benne. 10 *Lehajlította az eget, és leszállt, homály volt lába alatt.*

Babilon pusztulását így jövendöli meg Ézsaiás:

📖 Ézs. 13.9 Jön már az ÚR napja kegyetlenül, féktelen, izzó haraggal. Pusztává teszi a földet, kipusztítja róla a vétkeseket. 10 *Az ég csillagai és csillagzatai nem ragyogtatják világosságukat. Sötét lesz a fölkelő nap, nem fénylik a hold világa.*

Ezékiel Egyiptom közelgő pusztulásáról Babilónia által:

📖 Ez. 32.2 Emberfia! Kezdj siratóéneket a fáraóról, Egyiptom királyáról! Ezt mondd róla: Oroszlán voltál a népek közt, de véged lett! Mint egy tengeri szörnyeteg, hullámokat vertél folyóidban, fölzavartad lábaiddal a vizet, és fölkavartad a folyókat. 7 *Amikor kimúlsz, befedem az eget, és elsötétítem csillagait; a napot felhővel takarom el, a hold fénye sem világít.* 8 *Minden égitestet elsötétítek miattad, és országodat sötétségbe borítom! - így szól az én Uram, az ÚR.*

Ézsaiás prófécija Edóm ellen:

📖 Ézs. 34.4 *Széthull az ég minden serege, összecsavarodik az ég, mint egy tekercs; úgy lehull egész serege, ahogy a levél lehull a szőlőről, ahogy lehull a fügefáról.* 5 *Vért akar inni mennyei kardom, ezért lesújt Edómra, a népre, amelyet kiirtásra ítéltem.*

Jézus ugyanezt az apokaliptikus nyelvezetet használja, amikor eljövételéről beszél. Legalább akkora pusztítást jövendöl meg, mint Édom, Egyiptom, Izrael ellen az ószövetségi időkben. De ezekben az esetekben nem esett le szó szerint az ég, nem halványult el a nap, a hold, nem aludtak ki a csillagok. Isten ítéletét hol az asszír, hol a babilóniai hadseregek hajtották végre.

Apokalipszis az evangéliumokban

Érdeemes ezen a vonalon azt is megfigyelni, mit jelentett a nap, a csillagok, és a hold az ószövetségi nyelvezetben. Ha alaposan megnézzük, a csillag gyakran fejez ki földi hatalmat, sereget, királyi erőt:

- 📖 Dán. 8.10 Felnőtt egészen az ég seregéig, és a földre dobott néhányat ebből a seregből, a *csillagokból*, és összetaposta őket.
- 📖 Bír. 5.19 Királyok jöttek, harcoltak, ugyancsak harcoltak Kánaán királyai Taanaknál, Megiddó vizénél, de egy darab ezüstöt se vehettek el. 20 Az égből harcoltak a *csillagok*, pályájukról harcoltak Siserával.

József álmában az égitestek szintén embereket jelentenek:

- 📖 1Móz. 37.9 Egy másik álmot is álmodott, és azt is elbeszélte testvéreinek. Ezt mondta: Már megint álmodtam valamit. Egyszer csak leborult előttem *a nap, a hold és tizenegy csillag*. 10 Amikor ezt apjának és testvéreinek elbeszélte, az apja megdorgálta, és ezt mondta neki: Micsoda álmot álmodtál? *Talán bizony járuljunk eléd, anyáddal és testvéreiddel együtt, hogy földre boruljunk előtted?!*

Akár földi hatalmakra vagy égitestekre utal Jézus, bizonyosnak látszik, hogy Jézus, és később János is, a Jelenések megfogalmazásánál sokat épít az ószövetségi nyelvezetre. Ez természetesen nem meglepő: olyan emberekhez szóltak, akik jól ismerték az ószövetségi próféciákat és ebben a nyelvezetben gondolkoztak.

Jel és a felhők (Mt. 24.30)

- 📖 Mt. 24.30 És akkor feltűnik az Emberfiának jele az égen, akkor jajgat a föld minden népe, és meglátják az Emberfiát eljönni az ég felhőin nagy hatalommal és dicsőséggel.
- 📖 Mk. 13.24-26 Azokban a napokban pedig, ama nyomorúság után, a nap elsötétedik, a hold nem fénylik, a csillagok lehullanak az égről, és az egek tartóerői megrendülnek. És akkor meglátják az Emberfiát eljönni a felhőkön, nagy hatalommal és dicsőséggel

Ismét csak, tartsuk szem előtt az alapelvet, hasonlítsuk a Bibliát a Bibliával. A "*felhőkön járni*" kifejezés sem egyedülálló, az Ószövetségben is megtaláljuk, általában a harcok Isten lakhelyével, ítélkezésével összefüggésben. Mi keresztények, már többnyire elfelejtettük, de a mai zsidók még mindig tisztában vannak vele, hogy az Úr és a felhők kapcsolata az Írásban nem ritka:

- 📖 Ésa. 19.1 Jövendölés Egyiptom ellen. Ímé az Úr könnyű felhőre ül, és bemegy Egyiptomba, és megháborodnak előtte Egyiptomnak bálványai, és az egyiptomiak szíve megolvad ő bennök.

- ☞ Ezék. 30.3 Mert közel egy nap és közel az *Úrnak napja, felhőnek napja*, a pogányok ideje lesz az.
- ☞ 2Móz. 20.21 Távol áll a nép, Mózes pedig közelebb méne a *felhőhöz*, melyben az Isten vala.
- ☞ 5Móz. 33.26 Nincs olyan, mint a Jesurun Istene! Az egeken száguld segítségére, és *fenségében a felhőkön*.
- ☞ Zsolt. 68.35 Tegyetek tisztességet Istennek, a kinek dicsősége az Izráelen és az *ő hatalma a felhőkben van*.
- ☞ Zsolt. 104.3 A ki vizeken építi fel az *ő palotáját, a felhőket rendeli az ő szekerévé, jár a szeleknek szárnyain*
- ☞ Mt. 26.64 Jézus ekkor így felelt: "Te mondtad. Sőt azt mondom nektek: mostantól fogva *meglátjátok az Emberfiát, amint a Hatalmas jobbán ül, és eljön az ég felhőin.*"

Az Ezék. 30.3-ban a felhő napját az Írás egyértelműen az Úr napjával azonosítja, az utolsó példában pedig Jézus a főpapoknak mondja, hogy ezt meg is fogják látni. Fontos észrevenni azt is, hogy Ézsaiásnál, az Egyiptom elleni jövendölésnél az Úr nyilván nem fizikailag felhőkön lovagolt, hanem a szomszédos asszír hadsereget küldte büntetésének eszközéül. Ezek a versek nem szó szerint értendőek, hiszen Istent soha senki sem látta (Jn. 1.18).

A felhő sokszor előforduló motívum, Mózes idejében gyakran szolgált útjelzőül, Isten lakásául. Fontos megjegyezni, hogy a héber nyelv (!) szót használ a felhők leírására, melyeknek csak egy kis része "meteorológiai" értelemben vett felhő, a többi mind szimbolikus jelentésű. Aki nek ellenére szó szerinti értelmezésre vágyik, annak kedvéért nem árt még egyszer felidézni Flavius szavait a csodás jelekről sem:

☞ *Ugyanis napnyugta előtt a táj fölött, a levegőben kocsik és fegyveres csapatok jelentek meg, amint a felhőkön száguldottak és körbejárták a várost. (477.0.)*

Ezek után teljesen világos az is, miért jelentett egyértelmű istenkáromlást a zsidók szemében Jézus válasza Kajafásnak, amikor arról beszélt, hogy azok meglátják az Emberfiát az ég felhőin eljönni. A főpapok jól tudták, csak az Úr jön felhőkön. Ezzel magyarázható, hogy azonnal megszagatták a ruhájukat, és istenkáromlásnak vették Jézus szavait. Az eljövétel fizikai láthatóságáról van szó, nem pedig Jézuséről. Meglátják a jelet és az eljövetelt. Istent viszont soha senki sem látta.

De mi az a jel egyáltalán? A többség képzeletében egy óriási kard, kereszt vagy magának Jézusnak a hatalmas képe él. Ha azonban jobban megnézzük az eredeti görög szöveget, láthatjuk, hogy a magyar fordítások nem pontosak. A görögben így szól a Mt. 24.30 első része:

και τότε φανησεται το σημειον του υιου του ανθρωπου εν ουρανω

Apokalipszis az evangéliumokban

A pontos fordítás az lenne, hogy feltűnik az Emberfiának a jele, aki az égben van. Tehát nem a jel az égi, hanem az Emberfia az égi. Ez bár apró hibának tűnik, mégis jelentős a végidők értelmezése szempontjából. Ha viszont a vers nem állítja, hogy a jel van az égen, akkor mi ez a jel valójában? Ez a jel nem más, mint Jeruzsálem pusztulása 70-ben. Egy olyan fizikai jelről van szó, amit mindenki láthatott, Kajafás is, ahogyan azt neki Jézus megígérte. (Mt. 14.62). Megfigyelhető, hogy a zsidók valóban követelnek mennyei jeleket, de Jézus elutasítja őket:

📖 Mk. 8.11 Kimentek hozzá a farizeusok, és vitatkozni kezdtek vele: mennyei jelt követeltek tőle, kísértve őt. 12 Jézus lelke mélyéről felsőhajtván így szólt: "Miért kíván jelt ez a nemzedék? Bizony, mondom néktek, nem adatik jel ennek a nemzedéknek."

Nézzük meg, mit ír a Biblia arról az időről, amikor az Emberfia a mennybe, Atyja jobbára került:

📖 ApCsel. 2.33 Miután tehát felemeltetett az Isten jobbára, és megkapta az Atyától a megígért Szentlelket, kitöltötte ezt, amint látjátok is, halljátok is. 34 Mert nem Dávid ment fel a mennyekbe, hiszen ő maga mondja: Így szólt az Úr az én uramhoz: Üljetek az én jobbomra, 35 amíg ellenségeidet lábad számolyává teszem.

Jézus hatalmat kap, és ellenségeit lába számolyává teszi. Mindez megtörtént 70-ben, amikor a Jézust keresztre feszített korabeli zsidók megtizedelődtek a város ostromakor.

Van még ennek a képnek látszólag ellentmondó kifejezés a versben, ez pedig a "jajgat a föld minden népe". Ha Jézus Jeruzsálem ostromáról, erről az ítéletről beszél, akkor hogyan lehetséges, hogy jajgat a föld minden népe? A versben a *phülé* (1. törzs, 2. nemzetség, nép) görög szó jelenik meg, erről olvashatunk később is, a hasonló Jelenések vers kapcsán. A református fordítás népet, a Károli nemzetséget ír, a magyar fordításoknál egyedül a Csia Lajos féle Újszövetség használja a "törzs" jelentést. A Strong konkordancia szerint ez a szó elsődleges jelentése. Ebben az értelemben tehát Jézus Izrael tizenkét törzséről beszél, nem pedig a Föld összes népéről. Az alábbi Zakariás versekből is ez a jelentés látszik helyesnek. Figyeljük meg az alábbi prófécia 12. versét:

📖 Zak. 12.10 *Dávid házára és Jeruzsálem lakóira* pedig kiárasztom a könyörtület és a könyörgés lelkét. Rátékitenek arra, akit átdöftek, és úgy gyászolják, ahogyan az egyetlen gyermeket szokták, és úgy keseregnek miatta, ahogyan az elsőszülött miatt szoktak. 11 Azon a napon olyan nagy gyász lesz Jeruzsálemben, amilyent Hadad-Rimmónért szoktak tartani a megiddói völgyben. 12 Gyászolni fog az ország, külön-külön minden nemzetség: külön Dávid házának a nemzetsége, asszonyaik is külön; külön Nátán házának

a nemzetsége, asszonyaik is külön; 13 külön Lévi házának a nemzetsége, asszonyaik is külön; külön Simei nemzetsége, asszonyaik is külön..¹⁴ A többi nemzetség is mind, külön minden nemzetség, asszonyaik is külön. A többi nemzetségek mind; nemzetségek és nemzetségek külön, feleségeik is külön.

Zakariás felsorolja a zsidó nemzetségeket, így a Károli féle "nemzetség" fordítás is elfogadható, ahol a föld Izrael földjére utal és nem az egész bolygóra.

A szentek összegyűjtése (Mt. 24.31)

📖 Mt. 24.31 És elküldi angyalait nagy harsonaszóval, és összegyűjtik az ő választottait a négy égtáj felől, az ég egyik sarkától a másik sarkáig."

Sokan a jövőbeli elragadtatáshoz kapcsolják a fenti próféciát, de ha továbbolvassuk a verseket, a 34.-es versben Jézus világosan közli, hogy mindezek, tehát a szentek összegyűjtése is ebben az első századi nemzedékben fog végbemenni - tehát ismét egy múltbéli eseményről beszélünk. De ha abban az időszakban történt, akkor mikor? Az ostrom során már nem történhetett, ekkor már túl késő volt. Ennek a beteljesedését korábban kell tehát keresni. De miféle angyalokat találhatunk az ostromot és a háborút megelőzően? Fontos tudni, hogy az angyalt jelentő görög *aggelosz* több esetben is követet, hírnököt, hírvivőt jelent, ebben az esetben az evangélium hordozóját. Nézzünk erre a másik értelemre is egy-két példát:

📖 Mt. 11.10 Ő az, akiről meg van írva: Íme, én elküldöm előtted követemet (aggelosz), aki elkészíti előtted az utat.

📖 Jak. 2.25 S ugyanígy a parázna Ráháb is, nem cselekedetekből igazult-e meg, amikor befogadta a követeket (aggelosz), és más úton bocsátotta el őket?

A harsonaszó a Bibliában is figyelemfelkeltő eszköz, csatára, változásra és gyülekezésre szólít. A Mózesnek adott intézkedés szerint a harsona a közösség, a gyülekezet összehívását jelezte:

📖 4Móz. 10.2 Készíts két harsonát, ötvözött ezüstből készítsd azokat. A *közösség összehívására* és a táborok elindítására valók lesznek azok. 3 mikor megfújják azokat, gyűljön hozzád az egész közösség a kijelentés sátrának a bejáratához.

Később a harsonaszó egybefonódott a szétszóródottak összegyűjtésével:

Apokalipszis az evangéliumokban

📖 Ézs. 27.13 Azon a napon *megharsan a nagy kürt*, és visszajönnek, *akik elvesztek* az asszírok földjén, és akik szétszóródtak Egyiptom földjén. Leborulnak az ÚR előtt a szent hegyen, Jeruzsálemben.

Ha visszatekintünk az Újszövetség korába, ekkor minden bizonnyal Jézus Krisztus és az ő evangéliuma az, amely újra összegyűjti a népeket. Még a zsidó főpap is látta előre, hogy Jézus lesz az, aki összegyűjti Izrael elveszett gyermekeit:

📖 Jn. 11.51 Mindezt pedig nem magától mondta, hanem mivel főpap volt abban az esztendőben, megjövendölte, hogy Jézus meg fog halni a népért; 52 és nem is csak a népért, *hanem azért is, hogy Isten szétszóródott gyermekeit egybegyűjtse.*

A szentek összegyűjtése nem fizikai esemény, hanem egy hosszabb, szellemi folyamat, a hithű zsidók összegyűjtését jelenti az Egyházba, akik hittek az evangéliumnak. Így beszél erről Jézus:

📖 Mt. 8.11 De mondom néktek, hogy *sokan eljönnek napkeletről és napnyugatról*, és asztalhoz telepednek Ábrahámmal, Izsákkal és Jákóbbal a mennyek országában;

Az Apostolok cselekedetei egy csodálatos krónikája a szentek összegyűjtésének. A gyülekező először a zsidóknál indult, az apostolok a zsidókhoz mentek először, majd a pogányok következtek. (Apcsel. 15.14). Az ég egyik sarkától a másikig nem a mennyekre utal, sem pedig az atmoszférára, hanem a teljesség kifejezése. Hasonló példával találkozunk az Ószövetségben, ahol szintén a teljességet fejezi ki:

📖 5Móz. 4.32 Kutasd át a régi időket, amelyek előtted voltak, attól fogva, hogy embert teremtett Isten a földre, az ég egyik szélétől a másik széléig, történt-e ilyen nagy esemény, vagy hallott-e valaki ehhez foghatót?!

Zakariás próféciája a népek összegyűjtéséről:

📖 Zak. 2.15 A többi nép is csatlakozik majd az ÚRhoz azon a napon, és az ő népévé lesznek, ő pedig köztetek fog lakni. Akkor megtudjátok, hogy a Seregek URa küldött engem hozzátok.

Istennek új hívekre volt szüksége, akik lélekben imádják őt (Jn. 4.21-22), a megtért zsidókat egy néppé tette a pogányokkal és lelki templomot hozott létre a régi helyett, melyet lerombolt 70-ben. A mai futuristák nagy része úgy gondolja, ez a folyamat valóban megindult az első században, de Isten által fel lett függesztve és csak Jézus jövőző második visszatérésekor lesz folytatva. Ezt a felfüggesztést azonban a Bib-

lia nem támasztja alá. Olyan királyság valóban nem alakult meg, amelyenre a zsidók számítottak, de Jézus országa beköszöntött, mely azonban nem ebből a világból való. A Biblia szavai szerint Krisztus, mióta az Atya jobbára ült, rendületlenül uralkodik és főpapunkká lett. Egybefogta a zsidókat, a pogányokat és királyként uralkodik:

📖 Ef. 1.9 Mert úgy tetszett neki, hogy megismertesse velünk az ő akaratának titkát, amelyet kijelentett őbenne 10 az idők teljességének arról a rendjéről, hogy a Krisztusban egybefoglal mindeneket, azt is, ami a mennyben, és azt is, ami a földön van.

Nemzedék - Mt. 24.34

📖 Mt. 24.34 Bizony, mondom néktek, hogy nem múlik el ez a nemzedék addig, amíg mindez meg nem történik.

Mivel az Újszövetség görög formában maradt meg, fontos, hogy egyes szavak jelentését jól ismerjük, mert a helytelen fordítás gyakran megváltoztathatja az egész vers jelentését. Ilyen szó a nemzedék, görögül *genea* (geneay Strong 1074). A Mt 24 eseményeinek értelmezésénél a szónak fontos szerep jut, hiszen Jézus azt mondja, "nem múlik el ez a nemzedék, amíg mindez meg nem történik." (Mt. 24.34) Egyesek szerint itt a zsidó népről van szó, mások szerint egy jövőbeli nemzedékről, nem kevesek szerint a mi nemzedékünkről. Vizsgáljuk meg alaposan, mennyire biblikusak ezek a magyarázatok. A Strong konkordancia szerint a *genea* jelentései a következők:

1. születés, nemzetség
2. egy család, egy törzs leszármazottai
3. egy időben élő emberek összessége
4. egy kb. 30-33 évet kitevő kor

A konkordancia szerint a szó 37 esetben jelent nemzedéket (a 3. szerinti jelentésben), 2 esetben időt, és egyetlen esetben nemzetet. A szó előfordulásának vizsgálatával arról szeretném meggyőzni az olvasót, hogy a Biblia minden esetben a 3. jelentés szerint használja ezt a szót. Kezdjük az első magyarázattal, miszerint a szó a Mt. 24.34 esetében a zsidó népről beszél. A görög nyelvben létezik egy szó, mely kifejezetten a fajra vonatkozik, ez a *genosz* (*genwo*, Strong 1085). Láthatjuk, hogy ahol az Írás a zsidó népről beszél, ezt a szót használja:

📖 ApCsel. 7.19 Ez a király álnokul bánt *népünkkel* (*genosz*), és azzal nyomorította meg atyáinkat, hogy kitétette csecsemőiket, hogy ne maradjanak életben.

Apokalipszis az evangéliumokban

- 📖 ApCsel. 17.28 mert őbenne élünk, mozgunk és vagyunk. Ahogy a ti költőitek közül is mondták némelyek: Bizony, az ő *nemzetsége (genosz)* vagyunk.
- 📖 Gal. 1.14 És a zsidó hithűségben sok kortársamat felülmúltam *népem (genosz)* körében, minthogy fölöttébb buzgó rajongója voltam atyáim hagyományainak.
- 📖 Fil. 3.5 nyolcadik napon metéltek körül, Izráel *népéből (genosz)*, Benjámintörzséből származom, héber a héberek közül, törvény szempontjából farizeus,
- 📖 1Pt. 2.9 Ti azonban választott *nemzetség (genosz)*, királyi papság, szent nemzet vagytok, Isten tulajdonba vett népe, hogy hirdessétek nagy tetteit annak, aki a sötétségből az ő csodálatos világosságára hívott el titeket;

Ha végignézzük a *genea* előfordulásait, látni fogjuk, hogy a kontextus alapján egy időszakban élő emberek csoportjáról van szó, nem pedig egész nemzetről vagy fajról:

- 📖 Mt. 1.17 Összesen tehát Ábrahámtól Dávidig *tizennégy nemzedék*, Dávidtól a babiloni fogságbevételig is *tizennégy nemzedék*, a babiloni fogságbevételtől Krisztusig szintén *tizennégy nemzedék*.
- 📖 Mt. 11.16 "De kihez hasonlítsam *ezt a nemzedéket (genea)* ? Hasonlók azokhoz a gyermekekhez, akik a piacon ülnek, és ezt kiáltják a többieknek:
- 📖 Mt. 12.39 Ő pedig így válaszolt nekik: "*Ez a gonosz és parázna nemzedék (genea)* jelt követel, de nem adatik neki más jel, csak a Jónás próféta jele.
- 📖 Lk. 1.50 irgalma megmarad *nemzedékről nemzedékre (genea kai genea)* az öt félkön.
- 📖 ApCsel. 13.36 Mert miután Dávid *a maga nemzedékében (genea)*, az Isten akarata szerint szolgált, meghalt, és eltemették atyái mellé, tehát elmúlást látott.

Lapozzuk át az evangéliumot, mikor történtek a jelek? Kik voltak, akik jelet követeltek? A farizeusok és az írástudóknak szólt Jézus válasza "nem adatik neki más jel, csak Jónás próféta jele" (Mt. 16.4). Hasonlítsuk össze Jézus és Jónás jeleit:

- Hatalmas vihar tört ki, miközben Jónás aludt, de a tenger hirtelen lenyugodott. (Jón. 1.4-16). A tanítványok együtt utaztak Jézussal, a tóban vihar támadt, miközben aludt. A tengert Jézus csendesítette le. (Mk. 4.37-39)
- Jónás három napot és három éjszakát volt a hal gyomrában. (Jón. 1.17) Jézus három nap és három éjszaka volt a Sheolban (Mt. 12.40), mindketten Isten által csodálatos módon kerültek ki onnan.
- Jónás jel volt Ninivének, Jézus pedig jeleket adott Jeruzsálemnek.
- Jónás 40 napig prédikált Ninivének, hogy térjen meg, Jézus és tanítványai 40 évig prédikáltak Jeruzsálemnek, hogy térjen meg!

☞ Mt. 12.41 A ninivei férfiak feltámadnak az ítéletkor ezzel a nemzedékkel együtt, és elítélik ezt a nemzedéket, mert ők megtértek Jónás prédikálására; ámde itt nagyobb van Jónásnál! 42 Dél királynője feltámad az ítéletkor ezzel a nemzedékkel együtt, és elítéli ezt a nemzedéket, mert ő eljött a föld végső határaitól, hogy meghallgassa Salamon bölcsességét; ámde itt nagyobb van Salamonnál!"

Szintén a saját nemzedékéről beszél Jézus, azokról, akik nem tértek meg az ő és tanítványai figyelmeztetésére. Jézus külön kiemeli, hogy arról a nemzedékről beszél: "ezzel a nemzedékkel". Nem azt mondja, "azzal", nem egy távoli nemzedékre utal. Nem sokkal később Jézus gonosz és parázna nemzedékről beszél. Nem lehet szó az egész zsidó népről, sem a mi nemzedékünkéről, hanem Jézus itt saját kortársairól beszél! Azokról a zsidó főpapokról és írástudókról, akik továbbra is jelet követeltek, hogy valóban Jézus-e a Messiás?

☞ Mt. 17.17 Jézus erre így válaszolt: "Ó, hitetlen és elfajult nemzedék, meddig leszek még veletek? Meddig szenvedlek még titeket? Hozzátok őt ide!"

A vers kontextusa szerint a tanítványok egy démonizáltat próbálnak meggyógyítani, sikertelenül. A "meddig szenvedlek még titeket" egyértelműen a kortárs nemzedékre vonatkozik, nem az egész népre, és nem is jövőbeli nemzedékekre.

☞ Mt. 23.36 Bizony, mondom néktek: mindez megtörténik ezzel a nemzedékkel."

Egy verssel később Jézus Jeruzsálemről beszél, aki megöli a prófétákat, majd konkrét próféciát is intéz az írástudókhoz: *elhagyottá lesz a házatok!* Ezzel kapcsolatban érdemes átolvasni a Jer. 12.7 és az 1Kir. 9.7 verseket. Ez hamarosan be is következik i.sz. 70-ben, amikor a rómaiak lerombolják a várost és a templomot.

Végül a *genea* használata legszebben Máté evangéliumának elején látható, ahol Máté felsorolja a nemzedékeket Ábrahámától egészen Krisztusig. Ha átolvassuk a *genea* összes előfordulását, mind a negyvenkettőt, láthatjuk, hogy Jézus kortársairól szólnak. Ezek után egyáltalán nem fogadható el, hogy a szó jelentése hirtelen, a Mt. 24.34-es versben megváltozna, és népet vagy ezer évvel későbbi nemzedéket jelentene. Érdemes elolvasni, mit ír Eusebius a Mt 24 kommentárban:

☞ "Az egész test, Jeruzsálem egyháza, isteni kijelentés által, mely emberek által, kegyességből adatott, eltávolított Jeruzsálemből és a Jordánon túlra vitetett, Pella városába. Itt akik hittek Krisztusban, megmenekültek Jeruzsálemből, és ahogy e szent emberek teljesen elhagyták a királyi várost és egész Júdeát, az isteni igazságszolgáltatás, Krisztus és az apostolok ellen elkövetett bűneik miatt, végül utolérte

Apokalipszis az evangéliumokban

őket, teljesen elpusztítva **a gonoszok nemzedékét**. Ezek a tények, ahogyan az egész háború hangja is, lefolyásának minden részlete, végül a pusztító utálatosság, a prófétai kinyilatkoztatásnak megfelelően, a templomban állt, míg el nem érte a végső pusztulás tűz által, alapján azt mondhatom, hogy bárki, aki akarja, láthatja ezeket a történelemben, ahogyan azt Josephus megírta".⁶⁷

Josephus tanúsága saját nemzedékéről:

☞ Estefelé megszűnt az öldöklés, a tűz azonban egész éjjel dühöngött, gorpaliós hónap 8-án a nap az égő Jeruzsálemre virradt: arra a városra, amelyet az ostrom alatt oly rengeteg nyomorúság sújtott, hogy ha alapítása óta ugyanannyi szerencse érte volna, valóban irigylésre méltó lett volna, de ezt a borzalmas sorsot azzal vonta magára, hogy **olyan nemzedéket nevelt fel, mely romlásba döntötte**. 489.o.

Ahogyan az Újszövetségben is olvashatjuk, maga a nép definiálta magát a gonosz nemzetségnek, hiszen így kiáltottak: "Szálljon ránk és gyermekeinkre az ő vére!" (Mt. 27.25) Később Jézus egyértelműen elmondja, mi okozta nemzedékének bukását: *és nem hagynak belőled követ követ, mert nem ismerted fel meglátogatásod idejét.*" (Lk. 19.41-44)

Ég és föld elmúlik - Mt. 24.35

📖 Mt. 24.35 Az ég és a föld elmúlik, de az én beszédeim nem múlnak el."

Ugyanez a kép köszön vissza egy korábbi versben, a törvénnyel kapcsolatban:

📖 Mt. 5.17 "Ne gondoljátok, hogy azért jöttem, hogy érvénytelenné tegyem a törvényt vagy a próféták tanítását. Nem azért jöttem, hogy érvénytelenné tegyem, hanem hogy betöltssem azokat. 18 Mert bizony mondom néktek, hogy *amíg az ég és a föld el nem múlik*, egy ióta vagy egy vessző sem vész el a törvényből, míg minden be nem teljesedik.

Ha elolvassuk a teljes verset, számos kérdés felmerülhet bennünk. Mit jelent az, hogy ég és föld elmúlik? Rögtön rávághatnánk, hogy természetesen valamilyen világméretű katasztrófáról lehet szó, melynek következményeképpen megsemmisül a jelenleg ismert Föld. De legalábbis Isten megszűnteti az ég és föld jelenlegi arculatát. Ha próbálunk a könyv elején ismertetett tanácsok alapján eljárni, nem árt megnéznünk, említi-e az Ószövetség az ég és föld kifejezést. Amikor Isten ítéletéről beszéltünk, szóba került annak apokaliptikus leírása, melyben gyakran szerepelt az ég és föld szó. Ilyen volt Dániel imája:

📖 2Sám. 22.8-10 *Megrendült* és rengett a föld, az *egyek alapjai* megremegtek, megrendültek, mert haragra gyúlt. Füst jött ki orrából, szájából emésztő tűz, parázs izzott benne. *Lehajlította az eget* és leszállt, homály volt lába alatt.

Nehéz lenne elképzelni, hogy Dávid esetében ezeket a jeleket szó szerint kellene venni. A következő vers Tírusz büntetéséről szól, mely úgyszintén apokaliptikus nyelvezetben íródott:

📖 Ézs. 24.1,3,23 Az ÚR *elpusztítja*, felforgatja a *földet*, feldúlja felszínét, szétszórja lakóit. Teljesen *elpusztul a föld*, teljesen kifosztják. Az ÚR jelentette ki ezt az ígét. Gyászol, hervad a föld, elalél, hervad a világ, *elalél a magas ég a földdel együtt*. Elpirul a sápadt hold, szégyenkezik az izzó nap, mert a Seregek Ura lesz a király a Sion hegyén és Jeruzsálemben, és vénei előtt ragyog dicsősége.

Ez a vers pedig Babilon pusztulásáról szól a médek által:

📖 Ézs. 13.13 Ezért *megrendítem az eget*, és *megindul helyéből a föld* a Seregek URának féktelen haragja miatt, izzó haragja napján.

Ha megszámloljuk az ég és föld eltűnéséről szóló ószövetségi verseket, s ezeket szó szerint vennénk, akkor ki tudja, hányadik fizikailag újrateremtett Földön élnénk. A következő versben Pál ugyanazt a nyelvezetet használja, amikor a 12. fejezetben a régi mózesi rendszer és az Újszövetség szembeállításáról beszél (Zsid. 12.21-24):

📖 Zsid. 12.26 Az ő hangja akkor csak a földet rendítette meg, most azonban ezt ígéri: "*Még egyszer megrendítem nemcsak a földet, hanem az eget is.*" 27 A "még egyszer" pedig azok megváltozását jelenti, amelyek mint teremtett dolgok megrendülhetnek, hogy megmaradjanak a rendíthetetlenek.

Amikor az Úr ítél, egy régi világrend szűnik meg, és egy új keletkezik. Ez az új világrend gyakran kapcsolatba kerül Isten népével és a velük kötött szövetséggel. Ilyen eseményeket ír le Ézsaiás, ahol láthatjuk, hogy az ég és föld szorosan összefügg szövetséggel, új papsággal:

📖 Ézs. 51.16 *Igéimet adom a szádba*, és kezem árnyékával takarlak be, amikor újra *kifészítem az eget*, és *alapot vetek a földnek*, Sionnak pedig ezt mondom: Az én népem vagy!

📖 Ézs. 66.21 Én pedig ezek közül is választok papokat és lévítákat - mondja az ÚR. 22 Mert ahogyan megmarad az *új ég és az új föld*, amelyet én alkotok - így szól az ÚR -, ugyanúgy megmaradnak utódaitok és a nevetek is.

Amennyiben az ég és föld egy új rendszert jelent, Péter szavai is új megvilágítást nyernek:

Apokalipszis az evangéliumokban

📖 2Pt. 3.13 De *új eget és új földet* várunk az ő ígérete szerint, amelyben igazság lakik

Hasonlítsuk össze ezeket a szavakat Pál igéjével, ahol az Ószövetség megszűnéséről és az Újszövetség beköszöntéséről ír:

📖 Zsid. 8.13 Amikor az újról szól, elavulttá teszi az elsőt, ami pedig elavul és megöregszik, az közel van az elmúláshoz.

Pontosan egy ilyen szövetségváltás következett be 70-ben, ószövetségi nyelvhasználatból új ég és új föld keletkezett. Ráadásul az itt szereplő új szócska - a görög *kainosz* - tovább árnyalja a verset. Ugyanis a *kainosz* megújulást, változást fejez ki. A görög a létében új (pl. teremtett) dolgokra a *neosz* szót használja. A régi ég és föld, mely Isten ítélete előtt állt fenn, mely a mózesi törvényekre alapuló ószövetségi rendszert jelentette, megszűnt, és átvette helyét az új, a Krisztusra alapozott Újszövetség. Az Újszövetség már megjelenik Ézsaiás ígérete az új világra:

📖 Ézs. 65.17 Mert *én új eget és új földet teremtek*, a régire nem is emlékeznek, senkinek sem jut eszébe.

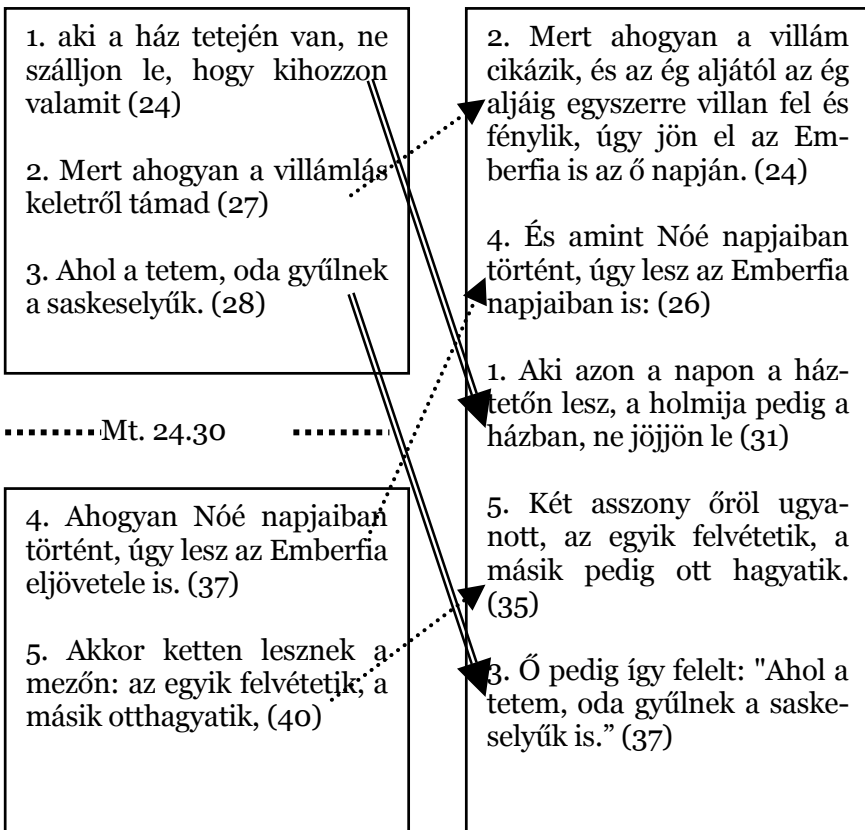
Kálvin János így kommentálja ezt a verset:

✍️ "*Mert én új eget és új földet teremtek*". Ezekkel a **metafórákkal** a szokások alapvető megváltozását ígéri; ahogyan Isten megmondta, hogy nem csak arra van hajlandósága és ereje, hogy az Egyházat visszaállítsa, hanem az úgy fog megjelenni, hogy az új életet adjon és egy új világban lakozzon. Ezek túlzó kifejezések; de az áldás nagysága, mely Krisztus eljövetelkor jelenik meg, nem írható le másképpen. Itt nem csak az első eljövételről, hanem uralkodásának teljességéről van szó a második eljövettel bezárólag.⁶⁸

A témakörhöz kapcsolódóan Péter szavairól, az elemek égve való felbomlásából a Templom és a törvény - Az átmeneti kor c. fejezetben⁶⁹ olvashatunk bővebben.

A Máté 24 és a Lukács 21-es fejezetek

A részleges preteristák többnyire egyetértenek abban, hogy a Mt 24 múltbéli eseményekre vonatkoznak, de egy határt húznak, általában a Mt. 24.30-as versnél. A Biblia azonban nem csak a Máté 24-es fejezetben, hanem a Lukács 21-ben és a Márk 13-ban is ugyanezeket az eseményeket írja le. Ha összehasonlítjuk Máté és Lukács leírását, láthatjuk, hogy az szétdarabolás lehetetlen, mivel a Lukács versek sorrendje nem egyezik meg a Máté versekével.

¹ Kálvin kommentárja Dánielről

² Heródes építkezései után

³ Megtértek, prozeliták ajándékai

⁴ A zsidó vének 71 személyből álló nagytanácsa az első században. Minden fontosabb pártnak voltak itt képviselői, akik teológiai ügyekben döntöttek. A római uralom alatt autonómiát élvezett, de nem volt minden kérdésben döntési joga. (Pl. halálbüntetés, Jn. 18.31)

⁵ Lásd: 1Kir. 7.23-25, 2Krn. 4.4

⁶ Vespasianus római császár fia, hadvezér. Ő vezette Jeruzsálem ostromát i.sz. 70-ben. Később maga is római császár az i.sz. 79-től 81-ig terjedő időszakban. Apja által megkezdett stabilitást erősítő politikája és a római néphez való viszonyulása miatt az egyik legnépszerűbb uralkodó volt.

⁷ ZSH, 494.o. (a továbbiakban ZSH rövidítéssel)

⁸ Lásd. 188. o.

⁹ fordította latinról Henry Hammond, 1681

¹⁰ Henry Hammond, 272.o.

¹¹ ZSH, 475. o.

¹² Zsidók története, 567. o.

¹³ Eusebius, 84-85. o.

¹⁴ A zsidók története, 577. o.

¹⁵ ZSH, 498. o; 530. o.

¹⁶ Cézarea 20 000; Damaszkusz 10 000; Scythopolis 13 000 áldozat

¹⁷ Pl. Flavius után: arabok, szírek, bythniaiak, germánok

¹⁸ ZSH, 491. oldal

¹⁹ 8-as vagy annál nagyobb a Richter skálán

²⁰ Seweryn, J. Duda és Markus Blith, katalógus 1897-1977

²¹ Seneca Ad Lucilium Epistulae Morales

²² ZSH, 336. o.

²³ Phillip Schaff, 381-382

²⁴ Cowles, Matthew and Mark, 208.o.

²⁵ Uralkodott i.e. 174-164-ig

²⁶ ZSH, 479. o.

²⁷ zelóták: zsidó militánsok csoportja, akik a római uralom ellen harcoltak, de nem ritkán rablásból tartották fenn magukat. Egyike azoknak a csoportoknak, akik Jeruzsálem ostroma előtt kezükben tartották a várost. A többi csoporttal csak akkor kötnek békét, amikor a római támadás a küszöbön áll.

²⁸ Idumea (Édom): a Holt-tenger délkeleti része, idumeai: édomi

²⁹ Lásd bővebben: Dániel 70 hete, 235.o.

³⁰ ZSH, 456. o.

³¹ Kelemen, 2 kötet, 334.o.

³² Egyháztörténet, 3. Könyv 5. fejezet

³³ ZSH, 383. o.

³⁴ ZSH, 230. o.

³⁵ Eusebius valószínűleg Hegesippus vagy Ariston (i.sz. 150 körül a pella gyülekezet tagja) beszámolóira alapoz,

³⁶ Eusebius: The History of the Church, 111.o.

³⁷ 2003-as ausztrál vezetésű expedíció: <http://acl.arts.usyd.edu.au/research/pella/index.html>

³⁸ ZSH, 491. o.

³⁹ ZSH, 243. o.

⁴⁰ ZSH, 318. o.

⁴¹ ZSH., 326.o.

⁴² ZSH, 339.o.

⁴³ ZSH, 339.o.

⁴⁴ ZSH, 340.o.

⁴⁵ ZSH, 342.o.

⁴⁶ ZSH, 344.o.

⁴⁷ ZSH, 346. o.

⁴⁸ ZSH, 349. o.

⁴⁹ ZSH, 362. o.

⁵⁰ ZSH, 365. o.

⁵¹ ZSH, 379. o.

⁵² uo.

⁵³ ZSH, 388. o.

⁵⁴ ZSH, 489. o.

⁵⁵ ZSH, 475. o.

⁵⁶ ZSH, 426. o.

⁵⁷ ZSH, 441. o.

⁵⁸ ZSH, 446. o.

⁵⁹ ZSH, 491. o.

⁶⁰ ZSH, 443. o.

⁶¹ Chronology of Eclipses and Comets AD1-1000, D. Justin Schove

⁶² ZSH, 476. o.

⁶³ ZSH, 477. o.

⁶⁴ Tacitus összes művei, 356. o.

⁶⁵ Tacitus összes művei, 381. o.

⁶⁶ Tacitus: Histories. v.13.

⁶⁷ Eusebius: Egyháztörténet, 3. könyv, 5. fejezet

⁶⁸ John Calvin's Commentaries, vol. 8, 379-398

⁶⁹ 108. o.

Jézus eljövele

Jézus eljövételével kapcsolatban ma, ha megkérünk egy bibliaismerőt, több dolgot emelne ki: láthatóan jön el, ahogyan elhagyta a földet, mindenki látni fogja, idejét senki sem tudja, valamint páran talán hozzáteszik az, hogy azért késik, mert eljövételének ideje nem az emberi fogalmakkal mért "hamar". Nézzünk utána, mennyire biblikusak ezek az érvek.

"meglátják az Emberfiát eljönni"

A Mt. 24.30-as vers elemzésénél már tárgyaltuk az eljövételt és a felhőket. Az embert azonban nem hagyja nyugodni a kérdés: fizikailag látható lesz-e Jézus eljövelekor? Ha ugyanis kellő érvet találunk arra, hogy ez a megjelenés nem látható, akkor a preterizmust, sokkal inkább komolyan kell venni, mint eddig tették. A kis apokalipszis elemzésekor rávilágítottunk arra, hogy Jézus figyelmeztetései éppen azok ellen irányulnak, akik őt látható formában vélik felismerni. A keresztények legfőbb problémája az, hogy hogyan lehet emberi szemek számára valóságos az, ami nem látható? Láthattuk, hogy Jeruzsálem, a templom és az ószövetségi rend pusztulása nagyon is fizikai, szemmel látható esemény volt. Ezek az események, bár kétségtelenül jelentősek voltak, csak jelekként szolgáltak Krisztus második megjelenéséhez, mely a szellemi világban ment végbe. De hogyan lehetünk ebben annyira biztosak? Nézzük meg, mint mond nekünk a Biblia a láthatóról és a láthatatlanról. Jól tudjuk, hogy az Atya, mint Szellem, láthatatlan, ahogyan a Szent Szellem is:

- 📖 Jn. 1.18 Istent soha senki sem látta: az egyszülött Isten, aki az Atya kebelén van, az jelentette ki őt.
- 📖 Jn. 14.16 én pedig kérni fogom az Atyát, és másik Pártfogót ad nektek, hogy veletek legyen mindörökké: 17 az igazság Lelkét, akít a világ nem kaphat meg, mert *nem látja őt, nem* is ismeri; ti azonban ismeritek őt, mert nálatok lakik, sőt bennetek lesz."

Isten országáról hasonlóképpen azt írja a Biblia: szemmel nem látható:

- 📖 Lk. 17.20 Amikor a farizeusok megkérdezték tőle, hogy mikor jön el az Isten országa, így válaszolt nekik: "Az Isten országa nem úgy jön el, hogy az ember jelekből következtethetne rá. 21 Azt sem mondhatják: Íme, itt, vagy íme, ott van! - Mert az Isten országa közöttetek van!"

Mit mond Jézus a tanítványoknak, fogják-e látni őt valaha?

- 📖 Jn. 14.19 Még egy kis idő, és *a világ többé nem lát engem*, de ti megláttok, mert én élek, és ti is élni fogtok.

Természetesen sokan gondolják, hogy ezek a szavak egyértelműek, de akkor vajon miért beszél az Írás másutt felhőkről, villámról, miért sugall mást Jézus felemelkedésének leírása az Apostolok Cselekedeteiben? Mielőtt nekivágunk, javasolnám az olvasónak, hogy idézze fel a 3. és a 30. verseket Máté evangéliumának 24. fejezetéből. Egy korábbi fejezetben beszéltünk az isteni felhőkről, mely Isten ítéletéhez és hatalmához kapcsolódott az Ószövetségben.

 Mk. 13.24-26 Azokban a napokban pedig, ama nyomorúság után, a nap elsötétedik, a hold nem fénylik, a csillagok lehullanak az égről, és az eget tartóerői megrendülnek. És akkor meglátják az Emberfiát eljönni a felhőkön, nagy hatalommal és dicsőséggel.

A keresztények már többnyire elfelejtették, de a korabeli zsidók tökéletesen tisztában voltak azzal, mit jelent a "felhőkön jönni". Láttuk, hogy ezek az eljövetelek Isten ítéletét jelentették Asszíria, Babilon, Egyiptom, Edóm és sokszor maga Izrael ellen. Ezekben az esetekben az Úr nem kocsikon száguldva jelent meg felhőkbe burkolózva (hiszen Istent soha senki sem látta), hanem ellenséges népek hadseregeit küldte éles kardként. Megtudhattuk, hogy a felhő az ítéleten kívül is gyakran előfordul Istennel kapcsolatban. Felhőoszlop kísérte a vándorló zsidókat, Mózeshez egy felhőből beszélt - a felhő Isten hatalmának jelképe. (2Móz. 20.21, 5Móz. 33.26, Zsolt. 68.35, Zsolt. 104.3, Mt. 26.64)

Fontos látnunk, hogy egyetlen ószövetségi eseménynél sem ír a Biblia, hogy a büntetést elszenvedők Istent fizikailag is látták volna. Ahogyan az Úr ellenséges népeket küldött büntetésből az Ószövetség beszámolóiban, úgy küldte a római hadsereget i.sz. 70-ben. Ennyire nehéz lenne ezt elhinni, ha elfogadjuk, hogy az felhőkön jövetelként leírt ítéletek mögött valójában történelmi csaták állnak? Nincsen ez másképpen az Újszövetség ítéleténél sem:

 Jel. 1.7 Íme, eljön a felhőkön, és meglátja minden szem, azok is, akik átsegezték, és siratja őt a föld minden nemzetsége. Úgy van. Ámen.

Az előző vers, amennyire érdekes a "felhők" szempontjából, éppen annyira kétséges lehet a "minden szem" miatt. Hiszen lehetetlennek tűnik, hogy 70-ben minden szem meglátta őt. Itt azonban ne felejtjük el, hogy a Jelenések gazdagon használ ószövetségi képeket. Zakariás így beszél a végidőkről:

 Zak. 12.10 Dávid házára és Jeruzsálem lakóira pedig kiárasztom a könyörtület és a könyörgés lelkét. **Rátékintenek arra, akit átdöftek**, és úgy gyászolják, ahogyan az egyetlen gyermeket szokták, és úgy keseregnek miatta, ahogyan az elsőszülött miatt szoktak.

Jézus eljövele

📖 Zak. 12.12 **Gyászolni fog az ország**, külön-külön minden nemzetség: külön Dávid házának a nemzetsége, asszonyaik is külön; külön Nátán házának a nemzetsége, asszonyaik is külön;

A korábban említett Dániel próféciával (7.13) kiegészítve jól látható, hogy ez a Jelenések vers valójában már ószövetségi próféciákban megtalálható. Zakariás viszont egyértelműen Jeruzsálem ostromáról beszél (Zak. 12.2), Júda és Izrael büntetéséről, egy ország sírásáról. János Jézus haláláról szóló elbeszélésben Zakariástól, ugyanebből a részből idéz:

📖 Jn. 19.37 Viszont az Írásnak egy másik helye így szól: "Néznek majd arra, akit átszúrtak."

Egy időszokról, egy nemzedékről beszél tehát Zakariás, amikor ugyanabban a szakaszban Jézus haláláról és az ítéletről ír. De miért írja a Jelenések azt, hogy az egész föld népe, Zakariás pedig országról szól? Jó pár fordítás (pl. a Vulgáta is) törzset ír, ezek alapján a valódi értelmet jobban visszaadná a "föld törzsei" kifejezés. Érdeemes megfigyelni Csia Lajos fordítását is:

📖 Jel. 1.7 Íme jön a felhőkkel, meg fogja őt látni minden szem, azok is, akik átszegezték őt, és gýaszt ül miatta a föld minden törzse. Úgy lesz. Ámen.

Az itt szereplő görög *phule* (ful hystrong 5443) szó jelentése a konkordancia szerint elsősorban törzs, akik Jákob tizenkét fiának leszármazottai. A föld szó értelmét hasonlóképpen alaposabb vizsgálat alá vethetjük. A *ge* (gh) jelentései közé tartozik az ország, terület és vidék, hasonló jelentéssel bír tehát mint a héber *eret* (ארץ) szó, melyet Zakariás használt. Ebben az értelemben egyértelműen Izraelről szól János látomása, Jákob tizenkét törzsének leszármazottairól és nem az egész világról.

Szemük láttára felemeltetett - ApCsel. 1.11

📖 ApCsel. 1.9 Miután ezt mondta, szemük láttára felemeltetett, és felhő takarta el őt a szemük elől. 10 Amint távozása közben feszülten néztek az ég felé, íme, két férfi állt meg mellettük fehér ruhában, 11 és ezt mondta: "Galileai férfiak, miért álltok itt az ég felé nézve? Ez a Jézus, aki felvitetett tőletek a mennybe, úgy jön el, ahogyan láttátok őt felmenni a mennybe."

Mit mondhatnánk erre az egyértelműnek tűnő vershez? A szó szerinti értelmezés szerint, a visszajövetelkor újból egy felhőt kell látnunk, melyből kibukkan Jézus teljes látható valójában. Ez az állítás már ott megtámadható, hogy az Írás nem mondja, hogy felemeltetett és utána eltűnt egy felhőben, hanem azt, hogy felhő takarta el a szemük elől. Az

időbeli egymás utániság csak akkor egyértelmű, ha szó szerinti felhőkre gondolunk. Több dolgot érdemes ezzel kapcsolatban felvetni:

a) felhő takarta el

A felhők az Ószövetségben mindig összekapcsolódnak az isteni ítélettel. Az Úr felhőkön jön el, és ez a régi időkben szorosan összetartozott az ítélettel, Isten hatalmának megjelenésével. A korábbi Jel és a felhők (Mt. 24.30) fejezetben már olvashattunk pár példát a felhők és Isten kapcsolatáról. Nézzünk meg újra egy párat ezekből a versekből:

- 📖 Ézs. 19.1 Jövendölés Égyiptom ellen. Ímé az Úr könnyű *felhőre ül*, és bemegy Égyiptomba, és megháborodnak előtte Égyiptomnak bálványai, és az egyiptomiak szíve megolvad ő bennök.
- 📖 5Móz. 33.26 Nincs olyan, mint a Jesurun Istene! Az egeken száguld segítségedre, és *fenségében a felhőkön*.
- 📖 Zsolt. 103.4 A ki vizeken építi fel az ő palotáját, *a felhőket rendeli az ő szekérévé*, jár a szeleknek szárnyain
- 📖 Mt. 26.64 Jézus ekkor így felelt: "Te mondtad. Sőt azt mondom nektek: mostantól fogva meglátjátok az Emberfiát, amint a Hatalmas jobbán ül, és *eljön az ég felhőin*."

Ha itt szó szerint akarunk venni mindent, pár helyen elég nagy gondban lehetünk, ha az "ráül a felhőkre", "száguld a felhőkön", "szekere a felhő" kifejezéseket szó szerint akarjuk elképzelni. Vegyük hozzá azt a már említett bibliai igazságot, hogy Istent soha senki sem látta (Jn. 1.18). Ha gondosan átnézzük ezeknek a verseknek a környezetét, láthatjuk, hogy Isten ítéletét földi hadseregek hajtották végre Isten kardjaként. Ennek figyelembevételével jobban érthető, hogy miért kiáltottak istenkáromlást a zsidók, amikor Jézus azt mondta, *eljön felhőkön*. Egyvalaki jött felhőkön ítélezni: Isten. Ezzel annyit mondott: én vagyok az ítélező Isten.

b) Mindenki látta?

Jézus felvitelét nem látta mindenki, csak kevesen. Azt a kérdést is fel lehetne tenni, hogy ha Jézus Jeruzsálem közepén vitetik fel, akkor látta-e volna mindenki. Ha fizikai felrepülésre gondolunk, akkor nyilván. De vajon ez volt-e a helyzet? Nézzünk meg egy hasonló esetet, amikor Illés ment a mennybe:

- 📖 2Kir. 2.11 Amikor azután tovább mentek, és beszélgettek, hirtelen egy tüzes harci kocsi jelent meg tüzes lovakkal, és elválasztotta őket egymástól. *Így ment föl Illés forgószelelben az égbe*.

Jézus eljövele

A kérdés csak az, hogy látta-e mindenki a tüzes szekereket? Később, a 2Kir ezt közli:

📖 2Kir. 6.17 Majd Elizeus így imádkozott: URam, nyisd meg a szemét, hadd lásson! És az ÚR megnyitotta a szolgának a szemét, és az meglátta, hogy tele van a hegy Elizeus körül tüzes lovakkal és harci kocsikkal.

Egy másik példa:

📖 4Móz. 22.31 Ekkor az ÚR megnyitotta Bálám szemét, aki meglátta az ÚR angyalát, amint ott áll az úton kivont karddal a kezében. Bálám meghajolt, és arcra borult.

Megfigyelhetjük, hogy ilyen dolgokat látni nem mindenkinek adatott meg. Ha viszont a látáshoz szükséges volt Isten közreműködése, akkor feltehető, hogy nem fizikai látásról van szó - hanem szellemi látásról. Ennek alapján úgy gondolom, hogy az ApCsel 1.11 versénél ugyanerről van szó, Isten kizárólag a tanítványoknak nyitotta meg a szemét, hogy láthassák Jézust felemelkedni. Nem egy látványos, mindenki által látható eseményt említenek a versek, hanem a szellemi valóságban történő különleges eseményeket.

Amikor Pálnak megjelent Jézus, azt tudhatjuk meg a Bibliából, hogy bár többen is voltak Pállal az esemény idejében, csak Pál látta Jézust:

📖 ApCsel. 9.7 A vele utazó férfiak pedig szótlantul álltak, mert hallották ugyan a hangot, de senkit sem láttak.

c) Az angyalok kérdése

📖 ApCsel. 1.10 Amint távozása közben feszülten néztek az ég felé, íme, két férfi állt meg mellettük fehér ruhában, 11 és ezt mondta: "Galileai férfiak, miért álltok itt az ég felé nézve?"

Ha Jézus távozása szemmel látható módon történt meg, és útját egészen nagy magasságokig követni lehetett, miért kérdeznak az angyalok ilyen nyilvánvaló dolgot, hogy miért állnak ott az ég felé meredve? Ha minden látható volt, s hacsak az angyalok le nem maradtak az eseményről, az angyalok kérdése igen fura, hisz a tanítványok bizonyára jó okkal álltak földbe gyökerezett lábakkal. Idézzünk fel egy másik angyallal való találkozást, amikor az asszonyok keresik Jézus testét:

📖 Lk. 24.5 Majd amikor megrémülve a földre szegeztek tekintetüket, azok így szóltak hozzájuk: "Mit keresitek a holtak között az élőt?"

Az angyalok mindig üzenetet hoznak, és nem beszélnek hiába, és nem tesznek fel költői kérdéseket. Az asszonyok számára azt üzenté Isten, hogy Jézust nem láthatják, mert feltámadt és eltűnt. Az apostolok hiába meredtek az égre, Jézust az isteni felhő takarta el a szemük elől. Ez az isteni felhő nem csak az isteni fenséget testesíti meg, hanem eltakarja emberi szem elől a szellemi valóságban történő végső dolgokat.

- 📖 4Móz. 9.16 *Így volt ez mindig: felhő takarta be, éjjel pedig az, ami tűznek látszott.*
- 📖 2Móz. 33.9 Valahányszor bement Mózes a sátorba, *felhőoszlop ereszkedett le, és megállt a sátor bejáratánál. Így beszélt Mózes az ÚR.*
- 📖 4Móz. 17.7 Amikor összegyűlt a közösség Mózes és Áron ellen, és a kijelentés sátra felé fordultak, hirtelen *betakarta azt a felhő, és megjelent az ÚR dicsősége.*

d) Milyen látást ismer még a Biblia?

A Biblia, amikor látásról beszél, nem mindig a fizikai érzékszervünkkel történő látást érti, hanem ugyanezzel a képpel írja le a szellemi látást, dolgok megértését. Nézd meg a következő verset:

- 📖 Jn. 6.40 Mert az én Atyámnak az az akarata, hogy annak, *aki látja a Fiút, és hisz benne, örök élete legyen; én pedig feltámasztom őt az utolsó napon.*

Ha itt fizikai látást értünk, problémák adódnak. Nyilván nem minden kortársa látta Jézust fizikailag, de ettől még ugyanúgy hívó lehetett. Ha ez a vers a futuristák által gondolt jövőre vonatkozna, akkor sem áll: Jézus fizikai látása nem szükséges az üdvözüléshez, annál inkább mondanivalójának megértése. Pál így beszél erről:

- 📖 2Kor. 5.16 Úgyhogy mi mostantól fogva senkit nem ismerünk test szerint: ha ismertük is Krisztust test szerint, *most már őt sem így ismerjük.*

Egy másik példa:

- 📖 Jn. 14.7 Ha ismernétek engem, ismernétek az én Atyámat is: mostantól fogva ismeritek őt, *és látjátok őt.*

Szó szerint véve a látást, a Jn. 1.18 alapján ellentmondásra jutnánk, Istent soha senki sem látta. Isten láthatatlan:

- 📖 1Tim. 1.17 Az örökkévalóság királyának pedig, a halhatatlan, *láthatatlan egy Istennek* tisztelet és dicsőség örökkön-örökké. Ámen.

Jézus eljövele

A tanítványok hasonlóan meg lehettek döbbenve, amikor Mózes és Illés megjelent a hegyen. Jézus akkor is azt mondta nekik "senkinek se mondjátok el ezt a látomást" (Mt. 17.9). Dániel egy látomásban látta az emberfiához hasonlót, aki az ég felhőin jött el. (Dán. 7.14) Az isteni dolgok meglátásához lelki (szellemi) szemekre van szükség, az Ószövetség korában a prófétákat egyenesen látónak nevezték:

- 📖 Lk. 2.29 "Most bocsátod el, Uram, szolgálodat beszéded szerint békességgel, 30 mert meglátták szemeim üdvösségedet.
- 📖 Ef. 1.18 és világosítsa meg lelki szemeteket, hogy meglássátok: milyen reménységre hívott el minket, milyen gazdag az ő örökségének dicsősége a szentek között
- 📖 1Sám. 9.18 Saul pedig Sámuelhez lépett a kapu alatt, és megkérdezte: Mondd meg nekem, hol van itt a látó háza? 19 Sámuel így felelt Saulnak: Én vagyok a látó.

"Íme eljövök hamar!"

Mi a helyzet a megjelenés idejével? Valóban késik az Úr az Újszövetségben leírt várakozások ellenére? A ma ezt firtatók legtöbbször a következő ígét kapják válaszul:

- 📖 2Pt. 3.3 Tudjátok meg elsősorban azt, hogy az utolsó napokban csúfolódók támadnak, akik mindenből gúnyt űznek, akik saját kívánságaik szerint élnek, 4 és ezt kérdezzetik: "Hol van az ő eljövetelének ígérete? Mert mióta az atyák elhunytak, minden úgy maradt, amint a teremtés kezdetétől fogva van."

Ne feledjük el, hogy Péter második levele i.sz. 64 és 68 között íródott. A 70-es dátum ehhez az időponthoz már vészesen közel van, a csúfolódók egyre türelmetlenebbek, de legalább helyesen ismerik fel Jézus jeleit (Mt. 24.3, 30, 34) a végidőkre vonatkozóan. A Biblia a késés helyett inkább a sürgető szavakat alkalmazza és tanúsítja, hogy az Úr nem késik:

- 📖 Zsid. 10.37 Mert még "egy igen-igen kevés idő, és aki eljövendő, eljön, és nem késik.

Mi lehet ennél egyértelműbb? Mit gondoltak a zsidó levél első századi olvasói? Éveket vagy évezredeket? Ha a Biblia emberekhez íródott, miért kellene a késés szót átfogalmazni? Milyen vigasszal szolgálhat Pál levele azoknak az első olvasóknak, akik bizalommal hallgatták őt, ha az eseményei ezer évekkkel későbbre vonatkoznak? Jézus a következő példázatot fogalmazza meg a késésről:

- 📖 Mt. 24.48 Ha pedig a gonosz szolga így szólna szívében: Késik az én uram, 49 és szolgatársait verni kezdené, és együtt enne és inná a részegekkel: 50 megjön annak a szolgának ura azon a napon, amelyen nem várja, és abban az órában, amelyben nem is gondolja; 51 akkor kettévágatja, és a képmutatók sorsára juttatja: ott lesz majd sírás és fogcsikorgatás."

Jézus saját szavai megjelenésének időpontjáról:

- 📖 Mt. 26.64 Jézus ekkor így felelt: "Te mondtad. Sőt azt mondom nektek: mostantól fogva *meglátjátok az Emberfiát*, amint a Hatalmas jobbján ül, és eljön az ég felhőin."
- 📖 Mt. 10.23 Ha pedig üldöznék az egyik városban, meneküljétek a másikba. Bizony, mondom néktek: *még végig sem járjátok Izráel városait, mire eljön az Emberfia.*"
- 📖 Mt. 16.28 Bizony, mondom nektek, hogy vannak az itt állók között némelek, akik *nem izlelik meg a halált addig, amíg meg nem látják az Emberfiát*, amint eljön az ő országával."
- 📖 Jn. 21.22 Jézus pedig így szólt hozzá: "Ha akarom, hogy ő megmaradjon, *amíg eljövök*, mit tartozik rád? Te kövess engem!"
- 📖 Jel. 22.7 És íme, eljövök *hamar*: boldog, aki megtartja e könyv prófétai ígét."

John Noë írja, hogy a Mt. 24 versek elemzésnél világosan látható annak az oka, hogy Jézus jeleket ad. Azért ad jeleket, mert a pontos órát nem ismeri senki, csak az Atya egyedül. Ezek a jelek, élükön a templom pusztulásával világosan kijelölik az esemény időkeretét. Sokan azt gondolják, a korai Egyház teljesen másképp gondolkozott és ügyet sem vetettek az i.sz. 70-es eseményekre. Ellenkezőleg, bár nem ismerték fel az események teljes jelentőségét, felfigyeltek számos beteljesedésre. Így ír Eusebius erről az időről:

- ✍ *Minden éppúgy történt, Vespasianus uralkodásának második évében, ahogyan azt a mi Urunk és Megváltónk Jézus Krisztus előre megmondta...¹*
- ✍ *A pusztító utálatosság, a prófétai megnyilatkozásnak megfelelően, ott állt Isten templomában.. amely elérte végső bukását és pusztulását tűz által.²*

Augustinus is úgy gondolta, hogy a párhuzamos Lk. 21.20 vers bizonyítja, hogy Dániel próféciái beteljesedtek. Az, hogy Jézus nem tudta a pontos napot és órát, nem jelenti azt, hogy ezer években gondolkozott, hiszen megadja, hogy ezek a dolgok az ő nemzedékében ("ebben") fognak megtörténni.

¹ Ecclesiastical History, Book 3. Chapter 7

² Ecclesiastical History, Book 3. Chapter 5

A feltámadás

A halottak feltámadása

Talán lehet, hogy az egyik kulcsfontosságú ponthoz érkezünk el. A feltámadás alapvető fontosságú, és óriási várakozás kapcsolódik hozzá, különösen ezekben a mai, a végidőt különösen váró korban. Milyen feleletet tud adni a preterizmus a feltámadás kérdéseire? Érdekes tény, hogy a Biblia nem tartalmazza egyetlen helyen sem azt a kapcsolatot, hogy a "test feltámadása" vagy "testi feltámadás". Ehelyett gyakran találkozhatunk a "halottak feltámadása" kifejezéssel.

Elsőként nézzük meg azt, hogy honnan származik a feltámadás ígérete. A halottak feltámadása régi ígéret, nem más, mint Izrael nagy reménysége:

- 📖 ApCsel. 23.6 Mivel pedig Pál tudta, hogy egyik részük a szadduceusok, másik részük pedig a farizeusok közül való, így kiáltott a nagytanács előtt: "Atyámfiak, férfiak, én farizeus vagyok, farizeus fia; *a halottak reménysége és feltámadása* miatt vádolnak engem."
- 📖 ApCsel. 26.6 Most *is amiatt a reménység miatt* állok itt vád alatt, amelyet atyáinknak ígért Isten. 7 Ennek a teljesülését reméli tizenkét törzsünk is, éjjel-nappal állhatatosan szolgálva Istennek. Ezért a reménységért vádolnak engem a zsidók, Agrippa király. 8 *Miért tartjátok hihetetlennek, hogy Isten halottakat támaszt fel?*

A feltámadás régi, ószövetségi ígéret, bár magát a szót nem, de lényegét itt is megtalálhatjuk:

- 📖 Dán. 12.2 Azok közül, akik alusznak a föld porában, sokan *felébrednek* majd: némelyek örök életre, némelyek gyalázatra és örök utálatra.
- 📖 Hós. 13.14 *Kiváltom* őket a holtak hazájából, megváltom őket a haláltól. Hol van a tövised, halál? Hol a fullánkod, holtak hazája? Nincs bennem megbánás!

Ez a reménység azonban nem csak egy eseményhez kapcsolódik, hanem konkrétan a Messiás eljövételéhez is:

- 📖 Jer. 17.13 URam, *te vagy Izrael reménysége*, megszégyenülnek mind, akik elhagynak téged. A tőled elpártolók nevét a porba írják, mert elhagyták az URat, a folyóvíz forrását.

Ha ezt a régi próféciát fejben tartjuk, és a feltámadást összekötjük Jézussal, érthető, miért volt nagy a korabeli zsidók hibája. Jézus elutasításával együtt elutasították saját régi reménységüket is:

📖 Jn. 11.25 Jézus ekkor ezt mondta neki: "*Én vagyok a feltámadás és az élet, aki hisz én bennem, ha meghal is, él*

A figyelmes olvasónak feltűnhet, hogy az Újszövetség többféle feltámadásról is beszél:

📖 Zsid. 11.35 Asszonyok feltámadás révén visszakapták halottaikat. Másokat viszont megkínóztak, akik nem fogadták el a szabadulást, hogy *dicsőségesebb* feltámadásban legyen részük.

Mit ért a Biblia dicsőségesebb feltámadáson? Először kérdezzük ezt úgy, hogy mi a "kevésbé dicsőséges" feltámadás, azaz mi volt korábban. Egészen az utolsó idők feltámadásáig a halottak először a Seolba, vagy más néven Hádészba kerülnek, ahol "alusznek" (Dán. 12.2), ahol nincsen "semmi cselekvés, okoskodás" (Préd. 9.12). Az alvás az Írásban sokszor utal a halálra:

📖 Jn. 11.11 Ezeket mondta nekik, és azután hozzátette: "Lázár, a mi barátunk elaludt, de elmegyek, hogy felébresszem." 12 A tanítványok ezt felelték rá: "Uram, ha elaludt, meggyógyul." 13 Pedig Jézus a haláláról beszélt, de ők azt gondolták, hogy álomba merülésről szól.

Több esetről is tudunk, ahol a halottak életre keltek, és a Seolból vissza-kerültek az életbe.

Feltámadások a Parúzia előtt

Az Írásban meglepően sok feltámadásról olvashatunk: Illés feltámaszt egy gyermeket (1Kir. 17.22), egy arató fiát (2Kir. 4.34-35), sőt csontjai is életre keltenek egy embert (2Kir. 13.21). Jézus feltámasztja a zsinagógai előljáró lányát (Lk. 8.55) és Lázárt (Jn. 11.43-44). Péter Tábitát mentette meg a haláltól, Pál pedig Eutikhoszt (Apcsel. 9.36, Apcsel. 20.9). Jézus halálakor pedig több szent feltámadt a sírból:

📖 Mt. 27.52 A sírok megnyíltak, és sok elhunyt szentnek feltámadt a teste.

Ezek a feltámadások azonban nem adtak romolhatatlan testet, ezek az emberek csodaként, jelként tértek vissza a testükbe, ezután azonban ugyanúgy megöregedtek és meghaltak, mint mások, de legalábbis semmiféle vers nem támasztja alá, hogy ezek az emberek romolhatatlan

A feltámadás

testet kaptak volna - ennek bizonyára nyoma maradt volna. Ha az ő feltámadásuk az a feltámadás lenne, aminek az ígéretéről az Újszövetség él, akkor romolhatatlan testet kellett volna kapniuk és ma is közöttünk élnének. Ugyanolyan halandók lettek, mint azelőtt:

📖 Jn. 12.10 A főpapok pedig elhatározták, hogy Lázárt is megölik, 11 mert a zsidók közül sokan miatta mentek oda, és hittek Jézusban.

Az Újszövetség írói ennél többet vártak. Egy dicsőséges várost és dicsőségesebb feltámadást az örök életre.

Énok és Illés

Az Írás azt mondja, senki sem került még a mennybe (Jn. 1.18, 3.13). A futurista szemlélet szerint ennek az a következménye, hogy ma sem kerül senki a mennybe, csak a Seolba, várva a jövőbeli feltámadást. Hiszen ha Jézus nem jött vissza és a Seol nem vettetett a tüzes tóba, addig a halottak oda kerülnek. Ez ellen leginkább Énokot és Illést lehet felhozni, ők biztosan kivételek voltak ez alól. De mit ír a Biblia róluk?

📖 2Kir. 2.11 Amikor azután tovább mentek, és beszélgettek, hirtelen egy tüzes harci kocsi jelent meg tüzes lovakkal, és elválasztotta őket egymástól. Így ment föl Illés *forgószélben az égbe*.

Később az Írás tudósít minket arról, hogy ez az esemény Jórám király, Aháb királyának trónra lépésének idejében történik. (2Kir. 3.1) Ugyanerről az időről olvashatunk a Krónikák második könyvében (2Krón. 21.1), azaz Jórám uralkodásának kezdetéről. Ugyanebben a fejezetben egy meglepő dolgot találunk Illésről:

📖 2Krón. 21.12 Eljutott azonban hozzá *Illés próféta írása*, amely így hangzott: Ezt mondja az ÚR, ősdődnek, Dávidnak az Istene: Mivel nem apádnak, Jósáfátnak az útján jártál, sem Ászának, Júda királyának az útján, 13 hanem Izráel királyainak az útján jártál, és paráznaságba vitted Júdát meg Jeruzsálem lakóit, ahogyan Aháb háza népe is paráznaságba vitte népét, sőt még testvéreidet, apád háza népét is legyilkoltattad, akik jobbak voltak nálad, 14 azért az ÚR nagy csapással sújtja népedet, fiaidat, feleségeidet és egész vagyonodat.

A probléma az, hogy Illés nem írhatta ezt a levelet Jórám uralkodása előtt, mert ez egy próféta levél a királynak tetteinek következményeiről. Természetesen nem zárható ki, hogy Illés előre látta a király tetteit, és még uralkodása előtt írt egy látnok levelet, de ilyenről nem tesz említést a Biblia. Viszont olyan esetet, amikor hithű emberek elragadtattak, de utána mégis visszatértek, többet is olvashatunk:

- 📖 ApCsel. 8.39 Amikor kijöttek a vízből, az Úr Lelke *elragadta* Fülöpöt, és nem látta őt többé az udvari főember, de örvendezve haladt tovább az útján. 40 *Fülöp pedig Azótoszba került*, és végigjárva valamennyi várost, hirdette az evangéliumot, míg Cézareába nem ért.
- 📖 2Kor. 12.2 *Ismerek* egy embert a Krisztusban: tizennégy évvel ezelőtt - hogy testben-e, vagy testen kívül-e, nem tudom, csak az Isten tudja -, *elragadtattott* a harmadik égig. [...] 4 *elragadtattott* a paradicsomba, és olyan kimondhatatlan beszédeket hallott, amelyeket *nem szabad embernek elmondania*.

Mint látható, Fülöp elragadtatása után folytatta útját, Pál ismerőse pedig nem mondhatta el senkinek sem, amit látott. Nagyon könnyen lehetséges, hogy Illés elragadtatása sem végleges volt, hanem hasonlóan a fenti példákhoz, csak időleges. Ha ez így lenne, akkor viszont hogyan láthatták volna a tanítványok Jézus előtt megjeleni őt a magas hegyen (Mt. 9.2) ? Máténál azt olvashatjuk, hogy mindez egy látomás volt:

- 📖 Mt. 17.9 Miközben jöttek lefelé a hegyről, megparancsolta nekik Jézus: "Senkinek se mondjátok el ezt a *látomást*, amíg fel nem támad az Emberfia a halottak közül."

Persze jogos a kérdés, hogy a tanítványok felismerték őket, tehát a feltámadott testüket kellett látniuk. Csakhogy a tanítványok soha életükben nem látták sem Illést, sem Mózeset, sem róluk készült fotót, tehát megismerésük tisztán szellemi folyamat volt, egy látomás.

Vizsgáljuk meg Énok esetét. Róla a következőket tudjuk meg:

- 📖 1Móz. 5.24 Énok az Istennel járt, és egyszer csak *eltűnt*, mert *magához vette őt Isten*.

A "magához vevé" fordítás nem teljesen helyes, a héber alapján pontosabb a katolikus fordítás, mely azt írja "*mert Isten elvitte*". Az eredeti szöveg alapján nem egyértelmű, hogy Isten magához, vagy a mennybe vette volna Énokot. Ami bizonyosat tudunk róla, az, hogy Isten megígérte neki, hogy nem lát halált, és hogy soha nem találták meg (Zsid. 11.5). Énookról kanonikus szövegekben nem esik több szó, sem mostani tartózkodási helyéről.

Ami lényeges azonban, hogy Pál nem tesz kivételt Illéssel és Énokkal az ígéretek szempontjából:

- 📖 Zsid. 11.13 *Hitben haltak meg ezek mind*, anélkül, hogy beteljesültek volna rajtuk az ígéretek. Csak távolról látták és üdvözölték azokat és vallást tettek arról, hogy idegenek és jövevények a földön.

A feltámadás

A "mindezek" vonatkozik az összes hithű emberre, aki Isten választotta volt. Pál sem tud mindenkit felsorolni:

📖 Zsid. 11.32 És mit mondjak még? Hiszen kifogynék az időből, ha szólnék Gedeonról, Báraókról, Sámsonról, Jeftéről, Dávidról, Sámuelről és a prófétákról.

Nagyon is valószínű, hogy Illés és Énok nem láttak halált, de ők is ugyanúgy várokoltak az ígélet beteljesedésére. Jézus szavai is ezt erősítik meg:

📖 Jn. 3.13 *Mert nem ment fel a mennybe senki*, csak az, aki a mennyből szállt le, az Emberfia.

Az új ígélet

Az új ígéletet vezessük be a régi reménnyel. Ezékiel így ír Izrael feltámadásáról:

📖 Ez. 37.1 Az ÚR megragadott engem; elvitt engem az ÚR lélek által, és letett egy völgyben. Tele volt az csontokkal. 2 Végigvezetett köztük körös-körül, és láttam, *hogy nagyon sok csont volt a völgyben, és már nagyon szárazak voltak.* 3 Megkérdezte tőlem: Emberfia! Életre kelnek-e még ezek a csontok? Én így feleltem: Ó, Uram, URam, te tudod! 4 Akkor ezt mondta nekem: Prófétálj e csontokról! Mondd nekik: Ti száraz csontok, halljátok az ÚR ígését! 5 Így szól az én Uram, az ÚR ezekhez a csontokhoz: Én lelket adok belétek, és életre fogtok kelni. 6 Inakat adok rátok, húst rakok rátok, és beborítlak benneteket bőrrel, azután lelket adok belétek, hogy életre keljete. Akkor megtudjátok, hogy én vagyok az ÚR. 7 Én tehát profétáltam, ahogyan megparancsolta nekem. Amint profétálni kezdtem, hirtelen döngő hang támadt, a csontok pedig egymáshoz illeszkedtek. 8 Láttam, hogy inak kerültek rájuk, majd hús növekedett, és végül bőr borította be őket, de lélek még nem volt bennük. 9 Akkor ezt mondta nekem: Prófétálj a léleknek, profétálj, emberfia, és mondd a léleknek: Így szól az én Uram, az ÚR: A négy égtáj felől jöjj elő, lélek, és lehelj ezekben a megöltekbe, hogy életre keljenek! 10 Én tehát profétáltam, ahogyan megparancsolta nekem. Akkor lélek szállt beléjük, életre keltek, és talpra álltak: igen-igen nagy segreg volt. 11 Akkor ezt mondta nekem: Emberfia! *Ez a sok csont Izráel egész háza, amely most ezt mondja: Elszáradtak a csontjaink, és elveszett a reménységünk, végünk van.* 12 Azért profétálj, és ezt mondd nekik: Így szól az én Uram, az ÚR: Én felnyitom sírjaitokat, és kihozlak sírjaitokból, én népem, és beviszlek benneteket Izráel földjére. 13 Akkor megtudjátok, hogy én vagyok az ÚR, amikor felnyitom sírjaitokat, és kihozlak sírjaitokból, én népem! 14 Lelkemet adom belétek, életre keltek, és letelepítelek benneteket a saját földetekben. Akkor megtudjátok, hogy én, az ÚR, meg is teszem, amit megmondtam - így szól az ÚR.

Első olvasásra egyértelmű a szövegből, hogy fizikai feltámadásról beszél: száraz csontok, inak, hús és bőr, lélek. Ezékiel látomásában nyomon követhetjük, hogyan lesznek a száraz csontokból újból élőlények. Ha figyelmesen elolvassuk a fenti verseket, feltámadhat a gyanú: Ezékiel valóban Izrael egytől-egyig halott és csonttá porladt lakosairól beszél? A 11-es vers ennek ellentmond, mert Izrael lakói mondják ezt: "*Ez a sok csont Izráel egész háza, amely most ezt mondja: Elszáradtak a csontjaink, és elveszett a reménységünk, végünk van.*" A remény elvesztéséről van szó, Isten közelségéről, nem pedig fizikai halálról. A zsidók reménysége nem egy ellenségtől megtámadható föld volt, hanem egy olyan város, ahol örökké békében élhetnek, ahol az Úr lakik majd velük. Ezékiel a babiloni fogság prófétája volt, de prófécijában előremutat arra a feltámadásra, ami szellemi és nem testi. Erről a reménységről, erről az új lakhelyről és új életről beszél Pál:

- ☞ Zsid. 11.10 Mert várta [Ábrahám] azt a várost, amelynek szilárd alapja van, amelynek tervezője és alkotója az Isten.
- ☞ Zsid. 11.16 Így [a hithíű zsidók] azonban jobb után vágyakoztak, mégpedig *mennyei* után. Ezért nem szégyelli az Isten, hogy őt Istenüknek nevezzék, mert számukra várost készített.

Ez a mennyei város, Új Jeruzsálem, melyről még részletesen beszélünk, hústestnek elérhetetlen, mivel hús és vér nem örökli az örökkévalóságot. A mennyei városba csak szellemi testben lehet belépni, erről a testről beszél Pál a korintusi levélben:

- ☞ 1Kor. 15.44 *Elvettetik* érzéki test, feltámasztatik lelki (*pneumatikos=szellemi*) test. Ha van érzéki test, van lelki test is.

Sokan úgy gondolják, hogy a hívők feltámadása, az örök életre történő feltámadás ugyanolyan módon fog megtörténni, mint az Úré. Ez a test alkalmassá teszi az embert arra, hogy a szellemi létben is éljen.

Új testet kapunk, mely romolhatatlan lesz, de kétségtelenül fizikai is, ahogyan Jézus is viselte a sebeit. Ennek ellenére, ha megfigyeljük, sehohol az Írásban nincsen megemlítve, hogy a mi feltámadásunk ugyanolyan lesz, mint Jézusé. Jézus feltámadása jel, bizonyosság volt a követőinek, hogy az ószövetségi próféciaák beteljesedtek, Jézus a Messiás:

- ☞ Zsolt. 16.10 Mert nem hagysz *engem* a holtak hazájában, nem engeded, hogy híved leszáljon a sírba.

Ezt látjuk megerősítve a Cselekedetekben:

- ☞ ApCsel. 2.31 ezért előretékitve, a Krisztus feltámadásáról mondta azt, hogy nem marad a halottak birodalmában, és *teste sem* lát elmúlást. 32

A feltámadás

Ezt a Jézust támasztotta fel az Isten, aminek mi valamennyien tanúi vagyunk.

A Biblia nem mondja, hogy nekünk is hasonló próféciaikat kellene beteljesítenünk, vagy valakik számára bizonyóságot kellene szolgáltatnunk feltámadásunkkal. Ha Jézus fizikai teste nem támadt volna fel a szellemivel együtt, elmaradt volna a bizonyosság! Az, hogy Jézus teste is feltámadt, a prófécia beteljesítése, a szellemi feltámadás látható, "tapítható" bizonyítéka. Pál a római levélben Krisztus feltámadásával kapcsolatban így beszél a halálról:

📖 Róm. 6.9 Hiszen tudjuk, hogy Krisztus, aki feltámadt a halottak közül, többé nem hal meg, a halál többé nem uralkodik rajta. 10 Mert aki meghalt, az *meghalt a bűnnek* egyszer s mindenkorra, aki pedig él, az az Istennek él.

Világosan a bűnös óember haláláról van szó, nem a test haláláról. Tehát azzal érvelni, hogy ugyanolyan feltámadásban lesz részünk, mint Krisztusnak, helytelen, hiszen szó szerint fizikai halálban nem volt részük, mégis ezt mondja a rómaiaknak az előző versben:

📖 Róm. 6.5 Ha ugyanis *eggyé lettünk vele halálának hasonlóságában*, még inkább egyé leszünk vele a feltámadásának hasonlóságában is.

📖 Róm. 6.8 Ha pedig *meghaltunk Krisztussal*, hisszük, hogy vele együtt élni is fogunk.

Nincsen tehát szó fizikai halálról, Pál múlt időben beszél arról, hogy egyé lettek vele halálának hasonlóságában, éppen ilyen lesz a feltámadás hasonlósága is. Krisztus fizikai feltámadása Fiúságánk jele volt, nem pedig minta követőinek:

📖 Róm. 1.4 a Szentlélek szerint pedig a halottak közül való feltámadásával Isten hatalmas Fiának bizonyult. Ez a Jézus Krisztus a mi Urunk,

Értünk vállalt Istentől való elszakadásában volt ő a feltámadás zsengeje. Leszállt a Hádészba, mely az Istentől való elválasztottak, halottak helye, majd feltámadt onnan. Pál a római levélben éppen ezt emeli ki: meghaltunk Krisztussal, majd pedig élünk Krisztussal. Az ő halálába keresztelkedtünk, de ez nem jelenti azt, hogy ugyanúgy halunk meg.

📖 Róm. 6.4 A keresztség által ugyanis *eltemettünk vele a halálba*, hogy amiképpen Krisztus feltámadt a halálból az Atya dicsősége által, úgy mi is új életben járjunk.

Pál nem arról beszél, hogy szó szerint eltemettünk Krisztussal a halálba. Új életet az újjászületés által kapunk, ami nem igényli fizikai testünk

újjászületését, a bűnös óember hal meg, a megtért új ember pedig feltámad. Az Istennek ajánlott élet Pál szerint átmenetel a halálból az életbe:

📖 Róm. 6.13 Tagjaitokat se adjátok oda a bűn szolgálatára, hogy a gonoszság fegyvereivé legyenek. Hanem adjátok oda magatokat az Istennek, mint *akik a halálból életre keltetek*. Tagjaitokat is adjátok át az igazság fegyvereiként az Istennek.

Pontosan azon a módon, ahogyan Jézus magyarázza ezt Nikodémusnak, aki nem is érti, hogyan lehetne újból megszületni - újból előbújni az anyaméhből. Nem erről beszélt Jézus, és Pál sem fizikai újjászületésről beszél itt. Látható, hogy a római levél szellemi halállal és szellemi feltámadással foglalkozik, nem pedig testi feltámadásról. Később, a 8. fejezetben ezt írja:

📖 Róm. 8.11 Ha pedig annak Lelke lakik bennetek, aki feltámasztotta Jézust a halottak közül, akkor az, aki feltámasztotta a Krisztus Jézust a halottak közül, *életre kelti halandó testeteket* is a bennetek lakó Lelke által.

Egyértelmű, hogy Pál még élő emberek életre keltéséről beszél, és nem a halottakról, mivel azt írja, "bennetek lakó Lelke által". Nehéz lenne elképzelni, hogy halott emberekben élő Lélekről beszélne.

Tehát Pál sem mondja, hogy ugyanúgy támadunk fel, mint Jézus, annyit mond a korintusi levélben: "De Isten olyan testet ad annak, *amilyet elhatározott*" (1Kor 15. 38), máshol pedig egyértelműen beszél arról, hogy milyen test feltámadásáról van szó:

📖 1Kor. 15.44 *Elvettetik* érzéki test, feltámasztatik lelki (*pneumatikos=szellemi*) test. Ha van érzéki test, van lelki (szellemi) test is.

Az érzéki testnél az Írás a *psüikhikosz* (Strong 5591) görög szót használja, mely a testiségre, érzékiségre utal. (valójában ezt lehetne leliként fordítani, mivel a lélek, a lehelet utal az élőlények érzéki természetére). Ez a szó fordul elő Jakabnál és Júdásnál is:

📖 Jak. 3.15 Ez a bölcsesség nem felülről jön, hanem *földi, testi* (psüikhikosz) és ördögi.

📖 Jud. 1.19 Ezek szakadásokat támasztanak, *testi* (psüikhikosz) emberek, akikben nincsen Szentlélek.

Második levelében szintén ezt hangsúlyozza, amikor testéről, mint földi sátorról beszél, sőt szemmel láthatóan a testi gondolkozás teljes elvetésére is kéri a korintusiakat:

A feltámadás

- 📖 2Kor. 5.1 Tudjuk pedig, hogy *ha földi sátorunk összeomlik*, van Istentől készített hajlékunk, nem kézzel csinált, hanem örökkévaló mennyei házuk.
- 📖 2Kor. 5.16 Úgyhogy mi mostantól fogva *senkit nem ismerünk test szerint*: ha ismertük is Krisztust test szerint, most már *őt sem így ismerjük*.

Egy bizonyosnak látszik, hogy Izrael reménységét, az ószövetségi szentek feltámadását Pál olvasói az ő idejükbe várták. A nemzedék ítéleténél, mindenki, aki a Seolban tartózkodott, megítéltetett. A szellemi testben való feltámadás összhangban van a Biblia többi részével:

- 📖 Jób. 19.26 És miután ezt a bőrömet megrágnák, *testem nélkül* látom meg az Istent.

Jób versével óvatosan kell bánni, mert több fordítás a kiemeléssel jelölt helyen a "testemből" kifejezést használja, ezért ezt sokszor mint bizonyítékot hozzák fel a testi feltámadásra. Látható, hogy ez a másik fordítás éppen az ellenkezőjét támasztja alá. Ráadásul több teológus szerint Jób verse nem is a feltámadásról szól, hanem egyszerűen azt beszéli el, hogy szenvedései végén, miután még barátai is tévedtek vele kapcsolatban, egyenesen Istentől kap választ, meglátja Őt még földi életében:

- 📖 Jób. 42.5 Csak hírből hallottam rólad, de most saját szememmel láttalak.

A feltámadásról nagyon fontos gondolatokat találhatunk a korintusi levélben. A 15. fejezet témája éppen az, hogy milyen testben történik meg a feltámadás. Ennek megértéséhez célszerű követni Pál példázatát a maggal kapcsolatban:

- 📖 1Kor. 15.35 De megkérdezhetné valaki: hogyan támadnak fel a halottak? Milyen testben jelennek meg? 36 Esztelen! Amit vetsz, nem kel életre, *míg előbb el nem rothad*, 37 és *amit elvetsz, azzal nem a leendő testet veted el*, hanem csak a magot, talán búzáét vagy valami másét.

A mag elrohad. A fizikai test megszűnik létezni, a mag "átalakul". Pál példázata itt szintén a feltámadásról szól: "Így van a halottak feltámadása is." (1Kor. 15.42). A példázat végén Pál egyértelműen alá is húzza ezt, azt mondja, a test egyértelműen nem örökölheti a feltámadást:

📖 1Kor. 15.50 Azt pedig állítom, testvéreim, hogy test és vér nem örökölheti Isten orszagát, *a romlandóság nem öröklí a romolhatatlanságot.*

A Biblia többször is megemlíti, hogy a mi feltámadásunk ugyanolyan lesz, mint Jézusé, aki pedig egyértelműen testben támadt fel. Ilyen igék például a Róm. 8.11 és a Jn. 5.21. Ha a fentebb is tárgyalt Róm. 8.11 igét Pál "mag analógiájának" fényében nézzük, akkor nincsen ellentmondás, mivel a régi testből, mint magból, új élet jön létre. Ez a vers nem állítja, hogy a mi feltámadásunk is olyan lesz, mint Krisztusé. A vers annyit állít, hogy Isten, aki feltámasztotta Krisztust, éppúgy feltámaszt majd "benneteket" is, de hogy milyen módon, azt Pál hasonlata a maggal írja le. Pál azt írja, "romlandóság" nem örökölheti a romolhatatlanságot. Egyvalakinek lett ez megírva Isten által, mert az Apcsel azt írja, "*a Krisztus feltámadásáról mondta azt*" (Apcsel. 2.31). Nincsen szó arról, hogy a mi feltámadásunk is ilyen módon jönne létre.

📖 Jn. 5.21 Mert ahogy az Atya feltámasztja a halottakat, és életre kelti őket, úgy a Fiú is életre kelti azokat, akiket akar.

Az előző példához hasonlóan, ez ige sem állítja, hogy ugyanolyan lesz a feltámadásunk, csak annyit állít, hogy ugyanaz az erő fogja velünk is megtenni, mint Krisztussal tette, de nem állít semmit a két cselekvés azonosságáról. A Fiúnak is hatalmában áll ezt megtennie.

📖 1Kor. 15.20 Ámde Krisztus feltámadt a halottak közül, mint az elhunytak zsenyéje.

Jézus esete különleges. "Ezért más helyen is így szól: Nem engeded, hogy *a te Szented* elmúlást lásson." Jézus teste már nem hús és vér, hiszen az Atya jobbán ül, Isten pedig Szellem. Feltámadáskor az ő dicsőséges alakjára fogunk változni:

📖 Fil. 3.21 aki az ő dicsőséges testéhez hasonlóvá változtatja a mi gyarló testünket, azzal az erővel, amellyel maga alá vethet mindeneket.

📖 2Kor. 3.17 Az *Úr pedig a Lélek*, és ahol az Úr Lelke, ott a szabadság. 18 Mi pedig, miközben fedetlen arccal, mint egy tükörben szemléljük az Úr dicsőségét mindnyájan, ugyanarra a képre formálódunk át az Úr Lelke által dicsőségről dicsőségre.

A feltámadás

Tulajdonképpen a preterizmus egy középutat próbál javasolni a két véglet között, a hagyomány hús-vér test és a gnoszticizmus¹ tisztán szellemi feltámadása között. Pál leírásában a szellemi test jóval több, mint egy testetlen szellem, hiszen például bármilyen külső formát felvehet, ahogyan az angyalok is megjelennek a Földön, vagy ahogyan Jézus tetszés szerinti külsőt öltött feltámadása után. Azt fontos megérteni, hogy ez a szellemi test nem a fizikai testünk ruhája, hanem egy minőségében új, romolhatatlan forma, melyet megelőz a fizikai testünk pusztulása, levetése.

Pál esete a farizeusokkal

Egy érdekes történetet olvashatunk az Apostolok Cselekedeteiben, ami segíthet megérteni a feltámadást, Izrael régi reménységét:

📖 ApCsel. 21.27 Amikor végéhez közeledett a hét nap, az Ázsiából való zsidók meglátták őt a templomban. Fellázították az egész sokaságot, megragadták, 28 és így kiáltoztak: "Izraelita férfiak, segítetek! Ez az az ember, aki a nép ellen, a törvény ellen és a szent hely ellen tanít mindenütt mindenkit, sőt még görögöket is hozott be a templomba, és megszenteltelenítette ezt a szent helyet."

Pált megragadják a zsidók és meg akarják ölni. Római polgárjogának köszönhetően lehetőséget kap, hogy megvédje magát. A jelenlévő farizeusokhoz és szadduceusokhoz beszél, ügyesen kihasználva azt, hogy a szadduceusok nem hisznek a feltámadásban. Ezzel megosztja a hallgatóságot:

📖 ApCsel. 23.6 Mivel pedig Pál tudta, hogy egyik részük a szadduceusok, másik részük pedig a farizeusok közül való, így kiáltott a nagytanács előtt: "Atyámfiai, férfiak, én farizeus vagyok, farizeus fia; a halottak reménysége és feltámadása miatt vádolnak engem." 7 Mihelyt ezt mondta, vita támadt a farizeusok és a szadduceusok között, és a gyűlés véleménye megoszlott. 8 A szadduceusok ugyanis azt állítják, hogy nincs feltámadás, sem angyal, sem lélek, a farizeusok pedig vallják mindegyiket.

A farizeusok végül úgy döntenek, semmi rosszat nem találnak Pálban. Teljesnek látszik az egyetértés. Pár nappal később azonban gyökeres fordulat áll be a farizeusok megítélésében Pál iránt, amikor Félixhez járulnak:

📖 ApCsel. 24.4 De hogy hosszan ne fáraszsalak, kérlek, hallgasd meg rövid beszédünket, jóindulattal. 5 Mi ugyanis megállapítottuk, hogy ez az ember valóságos pestis, lázadást szít a földkerekségen élő valamennyi zsidó között, és a názáreti irányzat feje.

Mi okozott ekkora változást a farizeusok gondolkozásában, először nem találtak hibát benne, majd pár nappal később "valóságos pestisként" írják le? Ne feledjük, hogy Pál szerint a zsidók a "feltámadás" miatt vádolták. Jézust a zsidók azért vetették meg, végül meg is ölték, mert nem teljesítette be a fizikai királyságról szóló reményeiket, nem fogadta el a trónt (Jn. 6.15). Jézus világosan megmondta, hogy királysága nem erről a világról való. Valószínűnek látszik, hogy Pál esetében is hasonló tanítás áll a farizeusok változásának hátterében. Talán Pál más feltámadást tanított, mint amelyet a zsidók vártak. Márpedig Jézus országának eljövetele és a feltámadás egyidejű események:

- 📖 Mt. 16.27 Mert eljön az Emberfia Atyja dicsőségében angyalaival együtt, és akkor megfizet mindenkinek cselekedetei szerint. 28 Bizony, mondom néktek, hogy vannak az itt állók között némelyek, akik nem ízlelik meg a halált addig, amíg meg nem látják az Emberfiát, amint eljön az ő országával."
- 📖 Mt. 25.33 A juhokat jobb keze felől, a kecskéket pedig bal keze felől állítja." 34 "Akkor így szól a király a jobb keze felől állókhoz: Jöjjetek, Atyám áldottai, örököljétek a világ kezdete óta számotokra elkészített országot.

Pál világosan Ábrahám és az ószövetségi igazak reménységét tanította, a mennyei város eljövetelét, Isten lélekben való imádást, nem pedig hústestben való feltámadást, földi királyságot és uralmat a világ felett.

Mikor?

A futurizmus² tanítása szerint a feltámadás a jövőben történik meg, amikor is új testet kapunk, és együtt állunk a feltámadt halottakkal az ítélőszék előtt. A korábbi fejezetekben láttuk, hogy jó okunk van azt gondolni, hogy a Mt. 24 versek Jeruzsálem 70-es pusztulására utalnak. Ezzel kapcsolatban térjünk vissza Dánielhez, akinél korábban láttuk a feltámadás ígéretét:

- 📖 Dán. 12.1 Abban az időben eljön Míkáél, a nagy vezér, aki a te néped mellett áll. *Nyomorúságos idő lesz az, amilyen nem volt, mióta népek vannak, addig az időig.* De abban az időben megmenekül néped, mindaz, aki be lesz írva a könyvbe. 2 Azok közül, akik alusznak a föld porában, sokan felébrednek majd: némelyek örök életre, némelyek gyalázatra és örök utálatra.
- 📖 Dán. 12.3 *Az okosok fényleni fognak, mint a fénylő égbolt, és akik sokakat igazságra vezettek, mint a csillagok, mindörökké.*

Hasonlítsuk ezeket össze Máté verseivel:

A feltámadás

- 📖 Mt. 24.21 Mert *olyan nagy nyomorúság lesz akkor*, amilyen nem volt a világ kezdete óta mostanáig, és nem is lesz soha.
- 📖 Mt. 13.41 Az Emberfia elküldi angyalait, és összegyűjtenek országából minden botránkozást okozót és gonosztevőt, 42 és a tüzes kemencébe dobják őket: ott lesz majd sírás és fogcsikorgatás. 43 Akkor *majd az igazak fénylenek Atyjuk országában*, mint a nap. Akinek van füle, hallja!"

Dániel verseiben tehát a feltámadás rögtön követi a nagy nyomorúságot. Később a 11. versben a pusztító utálatosságról beszél, ami szintén megjelenik az evangéliumokban. Az összehasonlításokból kitűnik, hogy Dániel próféciái szorosan összekapcsolódnak a végidőkkel, melyeket Mt 24, Lk 21 és Mk 13 esetében Jeruzsálem pusztulásával azonosítottunk. Az Újszövetség is azt tanítja: a halottak feltámadása az utolsó napon történik:

- 📖 Jn. 6.39 Annak pedig, aki elküldött engem, az az akarata, hogy abból, amit nekem adott, semmit se veszítsek el, hanem feltámasszam *az utolsó napon*.
- 📖 Jn. 6.54 Aki eszi az én testemet, és issza az én véretem, annak örök élete van, és én feltámasztom őt *az utolsó napon*.

Kétségtelen, hogy a gyülekezetekhez intézett levelekben az apostolok a feltámadás idejének közelségét hangsúlyozzák. Szavaik szerint a feltámadás már egészen közel van és kész megjelenni az idejűkben:

- 📖 Róm. 13.11 De mindezt valóban tegyétek is, mert tudjátok az időt, hogy itt van már az óra, amikor fel kell ébrednetek az álomból. *Hiszen most közelebb van hozzánk az üdvösség, mint amikor hívőkké lettünk:*
- 📖 1Pt. 1.5 Titeket pedig Isten hatalma őriz hit által az üdvösségre, amely készen van, hogy nyilvánvalóvá legyen az utolsó időben.
- 📖 1Pt. 1.10 *Ezt az üdvösséget keresték* és kutatták a próféták, akik a *nektek* szánt kegyelemről prófétáltak

A feltámadás ahogyan a két szövetség váltása, nem egyetlen esemény volt. A feltámadás már kétségtelenül megkezdődött a kereszten, hiszen az apostolok múlt időben beszélnek róla:

- 📖 1Pt. 1.9 mert *elértétek* hitetek célját, lelketek üdvösségét.
- 📖 Róm. 11.7 Mi tehát a helyzet? Amire Izráel törekedett, azt nem érte el. A kiválasztottak azonban *elérték*, a többiek pedig megkeményítették,

Pál azonban világosan jelzi, hogy a folyamatnak nincsen vége:

- 📖 Fil. 3.11 hogy valamiképpen eljussak a halottak közül való feltámadásra. *12 Nem mintha már elértem volna mindezt*, vagy már célnál volnék, de igyekszem, hogy meg is ragadjam, mert engem is megragadott a Krisztus Jézus.

A feltámadás befejezéséhez szükség volt a második visszajövetelre is. A feltámadás befejezése az utolsó naphoz kötődik, ahogy már korábban is olvashattuk. A korintusi levél mutatja be legjobban, hogy az átváltozás egy folyamat volt, melynek dicsőséges befejezése a parúzia:

- 📖 2Kor. 3.18 Mi pedig, miközben fedetlen arccal, mint egy tükörben szemléljük az Úr dicsőségét mindnyájan, ugyanarra a képre *formálódunk* át az Úr Lelke által dicsőségről dicsőségre.
- 📖 Lk. 21.28 Amikor pedig ezek elkezdődnek, egyenesedjétek fel, és emeljétek fel a fejéteket, mert *közeledik a megváltásotok.*"

Nincs házasság?

- 📖 Lk. 20.34 Jézus így válaszolt nekik: "E világ fiai házasodnak és férjhez mennek, 35 de akik méltónak ítéltetnek ama eljövendő világra, hogy részük legyen a halottak közül való feltámadásban, azok nem házasodnak majd, és férjhez sem mennek. 36 Sőt meg sem halhatnak többé, mert az angyalokhoz lesznek hasonlók, és az Isten fiaivá lesznek, lévén a feltámadás fiai.

A vita előzménye az, hogy a szadduceusok egy mózesi törvényre hivatkozva (5Móz. 25.5) próbálják bizonyítani a halál utáni élet és a feltámadás lehetetlenségét. Valójában a szadduceusok az egész érvelésüket hibás alapokra helyezték, mert a törvény, így a házassági törvény is a halálkor érvényét veszti:

- 📖 Róm. 7.1 Vagy nem veszitek tudomásul, testvéreim, pedig a törvényt ismerőkhöz szólok, hogy a törvény addig uralkodik az emberen, amíg él? 2 Például a férjes asszony is, amíg él a férje, hozzá van kötve a törvény szerint; de ha meghal a férfi, akkor fel van mentve a törvény hatálya alól, amely a férjéhez kötötte.

De hogyan lehetne a preterizmusnak igaza, hiszen ha a feltámadás már megtörtént, miért vannak ma is házasságok? Ha ez az eljövendő világ, miért házasodnak az emberek, ha a halottak feltámadása már megtörtént? Kezdetnek nézzünk meg egy hasonló igét:

- 📖 Gal. 3.28 Krisztusban tehát nincs zsidó, sem görög, nincs szolga, sem szabad, nincs férfi, sem nő, mert ti mindnyájan egyek vagytok a Krisztus Jézusban.

Érdekes az, hogy akik Jézus mondását a házasságról szó szerint várják, általában elfogadják Pál fenti igéjét - szimbolikusan. Hiszen teljesen világos, hogy szó szerint igenis vannak zsidók, görögök, szolgák és szabadok, férfiak és nők. Ez a megkülönböztetés Krisztusban válik semmissé, hiszen mindenki Isten gyermeke. Mivel Jézus királysága nem ebből a vi-

A feltámadás

lágból van, ezért a házasság eltűnését nem kell várnunk. Emellett fontos megérteni, mit jelent az, hogy "e világ fiai házasodnak és férjhez mennek". Az Ószövetség zsidói házassággal születtek bele Isten szövetségébe, aki zsidó volt, a körülmetéléssel gyermeke is részesévé vált Isten szövetségének. Az Újszövetség gyermekeivel azonban más a helyzet: nekik újjá kell születniük, méghozzá lélekben. Olyannak kell lenniük, mint az angyaloknak, házassággal és származással többé nem részesülnek Isten szövetségében. Ahhoz, hogy Isten gyermekei legyünk, Isten Szelleme szükséges, nem pedig házasság és vér szerinti származás:

- 📖 Róm. 8.16 Maga a Lélek tesz bizonytságot a mi lelkünkkel együtt arról, hogy valóban Isten gyermekei vagyunk.
- 📖 Jn. 3.3 Jézus így válaszolt: "Bizony, bizony, mondom néked: ha valaki nem születik újonnan, nem láthatja meg az Isten országát."

Így válik a régi ígéret, a feltámadás beteljesedetté Jézus Krisztusban:

- 📖 Gal. 3.29 *Ha pedig Krisztuséi vagytok*, akkor Ábrahám utódai vagytok, és ígéret szerint örökösök.

Hümenaiosz tévedése

- 📖 2Tim. 2.17 és szavuk úgy terjed, mint a rákos fekély. Közülük való Hümenaiosz és Filétosz, 18 akik az igazság kérdésében eltévedtek, amikor azt mondják, hogy a feltámadás már megtörtént, és ezzel feldőlják egyesek hitét.

Sokan úgy gondolják, hogy Hümenaiosz több hibát is vétett, tévedett az eljövétel idejében és módjában is. Több futurista teológus is nyíltan kimondja, hogy valójában a preterizmus is ugyanezt a hibát követi el és tulajdonképpen Hümenaiosz volt az első preterista. Mi ennek az alapja? Egy bizonyos, az igéből csak annyi derül ki, Pál az időzítésben javítja ki őket, azt mondja "már megtörtént" és "ezzel" dőlnek fel mások hitét. Nem esik szó a feltámadás módjáról. Ha viszont testi feltámadásra várt Hümenaiosz a többi keresztténnyel együtt, akkor hogyan hihette, hogy már megtörtént? Ha látható testi feltámadást vártak volna, hogyan tudott volna akárkit is meggyőzni Hümeneusz, hiszen sem Ábrahám, sem Izsák, sem más ószövetségi szentek nem voltak láthatóak - feltámadva? Ráadásul azt sem hihették, hogy mindez egy megváltozott földön, romolhatatlan fizikai testekkel történik - hisz semmi sem változott körülöttük. Ésszerűbb azt gondolni, a várakozás egy láthatatlan, szellemi feltámadásra vonatkozott, így idejét is könnyebb volt eltéveszteni.

Egy kérdés azonban felmerül. Miért kapott ezért a tévedésért Hümenaiosz ekkora büntetést? (1Tim. 1.20) Miért kellett őket átadni a

Sátánnak, ha csak az időzítésben tévedtek? Erre több válasz is kívánczik. Először is, a feltámadás múltba helyezése egyúttal a többi végidő esemény múltba helyezését is jelenti, beleértve az utolsó ítéletet és a Sátán tüzes tóba vettetését. Ez pedig lehetetlen volt, mivel Pál világosan megmondta, hogy amíg a földi szentély áll, addig ezek a dolgok nem történnek meg. (Zsid. 9.8) Így Hümenaiosz Pál ellen tanított. A másik lehetőség az, hogy Hümenaiosz más dolgokban is bűnös volt, ha létezik kapcsolat a az 1Tim 6:20-21 versekkel, akkor könnyen lehet, hogy ezek a tévtanítók korai gnosztikus nézeteket vallottak. A gnosztikusok egy korai apokrif irat szerint így vélekedtek a feltámadásról:

- Bizonyos emberek, jöttek Korintusba, Simon és Cleobius, akik ezt mondták: nincsen feltámadása a testnek, csak a szellemnek: az ember teste nem Isten teremtménye, sem a világ, és nem Isten teremtette, Isten nem ismerte a világot, Jézus Krisztust sem feszítették meg, csak egy jelenés volt, és hazugság az, hogy Mária szülte, s az is, hogy Dávid magja. (Pál cselekedetei, 17)
- Azt fogjuk tanítani nektek, hogy a feltámadás, amit vártok, már megtörtént azokban a gyermekeinkben, és akkor támadunk fel újra, amikor eljutunk az igaz Isten tudásához. (Pál cselekedetei, 14)

Ha Hümenaiosz tényleg magáénak vallotta ezeket a tanokat, akkor érthető Pál indulata ellene. A gnosztikus feltámadás távol áll a futuristák által tanított testi feltámadástól éppúgy, mint a preteristák szellemi testben történő feltámadásától. Nehéz eldönteni, hogy melyik eset a valószínűbb, mert a Bibliában kevés erről az információ. Ha az utóbbi az igaz, mindesetre furcsa, hogy Pál csak az időzítést említi.

Összegzés

A preterista eszkatológia szerint ma már nincsen feltámadás. A feltámadás Izrael reménysége volt, hogy az élők új életet nyerjenek, a halott igazak pedig a Seolból Krisztushoz kerüljenek. Ezt a reménységet biztosította Jézus, Ő lett maga a feltámadás annak a nemzedéknek, és mindenkinek, aki előtte élt. Ma, a második eljövétel után a keresztyének halál után a mennybe kerülnek szellemi testükben. Számukra Jézus az örök életet jelenti. Mert mi is történik a halálkor? A régi igazság nem változott:

- Préd. 3.20 Mindegyik egy helyre kerül, mindegyik porból lesz, és újból porrá lesz mindegyik.

Az igazak szellemi testet kapnak és csatlakoznak Krisztushoz:

A feltámadás

- 📖 1Kor. 15.54 Amikor pedig (ez a romlandó romolhatatlanságba öltözik, és) ez a halandó halhatatlanságba öltözik, akkor teljesül be, ami meg van írva: "Teljes a diadal a halál fölött!"
- 📖 Jn. 11.25 Jézus ekkor ezt mondta neki: "Én vagyok a feltámadás és az élet, aki hisz énbenem, ha meghal is, él; 26 és aki él, és hisz énbenem, az nem hal meg soha. Hiszed-e ezt?"

Érdeemes elgondolkozni azon, hogy amennyiben Jézus még nem tért vissza, akkor a Seol ma is létezik, a Szentek Szentje még nem nyílt meg és senki sem kerül a mennybe! Ha a második eljövétel még nem történt meg, minden hívő először a Seolba kerül, mert a mennybe kerülni csak azután nyílik lehetőség.

¹ gnoszticizmus: már az első században is megjelenő, de főleg a másodikban elterjedt irányzat, mely a szellem és a test éles különválasztását hirdette. Szerteágazó tanításai között megtalálható a demiurgosz (teremtő) isten és az Atya különválasztása, a testi Jézus és a szellemi Krisztus éles megkülönböztetése és nem egyszer kereszthalálának tagadása is. A mozgalmat az egyházatyák élesen támadták és valószínűleg már az Újszövetség is tartalmaz a korai változatára vonatkozó figyelmeztetéseket.

² futurizmus: a második eljövételt a jövőbe helyező értelmezés. Az irányzaton belül megoszlanak a vélemények a millennium, az elragadtatás, a nagy nyomorúság idejében, leírásában és nem utolsósorban a második eljövétel jövőbeli időpontjának pontos elhelyezésében.

Az elragadtatás

A feltámadás mellett talán az elragadtatás az, amely legjobban foglalkoztatja a keresztényeket, főleg akik az utolsó időket a közelbe várják. Ennek az időpontjában sok a vita, de bizonyos, hogy egyedül a preterizmus az, amely a múltba helyezi ezt az eseményt. Ez azonban rögtön kérdéseket vált ki, hiszen, ha már megtörtént, miként lehet, hogy nem hallottunk róla? Pál szavai alapján ennek egy igazán rendkívüli eseménynek kellett lennie, ami biztos megmaradt volna az emberek emlékezetében. Hogy erre választ leljünk, érdemes áttanulmányozni, mit mond a Biblia az elragadtatásról. Rögtön kezdhetnénk azzal, hogy az elragadtatás szó önmagában nem szerepel a Bibliában, ennek ellenére egész teológia szövődött köré. Nincsen egyetértés a jövőbeli elragadtatásról szóló futurista tanításokban, egyes irányzatok a nagy nyomorúság előtti időszakra, mások annak közepére, vagy pedig végére, közvetlenül az ítélet elé teszik az eseményt. Lapozzuk fel a Bibliát, hogy miről olvashatunk egészen pontosan az elragadtatásról!

 1Thessz. 4.16 Mert amint felhangzik a riadó hangja, a főangyal szava és az Isten harsonája, maga az Úr fog alászállni a mennyből, és először feltámadnak a Krisztusban elhunytak, 17 azután mi, akik élünk, és megmaradunk, velük együtt elragadtatunk felhőkön az Úr fogadására a levegőbe, és így mindenkor az Úrral leszünk.

Az 1Thessz kontextusa

Legelőször vizsgáljuk meg, mit tudhatunk meg az első thesszalóniki levélről. Pál a levél elején elmondja, hogy a levél címzettjei, az első századi thesszalóniki hívők szorongatott helyzetben voltak, sok zaklatást szenvedtek el (1Thessz. 1.6). Később megerősíti ezt, és tusakodásról, szenvedésről és bántalmazásról ír (1Thessz. 2.2). Azt is megtudjuk, hogy minderről az őket üldöző zsidók tehetnek:

 1Thessz. 2.14 Mert ti, testvéreim, hasonlóvá lettetek az Isten gyülekezeteihez, amelyek Júdeában vannak, és a Krisztus Jézusban hisznek, mivel ugyanazokat szenvedtétek el ti is a saját népetektől, mint ők a zsidóktól. Üldöztek minket is; nem kedvesek Isten előtt, és ellenségei minden embernek, akadályoznak minket abban is, hogy prédikáljunk a pogányoknak, hogy üdvözljenek: így teszik teljessé mindenkor bűneiket. De utol is érte őket az Isten haragja végérvényesen.

Pál saját és a címzettek nevében beszél, amikor a megpróbáltatásokról ír. (1Thessz. 3.3) A levélből látszik, hogy az üldözés ideje első századi, 70 előtti. De milyen időről szól maga ez elragadtatás? Pál írja a hívőknek:

Az elragadtatás

- 📖 1Thessz. 1.10 és *várjátok* a mennyből Jézust, az ő Fiát, akit feltámasztott a halottak közül, aki megszabadít *minket* az eljövendő haragtól.
- 📖 1Thessz. 4.15 Azt pedig az Úr igéjével *mondjuk* nektek, hogy *mi*, akik élünk, és megmaradunk az Úr eljöveteléig, nem fogjuk megelőzni az elhunytakat.

Az első thesszalóniki levél egyértelműen mutatja, hogy Pál és a címzettek az Úr közelgő eljövetelében hittek és várták is azt! Ismét egy jó kérdés, hogyan lehet mindez egyszerre igaz az első századiakra és ránk, majd 2000 év múltán? Vagy ők tévedtek (Pállal együtt) és hamis reményeket kergettek, vagy pedig mi nem figyelünk arra, hogy kinek íródott elsősorban a levél? Pál itt egyértelműen a saját életébe várja az eseményt:

- 📖 1Thessz. 4.16 Mert amint felhangzik a riadó hangja, a főangyal szava és az Isten harsonája, maga az Úr fog alászállni a mennyből, és először feltámadnak a Krisztusban elhunytak, 17 azután *mi*, akik élünk, és megmaradunk, velük együtt elragadtatunk felhőkön az Úr fogadására a levegőbe, és így mindenkor az Úrral leszünk.

Hol köszön vissza az isteni harsona, melyről Pál is beszél az 1Thessz. 4.16-ben? Ha alaposabban utánanézzük a versek elemeinek, érdekes kapcsolatot találhatunk a Máté 24 versekkel, melyek az Úr második eljöveteléről szólnak.

1. Krisztus visszatér	Mt. 24:30	I Thessz. 4:16
2. A mennyből	Mt. 24:30	I Thessz. 4:16
3. Jajgatás	Mt. 24:30	I Thessz. 4:16
4. Angyalok	Mt. 24:31	I Thessz. 4:16
5. Harsonaszóval	Mt. 24:31	I Thessz. 4:16
6. A választottak összegyűjtése	Mt. 24:31	I Thessz. 4:17
7. Felhőkkel	Mt. 24:30	I Thessz. 4:17
8. Az idő ismeretlen	Mt. 24:36	I Thessz. 5:1-2
9. Akár a tolvaj	Mt. 24:43	I Thessz. 5:2,4
10. A hitetlenek nem várják az ítéletet	Mt. 24:37-39	I Thessz. 5:3
11. Végső romlás	Mt. 24:8	I Thessz. 5:3
12. A hívők figyeljenek	Mt. 24:42	I Thessz. 5:4
13. Részegség	Mt. 24:49	I Thessz. 5:7

Mindez arra mutat, hogy a thesszalóniki levél ugyanarról az eseményről, és időről szól, mint amiről Jézus beszélt: a második eljöveteléről. Pál arról ír, hogy a zsidók az üldözéssel teszik teljessé a bűneiket. Mikor fizetnek a zsidók a bűneikért, a párhuzamos Máté versekben?

☞ Mt. 23.34 Ezért íme, küldök hozzátok prófétákat, bölcseket és írástudókat: egyeseket közülük megöltök és keresztre feszítetek majd, másokat megkorbácsoltok zsinagógáitokban, és városról városra üldöztök, 35 hogy rátok szálljon minden igaz vér, amelyet kiontottak a földön, az igaz Ábel vértől Zakariásnak, a Barakiás fiának véréig, akit a templom és az áldozati oltár között gyilkoltatok meg. 36 Bizony, mondom néktek: mindez megtörténik *ezzel a nemzedékkel.*"

Már beszéltünk arról, hogy a Mt 24-ben a nemzedék Jézus kortársait jelentette, kb. 40 évet. Ha a Mt 24 és a thesszaloniki levél ugyanarról az időről szól, akkor a következtetés az, hogy az elragadtatás is első századi esemény, mert a kortárs nemzedékről szól. Fontos meghatározni azt is, hogy kikre vonatkozik az elragadtatás. Pál szerint ők "a Krisztusban elhunytak" és "mi, akik élünk". Ismét csak, kik azok a mi? A thesszaloniki gyülekezet, vagy a mai keresztények? Úgy tűnik, Pál világos ebben, azt mondja "mi, akik élünk, és megmaradunk az Úr eljöveteléig". De mit kezdjünk Pál egyértelműnek tűnő szavaival, amikor a hívők a levegőbe történő elragadtatásáról beszél? Ilyen esemény biztosan nem maradt volna titokban. Tudnánk róla, bár kétségtelen, hogy "fülsüketítő csönd" van az i.sz. 70 utáni keresztény dokumentumok helyén, ahogyan Ed Stevens is érvel¹. Ha alaposak szeretnénk lenni, érdemes megnézni a híres bibliavers szóhasználatát közelebbről: Mit jelent elragadtatni?

Elragadtatás a levegőbe

☞ Ef. 2.2 amelyekben egykor éltetek e világ életmódja szerint; igazodva a *levegő birodalmának* fejedelméhez, ahhoz a lélekhez, amely most az engedtlenség fiaiban működik.

Hacsak nem gondoljuk, hogy a Sátánt az atmoszféra fejedelmének mondja az Írás, akkor el kell fogadnunk, hogy a levegő jelölhet mennyei birodalmakat. Márpedig a Sátán egészen a levettetésig mennyei magasságokban tartózkodott (Lk. 10.18). Ezekről a magasságokról ír Pál, amikor az erőkről, hatalmakról, a gonoszság világának urairól beszél (Ef. 2.16). Ha viszont a levegő jelenthet mennyei magasságot, akkor felmerül a kérdés, miféle levegőre gondolt Pál? Pál azt mondja, hogy "amelyekben egykor éltetek e világ életmódja szerint, igazodva a levegő birodalmának fejedelméhez". Próbáljuk megérteni, mit gondoltak a levél első címzettjei, a thesszaloniki hívők. Nem árt tudni, hogy a thesszaloniki gyülekezet legnagyobb részét görög hívőkből állt, akik megtérésük előtt valamelyik pogány vallást gyakoroltak. A kultuszok palettája igen széles volt, Dionüszosz, Zeusz, Aszklépiosz, Afrodité, Déméter és Cabirus. Ezeknek az is-

Az elragadtatás

tentiszteleteknek fontos tulajdonsága volt, hogy csak bizonyos beavatási szertartásokon átesettek kapják meg az örök életet:

☞ *Áldott a földhöz kötött ember, aki látta ezeket a dolgokat, viszont aki anélkül halt meg, hogy beteljesedtek rajta a szent dolgok, aki nem osztozott ezeken, nem kapja meg ezeket az áldásokat, amikor leérkezik a sötétségbe.²*

Ez alapján nagyon is elképzelhető, hogy a thesszalóniki hívők attól féltek, hogy akik már meghaltak, azok nem részesülnek a parúzia áldásában, tehát elvesznek. Így beszél a thesszalóníkiek félelméről Pál:

📖 1Thessz. 4.13 Nem szeretnénk, testvéreink, ha *tudatlanok* lennétek az elhunytak felől, és *szomorkodnátok*, mint a többiek, akiknek nincs reménységük.

Nem szabad megfélemlkezni a görög többségű gyülekezetek hiedelemrendszeréről, melyekhez a görögök gyakran hasonlították új hitüket. Régi világukban a halál utáni élet bizonytalan volt, különféle beavatásokhoz kapcsolták ezt a lehetőséget, és nem sok reményük volt a halottak felől. Meglehetősen idegenül álltak a zsidó apokaliptika előtt, és nem értették tisztán, mit jelent a halottak reménysége. Pál megnyugtatja őket, hogy félelmük alaptalan:

📖 1Thessz. 4.15 Azt pedig *az Úr igéjével* mondjuk nektek, hogy *mi*, akik élünk, és megmaradunk az Úr eljöveteleig, *nem fogjuk megelőzni* az elhunytakat.

A görögök másik problémája volt a Cabirus és más kultuszokban működő démonok iránti nagy félelmük. Úgy gondolták, a halottak lelkei a levegőbe szállnak, melyeket istenek és démonok foghatnak el, vagy esetenként ezek a lelkek is démonokká válnak. A krisztusi tanítás teljesen új volt a görög kultuszokból éppen kiszakadt hívőknek, ők Krisztus hamarosan bekövetkező parúziáját egyfajta beavatásként fogták fel, és féltették meghalt testvéreiket, hogy rájuk is vonatkoznak-e az áldások, együtt lesznek-e valaha a levegőben. Félreértésük abból fakadt, hogy nem ismerték még tisztán a feltámadás lényegét, mely egyben az Ószövetség alatt elhunyt szentek reménysége is volt. Figyeljük meg Pál szóhasználatát a fenti versben, azt mondja "mi, akik élünk", tehát az Úr eljövetelelét a saját idejében várta, és biztosítja a levél címzettjeit is "megmaradunk", hogy az idő már közel van. Ezért is aggódtak a thesszalóníkiek. A nagy különbség a keresztény felfogás és a pogány hiedelmek között az volt, hogy míg a Cabirus és más kultuszok szerint a halottak lelkeinek sorsa egyáltalán nem biztosított, addig a Krisztusban

meghaltak ugyanúgy öröklik a mennyben előkészített helyeket, mint az eljövételkor még élők.

Pál biztosítja a thesszalóniki hívőket, hogy nem kell félniük, az Úr alá fog szállni a mennyből, és először a halottak támadnak fel. (1Thessz. 4.16) Azt mondja, vigasztaljátok egymást ezekkel az igékkel. Visszatérve a görög hívők démonok iránti félelméhez, azt is láthatjuk, hogy az Úr lejövetele, övéinek összegyűjtése szorosan kapcsolódik a hatalmasságok és a gonoszok megítéléséhez:

☞ 2Thessz. 1.7 nektek pedig, akiket gyötörtek, enyhülést adjon mivelünk együtt. Mert *amikor az Úr Jézus megjelenik a mennyből* hatalmának angyalaival, 8 tűz lángjában, bosszút áll azokon, akik nem ismerik Istent, és nem engedelmessé válnak a mi Urunk Jézus Krisztus evangéliumának.

A levegő, a görög mitológiában az éter, a halott lelkek tartózkodási helye, és nem utolsósorban a rosszindulatú istenek, démonok lakhelye. Nem véletlen, hogy Pál a Sátánt is a levegő birodalmának nevezi, és láthatjuk, a levegő a szellemi harcok egyik színhelye, a Jel. 12.7-12 is ide helyezi a sárkány és az angyalok harcát. Ez a levegő azonban egyértelműen nem egyenlő a mennyel, melyből az Úr leszáll, hiszen a gyülekezésnél a görög az *aer* (αἴρ, Strong 109) szót, az Úr tartózkodási helyére pedig az *ouranos* (οὐρανός, Strong 3772) szót használja. Ismét csak az egész kontextus és a Jelenések apokaliptikája fényében kell gondolnunk a levegőre: Jézus és a hívők összegyülekezése a levegőben nem jelent mást, mint Jézus teljes diadalát a levegő birodalmának lényei felett: a megkötözött, majd a rövid időre elengedett Sátán feletti végleges győzelmet. Így összességben Pál ezt a diadalt és választ ad a thesszalóniki félelmére is:

☞ Zsid. 2.14 Mivel pedig a gyermekek test és vér részesei, ő is hozzájuk hasonlóan részese lett ezeknek, hogy halála által *megsemmisítse* azt, akinek hatalma van a halálon, vagyis az ördögöt; 15 és *megszabadítsa* azokat, akik *a haláltól való félelem* miatt egész életükben rabok voltak.

A szó szerinti levegőbe emelkedés, fegyverekkel való harc helyett a thesszalónikiak is világos útmutatást kapnak, hogyan harcoljanak a sötétség erői ellen. Ezek a fegyverek szellemi fegyverek, ezek a kardok Jézus igéi. Ennek a levélnek az első soraiban szól Pál a tisztaságról, a paráznság elkerüléséről, tisztességről, szeretetről, munkáról, az efezusi levélben pedig a megfelelő fegyverekről (Ef. 6.13-17). Az összegyülekezésre használt szó a görög *apantesis*³. Ez a görögök életében egy közösségi üdvözlet, fogadtatást jelentett, ha valamilyen fontos személyiség érkezett a városukba. Ha a thesszalónikiak betartják az Úr ígét, helyesen élnek, mindig a legfontosabb személyiséggel, Jézus Krisztussal lehetnek: "és így mindenkor az Úrral leszünk" - írja Pál. Tehát a gyüleke-

Az elragadtatás

zés a "levegőben" sokkal inkább egy belső, lelki együttléteket jelent az Úrral, mintsem tömegek fizikai felemelkedését a levegőbe.

A futurista értelmezések szerint a halottak és a még élők elragadtatása ugyanabban az időben, vagy legalábbis nem sokkal egymás után történik. Érdekes azonban megvizsgálni ezt az egyidejűséget, mert a görög nyelvnek két szava is van az "azután"-ra, a "rögtön utána" és a "később, ezt követően" jelentéssel.

📖 1Thessz. 4.17 *azután (epeita)* mi, akik élünk, és megmaradunk, velük együtt elragadtatunk felhőkön az Úr fogadására a levegőbe, és így mindenkor az Úrral leszünk.

Az *epeita* (*epeita*, Strong 1859) inkább nagyobb időközre utal, az *eita* pedig azonnali egymást követést fejezi ki. Ezt a szót találhatjuk meg a következő versekben:

📖 Gal. 1.18 *Majd (epeita)* három esztendő múlva felmentem Jeruzsálembe, hogy meglátogassam Kéfést, és nála maradtam tizenöt napig.

📖 Gal. 2.1 *Azután (epeita)* tizennégy esztendő múlva ismét felmentem Jeruzsálembe Barnabással, és magammal vittem Tituszt is.

Míg az *eita* szónál jól látható, hogy egymást gyorsan követő cselekvésről van szó:

📖 Jn. 19.26 Amikor Jézus meglátta ott állni anyját, és azt a tanítványt, akit szeretett, így szólt anyjához: "Asszony, íme, a te fiad!" 27 *Azután (eita)* így szólt a tanítványhoz: "Íme, a te anyád!" És ettől az órától fogva otthonába fogadta őt az a tanítvány.

Ebből jól látható, hogy a halottak és az élők "elragadása" egyáltalán nem biztos, hogy egyidejű események. A preteristák általában azt gondolják, hogy itt a halottak elragadása egyszerűen a feltámadásra vonatkozik. Ezt erősíti az is, hogy Pál a 13-as versben azt mondja a többiek-ről, hogy nincsen reménységük - ez a reménység pedig nem volt más, mint a feltámadás:

📖 ApCsel. 24.15 És azt *remélem* Istentől, hogy - amit ők maguk is várnak - lesz feltámadásuk mind az igazaknak, mind a gonoszoknak.

De mit tudhatunk a versek kulcsszaváról, az elragadtatás fogalmáról?

Elragadni

A görög szó, *harpazo* (ἄρπάζω, Strong 726) jelentései: elvesz, kikap (pl. tűzből), megment. Érdekes, hogyan lett ebből az fizikai irányokat egyáltalán nem kifejező szóból⁴ a mennyekbe történő elragadtatás: a latin Vulgáta a *rapiemur*⁵ szót használja, ebből származik az angol elragadtatás, a Rapture szava.

Ugyanez a szó fordul elő a korintusbélieknek írt levélben:

📖 2Kor. 12.2-4 Ismerek egy embert a Krisztusban: tizennégy évvel ezelőtt - hogy testben-e, vagy testen kívül-e, nem tudom, csak az Isten tudja -, *elragadtatott* (harpazo) a harmadik égig. Én tudom, hogy az az ember - hogy testben-e vagy testen kívül-e, nem tudom, csak az Isten tudja -, *elragadtatott* (harpazo) a paradicsomba, és olyan kimondhatatlan beszédeket hallott, amelyeket nem szabad embernek elmondania.

Azt láthatjuk a levélből, hogy Pál ugyanezt a szót egy eseményre használja, ahol nem tudja, hogy az testben vagy testen kívül történt! Persze jogosnak tűnik az a kritika, miszerint a preteristák szeretik "elspiritualizálni" a verseket a szó szerinti értelmezés helyett. De nem éppen arra hívja fel Pál is a figyelmet, hogy a hívőknek nagyobb figyelmet kellene fordítani a szellemi dolgokra?

📖 1Kor. 3.1 Én tehát, testvéreim, nem szólhattam hozzátok úgy, mint lelkiekhez, hanem csak úgy, mint testiekhez, mint a Krisztusban kiskorúakhoz.

A korintusbéliek testiek voltak, sok mindenben testi módon gondolkoztak. Nem követjük-e el újra ezt a hibát, amikor szemmel látható elragadtatást várunk? Lelki gondolkozásra van szükségünk, ezt ismétli Pál a korintusbélieknek, azt mondja, ezeket a dolgokat csak a lelki ember értheti meg, mert azokat csak lelki módon lehet megítélni. (1Kor. 2.14).

Ámbár sokan úgy gondolják, Jézus szavai Jánosnak nem vonatkoznak az elragadtatásra, érdemes tudnunk, mit mondott Jézus a tanítványainak a világból való távozásról.

Menekülés?

📖 Jn. 17.15 Nem azt kérem, hogy vedd ki őket a világból, hanem hogy őrizd meg őket a gonosztól.

Jézus azt mondta: híveit üldözni fogják, apostolait meggyilkolják. Nem azt kéri, hogy hívei ne halljanak meg, hanem azt, hogy lelkük felett ne-hogy győzzön a gonosz, és elszakadjanak tőle. Az apostolok jól tudták:

Az elragadtatás

életük a Krisztussal való közösség szempontjából közömbös, felkészültek a halálra. A keresztény életet küzdelemnek vették, melynek díja nem a megmenekülés a fizikai haláltól, hanem az együttlét Krisztussal:

- 📖 Róm. 8.28 Azt pedig tudjuk, hogy akik Istent szeretik, azoknak *minden javukra szolgál*, azoknak, akiket elhatározása szerint elhívott.
- 📖 Róm. 8.38 Mert meg vagyok győződve, hogy *sem halál, sem élet, sem angyalok, sem fejedelmek, sem jelenvalók, sem eljövendők, sem hatalmak, sem magasság, sem mélység, sem semmiféle más teremtmény nem választhat el minket az Isten szeretetétől*, amely megjelent Jézus Krisztusban, a mi Urunkban.
- 📖 Fil. 1.21 Mert nekem az élet Krisztus, és a meghalás nyereség!

Ezt erősíti meg Pál, aki azt mondja a thesszalonikieknek, hogy "*megerősít benneteket az Úr és megőriz minden gonosztól*" (2Thessz. 3.3). Az Úr nem a nélkülözésektől, a világtól, hanem a gonosztól menti meg híveit, ahogyan megígérte! Miért mondja akkor Jézus, hogy mennyei hajlékokat készít azoknak, akiket megment?

A mennyei hajlékok

- 📖 Jn. 14.2 Az én Atyám házában sok hajlék van; ha nem így volna, vajon mondtam volna-e nektek, hogy elmegyek helyet készíteni a számotokra? 3 És ha majd elmentem, és helyet készítettem nektek, ismét eljövök, és magam mellé veszek titeket, hogy ahol én vagyok, ott legyetek ti is.

Jézus nem mondja egyetlen helyen sem, hogy elviszi őket a mennybe, annyit mond, elkészíti a hajlékokat. Jézus itt a feltámadás utáni jutalomról beszél, nem pedig arról, hogy erre a helyre elragadjon a hívőket. Később arról beszél: ahová megyek, oda tudjátok az utat! Ha itt egy szó szerinti testi elragadtatásról lenne szó, akkor mi szükség tudni az utat?

Fizikai elragadtatás - a "fülsüketítő csend"

A korábban említett Ed Stevens szerint azonban történhetett 70-ben fizikai elragadtatás, amikor a Krisztust váró szentek i.sz. 70 előtt elragadtattak a levegőbe. Az igazság azonban az, hogy semmiféle bizonyítéka nincs annak, hogy i.sz. 70-ben vagy előtte keresztények tömegesen tűntek volna el. Ha olyan dokumentumok után kutatunk a 70 utáni esztendőkből, melyek eszkatológiával foglalkoznak, azt tapasztaljuk, hogy ilyenek nem léteznek hosszú évtizedeken keresztül. Ez a csend azonban nem csak a preteristák számára zavaró, a várakozások közelsége mindenképpen valamilyen reakció, magyarázat után kiált, de i.sz. 70 után jó ideig teljes a csend. Kérdések viszont szép számmal akadnak

mindkét oldalról. Mindenképpen zavaró az, hogy ha János túlélte a jeruzsálemi ostromot - márpedig a hagyomány ezt állítja - akkor miért nem maradt hátra tőle semmiféle üzenet arra vonatkozóan, hogy mi történt? Beteljesült-e a Jelenések sürgető várakozása vagy késésre kell számítani? Megtörténtek-e azok az események, melyeket ő is a saját közeli jövőjébe várt?

📖 1Jn. 2.28 Mármost, gyermekeim, maradjatok meg őbenne, hogy amikor megjelenik, bizalmunk legyen iránta, és meg ne szégyenítsen minket eljövetelekor.

📖 1Jn. 2.18 Gyermekeim, itt az utolsó óra, és amint hallottátok, hogy antikrisztus jön, most meg is jelent; mégpedig sok antikrisztus jelent meg: ebből tudjuk, hogy itt az utolsó óra.

De nem csak János némasága feltűnő, hanem az Újszövetség nagy alakjai sem hallatják többé hangjukat: Timóteus, Lukács, Barabás, Apollós és számos más tanító sorsától semmit sem tudunk. Kétségtelen, hogy az üldözés miatt sokan meghaltak, de a nézet szerint túlzás lenne azt állítani, hogy mindenki, aki a közelgő parúziát várta. Stevens szerint megtörtént az elragadtatás, és csak az alvó keresztények maradtak a Földön. Az eltűnt keresztényekről az itt maradtak azt gondolták, meghaltak vagy börtönbe kerültek.

A preteristák többsége szerint az elmélet több kérdést vet fel, mint megmagyaráz. Következménye az is, hogy a mai Egyház alvó keresztények utódaiból áll, akik nem ismerték fel Krisztus látogatásának idejét. Másrészről a dokumentumok hiánya magyarázható a zűrzavaros időkkel, melyek az üldözések alatt megsemmisülhettek. De elég, ha arra gondolunk, hogy a Biblián kívül Jézus Krisztus létezésére, kereszthalálára és feltámadására sincsen túl sok bizonyíték, ennek ellenére mégsem az ezek után való keresgélés a keresztény fő időtöltése. További probléma, hogy ha ez az elragadtatás megtörtént akár látható, akár láthatatlan formában, az "alvó" keresztényeknek legalább az elragadtatottak hiányának fel kellett tűnnie. Bármilyen is az igazság, az mindenesetre tény, hogy jóval 70 után, a második században tűnnek fel először a parúzia késésével foglalkozó egyházi levelek. Erről részletesen az Egyházi hitvallások és a hamis remények c. fejezetben⁶ foglalkozunk. Bármilyen lehetett a csend oka, léte feltétlenül zavaró. De a csendre csak légből kapott érveléseket lehet építeni.

¹ Silence Demands a Rapture, The Preterist Archive

² Homéroszi himnusz Déméterhez, 470.o.

³ Moulton and Milligan, Greek Grammar, vol. 1, pg. 14

⁴ Az angol fordítások gyakran a "caught up" szóval adják vissza

⁵ Angolul: rapture

⁶ 247.o.

Az Antikrisztus

A mai értelmezésekben gyakran összekötik az *antikrisztust* a fenevaddal, mely logikusnak tűnhet, de ezt az egyenlőséget a Biblia nem támasztja alá. Történelmünkben mindig akad valaki, aki elnyeri ezt a címet, többnyire befolyásos politikusok, hadvezérek, de akár egyházi személyiségek is. A futurista magyarázatok szerint ez az Antikrisztus világbirodalmat épít ki (gazdaságát vagy politikait), egyesek szerint Európából, mások szerint pedig az Egyesült Államokból jön, de lehet halhali római antikrisztusról is. Vita folyik arról is, hogy zsidó vagy pogány származású lesz-e az illető. De valóban megenged a Biblia ilyen következtetéseket? Érdemes utánanézni, hány helyen említi az Írás az antikrisztust és a következő ismertető jelekkel ruházza fel:

- 📖 1Jn. 2.22-23 Ki a hazug, ha nem az, *aki tagadja, hogy Jézus a Krisztus?* Ez az antikrisztus, mert tagadja az Atyát és a Fiút. Aki tagadja a Fiút, azé nem lehet az Atya sem. Aki vallja a Fiút, azé az Atya is.
- 📖 1Jn. 4.3 *Amelyik lélek pedig nem vallja Jézust, az nem az Istentől van.* Ez az antikrisztus lelke, amelyről hallottátok, hogy eljön, *most* pedig már a világban van.
- 📖 2Jn. 1.7 Mert sok hitető jött el a világba, *akik nem vallják, hogy Jézus Krisztus testben jött el:* ez a hitető és az antikrisztus.

A versekből több dolog látszik, egyrészt az antikrisztus nem politikai személy, hanem inkább egy szellemiség, az is teológiai értelemben, másrészt pedig az eljövételének ideje is meghatározható - János idejében már a világban van! Ezt a szellemiséget tükröző antikrisztusi tanítások ellen emeli fel szavát Pál leveleiben. János máskor többes számban (!) beszél az antikrisztusról. Figyeljük meg a múlt és jelen időt a következő versben:

- 📖 1Jn. 2.18 Gyermekeim, itt az utolsó óra, és amint hallottátok, hogy antikrisztus jön, *most meg is jelent;* mégpedig *sok antikrisztus* jelent meg: ebből tudjuk, hogy *itt az utolsó óra.*

János definícióiba tökéletesen beleillenek az első század hamis tanítói. Figyeljük meg Pált, aki a galáciabélieket figyelmezteti:

- 📖 Gal. 1.6 Csodálkozom, hogy attól, aki Krisztus kegyelme által elhívott titeket, ilyen hamar más evangéliumhoz pártoltok; 7 pedig nincsen más. De egyesek *mezgavartak titeket,* és el akarják fordítani a Krisztus evangéliumát.

Pál ezeket az embereket a továbbiakban átkozottak nevezi. Ugyanebben a levélben áltestvéreknek hívja őket (Gal. 2.4, 3.1-3, 5.1-12) és a júdaizálókra utal, akik újra a törvényt helyezték előtérbe Krisztus kereszthalála helyett. Őket többször is megemlítjük a könyvben, hiszen az egyik fő veszélyt ők jelentik a fiatal Egyházra. Tanításuk szerint Jézus vére nem elegendő a bűnök eltörléséhez, hanem az ószövetségi áldozatok folytatására is szükség van. A Károli fordításban jól látható, hogy az Írás ezt a pártot "körülmetéledésből valók" néven illeti, ami nem egyezik a zsidókkal, hiszen ezt a szót is használja ezt a verset követően Pál. Ugyanerről a hamis tanításról beszél Pál nem sokkal később:

📖 Gal. 5.1 Annakokáért a szabadságban, melyre minket Krisztus megszabadított, álljatok meg, és ne kötelezzétek meg ismét magatokat szolgaságnak ígájával. 2 Ímé, én Pál mondom néktek, hogy *ha körülmetéledtek, Krisztus néktek semmit sem használ.*

Nem csoda, hogy ezeket a zsidókat János a Sátán zsinagógájának nevezi a Jel. 2.9-ben. Tud arról a káromlásról, azokról, akik zsidóknak mondják magukat, de nem azok. A Jel. 3.9 világossá teszi, hogy nem zsidókról van szó, hanem eltévedt keresztényekről, hiszen Jézus szerint le fognak borulni János lábai előtt.

Az efezusi véneknek dühödtt farkasokról beszél, illetve olyan emberekről, akik fonák dolgokat beszélnek, hogy eltántorítsák a hívőket. (Apcsel. 20.28-30). Péter figyelmeztetése a legvilágosabb a jánosi antikrisztus leírást figyelembe véve:

📖 2Pt. 2.1 De voltak a nép körében hamis próféták is, mint ahogyan *közöttek* is lesznek hamis tanítók, akik veszedelmes eretnekségeket fognak közölni becsempészni. Ezekkel *megtagadják az Urat*, aki őket megváltotta, így gyors pusztulást hoznak magukra.

Az egyik híres antikrisztus *Cerintusz* volt, akit az egyházatyák az egyik fő eretneknek tartottak. Cerintusz belépett az egyházba, és belülről próbálta a keresztényeket a hittől eltéríteni, gnosztikus érveket hangoztatva, tagadva Isten Krisztusban való megtestesülését. A gnoszticizmus már megjelent az első században, melynek egyik alaptanítása volt, hogy minden test romlott, tehát Jézus sem jöhetett el testi alakban. Ez a tévtanítás is kimeríti János antikrisztusról adott leírását.

Sorolhatnánk a különböző hamis tanítókat, hamis apostolokat (Róm. 16.17-18, 2Kor. 11.13-14, Fil. 3.18, 2Tim. 4.2), János figyelmeztetéseit a Jelenésekben gonosz emberekről és álapostolokról (Jel. 2.2), Bálám tanítását magukénak vallókról (Jel. 2.14), nikolaiták hamis tanításáról (Jel. 2.15) és Jezabelről, aki paráználkodásra csábította a hívőket. (Jel. 2.20). Mindezek első századi figyelmeztetések, valós, szintén

Az Antikrisztus

első századi hitehagyásról. Az antikrisztusról szóló leírása előtt János világosan megmutatja, hogy hol kell keresnünk őket:

📖 1Jn. 2.19 *Közülünk indultak* el, de nem voltak közülünk valók; mert ha közülünk valók lettek volna, megmaradtak volna közöttünk. De nyilvánvalóvá kellett lennie, hogy nem mind közülünk valók.

Ne feledjük a levél kontextusát: János beszél az első századi hívőknek, az ő leveleit hangosan felolvasták a gyülekezetekben. A hívők nagyon is jól tudták, kikről beszél János, a fenti példákából ez jól látható.

Feltűnő az is, hogy a *Jelenések könyve* egyetlen egyszer sem említi ezen a néven. Ez azért érdekes, mert amennyiben az Antikrisztus lenne a Jelenések egyik fő szereplője, miért nem nevezi meg őt János? A mai értelmezések hajlamosak a Biblia egyéb alakjait összegyúrni egyetlen Antikrisztussá, babilon királyától Luciferen és a tizedik szarvon át egészen a fenevadig. Csakhogy ezekre az alakokra éppen János definíciói nem állnak, vagy nem éltek János idejében, vagy nem tagadták Jézust, mivel akkor teljesen ismeretlen volt számukra, de semmiképpen sem közülük való volt, ahogyan János tanítja. Az első századi problémák és a maiak lényegileg jelentősen eltérnek: az első században a gondot inkább az okozta, hogy nehezen fogadták el, hogy Isten testben jelent meg, ma pedig inkább az a jellemző, hogy Jézus történelmi voltát sokan elfogadják, de istenségét már nem. Az antikrisztusok nem rendelkeztek hatalommal, nem is üldöztek senkit, az ő bűnük egyértelműen a hamis tanítás volt. Ebből is látható, hogy a fenevad, a törvénytelenység embere és az antikrisztusok nem összemosható fogalmak: romboló tevékenységüket teljesen más módon fejtették ki.

Összefoglalva a Biblia a következőket tanítja az Antikrisztusról:

- Az antikrisztusi szellemiség jellemzője Jézus Krisztus tagadása
- Antikrisztusi az is, aki tagadja, hogy Jézus testben jött el
- János a saját idejében beszél már megjelent antikrisztusokról, többes számban, akik az utolsó idők jelei
- Az Újszövetség folyamatos példákat sorol az első századi hamis tanítókról, prófétákról, álapostolokról, akik tanításaikkal megtagadják az Urat

Az antikrisztus tehát egy szellemiség, melynek konkrét képviselői a hamis tanítók és hamis apostolok voltak az első században. Más szavakkal, ők Jézus próféciajának (Mt. 24.24) beteljesedései voltak abban a nemzedékben, melyre a jövendölés vonatkozott. János kortársaihoz intézett figyelmeztetését helytelen a mi korunkra vonatkoztatni.

Templom és a törvény – Az átmeneti kor

Ebben a fejezetben Jézus kereszthalálától egészen a templom elpusztításáig tartó időszak fontosságát szeretném bemutatni. Míg általánosan elterjedt a nézet, miszerint Jézus kereszthalálával beteljesedett a törvény, megvalósult a megváltás és beteljesedtek az ígéretek, a Biblia vizsgálatával kiderülhet, hogy ez nem így van. A Jézus kereszthalálától tartó időszak rendkívül fontos ebben a kérdésben, úgy gondolom, nem hiába szólnak erről az időszokról az újszövetségi levelek és a Cselekedetek. Egy furcsa időszakot találunk itt, amikor Jézus győzelme már biztos, de valami még hiányzik a végső győzelemhez. A preterizmus szerint ez a végső győzelem megtörtént 70-ben. Ez a fejezet az ezt a győzelmet előkészítő időszokról és annak jelentőségéről ír.

A Máté 24-es fejezet elemzésénél beszéltünk az ég és föld jelentőségéről, melyek egy rendszer elmúlását jelölik, nem fizikai, hanem szövetségi értelemben. Számos példát olvashattunk az Ószövetségben, amikor az Írás az ég és föld elpusztításáról beszélt, ezek az események azonban nem következtek be szó szerint, hanem az Úr és Izrael viszonyának megváltozásáról beszéltek. Mindez nem jelenti azt, hogy ezek az események észrevehetetlenek voltak, Isten ítélete többnyire egy más nép támadásával, háborúval és pusztulással járt együtt. De nem gyengítik-e ezt az értelmezést Péter világos szavai az elemekről, melyek égve felbomlanak?

Égve felbomlanak

 2Pt. 3.10 De el fog jönni az Úr napja, mégpedig úgy, mint a tolvaj, amikor az eget recsegve-ropogva elmúlnak, *az elemek égve felbomlanak*, a föld és a rajta levő alkotások is megégnek.

Teljesen természetesnek tűnik, hogy Péter a földi világ elemeire gondolt, a kémiai elemekre, melyek valamilyen hatalmas kataklizma miatt teljesen megsemmisülnek. De vajon valóban kémiai elemekre gondolt Péter, amikor ezt leírta? A versben a görög *sztoiheion* (stoiceibn) szó áll az elemek helyén. Szerencsére ez a szó nem gyakori a Bibliában, meg tudjuk nézni az összes előfordulását:

 Kol. 2.8 Vigyázzatok, hogy rabul ne ejtsen valaki titeket olyan bölcselkedéssel és üres megtévesztéssel, amely az emberek hagyományához, a világ *elemeihez* (*sztoiheion*), és nem Krisztushoz alkalmazkodik.

Tempлом és a törvény - Az átmeneti kor

- 📖 Zsid. 5.12 Ugyanis ennyi idő múltán már tanítóknak kellene lennetek, mégis arra van ismét szükségetek, hogy titeket tanítson valaki az Isten beszédeinek *alapelemeire (sztoiheion)*, mert olyanokká lettetek, mint akiknek tejr van szükségük, nem kemény eledelre.
- 📖 Gal. 4.3 Így mi is, amikor kiskorúak voltunk, *a világ elemei (sztoiheion)* alá voltunk vetve szolgaságra. 4 De amikor eljött az idő teljessége, Isten elküldte Fiát, aki asszonytól született a törvénynek alávetve, 5 *hogy a törvény alatt levőket megváltsa*, hogy Isten fiaivá legyünk.
- 📖 Gal. 4.9,21 Most azonban, miután megismertétek Istent, vagy még inkább: Isten ismert meg titeket, hogyan térhettek vissza ismét az *erőtlen és szegény elemekhez (sztoiheion)*, és hogyan akartok újból szolgájukká lenni? [...] Mondjátok meg nekem ti, akik a *törvény* uralma alatt akartok lenni, nem halljátok a törvényt?

Az Újszövetség a sztoiheion szóval elvi alapelemekre, az utóbbi versben pedig egyértelműen a törvényre utal. Ebben a versben az elemek felbomlása, az ég és föld elmúlásához hasonlóan a mózesi rendszer végére utal, nem pedig egy kozmikus kataklizmára, melyre sokan gondolnak. A Biblia nem kozmológiai kérdéseket boncolgató mű, hanem Isten és az ember szövetségét bemutató írás. Jézus Noé idejéhez hasonlította a kor végét, ahol szintén nem pusztult el fizikailag a bolygó, az árvíz az istenteleneket pusztította el. Ennél az eseménynél Isten megígérte, hogy bár az ember gonosz kezdettől fogva, nem irt ki többé minden élő (1Móz. 8.21; 9.15). Ha visszaemlékezünk a Ég és föld elmúlik - Mt. 24.35 c. fejezetben¹ leírtakra, Péter erre az égre és erre a földre gondolhatott, nem pedig a bolygónkra. A történelem pedig arról tanúskodik, hogy az ég és föld, az ószövetségi rendszer akkori épülete, a heródesi templom i.sz. 70-ben a rómaiak akarata ellenére leégett.

Törvény és próféták

- 📖 Mt. 5.17 "Ne gondoljátok, hogy azért jöttem, hogy érvénytelenné tegyem a *törvényt vagy a próféták tanítását*. Nem azért jöttem, hogy érvénytelenné tegyem, hanem hogy betöltssem azokat. 18 Mert bizony mondom néktek, hogy *amíg az ég és a föld* el nem múlik, egy ióta vagy egy vessző sem vész el a törvényből, *míg* minden be nem teljesedik.

Mit jelent a Bibliában az a kifejezés, hogy a "törvény és próféták" vagy "az ióta és a vessző"? Ezek a kifejezések nagyon fontosak, hogy megértsük ezt a kort. A törvény és a próféták tulajdonképpen a leírt Ószövetséget jelöli, ahogy az Írás mutatja:

- 📖 Mt. 22.40 E két parancsolattól függ *az egész törvény és a próféták*."
- 📖 Mt. 7.12 "Amit tehát szeretnétek, hogy az emberek veletek cselekedjenek, ti is ugyanazt cselekedjétek velük, mert ez a törvény, és ezt tanítják a próféták."

Jól ismerjük Jakab versét: aki egy törvény ellen vét, az egészét megszegi (Jak. 2.10). Jézus szavai szerint egyetlen törvény sem veszhet el, amíg minden be nem teljeseedik. Ezzel összefüggésben hajlamosak vagyunk elfeledkezni az első "amigról", hiszen kettő is van a versben. Az első rész azt állítja, hogy ez nem fog bekövetkezni addig, amíg az ég és föld el nem múlik. Jézus üzenete világos, amíg az ég és föld el nem múlik, addig bizony minden törvényt be kell tartani az Ószövetségből. Nemrégiben lehetett olvasni egy interneten keringő levelet, melyet egy fiatal írt egy rádiós lelkésznek - meglehetősen gúnyos és cinikus hangnemben - felsorolva olyan parancsolatokat, melyeket nem tart be senki, és meglehetősen nehéz vagy lehetetlen lenne betartani. Egy-két abszurd példát mi is találhatunk:

- 📖 3Móz. 11.12 Utálatos legyen minden olyan vízben élő, amelynek nincs uszonya és pikkelye.
- 📖 3Móz. 19.27 Ne nyírjátok le halántékokotokról a hajtat! Szakállad végét ne csúfítsd el!
- 📖 3Móz. 19.28 Ne vagdaljátok be testeteket halottért, és ne végezzetek magatokon tetoválást. Én vagyok az ÚR!

Számos más verset találunk az Ószövetségben, melyet nem tartanak már be a keresztények. Az Ószövetség háromféle tizedet, különböző áldozatokat és mosakodásokat is előír, ezek is a mózesi törvény részei. Ráadásul a törvények nagy részének a betartásához szükség van a levitikus papságra is, melyek nélkül nincsen törvény. Ugyanakkor tudjuk azt is, hogy Jézus személyében új főpapunk van, és nincsen szükség áldozatra. Akkor hogyan lehetséges, hogy az ég és a föld még nem múlt el? A 17-es vers Károli fordításában azt olvassuk "eltöröljem". Itt a *kataluo* görög szó áll, melynek jelentése "szétrombol vagy eltöröl". Érdeemes megnézi, a Biblia melyik verseknél használja ugyanazt a görög szót:

- 📖 Mt. 24.2 Ő azonban így szólt hozzájuk: "Hát nem látjátok mindezt? Bizony, mondom néktek: nem marad itt kő kövön, amit le ne *rombolnának*."
- 📖 Mt. 26.61 akik azt állították, hogy Jézus ezt mondta: "Le tudom *rombolni* az Isten templomát, és három nap alatt fel tudom építeni."

Érdekes, hogy éppen a templom lerombolásával kapcsolatban tűnik fel ez a szó, melyről tudjuk, hogy i.sz. 70-ben következett be. A *pleroo* görög szó hordozza a "beteljesít" jelentést. Ez a szó a következőket is jelenti: betölt, befejez, eleget tesz, tökéletesít. A szó jobb megértéséhez szintén érdemes átolvasni egypár verset, ahol ez a szó előfordul:

- 📖 Mt. 1.21 Fiút fog szülni, akit nevezd el Jézusnak, mert ő szabadítja meg népét bűneiből." 22 Mindez pedig azért történt, hogy *beteljesedjék*, amit az Úr mondott a próféta által:

Templom és a törvény - Az átmeneti kor

- 📖 Mt. 2.23 és amikor odaért, abban a városban telepedett le, amelyet Názáretnek neveztek, hogy *beteljesedjék*, amit a próféták mondtak: názáretinek fogják őt nevezni.

Összefoglalva, ez a vers azt fejezi ki, hogy Jézus eljövetele, az ég és a föld elmúlása beteljesíti az Ószövetség verseit, ahogyan a vers mondja "míg minden be nem teljesedik". Jézus második eljövetele beteljesíti az ószövetségi próféták várakozásait minden tekintetben. Amíg ez meg nem történik, Isten népe a törvény alatt van és minden egyes passzusát betartani köteles. Fontos kiemelni, hogy a törvény betartása csak azokra a keresztényekre vonatkozik ebben az időben, akik eredetileg is a törvény alatt voltak - a pogányokra nem, három kivétellel (Apcsel. 15.28-29). Pál viszont világosan megmondja, hogy a mózesi törvény már nincsen érvényben:

- 📖 Gal. 3.24 Tehát a törvény nevelőnk volt Krisztusig, hogy hit által igazuljunk meg. 25 De miután eljött a hit, *többé nem vagyunk a nevelőnek alávetve*.
- 📖 Zsid. 7.18 Ugyanis egy korábbi parancsolat eltöröltetik, mivel erőtlen és használhatatlan, 19 mert a törvény semmit sem tett tökéletessé. Viszont egy jobb reménységet támaszt, amely által közeledünk Istenhez.

Hogyan lehetséges, hogy Pál a törvény megszűnéséről beszél, de Jézus mégis azt mondja, addig ez nem történik meg, míg az ég és föld el nem múlik? Az átmeneti periódus vizsgálatához a legjobb forrás az Apostolok Cselekedetei:

- 📖 ApCsel. 24.17 Több év múltán eljöttem népemhez, hogy alamizsnát adjak, és áldozatokat mutassak be. *A tisztulási fogadalom teljesítése közben tált rám a templomban néhány Ázsiából való zsidó, nem pedig csődületben vagy lázítás közben.*
- 📖 ApCsel. 24.11 Megtudhatod, hogy nincs több, mint tizenkét napja, hogy *feljöttem Jeruzsálembe* imádkozni.
- 📖 ApCsel. 21.24 Vedd magad mellé őket, végezd el velük együtt a tisztulási szertartást, vállalod a költségeiket, hogy megnyírhassák a fejüket. Így megtudja mindenki, hogy semmi sem igaz abból, amit hallott, hanem *magad is megtartod a törvényt, és aszerint élsz.*

A versek alapján jól látható, hogy a zsidókeresztények igenis megtartják a törvény előírásait: feljönnek a templomba imádkozni, megtartják a tisztulási szertartásokat, és a Szent Szellem kiáradása is megtartásra kerül, pünkösdi alkalmával. Nem téveszthetjük szem elől azt sem, hogy az első pünkösdi gyülekezet eljárta a templomba (Apcsel. 2.46), ami ebben a korai időszakban csak a jeruzsálemi templomra utalhat. Arról is értesülünk, hogy Péter és János rendszeresen feljártak a templomba a délutáni

imádkozás idejére (Apcsel. 3.1). Az evangéliumot a templomban és a zsinagógákban hirdették. (Apcsel. 5.21, 21.26, 26.21; Apcsel. 13.5, 14.1, 15.21, 17.1, 18.4, 19.8, 22.19, stb.) A szertartások az új rendelkezés idejéig, azaz a második eljövételig kötelezőek a zsidókeresztények számára:

📖 Zsid. 9.10 Ezek a külső rendelkezések, amelyek ételekre, italokra és különböző mosakodásokra vonatkoznak, *csak az új rendelkezés idejéig kötelezők.*

A régi törvényrendszer betartásához levitikus papság is szükséges volt. A papság a 70 előtt bekövetkezett zsidó lázadásig (és templomfoglalásig) tette a maga dolgát, az ószövetségi szertartások egészen addig folytatódtak. Attól a pillanattól, hogy Jézus áldozata megtörtént, a törvény is megváltozott:

📖 Zsid. 7.11 Ha tehát a tökéletesség elérhető volna a lévita papság által, mert a nép ez alatt kapta a törvényt, mi szükség még azt mondani, hogy Melkisédek rendje szerint más pap támad, aki nem Áron rendje szerint való? *Amikor megváltozik a papság, szükségképpen megváltozik a törvény is.*

Pál így ír a mostani időről, egyértelműen nyilatkozva arról, hogy az ajándék- és áldozatbemutatás az ő korában jelenlévő szolgálat:

📖 Zsid. 9.9 Példázat ez nekünk a mostani időre, hogy ott olyan ajándékokat és áldozatokat *mutatnak be*, amelyek nem tudják lelkiismeretében tökéletessé tenni a szolgálattelvét.

A törvényeknek, mint elmarasztaló és vádló szerepének a mai időkre való kivetítése már csak azért is elképzelhetetlen, mert ahogyan az Apostolok Cselekedeteiben olvashatjuk, a törvény megtartása már akkor is csak a zsidókeresztényekre vonatkozott, Pál így rendelkezik a pogányok közül megtértekről:

📖 ApCsel. 15.19 Ezért én úgy gondolom: ne terheljük meg azokat a pogányokat, akik megtérnek Istenhez, 20 hanem rendeljük el nekik, hogy tartózkodjanak a bálvány okozta tisztátalanságtól, a paráznaságtól, a megfulladt állattól és a vértől.

A megváltás ígérete

A másik jelentős probléma az, hogy ha a keresztfán a megváltás beteljesedett, miért beszél az Írás mégis a megváltásról, mint jövőről? Számos jel utal arra az Írásban, miszerint a megváltás nem köthető egyetlen eseményhez, hanem folyamat jellege van, melynek kezdete Jézus kereszthalála és befejezése pedig a második eljövétel. Arra, hogy a megváltás nem fejeződött be, számos példát olvashatunk:

☞ Ef. 4.30 És ne szomorítsátok meg az Isten Szentlelkét, aki által el vagytok pecsételve a *megváltás napjára*.

Ennek magyarázata az, hogy az első századi hívők garanciát kaptak a megváltáshoz, ez a garancia pedig nem volt más, mint a Szent Szellem. Pál így fogalmazza meg az efezusbelieknek: *"eljegyzett pecsétjével, a megígért Szentlélekkel"*. (Ef. 1.13-14) A versből jól látható, hogy Pál idejében a garancia már jelen van (múlt időben írja), de a megváltás napját a jövőbe helyezi.

☞ 1Pt. 1.3-5 Áldott a mi Urunk Jézus Krisztus Istene és Atyja, aki nagy irgalmából újjá szült minket Jézus Krisztusnak a halottak közül való feltámadása által élő reménységre, arra az el nem múló, szeplőtelen és hervadhatatlan örökségre, amely a mennyben van fenntartva számotokra. *Titeket pedig Isten hatalma őríz hit által az üdvösségre*, amely készen van, hogy nyilvánvalóvá legyen *az utolsó időben*.

Ugyanerről a garanciáról van szó, Isten őrzi népét a megváltásra. Figyelemreméltó, hogy az Írás azt mondja "amely készen van". A megváltás idejére utal, az utolsó idők kifejezés, melyről már korábban beszéltünk: arra a nemzedékre mutat, s mely időnek az apostolok részesnek vallották magukat. Pál azt írja, hogy "figyelmeztetésül íródott *nekünk*, akik az utolsó időkben élünk" (1Kor. 10.11). Jézus így beszél a megváltásról:

☞ Lk. 21.27 És akkor meglátják az Emberfiát eljönni a felhőben nagy hatalommal és dicsőséggel. Amikor pedig ezek elkezdődnek, egyenesedjetek fel, és emeljétek fel a fejeteket, mert *közeledik a megváltásotok*."

Látható, hogy a megváltás még a jövő, Jézus pedig szoros kapcsolatba hozza a második eljövettel, mert az csak az utolsó idők eseményei után következik be!

☞ Róm. 8.23 De nem csak ez a világ, hanem még azok is, akik a Lélek első zsengejét kapták, mi magunk is sóhajtozunk magunkban, *várva a fiúságra, testünk megváltására*.

A kérdés tehát az, hogy a mai keresztények valóban csak a megváltás ígéretével rendelkeznek, egy még be nem fejezett folyamat részesei, vagy örökösei Krisztus dicsőséges egyházának? A kereszten valójában a bűnök elvétele történt meg, a folyamat befejezéséhez szükséges a második eljövétel is, ahogy Pál állítja:

☞ Zsid. 9.28 úgy Krisztus is *egyszer áldoztatott fel, hogy sokak bűnét elvegye; másodszor* majd a bűn hordozása nélkül fog megjelenni azoknak, akik várják őt *üdvösségükre*.

Ha a keresztáldozat befejezte volna az engesztelést, miért nem fejeződött be utána közvetlenül a megváltás? A folyamat megértéséhez fontos megvizsgálunk, mi is egyáltalán az engesztelés szerepe és milyen példát találunk erre az Írásban? Erre próbálunk választ keresni a következőkben.

A templom előkép

A templomban a főpapok évente egyszer áldozatot mutattak be. Az engesztelés napján a főpap egy bakot áldozott, ez volt a vétekáldozat. Ezután a pap, miután bement a Szentek Szentjébe, meghintette vérrel a kárpiton belüli födelet. Először önmagáért és családjáért, majd pedig az egész népért áldozott. Önmagában ez nem jelentette az áldozat elfogadását, a főpap a szertartás után visszatért, és visszatérése jelentette az elfogadás tényét. Hasonlóképpen Jézus áldozatában is, szükséges volt, hogy Jézus az Atya jobbára üljön, és visszatérjen azokhoz, akik hitből várták őt. (Gal. 5.5) Tehát az egész ószövetségi áldozatrendszer pontos előképe az Újszövetség megváltástervének és eszkatológiájának is. Jézus szálláshelyeket készített híveinek, miután Ő ment be először, hogy az utat megnyissa. Egyetlen dolog volt abban a korban, ami megakadályozta ennek az útnak a megnyitását:

📖 Zsid. 9.8-10 A Szentlélek ezzel azt jelenti ki, *hogy amíg az első sátor fennáll, addig nem nyílik meg a szentélybe vezető út*

De mi lehet az első sátor? A választ a Zsidó levél első sorai adják meg:

📖 Zsid. 9.1 Az első szövetségnek is volt tehát istentiszteleti rendje és *földi szent helye*. 2 Mert sátort építettek, melynek első részében volt a gyertyatartó meg az asztal és a szent kenyerek: azt nevezték szentélynek. 3 A második kárpiton túl pedig volt egy sátor, amelyet szentek szentjének neveztek.

A levél írásának idejében ez a földi szent hely kétségtelenül a heródesi templom, melyet a tanítványok is megcsodálnak (Mt. 24.1). Pál példázatként nevezi az első szövetség sátrát és így azonosítja az ő idejében működő templommal:

📖 Zsid. 9.9 *Példázat ez nekünk a mostani időre, hogy ott* olyan ajándékokat és áldozatokat mutatnak be, amelyek nem tudják lelkiismeretében tökéletessé tenni a szolgálattelvőt.

Kétségtelen, hogy Pál idejében ugyanúgy folytak az áldozatok és vitték az ajándékokat a jeruzsálemi templomban. Amíg ez a földi szentély el nem múlik, addig az út nem nyílik meg, és a megváltás nem fejeződik

Templom és a törvény - Az átmeneti kor

be. Visszatekintve a Máté 24 fejezet értelmezésére, látható, hogy ez az esemény éppen azon a módon következett be, ahogyan Jézus megjósolta, i.sz. 70-ben. Erről az eseményről ír a Jelenések könyve is:

📖 Jel. 11.19 *És megnyílt az Isten temploma a mennyben*, és megjelent templomában az ő szövetségének ládája, és villámlás, zúgás és mennydörögés, földrengés és nagy jégeső támadt.

Felmerülhet a kérdés, hogy Pál idejében, ha Jézus már megnyitotta az utat, akkor miért nem lehetett arra rálépni? Pál ugyanis ezt írja:

📖 Zsid. 10.19 Mivel pedig, atyámfiai, teljes *bizalmunk* van a szentélybe való *bemenetelhez* Jézus Krisztus vére által

Ez világos beszéd, csak a kérdés az, mit jelent az, hogy "teljes bizalmunk van". Ehhez érdemes elolvasni egy másik passzust:

📖 Zsid. 6.18 Így e két változhatatlan tény által, amelyekben lehetetlen, hogy Isten hazudjon, *erős bátorításunk* van nekünk, akik odamenekültünk, hogy belekapaszkodjunk *az előttünk levő reménységbe*. Ez a *reménység* lelkünknek biztos és erős *horgonya*, amely behatol a kárpit mögé, ahova elsőként bement értünk Jézus, aki Melkisédek rendje szerint főpap lett örökké.

Tehát Pál reménységről ír, nem pedig arról, hogy abban az időpontban bárki követhetné a főpapot. Ez a bizodalom (nem pedig befejezett tény) az, amiről Pál a fent versben erős bátorításként, reménységként ír. A katolikus fordítás itt is a remény szót használja, a Károli a régies bizodalom szót. Ugyanerről a reménységről beszél Pál kicsit korábban a levél elején:

📖 Zsid. 3.6 Krisztus azonban mint Fiú hú a maga házához. Az ő háza mi vagyunk, ha *a bizalmat és a reménység dicsekedését* mindvégig szilárdan megtartjuk.

Feleslegesnek tűnik a bizalom és a reménység dicsekvése, ha egyszer már magát a tevékenységet is meg lehet tenni. Itt nem arról van szó, hogy Jézus áldozata kétséges lett volna az Atya előtt és ezért kellett negyven évet várni az engesztelés elfogadására, hanem sokkal inkább a hívők próbatétele, kiválogatása miatt. Negyven évet kaptak a zsidók, hogy akár a pusztai vándorlásban, hitre jussanak. Ez időre azonban a hívők garantált reménységet, bizodalmat kaptak. Ahhoz lehet hasonlítani, hogy megrendelt jegyünk van egy utazásra, de ki kell várni a megszabott időt. Fontos megvizsgálni azt is, hogy mire van reménységünk? Remény van a belépésre. Pál azonban nem a belépésre hívja fel az olvasóit, hanem az odajárulásra:

📖 Zsid. 10.22 járuljunk azért oda igaz szívvel és teljes hittel, mint akiknek a szíve megtisztult a gonosz lelkiismerettől.

Az itt szereplő szó a *proserkomai* (*prosercomai*²), melynek jelentései odamenni, közel menni, megközelíteni. Fontos, hogy a megtisztulás, a felavatás mindig a szentély előtt történt, és nem benne. Az Úr így rendelkezett az ószövetségi megtisztulási szertartásról:

📖 3Móz. 8.33 Ne távozzatok el a kijelentés sátrának a bejáratától hét napig, addig a napig, amelyen befejeződnek fölavatások napjai. Mert hét napig tart a fölavatásokat.

A reménység a szentélybe való belépéshez már több, mint reménység, ezért is használja a szerző a bizalom szót. Ez egy mennyekben eltett reménység (Kol. 1.5), ez egy látható reménység:

📖 Róm. 8.24 Mert reménységben tartattunk meg; a reménység pedig, ha láttatik, nem reménység; mert a mit lát valaki, miért reményli is azt?

Az Egyház még nem volt "kész" ebben az időszakban, hiszen még csak épült (Ef. 2.21). Ezért, bár a szentély megnyílt 70-ben, természetesen csak azok léphettek be, akik megtisztultak és méltóvá váltak a belépéshez. Az első századi hívőknek nem volt másuk, csak Istentől megígért bizodalmuk, amit nagyon vártak. Így írja le Pál:

📖 1Kor. 5.1. Mert tudjuk, hogy ha e mi földi sátorházunk elbomol, épületünk van Istentől, nem kézzel csinált, örökké való házunk a mennyben.
2 Azért is sóhajtozunk ebben, óhajtván felöltözni erre a mi mennyei hajlékunkat

Kicsit visszatérve a megváltás ígéretére, a megváltás nem kizárólag a korai keresztények ígérete, hanem az ószövetségi prófétáké és igazaké. A Zsidó levél 11. fejezete éppen az ószövetségben hittelt reménykedőkről ír, akik számára az ő idejükben nem teljesült be az ígélet:

📖 Zsid. 11.13 Hitben haltak meg ezek mind, *anélkül, hogy beteljesültek volna rajtuk az ígéretetek*. Csak távolról látták és üdvözölték azokat és vallást tettek arról, hogy idegenek és jövevények a földön.

Érdeemes elgondolkoznunk arról, hogy amennyiben tehát a második eljövétel nem történt meg, akkor ezek az ószövetségi igazak még mindig várnak az ígéretre. A következőekben azt nézzük meg, hogyan öröklődnek az ígéretetek, és milyen előképeket találhatunk az Ószövetségben. Érdeemes itt megfontolni a negyvenes szám jelentőségét.

A 40-es szám jelentősége

A Biblia fontos számai között a negyvenes is előkelő helyet foglal el. Nem kisebb eseményekhez kötődik a 40, mint:

- Az eső negyven nap és negyven éjjel esett (1Móz. 7.4)
- Izrael 40 évig evett a mannából (2Móz. 16.35)
- Izraelt negyven napig balzsamozták (1Móz. 50.3)
- Mózes az Úrral marad a felhőben negyven nap és negyven éjjel (2Móz. 24.18)
- Mózes negyven nap és negyven éj alatt írta le a Tízparancsolatot (2Móz. 34.28)
- Negyven évig tartott a vándorlás (4Móz. 14.33)
- Az Úr a filiszteusok kezébe adja Izraelt negyven évre (Bír. 13.1)
- Dávid negyven évig uralkodott (2Sám. 5.4)
- Salamon szintén negyven esztendeig uralkodott (1Kir. 11.42)
- Illés negyven nap és negyven éjjel vándorolt a pusztában (1Kir. 19.8)
- Jónás negyven napig prófétált Ninive ellen (Jón. 3.4)
- Jézus negyven nap és negyven éjjel böjtölt a pusztában (Mt. 4.2)
- Jézus negyven napon át jelent meg a tanítványoknak (Apcsel. 1.3)

Ha a listát figyelmesen végigolvassuk, vagy további előfordulásokat keresünk az Írásban, megállapíthatjuk, hogy sok esetben a negyvenes szám próbatételt, ítéletet és büntetést jelent. Érdemes megfigyelni azt is, hogy az Ószövetség szóhasználatában a 40 év éppen egy nemzedéket jelent:

- 📖 4Móz. 32.13 Fellángolt az ÚR haragja Izráel ellen, hagyta őket bolyongani a pusztában negyven évig, míg ki nem pusztult az az egész nemzedék, amely olyat követett el, ami nem tetszett az ÚRnak.

Az egyik legfontosabb előkép az Újszövetség végidők tanítás szempontjából az özönvíz esete, a másik pedig a negyven éves pusztai vándorlás, melyről Pál is úgy beszél, hogy "példává lett számunkra" (1Kor. 10.6), valamint "figyelmeztetésül íratott meg nekünk, akik az utolsó időkben élünk" (1Kor. 10.11). Próbáljuk ismét alkalmazni a preterista szabályt "beleolvasunk más levelezésébe", Pál elsősorban a korintusiaknak írja mindezt, önmagát is beleértve. A kivonulás összehasonlítása az Újszövetség eszkatológiájával rendkívül érdekes:

Kivonulás	Második eljövétel
A kivonulást az egyiptomi rabság előzte meg (5Móz. 15.5)	A második eljövételt az ószövetség törvényrendszere, a megromlott papság okozta lelki rabság (lelki Egyiptom) előzi meg (Jel. 11.8)
Az első húsvét és átkelés a Vörös-tengeren	Jézus halála és feltámadása
50 nappal az első húsvét után a törvény kőtáblákra írta az Úr (2Móz 19)	50 nappal a Pünkösöd után a törvényeket a hívők szívébe írta Isten (Apcsel 2, 2Kor. 3.3)
A törvény kihirdetése után háromezren haltak a meg bálványimádás bűne miatt (2Móz. 32.28)	Pünkösöd után háromezren keresztekedtek meg és életet nyertek (Apcsel. 2.41)
A hitetlenek és gonoszok nem örökölték az ígélet földjét (1Móz. 14.21-23)	A hitetlenek és gonoszok nem öröklük Isten királyságát (Zsid. 3.11-12)
Mózes népét számos csoda kíséri: manna, földből fakadó víz, Isten folyamatos jelenléte (4Móz. 11)	A Pünkösöd után Isten népét jelek kísérik: nyelveken beszélés, prófétálás, gyógyítás. (Apcsel. 2)

A kivonulás negyven év alatt történt meg, s akik megérdemelték, megkapták az ígéletet, a többiek elbuktak a pusztában. A preterizmus állítása szerint a kivonulás méltó előképe az újszövetségi kor végének. Jézus kereszthalálától szintén negyven év telt el 70-ig, a templom pusztulásáig. Az újszövetségi ígélet merőben más jellegű, mint a zsidóknak adott ószövetségi ígélet. A zsidókhöz írt levélben Pál így beszél erről:

- ☞ Zsid. 4.11 Igyekezzünk tehát bemenni abba a nyugalomba, hogy senki el ne essék az ehhez hasonló engedetlenség következtében.
- ☞ Zsid. 11.16 Így azonban jobb után vágyakoztak, mégpedig mennyei után. Ezért nem szégyelli az Isten, hogy őt Istenüknek nevezzék, mert számukra várost készített.

A vándorló zsidók már megszabadultak az egyiptomi fogságból, de még nem kapták meg az ígélet földjét. A korai keresztények a megváltással már megszabadultak az ószövetségi törvények és a papság uralma alól, de még nem kapták meg az ígélet földjét. Ezt a földet, a királyságot csak azok a hívők kapták meg, akik végig kitartottak a kísértések, üldözések idején. Ők lettek az Egyház első alapítói, a királyság első lakói.

A szövetségek váltása

Sokan úgy gondolják, hogy a szövetségek tényleges váltása is a keresztén történt meg. Az Írás ebben az esetben is világos abban, hogy az újszövetségi levelek írói nem így gondolták, sőt maguk is egy folyamatos átalakulásról beszélnek, nem befejezett eseményről:

- ☞ Zsid. 8.13 Amikor az újról szól, elavulttá teszi az elsőt, ami pedig elavul és megöregszik, az közel van az elmúláshoz.

📖 2Kor. 3.7 Ha pedig a halálnak betűkkel kőbe vésett szolgálata dicsőséges volt, úgyhogy nem tudtak Izráel fiai Mózes arcára nézni arcának múló dicsősége miatt, 8 hogyanne volna még dicsőségesebb a Lélek szolgálata? 9 Mert ha a kárhoztatás szolgálata dicsőséges, mennyivel dicsőségesebb az igazság szolgálata! 10 Sőt ami ott dicsőséges volt, már nem is dicsőséges az azt felülmúló dicsőség miatt. 11 *Ha ugyanis a múlandó dicsőséges, mennyivel inkább dicsőséges a maradandó.*

Az ószövetség Jézus kereszthalála és feltámadása óta egyre halványodott, mert Jézus dicsősége, az Újszövetség egyre fényesebb lett. Az Ószövetség múlandó, az Újszövetség maradandó. A Zsid. 8.13 kulcsvers az átmeneti időszak megértése szempontjából, az "elavulás, megöregedés és elmúlás" folyamatot fejeznek ki. Pál még egy fontos példát hoz a két szövetség viszonyára a két asszony példájával:

📖 Gal. 4.22 Mert meg van írva, hogy Ábrahámnak két fia volt: az egyik a rabszolganőtől, a másik a szabadtól. De a rabszolganőtől való csak test szerint született, a szabadtól való viszont az ígélet által. *Ezeket átvitt értelemben kell venni*, mert ezek az asszonyok két szövetséget jelentenek. Az egyik a Sinai-hegyi szövetség, amely szolgaságra szül: ez Hágár. Mert Hágár a Sinai-hegy Arábiában - megfelel a mostani Jeruzsálemnek -, amely szolgaságban van fiaival együtt. [...] "Úzd el a rabszolganőt és a fiát, mert nem örökölhet együtt a rabszolganó fia a szabad asszony fiával." Ezért tehát testvéreim: *mi nem a rabszolganó, hanem a szabad asszony gyermekei vagyunk.*

Hágár az Ószövetséget jelképezi, Sára az Újszövetséget. Figyeljük meg, hogy Hágárt Pál a mostani Jeruzsálemmel hasonlítja össze, ahol a "mostani" nyilvánvalóan Jézus nemzedékének Jeruzsálemét jelenti, akikről Pál a galátáknak ír. A rabszolganó elűzése pedig a topológia szerint 70-ben történt meg, Jeruzsálem és a templom elpusztításánál. Pál azt mondja, az Ószövetség rendelkezései csak "árnyékai az eljövendő Krisztusnak, aki a valóság" (Kol. 2.16). Isten elhozta az új szövetséget, hogy a régi helyébe állítsa. (Zsid. 10.8) Ha elfogadjuk, hogy a 70 annak a negyvenéves szakasznak a lezárulása, melyben a két szövetség váltása megtörtént, akkor ennek alapján sokkal könnyebb megérteni, hogy miért nem vagyunk az ószövetségi törvények hatása alatt. Ez a nézet konzisztens, mert következik belőle, hogy a törvény elmúlt, és megmagyarázza az Újszövetség leveleinek első pillantásra ellentmondásosnak tűnő hozzáállását a törvényekhez. Ekkor ugyanis, a negyven évben, amíg az Ószövetség el nem múlt teljesen, a zsidókeresztények tartották a törvényeket, és nem is. Eljártak a templomba, amíg az állt, de a betérő pogányoknak már jelentős szabadságot biztosítottak. A történelmi esemény, a város és a templom pusztulása végérvényesen lezárta az Ószövetség korát.

Az ószövetségi szentek

Harmadik probléma a futurista nézettel, miszerint még az eljövétel és a mindennek beteljesedése még nem történt meg, hogy ebben az esetben az ószövetségi szentek nemhogy nem kapták meg jogos ígéletüket, hanem a mai napig a Seolban tartózkodnak. Ahogyan láthattuk, ebben az esetben mennyei szentélybe vezető út még nem nyílt meg, a mennybe lehetetlen a belépés:

- 📖 Jn. 13.36 Simon Péter megkérdezte tőle: "Hova mégy?" Jézus így felelt: "Ahova én megyek, *oda most nem követhetsz, de **később** majd követsz.*"
- 📖 Jn. 3.13 *Mert nem ment fel a mennybe **senki**, csak az, aki a mennyből szállt le, az Emberfia.* És ahogyan Mózes felemelte a kígyót a pusztában, úgy kell az Emberfiának is felemeltetnie,
- 📖 Jn. 14.1 "Ne nyugtalanodjék a ti szívetek: higgyetek Istenben, és higgyetek énbennem. Az én Atyám házában sok hajlék van; ha nem így volna, vajon mondtam volna-e nektek, hogy elmegyek helyet készíteni a számotokra? *És ha majd elmentem, és helyet készítettem nektek, ismét eljövök, és magam mellé veszek titeket, hogy ahol én vagyok, ott legyetek ti is.*

A versekből az következik, hogy amennyiben még Jézus nem jött ismét vissza, a helyek nincsenek készen, és tulajdonképpen senki sem jut a mennybe, hanem a Seolba, ahol minden halott várja a feltámadást. Pál világosan fogalmaz:

- 📖 1 Thess. 4.15 *Mert ezt mondjuk néktek az Úr szavával, hogy mi, a kik élünk, a kik megmaradunk az Úr eljövételéig, épen nem előzzük meg azokat, a kik elaludtak.*

Az aluszik, elaludt gyakori kifejezés a halálra. István halálát is ezzel a szóval írja le a Biblia. (Apcsel. 7.60) A Seol, az alvilág kiürülése sem a kereszthalálhoz és a feltámadáshoz köthető, hanem szintén a második eljövételhez. Amennyiben az nem történt meg, akkor kivétel nélkül ma is mindenki odakerül, és várják Jézust, még akik Krisztusé, azok is (1Kor. 15.22). Ez ellen gyakran Illés és Énok esetét hozzák fel, akik az Írás szerint mégis elnyerték ezt a jutalmat³. Az a nézet, mely szerint a ma meghalt hívők a mennybe kerülnek, majd az eljövételkor újra megtestesülnek az ítélet előtt, elfogadhatatlan, mert a Biblia nem ír ilyen átváltozás-sorozatról, csak egyről. Sehol sincsen arról szó az Írásban, hogy a már mennybe kerülteknek újra testet kellene öltenie.

Következtetés

Az egész átmeneti kort a "most, de még nem" kifejezéssel lehetne a legpontosabban leírni. Ha a Biblia szavait is ebben az értelemben olvassuk, akkor világosabbá válnak a Biblia "múlандó, halványuló" kifejezései. Ennek az átmeneti kornak a végét a preterizmus 70-re teszi, amikor Jézus jövendölésének megfelelően elpusztult a heródesi templom, az "első sátor". Ez a végső jel tette lehetővé, hogy a mennyei szentély megnyíljon, és innentől kezdve mindenki egyenesen az ítélőszék elé kerüljön halála után a Seolban való várakozás helyett. Az átmeneti kor 70-es lezárását, a bibliai ég és föld elmúlását jelezték ezek a történelmi események. A bibliai ég és föld elmúlása magával hozta a törvények beteljesedését, a törvények vádló és elmarasztaló szerepének megszűnését.

¹ Lásd: 65. o.

² Strong 4334

³ Lásd Énok és Illés, 81. o.

A törvénytípró

📖 2Thessz. 2.3 Senki semmiféle módon ne vezessen félre titeket. Mert az Úr napját megelőzi a hittől való elszakadás, amikor megjelenik a törvénytípró, a kárhozat fia.

A törvénytípró személyazonosságára több nézet is létezik még a preteristák között, de abban teljes az egyetértés, hogy első századi személyről van szó, és nem pedig valakiről a mi jelenünkben vagy jövőnkben. Először is, hasonlítsuk össze a második thesszalóniki levél bevezetőjét Jézus szavaival:

📖 2Thessz. 2.1 Ami pedig a mi Urunk Jézus Krisztus eljövetelét és a hozzá való *gyülekezésünket* illeti, arra kérünk titeket, testvéreim

📖 Mt. 24.31 És elküldi angyalait nagy *harsonaszóval*, és *összegyűjtik* az *ő választottait* a négy égtáj felől, az ég egyik sarkától a másik sarkáig."

Pál ugyanerről a képről beszél az első thesszalóniki levélben:

📖 1Thessz. 4.16 Mert amint felhangzik a *riadó* hangja, a főangyal szava és az Isten *harsonája*, maga az Úr fog alászállni a mennyből, és először feltámadnak a Krisztusban elhunytak

A törvénytípró megjelenése mindenképpen a parúziával egyidejű, de mit mondhatunk az időről? Figyelemreméltó, hogy Pál azt írja a thesszalónikaiaknak, hogy mindezt már megmondta nekik, amikor náluk tartózkodott. Ugyanerről beszél újra, a második levélben. Pál szavaiban még egy fontos felhívás szerepel az időzítésre vonatkozóan:

📖 2Thessz. 2.7 A törvénytíprás titokban *már folyik*, csakhogy annak, aki azt most még visszatartja, el kell tűnni az útból.

Pál szerint a törvénytíprás már a levélírás idejében folyik. Egy első századi személyről van szó, akit megelőz valaki, aki egy ideig visszatartja. Hogyan lenne lehetséges, hogy a visszatartó és a törvénytípró között ezer évek telnének el, ha az utóbbiról is kiemelten beszél Pál a thesszalóniki gyülekezetnek? Miért beszélne így Pál hozzájuk, és miért kérné őket, hogy álljanak szilárdan, ha a törvénytípró nem az ő életükben jelenne meg?

De mit ért azon Pál, hogy "ne rémítsen meg benneteket sem valamely lélektől származó kijelentés, sem a mi nevünkben elhangzó megnyilatkozás, sem valamiféle nekünk tulajdonított levél, mintha az Úr napja már közvetlenül itt volna" (2Thessz. 2.2) ? A kulcs a kérdésben

A törvénytípró

van. Pál arra figyelmezteti a hívőket, hogy az a nap közvetlenül nincsen itt. Hiszen a thesszaloni levél i.sz. 52-ben íródott, tehát 70-ig nyolc hosszú esztendő még hátravolt. A közelségben minden apostol egyetért (1Kor. 15.51, Jak. 5.8, 1Pt. 4.7, 1Jn. 2.18), de annak mértéke korántsem mindegy. Ha megpróbálunk korabeli thesszaloni fejjel gondolkodni, megérthetjük a figyelmeztetés okát: az első levelet egy éve kapták kézhez, mely alapján sokak hamis következtetésre jutottak, azonnal várták a visszajövetelt. Pál egy újabb levélben kijavítja őket, mert addig még jó pár eseménynek meg kell történnie, így a törvénytípró megjelenésének. Ettől még Pál nem vonja vissza a többi levélben tett közelségre figyelmeztető üzenetét.

A törvénytípró személyében már nem olyan nagy az egyetértés. Egyik értelmezés szerint a törvénytípró Néro császár. Pál Claudius császár idején írta a levelet, tehát maga Claudius lehetett a visszatartó. Érdeemes megjegyezni, hogy a visszatartót Pál egyszer semleges, mászszor nőnemben használja, utalva talán arra, hogy a visszatartó egyaránt vonatkozhat magára a birodalomra és egy uralkodóra. Gentry felhívja arra is a figyelmet egy szójáték valószínűségére, mivel a latin *claudere* jelentése "visszatartani". A fenevadról szóló fejezetben bővebben beszélgetünk arról, hogy milyen istenkultusz létezett a római császárok körében. Caligula és Néro esetében az istenkultusz már odáig jutott, hogy őket már életükben istennek kijáró tiszteletben részesítették. Érdekes az is, hogy a törvénytípró, a bűn embere nem volt ismeretlen kifejezés a zsidók előtt. Antiochus Ephiaphanesz, aki pogány áldozatot mutatott be a templomban, szintén kiérdemelte ezt a jelzőt, ezt a Makkabeusok első könyve őrizte meg.¹ Ephiaphanesz annak a kornak a Nérója volt, ha lehet így mondani.

Mások szerint a személy biztosan zsidó, főpap vagy pedig a Jeruzsálemet uralkó lázadó pártok egyik fővezére. Mielőtt a személy találgatásába belemennénk, vizsgáljuk meg alaposan a kérdéses verseket. (2Thessz. 2.1-10). Itt a törvénytíprásra a görög az *anomia* (ἀνομία - Strong 458), a törvénytípróra pedig az *anomosz* (ἀνομος - Strong 459) szavakat használja. Nézzük meg a Strong szerint jelentéseket:

Anomosz:

1. A (mózesi) törvény megtartásának hiánya
2. A törvénytől való eltávolodás, a törvény megsértője, törvénytelen, gonosz

Anomia:

1. törvény nélküli állapot
 - mely a törvény figyelmen kívül hagyásával állt elő
 - mely a törvény megsértésével állt elő
2. a törvénytértés, romlottság, gonoszság állapota,

Látható, hogy a törvénytelenység előállhat a törvény megsértésével és a figyelmen kívül hagyásával is. Mivel a szó jelentése elsősorban a törvényre vonatkozik, bár van romlottság, gonoszság jelentése is, érdemes először erre a jelentésre koncentrálni. Ebből az következik, hogy a törvénytípró nem kötelezően törvénytörőként lépett fel, hanem a törvény megtartásának látszatával, valójában figyelmen kívül hagyásával. Nézzük meg a Bibliát, hol használja még a *anomia* szót:

📖 Mt. 7.23 És akkor kijelentem nektek: Sohasem ismertelek titeket, távozzatok tőlem, ti *gonosztevők!* (*anomia*)"

Ebben a versben a gonosztevők kétségkívül olyan emberek, akik ördögöket úztek, prófétáltak és Jézus nevében tettek csodákat. Ezek az emberek nem a törvény nyilvános megszegői voltak, hanem azt hitték, hogy az Úr akaratát teljesítik. Ezt pedig Jézus gyakran az első századi zsidó papság szemére veti:

📖 Mt. 23.27 "Jaj nektek, képmutató írástudók és farizeusok, mert hasonlók vagytok a meszelt sírokhoz, amelyek kívülről szépnek látszanak, de belül tele vannak halottak csontjaival és mindenféle tisztátalansággal. 28 Így kívülről ti is igaznak látszotok az emberek szemében, de belül tele vagytok képmutatással és *törvénytöréssel* (*anomia*)."

Ez a törvénytelenység pedig a törvény lényegének figyelmen kívül hagyásából ered. Az írástudók és a farizeusok elvesztették a törvény azon tanítását, mely a szeretetről szól, melyet Jézus egyetlen parancsolatban foglal össze. Ennek a szeretetnek az eltűnéséről beszél Jézus a törvényteleniséggel kapcsolatban:

📖 Mt. 24.12 Mivel pedig megsokasodik a *gonoszság* (*anomia*), a szeretet sokakban meghidegül.

Ennek a kornak a gonoszsága Jézus messiás voltának a tagadása. Látható, hogy lehetetlen Istennek tetszeni Jézus elfogadása nélkül:

📖 1Jn. 2.23 Aki tagadja a Fiút, azé nem lehet az Atya sem. Aki vallja a Fiút, azé az Atya is.

📖 Jn. 8.24 Ezért mondtam nektek, hogy meghaltok bűneitekben: mert ha nem hiszitek, hogy én vagyok, meghaltok bűneitekben."

📖 1Jn. 3.4 Aki bűnt cselekszik, *törvénytörést* (*anomia*) követ el, mert a bűn törvénytörés.

Ha jobban belegondolunk, kétséges, hogy egy pogány emberre vonatkozna a törvénytörés. A pogányok sohasem voltak a mózesi törvények alatt, nem is kérték rajtuk számon soha. Egyetlen dolgot kívántak a

A törvénytípró

zsidók: hagyják őket hagyományaik szerint élni. De mennyivel inkább áll a törvénytíprás ezen formája a korabeli zsidó főpapokra, akik birtokolták a mennyek kulcsait:

📖 Mt. 23.13 "Jaj nektek, képmutató írástudók és farizeusok, mert bezárjátok a mennyek országát az emberek előtt: ti magatok nem mentek be, és azokat sem engeditek be, akik be akarnak menni."

Ez a fajta törvénytelenység nem az a fajta emberi gonoszság, amit Nérónak vagy más pogány üldözőnek lehetne tulajdonítani. Az ő mozgatórugójuk a hatalom, a félelem és a gyakran gyűlöltbe forduló unszimpátia volt a zsidók iránt. Az a fajta törvénytíprás, melyet a zsidó főpapok követtek el, sokkal súlyosabb büntetést vont magára. A rómaiak gyűlölete gyakran tudatlanságból fakadt, mely később megváltozott, hiszen később a Római Birodalom államvallássá nyilvánította a kereszténységet. Kezdetben azonban a pogányok tudatlanok voltak a keresztényekről, például félreértették az Úrvacsorát, melyet sokan szó szerint értve elborzadva utasítottak el.

A zsidó papság helyzete azonban más volt. Ők tévedhetetlenek és az Írások ismerőinek gondolták magukat. Jézus volt az egyetlen, aki alkalmas volt a zsidók maradékának megmentésére, aki legyőzhette ezt a téves felfogást:

📖 Tit. 2.13 mivel várjuk a mi boldog reménységünket, a mi nagy Istenünk és üdvözítőnk, Jézus Krisztus dicsóságének megjelenését, 14 aki önmagát adta értünk, hogy megváltson minket minden *gonoszságtól (anomia)*, és *megtisztítson minket* a maga népévé, amely jó cselekedetre törekszik.

Amit a törvénytípróról megtudhatunk a további versekből:

1. Ő az, aki "beül az Isten templomába is"
2. "azt állítva magáról, hogy ő isten."
3. Ő az, "akit az Úr Jézus meg fog ölni szájának leheletével, és meg fog semmisíteni eljövételének fenségével."
4. "Eljövetele a Sátán munkája a hazugság mindenhatalmával, jelével és csodájával, és a gonoszság mindenféle csalásával"

A kérdés az, hogy mit jelent: beülni az Isten templomába? Josephustól tudjuk, hogy egy zelóta vezér és csapata valóban elfoglalta a templomot, erődként használták azt:

📖 *A templom mindenféle gazfickó búvóhelye lett, és a városbeliek keze szennyezte be az Istennek szentelt helyet, amelyet a rómaiak is tiszteltek, tisztos távolból, úgy, hogy törvényeink kedvéért lemondtak a maguk szokásairól is.²*

☞ *Ámbár már amúgy is kedvező volt az állásuk, ehhez még négy hatalmas tornyot építettek [...] a negyediket a templomkamra tetején.*³

Ennek ellenére nem biztos, hogy a versnek szó szerinti beteljesedését kell várni. A zelóták jelenléte a templomban egyfajta uralmat is jelentett a város felett. A "beülni", *kathizo* (καθίζω⁴) másik jelentése "királyságot felállít, adományoz valakinek". Ez a szó gyakran a trón, ítélőszék szavakkal együtt fordul elő, uralmat, ítéletet, hatalmat kifejezve. (Apcsel. 2.30, Jel. 3.21, Jel. 20.4)

Jópár magyar fordításban azt olvashatjuk, "azt állítva magáról, hogy ő isten", ami az *apodeiknumi* (*apodeiknumi*⁵) görög szónak nem a pontos fordításán alapszik. Nézzük meg, hogyan fordítja a Katolikus fordítás:

☞ 2Tessz 2.4 aki mindenknek fölé emelkedik, amit Istennek és szentnek neveznek. Sőt, Isten templomában foglal majd helyet, és *istennek akar látszani*.

A görög szó pontos jelentése is inkább ezt a fordítást támasztja alá: rámutatni valamire, feltárni, felmutatni, bizonyítani, demonstrálni. A jelentés alapján túl elhamarkodott lenne levonni a következtetést, miszerint tudnunk kellene egy emberről, aki személy szerint Istennek kiáltotta ki magát. Szó lehet egy olyan helyzetről, melyben valakinek a viselkedése, tettei és hatalomvágya fejezik ki a ki nem mondott szavakat, ahogyan David A. Green is megfogalmazta: "tetteik beszéltek helyettük". Tudjuk Josephustól, hogy a lázadók megölték a főpapot, később sorsolással választottak újat. Számptalan ilyen tettről olvashatunk:

☞ *Összehívták tehát az Eniachim nevű állítólagos főpapi nemzetséget, és sorshúzás útján főpapot választottak. A sors véletlenül egy Phanni nevű, Aphtha faluból való emberre, Samuel fiára esett, még mindjárt ezzel megmutatkozott, mekkora törvénytíprást követtek el. Mert nemcsak hogy nem származott főpapoktól, hanem olyan műveletlen volt, hogy azt sem tudta, mi fán terem a főpapság. [...] Nekik persze ez az irtózatos bűn csak tréfa és játék volt, a papoknak azonban, akik távolról nézték, hogyan **csúfolják meg a törvényt**, könnyű öntötte el a szemét, és keservesen sóhajtoztak a szebb méltóság megcsúfolásán.*⁶

☞ *Másnap előhozták Ananiás főpapot a királyi palota vízvezetékéből, ahová elbújt, és a rablók testvérével, Ezekiással együtt kivégezték.*⁷⁸

☞ *Aztán csapatba tömörültek, és megtámadták a templomot...*⁹

☞ *Aztán [Zakariás]a vádlóihoz fordult, rendre fejükre olvasta minden **törvényszegésüket**, és mély fájdalommal ecsetelte az állam szomorú helyzetét...*¹⁰

☞ *Végül a két legelvetemültebb ember rárohant Zachariasra és ott, a templom közepén leszúrta...*¹¹

☞ *Minden emberi jogot lábbal tapostak, az isteni törvényt megcsúfolták, a próféták jóvendőléseit kinevették.*¹²

A törvénytípró

De vajon tényleg ezek a rablók közül került volna ki a törvénytípró, vagy a papok közül, akikre jobban ráillik a törvénytíprás? James Jordan szerint sokkal inkább a főpapokra, például Ananiásra, aki ebben az időben volt főpap. Őrölük Jézus egy nagyon hasonló képet fest:

📖 Mt. 23.2 "Az írástudók és farizeusok a Mózes székébe ültek. 3 Tehát mindazt, amit mondanak, tegyétek meg és tartsátok meg, de cselekedeteiket ne kövessétek, mert beszélnek ugyan, de nem teszik.

Érdekes, hogy míg Josephus pozitív jelzőkkel halmozza el Anan főpapot a Zsidó háborúban, a Zsidók története c. későbbi művében már kifejezetten elítélően beszél róla Jakab kivégzésével kapcsolatban:

📖 Ez még a város legistenfélőbb embereit, a törvény legszigorúbb híveit is felháborította, és ezért titokban követeket küldtek a királyhoz azzal a kéréssel: írásban figyelmeztesse Anant, hogy a jövőben nem fog túrni ilyen hatalmaskodást, mert ez a mostani is törvénytelen volt.¹³

Josephus a továbbiakban elmeséli még, hogy a későbbi főpapokra, illetve jelöltekre jellemző a hatalomért való viszálykodás, a hívek pénzzel való megszerzése.

De bárki is legyen a törvénytípró, hogyan teljesedett be az, hogy az Úr Jézus megöli őt szájának lehellelével? A görög szó, melyet "megölni" értelemben fordítottak, az *analisko* (ἀναίσκω¹⁴) egy ritka szó, csak háromszor fordul elő az Újszövetségben. Első előfordulása az Lk. 9.54-ben van, ahol a tanítványok engedélyt kérnek Jézustól, hogy elpusztítsák a szamaritánus falut. Itt bizonyosan fizikai pusztításról van szó, mert Jézus kijavítja őket, hogy "az Emberfia nem azért jött, hogy az emberek életét elveszítse, hanem hogy megmentse.". A második példában az *analisko* inkább lelki elpusztítást jelent:

📖 Gal. 5.15 Ha pedig egymást marjátok és faljátok, vigyázzatok: el ne emészszétek egymást!

A "megsemmisíti őket eljövetele fenségével" kifejezésben viszont a *katargeo* (működésképtelenné tesz, megszüntet, megsemmisít, eltöröl, véget vet) görög szó áll, mely kétségtelenül fizikai elpusztítást jelent. Ezért a zsidó lázadók vezérei közül nem mindenki jöhet számításba, mivel sem Gischalai János, sem Simon nem halt meg az ostrom alatt, az rómaiak élve fogták el őket, az előbbit fegyházra ítélték, utóbbit pedig a győztes hadsereg felvonulása után végezték ki. Ennek ellenére nem kizárható az sem, hogy az igék nem a személyek fizikai elpusztítását jelentik, éppen "a szája leheletével" és az "eljövetelének fenségével" kifejezések miatt. Nézzük meg a következő verseket és szóhasználatukat:

- ☞ Ézs. 2.11 Megalázza a kevély tekintetű embert, *a halandók nagyságát* porba hajtja. Csak az ÚR magasztaltatik föl azon a napon.
- ☞ Jel. 2.16 Térj meg tehát, különben elmegeyek hozzád hamar, és harcolok ellenük *számnak a kardjával*.
- ☞ Ézs. 2.19 Bebújnak majd a sziklabarlangokba és a föld repedéseibe az ÚR félelmes fensége és méltósága elől, amikor fölkel, hogy megrémítse a földet.

Érdemes megemlíteni, hogy a két fővezér, János és Simon pontosan ilyen helyekre menekültek az utolsó napon:

- ☞ *János, aki testvéreivel együtt éhezett odalent, a föld alatti folyosóban, végül is elfogadta a rómaiaktól a kegyelmet, amit annyiszor visszautasított.*¹⁵
- ☞ *Simon Jeruzsálem ostroma alatt a felsővárost tartotta megszállva; de mikor a római sereg bejutott a falak közé, és az egész várost elpusztította, legbizalmasabb barátaival és néhány kőfaragóval, a szükséges vas szerszámokkal, valamint több napra való élelmiszerral lement az egyik föld alatti aknába. Ezen a régi folyosón addig mentek, míg a végére nem jutottak; itt aztán tovább kezdték ásni a földet...*¹⁶

Ha szó szerinti értelmezést keresünk, akkor Annánra, az akkori zsidó főpapra vonatkoztatva meg is találhatjuk, őt a zelóták végezték ki az ostrom előtt.

Milyen csodákat tett a törvénytípró, milyen jeleket és milyen hatalommal rendelkezett? Sokan figyelmen kívül hagyják, hogy a görög szöveg nem valódi csodákról beszél, a 9-es versben a *pseudos teras* (yeυδοσ¹⁷ tevaß) szerepel, azaz a szöveg álcsoadákról tesz említést. Pál éppen azt emeli ki, hogy hamis csodákra, félrevezetésre kell számítani:

- ☞ 2Thessz. 2.10 és a gonoszság mindenféle *csalásával* azok számára, akik elvesznek, akik nem szerették az igazságot, hogy általa üdvözüljenek.

Ezek az emberek, ahogyan a törvénytípró is, csak gondolták, hogy valódi csodákat tudnak tenni, mint ahogyan Eusebius is beszámol Teudásról, aki úgy hitte, ketté tudja választani a folyót hívei előtt. Az egyiptomi próféta Josephus leírásában kijelentette, hogy szavára majd leomlanak Jeruzsálem falai. A jelekkel hasonló a helyzet. A *semeion* (shmeibn¹⁸) szó gyakran jelöl égi jeleket, de nem kizárólag. Egy szó, egy emberi tett is lehet jel, ezt a szót találjuk az egyik legszomorúbb evangéliumi igében is:

- ☞ Mt. 26.48 Az árulója ezt az ismertetőjelet (*semeion*) adta meg nekik: "Akit megcsókolok, az lesz ő, azt fogjátok el!"

Ahogy láthattuk, hogy a törvénytíprás sokkal inkább összefonódik a zsidó főpapsággal, mint a lázadókkal, de Josephus számos helyen vádolja törvényszegéssel a zelótákat és idumeiakat:

A törvénytípró

- ✍ *A mézárulás [a római helyőrségé] éppen szombaton történt, vagyis azon a napon, amikor az istentisztelet miatt még a tisztességes munkától is kötelesek tartózkodni.¹⁹*
- ✍ *A templom mindenféle gazfickó búvóhelye lett, és a városbeliek keze szennyezte be az Istennek szentelt helyet, amelyet a rómaiak is tiszteltek, tisztos távolból, úgy, hogy törvényeink kedvéért lemondtak a maguk szokásairól is.²⁰*
- ✍ *Most azonban, ti szentségtörők, hullákon jártok a templomban, s idegenek és honfitársaitok vérével szennyezitek be!²¹*

A két vezér szemmel láthatólag vezetésre tört, Josephus több helyen zsarnoknak nevezi Jánost²²:

- ✍ *Viszont János az ellenpártnak valóságos királya lett...*
- ✍ *De Simon nagyra tört: uralkodó akart lenni.*

E változat értelmében azt lehetne mondani, hogy a zsidó főpapság képviselte a törvénytelenység erejét, mely Pál szavaival már titkokban folyt (7), mely már megalapozta ennek a személynek a létét. Ez a személy lehetett a lázadók egyik fővezére, akár Simon, vagy gischalai János. Ebben az értelemben a visszatartó, akinek el kellett tűnnie az útból, lehetett maga a papság is, mivel ők hatalmuk megőrzése érdekében a békét keresték, s míg uralmon voltak, igyekeztek a rendet fenntartani. Amikor a lázadók beköltöztek a városba, megölték a főpapot és a többi pap jó részét, ezzel a törvény betartása lehetetlenné vált, a törvénytípró előtt megnyílt az út.

- ✍ *Mert már nem voltál Isten városa, és nem is maradhattál az, miután tulajdon lakosaid sírja lettél, és a templomot a polgárháború temetőjévé alacsonyítottad²³*

¹ 1 Macc. 2. 48, 62

² ZSH, 422. o.

³ uo., 366. o.

⁴ Strong 2523

⁵ Strong 584

⁶ ZSH, 321. o.

⁷ uo. 214. o.

⁸ uo.

⁹ uo., 215. o.

¹⁰ uo., 341. o.

¹¹ uo., 342. o.

¹² uo., 347. o.

¹³ uo., 541. o.

¹⁴ Strong 355

¹⁵ ZSH., 492. o.

¹⁶ uo., 497. o.

¹⁷ Strong 5579

¹⁸ Strong 4592

¹⁹ ZSH., 216. o.

²⁰ uo., 422. o.

²¹ uo., 457. o.

²² uo., 348. és 359. o.

²³ uo., 378. o.

A Jelenések könyve

A Jelenések datálása

A Jelenések könyve értelmezésének szempontjából nagyon fontos a datálás, hiszen a preterizmus érvei nagyban a 70 előtti datáláson alapulnak. A Babel emlékei c. könyvemben említettem a Jelenések datálását, de több visszajelzést is kaptam, hogy több bizonyítékkal kellene erről rendelkezni. Megpróbálom tehát most a fellelhető összes 70 előtti véleményt felsorolni, illetve az ellenvéleményeket cáfolni. Kezdjük Eusebius híres idézetével, melyben ő maga Irenaeust idézi:

Ennek az üldözésnek az idején János apostolt és evangélistát, aki még megérte ezt az üldözést, arra ítélték, hogy Pátmosz szigetén lakjon mert tanúságot tett az isteni ígéről. Irenaeus, amikor a János Jelenések könyvének nevezett művében szereplő Antikrisztus által viselt név számáról ír, szó szerint ezt mondja Jánosról az 'eretnység ellen' című művének ötödik kötetében: 'ha pedig nyíltan ki kellett volna hirdetni a mai időkben (az Antikrisztus) nevét, akkor ezt kimondta volna, aki a Jelenést is szemlélte. Hiszen nem ezelőtt régen látta [őt/azt], hanem majdnem a mi nemzedékünk idején, Domitianus uralkodásának a vége felé...'

Ez az idézet a késői keltezés híveinek legfőbb bizonyítéka, de mióta az idézetet ismerjük, azóta tartanak a viták az idézet értelméről. A szögletes zárójelben lévő görögből fordított névmás azonban egyaránt vonatkozhat Jánosra és a Jelenések könyvére. A latin fordítással is problémák vannak, mert az a *visum* szóval adja vissza a görög névmást, ami nem személyre utal, akkor *visus* lenne a helyes. A helyzetet bonyolítja, hogy ez a fordítás valójában a Jelenések esetében sem áll, mert akkor a *visa* szónak kellene ott állnia. Mindenesetre tény, hogy kevésbé valószínű, hogy Jánosról lenne szó, mivel Irenaeus másutt két ízben azt írja, hogy Jánost *Trajanus* uralkodása idején látta és máshol nem említi.¹ Ha a görög szöveg valóban a Jelenésekre utal, akkor viszont világossá válik, miért mondja Irenaeus később, hogy ősi másolatokat is látott.² Az ősi másolatok említése viszont azt mutatja, hogy a Jelenések első példányai sokkal régebbiek, mint Domitianus uralkodásának ideje, a 90-es évek. További érveket találhatunk más korai tanúktól:

A *Muratori Kánon* szerkesztője állítja, hogy a hét gyülekezetnek írt levél megelőzi Pál leveleit. Ezt tanította ennek alapján Kelemen is³, aki ezt is írja⁴, hogy a *"zsarnok halála után átviték Patmoszról Efezusba"*. Szinte minden jelentős korabeli író - Tacitus, Suetonius, Pliny, Juvenal, Philostratus - Nérót nevezte zsarnoknak. Utóbbi író egyébként Kelemen kortársa is volt. *Miscellanies* című írásában⁵ azt állítja, hogy az

"apostoli kijelentések Néróval lezárultak". Tertullian tanúsága⁶ szerint János száműzetése ugyanabban az időben történt, mint Pál és Péter mártírhalála:

✍ ahol is Péter ugyanolyan halált halt, mint mestere, ahol Pált a Keresztelő Jánoshoz hasonló halállal sújtották, és ahol János apostolt, miután égő olajba merítették és semmi baja sem lett, majd egy szigetre száműzték

Mindez pedig a tanúk szerint egybehangzóan 68 körül történt. *Ephipanius* biztosan állítja⁷, hogy János *Claudius* (Néró másik neve) alatt fejezte be a Jelenések könyvét. Nem elhanyagolható tény, hogy mindkét szír változatnak⁸ az elején ez áll "íródott Patmosz szigetén, ahová Jánost száműzte Néró cézár".

Érdemes megjegyezni, hogy a sokat idézett Domitianus idejét bizonyító idézet mellett Eusebius az Evangéliumi bemutatók c. írásában (3.5) egy időre teszi János száműzetését Péter és Pál halálával, tehát ha az első idézetünk Jánosra vonatkozik, akkor Eusebius ellentmondásba került volna magával. Mások úgy gondolják, hogy Irenaeus valóban Domitianus idején látta Jánost Patmoszon, csak hogy nem a császár Domitianust, hanem a konzul Domitianust, aki Vespasianus császár egyik fiaként Ázsia ügyeit intézte, így könnyen lehet, hogy valóban ő száműzte Jánost, csak hogy még nem császárként, hanem 68 és 70 között.

További félreértésre adhat okot az a tény is, hogy Nérót sokszor ezen a néven is illették: Domitius Nero⁹. Irenaeus a Domitianou szót használja, míg a későbbi császár neve helyesen *Domitianikos*. Vele más problémák is akadnak, pl. George Ladd történész szerint egyszerűen nincsen történelmi bizonyíték Domitianus szisztematikus keresztényüldözésére. Tertullian ezt írja Domitianus viszonyáról a keresztények irányában:

✍ Domitianus osztozott Nero kegyetlenségében és ő is próbálkozott az üldözéssel. De Nérótól jóval intelligensebb lévén, hamar felhagyott vele és visszahívta azokat, akiket elüldözött.

Merril, *Essays in Early Christian History* c. könyvében megjegyzi, hogy nincs bizonyíték arra, hogy Domitianus egyébként politikai és nem vallási indíttatású üldözései túllépték volna Róma politikai intézményeinek határait.¹⁰ Sem Suetonius, sem Tacitus, sem pedig Pliny nem hagyott hátra Domitianus korában keresztényüldözésről leírást. Ez nem jelenti azt, hogy egyáltalán nincs ilyenről tudomásunk, Origenész említ ilyet, de megszámlálhatónak írja ezeket az esetek számát. Ez azonban azt jelenti, hogy a Jelenések tömeges üldözése aligha vonatkozik Domitianus korára.

Ha őszinték akarunk lenni, legyen bármennyi ellenérv a domitianusi keltezés ellen, a tanúk írásai alapján nehéz ezt megítélni. Egyrésztől tévedhettek, hiszen Irenaeusról tudjuk, hogy Jézust 50 évesnek gondolta halálakor, másrészt sem Eusebius, sem Irenaeus nem volt szemtanú, csupán szóbeli hagyományokat írtak le. Ahogy haladunk az időben, a tanúságok egyre inkább korábbi írások, hallomásokra épülnek, így perdöntő bizonyítékként nem kezelhetők. Más a helyzet a Jelenések belső vizsgálatával, mely véleményem szerint már hathatósabban kiegészítheti a fenti korai keltezés bizonyítékokat. Valójában az egész Jelenések fejezete ezzel a belső vizsgálattal foglalkozik, de kezdetnek megemlítünk néhány elgondolkodtató megállapítást ezzel kapcsolatban:

📖 Jel. 11.1 Ekkor bírói pálcához hasonló, mérő vesszőt adtak a kezembe, és ez a szó hangzott: "Kelj fel, és mérd meg az Isten templomát, az oltárt és az ott imádkozókat; 2 de a templom külső udvarát hagyd ki, és ne mérd meg, mert megadatott a pogányoknak, hogy a szent várost tapodják negyvenkét hónapig.

Amint a Babilonról fejezetekben már beszéltünk róla, a nagy város, a szent város Jeruzsálemre vonatkozó apokaliptikus nyelvezet:

📖 Ézs. 52.1 Ébredj, ébredj, Sion, szedd össze erődöt! Öltözz ékes ruhába, Jeruzsálem, te szent város, mert nem jön már ide többé körülmetéletlen és tisztátalan.

📖 Mt. 4.5 Ezután magával vitte őt az ördög a szent városba, a templom párkányára állította.

A János korabeli Jeruzsálem temploma maga a heródesi templom, mely pusztulásáról Jézus a Mt. 24.1-2 versekben. Szoros párhuzam látszik Jézus és a Jelenések templomról szóló jövődőlésében:

📖 Lk. 21.24 Kardélre hányják, és fogságba viszik őket mindenféle pogány nép közé; és pogányok tapossák Jeruzsálemet, amíg be nem telik a pogányok ideje."

📖 Jel. 11.2 de a templom külső udvarát hagyd ki, és ne mérd meg, mert megadatott a pogányoknak, hogy a szent várost tapodják negyvenkét hónapig.

A római-zsidó háború pontosan negyvenkét hónapig tartott, jól illeszkedve a fenti próféciához. Ha azonban János a heródesi templomról beszélt, és a Jelenések 70 utáni, akkor miért ír róla jelen időben? Ha egy 70 utáni templomról ír, miért nem mondja, hogy a következő templom, vagy harmadik templom? Ez a kérdés egyébként minden olyan újszövetségi iratra igaz, melyet 70 utánira datálnak a teológusok. Miért nem említik ezek az iratok Jeruzsálem és a templom pusztulását,

ha az már megtörtént írásuk idejében? Nehezen hihető, hogy a zsidóból lett keresztény János egy szót sem írna városa pusztulásáról.

Megfontolandó, ahogy János beszél a zsidókról ebben a fejezetben. Leírása inkább egy 70 előtti állapotot tükröz, amikor a kereszténység és a zsidóság még nem vált véglegesen szét. Az elválás a nérói üldözések alatt kezdődött el, és a templom pusztulásával fejeződött be. Rövid bevezető után a következőkben további bizonyítékokat keresünk a Jelenések történelmi eseményeire, alakjaira és szimbólumaira.

Bevezetés

Az apokalipszis irodalma kötetekre rúg, de egyre több teológus véleménye az, hogy ezek a kommentárok inkább elfedik, mint megmutatják a lényegét. Pedig a görög szó szó, *apokalipszis* (*apokaluyiß* - Strong 602) jelentése nem más, mint "megjelenítés, jelenés, kinyilatkoztatás", ezáltal célja az igazság megmutatása, nem pedig keresztények millióinak zavarban tartása. A magyar Jelenések elnevezés sem túl szerencsés, hiszen ugyanezt a szót a fordítók már kinyilatkoztatásként írják a könyv első versében. Sokan olvassák a Bibliát, de a Jelenések könyve mindig is kilógott a sorból, kevesen olvassák, mert túlzottan is nehéznek találják az értelmezését. Pedig a Jelenések könyve egyáltalán nem tűnik ki a Biblia többi könyve közül, gazdagon használ fel ószövetségi szimbólumokat, és rengeteg párhuzamot tartalmaz más újszövetségi levelekkel.

Mivel a könyv terjedelme nem teszi lehetővé, hogy minden versről írjak, igyekeztem a legfontosabb és legismertebb elemekre, képekre hagyatkozni.

Kinek íródott?

Érdeemes rögtön azzal kezdeni, hogy kinek íródott a Jelenések könyve? A lexikonok szerint a hét történelmi gyülekezetnek, és természetesen nekünk. Az általános vélemény szerint a Jelenések fontos információkat tartalmaz számunkra a jövőről, segít beazonosítani a jeleket. De vajon tényleg így van-e? Elgondolkozott-e a kedves olvasó azon, hogy miképpen lehetséges az, hogy János olyan jeleket írt a hét gyülekezetnek, melyek csak több ezer év múlva jelentenek valamit? Miképp fordulhat elő, hogy a Jelenések próféciai egyszerre szólnak az első századi keresztényekhez és hozzánk? Mire gondoltak ők, amikor olvasták a levelet? Ugyanis ha a próféciaikat a mi időnkre kell érteni, akkor az első századi hívők feleslegesen lettek informálva, vagy félrevezetve, vagy maga János sem tudta, milyen időkről beszél. Egyik lehetőség sem túl szívderítő, ha a Biblia ihlettségére gondolunk. Ennek ellenére mit olvashatunk? "*Akinek van füle, hallja meg, mit mond a Lélek a gyülekezeteknek!*" (Jel.

2.29). Milyen jelentősége van a címzett gyülekezet számára a Lélek mondanivalójának az első században, ha az valójában ezer évvel későbbi dolgokról szól? János több helyen is megemlíti, kik az elsődleges címzettek és mit vár el tőlük:

1. Boldogok, akik megtartják az ígéket, mert *az idő közel van!* (Jel. 1.3)
2. Akinek füle van, hallja, mit mond a Lélek a *gyülekezeteknek* (Jel. 1.3, 2.7, 2.11, 17, 29, 3.6, 13, 22, 22.7)
4. János továbbá reméli, hogy a címzettek megértik a 666 "kódolást" (Jel. 13.18)
5. Megnevezi Efezus (Jel. 2.1) Szmirna (8), Pergamon (12), Thiatira (18), Szardisz (Jel. 3.1), Filadelfia (7), Laodicea (14) történelmi gyülekezeteit.

Ráadásul János apokalipszise egyértelműen olyan látomásokat is tartalmaz, melyek János idejére vonatkoztak, ezt maga az Írás állítja:

📖 Jel. 1.19 Írd meg tehát, amiket láttál: *amik vannak*, és amik történni fognak ezek után;

János levele telis-tele van az idő közelségét kifejező szavakkal:

- 📖 Jel. 1.3 Boldog, aki felolvassa, és boldogok, akik hallgatják ezeket a prófétai ígéket, és megtartják azt, ami meg van írva bennük: mert *az idő közel van*.
- 📖 Jel. 3.11 Eljövök *hamar*: tartsd meg, amid van, hogy senki el ne vegye koronádat.
- 📖 Jel. 22.6 És ezt mondta nekem: "Ezek az ígék megbízhatók és igazak, mert az Úr, a próféták lelkének Istene küldte el angyalát, hogy közölje szolgálvaival mindezt, aminek *hamarosan* meg kell történnie.
- 📖 Jel. 22.7 És íme, eljövök *hamar*: boldog, aki megtartja e könyv prófétai ígéit."
- 📖 Jel. 22.10 És így szólt hozzám: "Ne pecsételd le e könyv prófétai ígéit, mert *az idő közel van*."
- 📖 Jel. 22.12 Íme, eljövök *hamar*, velem van az én jutalmam, és megfizetek mindenkinek a cselekedete szerint.
- 📖 Jel. 22.20 Így szól az, aki ezekről bizonyosságot tesz: "Bizony, *hamar* eljövök". Ámen. Jöjj, Uram Jézus!

Ahogy az előző fejezetben olvashattuk, a Jelenések könyve nagy valószínűséggel i.sz. 68 környékén íródhatott. Ekkor hét fő gyülekezet létezett az ismert világon belül. Ez az időszak már vészterhes a keresztényeknek, 63-tól kemény üldözést kellett elszenvedniük. Két év múlva elpusztul Jeruzsálem és a templom, a katasztrófa küszöbön áll. Pontosan ez fogalmazódik meg a Jelenések könyvében, figyelmeztetés az ószövetségi kor végének eljövételére. A Jelenések nem más, mint Jézus

A Jelenések könyve

az evangéliumokban leírt apokalipszisének részletes kibontása. Hasonlítsuk össze a következő verseket:

A pecsétek, Jel. 6.12-15

Jel. 6.12 És láttam, amikor feltörte a hatodik pecsétet: nagy földrengés támadt

és a nap elsötétült, mint egy fekete szőrcsuha,
a telihold olyan lett, mint a vér
és az ég csillagai lehullottak a földre
az ég is eltűnt, mint egy felgöngyölődő papírtekeres

A föld királyai, a fejedelmek és a vezérek, a gazdagok és a hatalmasok, a szolgák és a szabadok mind elrejtőztek a barlangokban és a hegyek szikláiban

Prófécia az Olajfák-hegyén (Lk. 21, Mt 24)

Lk. 21.11 mindenféle nagy földrengések, járványok és éhínségek lesznek

Mt. 24.29 Közvetlenül ama napok nyomorúsága után pedig a nap elsötétedik,
a hold nem fénylik,
a csillagok hullanak az égről,
és az egek tartóerői megrendülnek.

Lk. 23.30 Akkor majd kiáltani kezdik a hegyeknek: Essetek ránk! - és a halmoknak: Borítsatok el minket!

János világosan azt üzeni, hogy már az ő életében a nagy nyomorúság időszaka megkezdődött:

📖 Jel. 1.9 Én, János, testvéretek és társatok Jézussal a szenvedésben, a királyságban és az állhatatosságban, a Patmosz nevű szigeten voltam az Isten igéjéért és Jézus bizonyágtételéért.

📖 Jel. 17.10 őt elesett, az egyik már uralkodik, a másik még nem jött el, és miután eljön, kevés ideig maradhat.

A hét trombita

A trombiták a háborúra való figyelmeztetésnek, új király jövetelének, vagy a gyülekezet összehívásának hangjai. A Jelenések könyvében a hét trombita a római-zsidó háború időszakát írja le, más néven a nagy nyomorúság idejét. János, amikor a hét trombitáról írt, biztosan merített az Ószövetség azon leírásából, amikor a trombitászó valamilyen különleges eseményt jelzett. Nézzük meg a következő példákat:

📖 Jer. 4.5 Adjátok hírül Júdában, hirdessétek Jeruzsálemben, és mondjátok: Fújjátok meg a kürtöt országszerte! Kiáltsatok teljes erővel, és mondjátok: Gyülekezzetek, menjünk a megerősített városokba! 6 Sion felé mutassátok az irányt, fussatok megállás nélkül, mert veszedelmet hozok észak felől, és nagy pusztulást!

📖 Ez. 33.2 Emberfia! Szólj népedhez, és ezt mondd nekik: Ha fegyveres ellenséget hozok egy ország ellen, és az ország népe választ a maga köréből egy férfit, és őrállóvá teszi, 3 az pedig látja jönni a fegyveres ellenséget az ország ellen, és megfújja a kürtöt, hogy figyelmeztesse a népet, 4 akkor ha

valaki hallja a kürtszót, de nem törődik a figyelmeztetéssel, a fegyveres ellenség pedig eljön, és levágja, úgy a vére a saját fejére száll.

📖 Jóel. 2.1 Fújjatok meg a kürtöt a Sionon, fújjatok riadót szent hegyemen! Reszkessen az ország minden lakosa, mert jön az ÚR napja, bizony, közel van már!

Láthatjuk, hogy a Tóra tanulmányozóinak a Jelenések hét trombitája igen sokat mondó kép volt, számíthattak rá, hogy Jézus figyelmeztetése nyomán - "bizony hamar eljövök" - rövidesen ítélet éri Isten népét.

Trombiták és poharak összehasonlítása

A hét pohár a hét csapás újabb kifejezője. A poharak és a trombiták közötti hasonlóság szembeötlő, ha megnézzük Chilton táblázatát, melyben az egyiptomi hét csapással is párhuzamot von:

Pohár	Trombita	Egyiptom
Fekélyek azokon, akiken a fenevad bélyege van (Jel. 16.2)	Kín azokon, akiken nincsen az Isten pecsétje. (Jel. 9.4-5)	Hólyagos fekélyek támadtak az egyiptomiakon (2Móz. 9.10)
A víz olyan lett, mint a vér, és elpusztultak a tenger élőlényei (Jel.16.3)	A tenger harmada vérré lett, és elpusztult a tengeri teremtményeinek harmada (Jel. 8.8-9)	Vérré válik a Nílus (2Móz. 7.17)
a folyók és források vérré változtak (Jel. 16.4)	A csillag ráesett a folyók és források harmadára (Jel. 8.10)	Egyiptom folyói, tavai, csatornái és minden vize vérré változik (2Móz. 7.19)
Az angyal kiönti a poharát a napra (Jel. 16.8)	Csapás éri a nap, a hold és a csillagok harmadát, sötétség lesz. (Jel. 8.12)	Sötétség lesz Egyiptom földjén (2Móz. 10.21)
Az angyal kiönti poharát a a fenevad trónjára, országa elsötétült, lakói nyelvüket rágták kínjukban (Jel. 16.10)	csillag esett le az égből a földre, övé az alvilág kulcsa; a skorpiók kínozták az embereket ... Ez a sereg olyan, mint a sáska (Jel. 9.5,7)	Az Úr sáskákat hoz Egyiptomra (2Móz. 10.4)
A hatodik kiönti a poharát a nagy folyamra, az Eufráteszre; a sárkány, a fenevad és a hamis próféta szájából három tisztátalan lélek jön ki: olyanok voltak, mint a békák (Jel. 16.12-13)	A hatodik angyal eloldozza a négy angyalt a nagy folyónóál, az Eufrátesznél (Jel. 9.14)	A békák ellepték Egyiptom földjét (2Móz. 8.2)
Villámlás, mennydörgés, jégeső csapása. (Jel. 16.18,21)	Villámlás, mennydörgés, földrengés és jégeső támadt. (Jel. 11.19)	Jégeső Egyiptom minden emberére és állatára, ami a mezőn van (2Móz. 9.19)

A hasonlóságok azonban csak a csapások jellegét jelzik, a poharak és a trombiták jegyei nem egyeznek meg teljesen. Figyelemreméltó, hogy a trombiták több esetben csak a pusztítás harmadát eredményezik, míg a poharak teljes hatásúak. A trombiták, képükben is inkább zsidó jelképek, kifejezetten Júdea és Jeruzsálem pusztulásáról szólnak, a poharak hatása viszont kiterjed a Római Birodalomra is, ettől függetlenül azonban ugyanazt az eseményt írják le. A többféle leírás azonban nagyon hasznos az értelmezésnél, mint ahogyan a négy evangélium is kiegészíti egymást, a hét trombita és hét pohár csapásai is jobban érthetőek.

Az első trombita - Jel. 8.6

- 📖 Jel. 8.7 Trombitált az első, és jégeső támadt, és tűz vérrel keverve, és lehullott a földre: megégett a föld harmada, megégett a fák harmada és megégett a zöld fű is mind.

Korábban beszéltünk a föld szó korlátozott értelméről az apokaliptikus nyelvzetben, itt a föld Júdea területét jelenti. A jégeső, a görög *chalaza* (*ca/vaza*) nem csak jégesőt, hanem kőzáport is jelent. A rómaiak az ostromlott júdeai városokhoz, így Jeruzsálemhez is, rengeteg hadigépet vonultattak fel. Josephus így ír ezekről az ostromgépekről:

- ✍ *Valahányszor a gépet megtöltötték, és a kő kirepült, a bástyatornyokban felállított őrszemek azonnal jeleztek, mert anyanyelvükön elkiáltották magukat: "Jön a fiú!" (A zsidó háború, 406.o.)*
- ✍ *Azután mindjárt napkelte után egy terhes asszonyt, amint kilépett a házból, altetésén talált a golyó, s a magzatát félstadiónra hajította; ilyen óriási volt a ballista ereje. 272.o*

Hahn Istvántól megtudhatjuk, hogy a golyók fehérek voltak, és nem lehetett őket látni, mintha jégeső lett volna:

- ✍ *"Jön a fiú" - az ókori katonahumor egyik érdekes emléke. Nem lehetetlen, hogy itt Titus, a "fiú" neve szerepelt a golyókon. Mivel a mondás "anyanyelvükön", tehát arámi nyelven hangzott el (bera athe), szójáték is lehet, mert bera=fiú, és a héber bar, arám barir=latin purus=tiszta; **ti. a golyók fehérek voltak.**¹¹*

A fák, a kertek szó szerint kipusztultak, mert a rómaiaknak szüksége volt minden fára a zsidó városok ostromainál használt sáncokhoz:

- ✍ *Valóban siralmas látvány volt a vidék, mert azelőtt fák és díszkertek pompáztak rajta, most pedig puszta volt és kopár.¹²*

A tűz és a vér gyakori kísérője a háborúknak, valójában a zsidók még jóval Jeruzsálem ostroma előtt hatalmas veszteségeket szenvedtek:

- ✍ *A tűz és vér hulláma árasztotta el egész Galileát, és minden néven nevezhető nyomorúságot és csapást el kellett szenvednie...¹³*

A második trombita -Jel. 8.8

- 📖 Jel. 8.8 A második angyal is trombitált, *és valami tűzzel égő nagy hegy zuhant a tengerbe*, és a tenger harmada vérré lett: 9 elpusztult a tenger teremtményeinek harmada, amiben csak élet volt, és megsemmisült a hajók harmada is.

A tűzben égő hegy is többször előfordul az Ószövetségben, Isten hatalmát és ítéletét szimbolizálja. Ahol a két szó, hegy és tűz előfordul, általában a zsidók szent hegyéről és Isten jelenlétéről is olvashatunk:

- 📖 5Móz. 9.15 Akkor megfordultam, és lejttem a hegyről; *a hegy tűzben égett*, a szövetség két táblája pedig a két kezemben volt.
- 📖 2Móz. 19.18 A Sínai-hegy egészen füstbe borult, mert leszállt rá tűzben az ÚR. Füstje úgy szállt föl, mint a kemence füstje, és *az egész hegy nagyon rengett*.

Sion hegye szorosan összekapcsolódik a zsidó néppel. A hegy tengerbe zuhanásánál nem szükséges okvetlenül egy szó szerinti hegy tengerbe omlására gondolnunk, tartsuk szem előtt, hogy a Jelenések könyve gazdag az apokaliptikus szavakban. Figyeljük meg a következő verset, amit az Úr Izrael ellen mond Jeremiás által:

- 📖 Jer. 51.25 Én most ellened fordulok, te rombolás hegye, aki az egész földet rombolod! - így szól az ÚR. Kinyújtom a kezem ellened, *lehengerítlek a sziklákról, és égő hegyé teszek!*

Ezeket figyelemben tartva Jézus híres mondása más fényben tűnhet fel:

- 📖 Mt. 21.21 Jézus így válaszolt nekik: "Bizony, mondom néktek, ha van hitek, és nem kételkedtek, nem csak a fügefával tehetitek meg ezt, hanem ha ennek a hegynek azt mondjátok: *Emelkedj fel, és vedd magad a tengerbe! - az is meglesz.*

Pontosan ez a vers előtt úzi ki az árusokat Jézus a templomból, előrevetítve későbbi mondását "Íme, elhagyottá lesz a házatok". Az elszáradt fügefafa, a kiürült templom, a tengerbe zuhanó hegy, amely Jeremiásnál Izraelt jelentette, most a romlott ószövetségi rendszer végét jelenti - nem pedig természeti katasztrófákat. De mi a helyzet a hajókkal és a tenger teremtményeivel? A térségben négy említésre méltó tó vagy tenger található: a Galileai-tenger, a Földközi-tenger, a Holt-tenger és a Vörös-tenger. A római-zsidó háború nem kímélte a Galileai-tenger vidékét sem, Josephus így ír Joppé balsorsáról:

- ☞ Ebben a kikötőben hánykolódtak joppéiek, mikor reggel felé heves vihar kerekedett - melanboreionnak, fekete északi szélnek nevezik azok a tengerészek, akik errefelé hajóznak-, s a hajók egyik részét rögtön egymáshoz csapta és összetörte, a többi a szikláknak vágta.. A legtöbbet azonban ide-oda dobálták a hullámok, és összezúzták a sziklafalon, úgyhogy a tenger messzire vöröslött a vértől, és a parton valóságos hulláhegyek tornyosultak... 291.o.
- ☞ A tó hemzsegett a hulláktól, és vöröslött a vértől., mert egyetlenegy ember sem menekült meg élve. A következő napokban pedig az egész környéket borzalmas bűz árasztotta el, és szörnyű volt a tó látványa: mert partjait egészen elborították a hajóromsok, és a felfúvódó hullák... (302.o.)

A fenti valós események ellenére azonban a tengert, a halakat egyáltalán nem biztos, hogy szó szerint kell venni, mivel az Ószövetség gyakran jelöli a népeket tengerrel, sőt a halakra, mint emberekre, szintén találunk példát, ráadásul pontosan Isten ítéletével kapcsolatban:

- ☞ Hab. 1.14 Olyanná tetted az embert, mint a tenger halait, mint a férget, amelynek nincs ura.
- ☞ Ézs. 17.12 Jaj, zúg a sok nép! Zúgásuk olyan, mint a tengerek zúgása. Morajlanak a nemzetek! Morajlásuk olyan, mint a hatalmas víz morajlása.
- ☞ Ez. 32.3 Ezt mondja az én Úram, az ÚR: Kivetem rád hálómát; sok népet gyűjtve össze kihúzlak kerítőhálómmal.
- ☞ Préd. 9.12 Nem tudja az ember azt sem, hogy mennyi ideje van még. Ahogyan a halak veszedelmes hálóba kerülhetnek, ahogyan a madarak törbe eshetnek, ugyanúgy jutnak kelepcébe az emberek is, ha hirtelen rájuk szakad a veszedelem ideje.
- ☞ Ez. 26.5 Hálók szarítóhelye lesz a tenger közepén. Megmondtam - így szól az én Úram, az ÚR -: a népek zsákmánya lesz!

A harmadik trombita - Jel. 8.10

- ☞ Jel. 8.10 A harmadik angyal is trombitált, és az égből egy nagy égő csillag hullott le, mint egy lámpás, és ráesett a folyók harmadára, és a vizek forrásaira. 11 A csillag neve pedig Üröm, és ürömmé lett a vizek harmada, és sok ember meghalt a vizektől, mert azok keserűvé váltak.

Hallani jövőre szóló találgatásokat meteor becsapódásáról, valamilyen nukleáris katasztrófáról, melynek hatása a radioaktív sugárzás. Érdekes először megfigyelni, találkozunk-e az ürömmel a Bibliában. Jeruzsálem ellen nem is egszer ilyen büntetést helyez kilátásba az Úr.

- ☞ Jer. 9.14 azért így szól a Seregek URa, Izráel Istene: *Ürömmel etetem meg ezt a népet*, és méreggel itatom meg. 15 Szétszórom őket olyan népek közé, amelyeket nem ismertek sem ők, sem elődeik, és fegyvert küldök a nyomukba, amíg csak meg nem semmisítem őket!

- ☞ Jer. 23.14 Jeruzsálem prófétáinál borzasztó dolgokat látok: házasságtörők, hazugságban élnek, bátorítják a gonosztevőket, ezért senki sem tér meg gonoszságából. Olyanok előttem mindnyájan, mint Sodoma, lakói pedig, mint Gomora. 15 Így szól tehát a Seregek URa a próféták ellen: *Ürömmel etetem meg őket, és méreggel itatom meg őket, mert Jeruzsálem prófétái terjesztik az elvetemültséget az egész országban.*
- ☞ Ám. 6.12 Futhatnak-e kősziklán a lovak, fel lehet-e azt szántani ökrökkel? *Ti pedig méreggel tettétek a törvényt, és az igazság gyümölcsét ürömmé.*

Látható, hogy az üröm szintén az Úr büntetésének szimbóluma, azonban a fenti verseknél is látható, hogy valójában itt is háborúkról, nyomorúságról van szó. Az üröm a keserű büntetés jelképe, Jeremiás éppen Jeruzsálem prófétáira alkalmazza, Ámos pedig a Sionon lakóknak és az előkelőknek fogalmazza meg figyelmeztetéseit. Főleg az utolsó vers érdekes, mert "lelki" mérgezésről beszél, olyan tettekről, ahol a törvényt magyarázták félre, az igazságot tették hazugsággá.

Az üröm említése nem véletlen ezekben a válságos időkben. Az Ószövetségben létezett az úgynevezett féltékenységi áldozat, ahol a férj által meggyanúsított asszonyt próbának vetették alá: keserű átokhozó vizet kellett innia, ha megbetegedett, akkor bűnös volt, ha tiszta maradt, akkor nem volt vétkes.

- ☞ 4Móz. 5.23 Azután írja föl a pap ezeket az átkokat egy lapra, mossa bele a keserű vízbe, 24 és itassa meg az asszonnal a keserű, átokhozó vizet, hadd hatoljon bele az átokhozó víz, keserves fájdalmat okozva. [...] 4Móz. 5.27 Miután megitta vele a vizet, az történik, hogy ha az asszony csakugyan tisztátalanná vált, mert hűtlenséget követett el férjével szemben, belehatol az az átokhozó víz, keserves fájdalmat okozva, megdagad a méhe, és koraszülővé válik a medencéje. Az az asszony átkozott lesz népe között.

Ez az ószövetségi vers előképe az Egyházra várakozó veszélyekre, kísértésekre. Az asszony a Jelenések könyvében az Egyházat jelképezi, így az üröm utalhat a hamis tanítók, hamis próféták szavaira, mellyel a választottakat megtévesztik. Ha felidézzük a kor hamis prófétáit, ál-apostolait, korábban keresztény embereket, akik eltévelyedtek az igazságtól, őket is azonosíthatjuk a lezuhanó ürömként, aki megtéveszti az emberek harmadát, lelki halottá téve azokat, akik hittek nekik.:

- ☞ 1Tim. 4.1 A Lélek pedig világosan megmondja, hogy az utolsó időkben némelyek elszakadnak a hittől, mert *megtévesztő* lelkekre és ördögi tanításokra hallgatnak;
- ☞ Jak. 3.8 a nyelvet azonban az emberek közül senki sem tudja megszelídíteni, fékezhetetlenül gonosz az, telve halálos *méreggel*. [...] 11 Vajon a forrás ugyanabból a nyílásból árasztja-e az édes és a *keserű vizet*?

A hamis tanítók forrása pedig maga a Sátán. Az égből lezuhanó csillag pedig sokakban ismerős gondolatokat ébreszthet: nem más ő, mint a Sátán, a kísértő, aki megtéveszti a népeket:

- 📖 Jel. 12.9 És levettetett a hatalmas sárkány, az ősi kígyó, akit ördögnek és sátánnak hívnak, aki megtéveszti az egész földkerekséget; levettetett a földre, és vele együtt angyalai is levettettek.
- 📖 Ézs. 14.12 Leestél az égről, fényes hajnalcillag! Lehulltál a földre, népek legyőzője!

A negyedik trombita - Jel. 8.12

- 📖 Jel. 8.12 A negyedik angyal is trombitált, és csapás érte a nap harmadát, a hold harmadát és a csillagok harmadát, hogy elsötétüljön harmadrészük, a nappal se legyen világos harmadáig, az éjszaka is ugyanígy. 13 Ekkor láttam és hallottam, hogy egy magányos sas átrepül az ég közepén, és hatalmas hangon ezt mondja: "Jaj, jaj, jaj azoknak, akik a földön laknak, a másik három angyal trombitájának hangja miatt, akik még ezután trombitálnak.

A világosság elvesztése nem idegen kép az Ószövetségben, ez szimbolizálta azt, ha Isten megvonta kegyelmét egy néptől. Babilónia veresége előtt ezeket a figyelmeztetéseket olvashatjuk:

- 📖 Ézs. 13.10 Az ég csillagai és csillagzatai nem ragyogtatják világosságukat. Sötét lesz a fölkelő nap, nem fénylik a hold világa. 11 Megbüntetem a világ gonoszságát, a bűnösök bűnét. Véget vetek a kevélyek gőgjének, az erőszakosok gőgösségét megalázom.

Egyiptom királyáról a következő siratóéneket szól:

- 📖 Ez. 32.7 Amikor kimúlsz, befedem az eget, és elsötétítem csillagait; a napot felhővel takarom el, a hold fénye sem világít. 8 Minden égítéstet elsötétíték miattad, és országodat sötétségbe borítom! - így szól az én Uram, az ÚR.

Az égítetek, ahogy korábban már láthattuk, gyakran utalnak uralkodókra, politikai hatalmakra. A római-zsidó háborúban Galilea elfoglalásának idejében sorra lehullottak a csillagok, Rómában egymást követték a katonacászárok, Júdeában pedig a Heródes dinasztia nagyjai, a királyok és hercegek meghaltak vagy elbujdostak, Jeruzsálem főpapjai közül a legtöbben pedig az ostromkor lelték halálukat.

Egy sas repül át az égen, János ezzel a kis szünettel érzékelteti, hogy a három trombita után még csak most következik a csapások nagy része, hasonlóan az egyiptomi tíz csapás egyre borzalmasabb hatásaihoz. A szünetnek konkrét fizikai beteljesedése is van, 68 -ban, amikor Vespasianusz biztosította Galileát és már Jeruzsálem ellen indult vol-

na, híret kapta Néró halálának. A sast, mint a római légiók jelképét jól ismerjük, de előfordul az Ószövetségben is, mint a háború, nyomorúság hírnöke vagy az Úr erejének és gyorsaságának szimbólumaként:

- 📖 Jób. 39.27 A te parancsodra száll-e magasban a sas, és rakja magasban a fészket? 28 Kősziklán lakik, ott tanyázik, a sziklafokon és a bércetetőn. 29 Onnan kémlel ennivaló után, messzire ellátnak szemei. 30 *Fiókaí vért szívnak, és ahol sebesültek vannak, ott terem.*
- 📖 Hós. 8.1 Kürtöt a sádhhoz! *Sasként tör az ellenség az ÚR házára! Mert megszegték szövetségemet, ellene szegültek utasításaimnak.*
- 📖 Hab. 1.8 Lovai gyorsabbak a párducoknál, és vadabbak a pusztai farkasoknál, vágatnak lovasai. Noha messziről jönnek lovasai, *repülnek, mint a zsákmányra lecsapó sasok.*
- 📖 5Móz. 28.49 Rád hoz majd az ÚR messziről, a föld széléről egy nemzetet, amely *lecsap rád, mint a saskeselyű*, olyan nemzetet, amelynek a nyelvét nem érted,

Ötödik trombita - Jel. 9.1-12

- 📖 Jel. 9.1 Az ötödik angyal is trombitált, és láttam, hogy egy csillag leesett az égből a földre, és neki adatott az alvilág mélységének kulcsa. 2 Felnyitotta az alvilág mélységét, és füst szállt fel onnan, mint egy nagy kemence füstje, és elsötétült a nap és a levegő a mélység füstjétől. 3 Sáskák jöttek ki a füstből a földre, és olyan erő adatott nekik, amilyen ereje van a földi skorpiónak. 4 És megmondattott nekik, hogy ne bántsák a földön a fívet, se a zöl-det, se az élő fát, hanem csak azokat az embereket, akiknek a homlokán nincs ott az Isten pecsétje. 5 És parancsot kaptak, hogy ne öljék meg őket, hanem kínozzák öt hónapon át, és olyan legyen a kínjuk, mint amit a skorpió okoz, amikor megmarja az embert. 6 Azokban a napokban keresik az emberek a halált, de nem találják, és vágnak meghalni, de fut előlük a halál. 7 A sáskák alakja a harcra felkészített lovakéhoz volt hasonló: fejükön valami aranyhoz hasonló korona, arcuk mint az ember arca, 8 sörényük, mint az asszonyok haja, foguk, mint az oroszláné, 9 és páncéljuk olyan, mint a vaspáncél; szárnyaik zúgása, mint sok lovas hadiszekér hangja, amikor harcra rohannak. 10 Farkuk is volt, a skorpiókéhoz hasonló, volt fullánkjuk is, és a farkukban volt az erejük ahhoz, hogy az embereket öt hónapon át gyötörjék. 11 Királyuk az alvilág angyala volt, neve héberül Abaddón, a görögben pedig az Apollüón, vagyis a Pusztító nevet viseli. 12 Az első jaj elmúlt, s íme: még két jaj következik ezek után.

A vers kezdő motívuma a lehulló csillag, melyről sokan úgy gondolják, hogy a leeső csillag az égi fejedelem, a Sátán bukásáról szól, arról az időszakról, amikor hatalmat kapott a nemzetek felett. Akik a versek így értelmezik, összekötik ezt a lehulló angyalt a 11. vers királyával - viszont ezt a kapcsolatot az írás nem állítja. Valójában a csillagról annyi tudunk, hogy leesett, birtokolta a kulcsokat, és kinyitotta az alvilág mélységeit.

Nézzük meg a következő igéket, mit találhatunk a "csillag" és a "kulcsok" jelentéséről:

- 📖 Jel. 22.16 Én, Jézus küldtem el angyalomat, hogy ezekről bizonyoságot tegyen nektek a gyülekezetek előtt. Én vagyok Dávid gyökere és új hajtása, a fényes hajnalcsillag.
- 📖 Jel. 1.18 és az élő: halott voltam, de íme, élek örökkön-örökké, és nálam vannak a halál és a pokol kulcsai.
- 📖 Jób. 38.17 Föltárultak-e előtted a halál kapui? A halál árnyékának kapuit láttad-e?

Ez a lezuhanó angyal nyitja meg a mélységet, melyből füst száll fel. Akármilyen angyalról is van szó, megkapja Jézustól a kulcsokat és felnyitja a kapukat, majd elereszti a Sátánt.

Mire utalhat a felszálló füst? Így ír Jóel az Úr napjáról, melyhez Josephus szolgáltat történelmi eseményeket Jeruzsálem vonatkozásában.

- 📖 Jóel. 2.2 *Sötétség és ború napja az, felhő és homály napja*, mint a hegyekre terülő szürkület. Jön egy nagy és hatalmas nép, hozzá hasonló nem volt még soha, és ezután sem lesz többé, míg csak emberek élnek.

📖 *Estefelé megszűnt az öldöklés, a tűz azonban egész éjjel dühöngött, gorpaios hónap 8-án a nap az égő Jeruzsálemre virradt. 489.o.*

Éppen a fenti Jóel vers folytatásában olvashatunk sáskákról is, ahogy Jánosnál is. A feltárló mélység szintén előfordul Isten büntetésének egyik jelképeként, Ezékiel hasonló szavakat fogalmaz meg Tíruszról:

- 📖 Ez. 26.19 Ezt mondja az én Uram, az ÚR: Amikor romvárossá teszek, amilyenek a lakatlan városok, amikor rád zúdítom a mélység árvját, és elborítanak a nagy vizek, 20 akkor letaszítalak a sírba roskadókhhoz, a hajdan élt emberekhez, és ott kell laknod a föld mélyében, az ősidők óta pusztá helyen, a sírba roskadóknál; lakatlan leszel, bár ékessé tettelek az élők földjén.
- 📖 Zsolt. 36.7 Igazságod olyan, mint a hatalmas hegyek, ítéleteid, mint a nagy mélység, embert és állatot megtartasz, URam.

Milyen skorpiókról szól itt az Írás? Megjelenésük ideje hasonlít a földi sáskák megjelenésére és öt hónapig kínozzák az embereket, ahogyan a sáskajárás is májustól szeptemberig súlytotta a vidéket. Josephus tanúsága szerint Gessius Florius, római prokurátor zsidóüldözése is éppen öt hónapig tartott, és ennek kezdetétől számítják a római-zsidó háború kitörését is. A sáskák pusztítása is Izrael büntetéseinél jelenik meg az Ószövetségben:

A Jelenések könyve

- 📖 Jóel. 2.25 Kárpótollak azokért az évekért, amelyekben pusztított a sáska, a szöcske, a cserebogár és a hernyó: az a nagy sereg, amelyet rátok küldtem.
- 📖 Bír. 6.5 Mert jószágaikkal és sátraikkal együtt vonultak fel; úgy jöttek, mint a sáskák, tömegesen, maguknak és a tevéiknek száma se volt, és behatoltak az országba, hogy tönkretegyék.
- 📖 Jer. 46.23 Kivágják erdejét - így szól az ÚR -, noha áthatolhatatlan. Mert többen vannak, mint a sáskák, és megszámlálhatatlanok.

A skorpiók azokat a démonokat jelentik, melyek annyi gyalázatos tettet vittek végbe emberek által a háború folyamán. Egyedül azok menekülnek, akiken Isten pecsétje van, ezek pedig a megkereszteltek. Egyedül a keresztényeknek volt hatalmuk a mélység seregei felett:

- 📖 Mk. 6.7 Ezek után magához hívta a tizenkettőt, és kiküldte őket kettesével. Hatalmat adott nekik *a tisztátalan lelkek fölött*,
- 📖 Lk. 10.19 Íme, hatalmat adtam nektek, hogy *kígyókon, skorpiókon* tapodjatok, és az ellenség minden erején, és hogy semmi se árthasson nektek.

Jézus a fenti versben kígyókként és skorpiókként jelöli a mélység démonait, akárcsak János a Jelenésekben. A skorpiók, sáskák az Őszövet-ségben gyakran a támadó ellenség kifejezései:

- 📖 Jer. 51.27 Tűzzetek ki hadi jelvényeket az országban, fújjátok meg a kürtöt a népek között! Indítsátok ellene a népeket, hívjátok ellene Ararát, Minni és Askenáz országait! Nevezzetek ki összeírókat, *vonultassátok fel a lovaságot, mint roppant sáskahadat!*

Figyeljük meg a Jelenések leírását a sáskákról. János így írja le őket "a harcra felkészített lovakéhoz volt hasonló" és "foguk, mint az oroszláné". Jóel így beszél a közeledő asszír hadseregről:

- 📖 Jóel. 2.2 Jön egy nagy és hatalmas nép, hozzá hasonló nem volt még soha, és ezután sem lesz többé, míg csak emberek élnek. [...] 4 *Olyan az alakjuk mint a lovaké, úgy száguldanak mint a lovasok.*
- 📖 Jóel. 1.6 Egy nép támadt országomra, hatalmas, és száma sincsen. *Fogai oroszlánfogak, úgy harap, mint a nőstény oroszlán.*

A sáskaraj nem is annyira a római seregére, hanem inkább a belső ellenségre utalhat, mégpedig a lázadó pártokra, a zelótákra és idumeiakra. A nagy nyomorúság c. részben láthattuk, mennyi gonoszsgot kellett elszenvednie Júdeának és Jeruzsálemnek ezektől a lázadóktól. Josephus is hasonló képpel írja le őket, mint János:

- ✍️ *Mert valamint a sáskaraj egész erdőket letarol, úgy Simon nyomában is pusztulás maradt: itt gyújtogatott, amott rombolt, letaposott mindent, amit a föld ter-*

mett, lelegeltetett mindent, és a megművelt földet úgy tönkretette, hogy siralmasabb volt, mint egy kopár mező. (362.o.)

A szerző sáskarajhoz hasonlítja Simon hadseregét, és egy másik meglepő hasonlóságról is ír. János azt írja róluk, hogy "sörényük, mint az asszonyok haja". Josephus pedig erről számol be:

✍ Azon vérezen elítették a zsákmányt, és elpuhultságukban szemérmetlenül nők módjára viselkedtek: feltornyozták a hajukat, női ruhába öltöztek, illatos olajjal kengették magukat, és cifrázkodásból aláfestették a szemüket.¹⁴

Ezen kívül megtudhatjuk a látomásból, hogy ezeknek a sáskáknak "vaspáncéljuk volt", "szárnyuk pedig úgy zúgott, mint sok lovas hadiszekér hangja, amikor a harcba rohannak". A szárnyak zúgását megtalálhatjuk Ezékiel látomásában, a kerúbok leírásában. Ezen kívül az Ószövetségben az asszírok hadseregének leírásánál, az arámok elleni hadicselnél és a Babilónia elleni próféciaiban olvashatunk nagy zajról:

- 📖 Jóel. 2.5 Amikor a hegycsúcsokon ugrálnak, *olyan zajt csapnak, mint a harci kocsik*, vagy mint amikor lángoló tűz ropog, ha a tarlót égeti. Olyanok, mint egy hatalmas sereg, amely felsorakozott a harcra.
- 📖 2Kir. 7.6 Mert az ÚR azt tette, hogy az arám *táborban harci kocsik, lovak és nagy haderő robogását hallották*, mire azok ezt mondták egymásnak: Izráel királya bizonyára felbérelte ellenünk a hettiták királyait és Egyiptom királyait, hogy ránk törjenek!
- 📖 Ézs. 13.4 Zúgás hallik a hegyeken, *nagy nép zúgásához hasonló*, országok morajlása hallik, összegyűlt nemzetek morajlása. A Seregek URa meg szemléli a *harcra kész sereget*. 5 Jönnek messze földről, az ég széléről: az ÚR, és bosszús haragjának eszközei, hogy elpusztítsák az egész földet.

Királyuk Abaddón, a Pusztító. A Sátán manifesztálódik a zsidó pártok vezetőiben, Simon és János szinte vetélkednek egymással a gonoszságban. Hú tanúja ennek az időszaknak Josephus, aki a zelóták és idumeiak kegyetlenségét részletesen bemutatja, azt is állítva, hogy a lakosság már a rómaiakat várta, hogy vége legyen a szenvedésnek. Ez az első jaj, az egyik legnagyobb csapás, amit két másik követ.

Nem lesz többé idő - Jel. 10.6

- 📖 Jel. 10.6 és megesküdött az örökkön-örökké előre, aki teremtette a mennyet és a benne levőket, a földet és a rajta levőket, a tengert és a benne levőket, hogy *nem lesz többé idő*,

Első látásra újabb érvet olvashatunk itt a végidőkre, a világ végére, hiszen az Úr kinyilvánítja, hogy idő sem lesz többé. Ennél az ígénél azon-

ban megint egy nem túl szerencsés fordításról van szó. Ebben az esetben katolikus fordítás a helyes:

📖 Jel 10.6 megesküdüött az örökkön-örökké előre, aki teremtette az eget és ami benne van, a földet s ami benne van, a tengert és ami benne van: *"Nincs többé haladék!"*

Kétségtelen, hogy a *kronosz* görög szó időt is jelent, de ebben a kontextusban késéről van szó, ha tovább olvassuk az Írást: *"hanem azokban a napokban, amikor megszólal a hetedik angyal trombitájának hangja: beteljesedik az Isten titka"*. Ha összehasonlítjuk ezt az igét Pál szavaival, akkor még logikusabbá válik a késés használata:

📖 Zsid. 10.37 Mert még "egy igen-igen kevés idő, és aki eljövendő, eljön, és nem késik.

A hatodik trombita - Jel. 9.14-21

📖 Jel. 9.13 A hatodik angyal is trombitált, és hallottam egy hangot az Isten előtt álló arany oltár négy szarva közül, 14 amely ezt mondta a hatodik angyalnak, akinél a trombita volt: "Olld el a négy angyalt, akik meg vannak kötve a nagy folyamnál, az Eufrátesznél".

A hatodik angyal egy újabb ellenséget hoz a zsidókra, a zelóták és Simon uralma után megérkeznek a római csapatok. A versben négy angyal szerepel, akik az Eufrátesznél vannak megkötve. A római birodalom határai éppen az Eufrátesznél húzódtak, a másik oldalon a Pártus Birodalommal, mely olyan területeket is ellenőrzés alatt tartott, mint Asszíria és Babilon, ahol nagyszámú zsidó lakosság is élt. Nem véletlen, hogy a rómaiak folyamatosan nagy erőket tartottak ezen a területen. Vespasianusz északról érkezett

📖 *Vespasianus tehát Achaiából, ahol Néro társaságában tartózkodott, elküldte fiát, Titust Alexandriába, hogy hozza magával onnan az 5. és a 10. légiót, maga pedig átkelt a Hellészpontoszon, és szárazföldi úton megérkezett Syriába, ahol összevonta a római határerőket és a szomszédos királyok nagyszámú segédcsapatait.¹⁵*

Ezek a csapatok Cézareában, Meggidó síkságához közel gyülekeztek össze beteljesítve a Jel. 16.16 Armageddónról szóló jövendölését. Közel 80,000 katonát vont össze Róma, hogy végleg eltiporja a zsidó felkeléseket, ha kell, Jeruzsálem teljes elpusztításával is. A hatodik pohár újabb részleteket szolgáltat ehhez a csapáshoz:

📖 Jel. 16.12 A hatodik is kiöntötte a poharát a nagy folyamra, az Eufráteszre, és kiszáradt a vize, hogy megnyíljék a napkeletről jövő királyok útja.

A napkeletről jövő királyok a rómaiak szövetségesei voltak, akik keletről érkeztek, mint Agrippa, Antiochus Kommagenéből és Sohemus Sopenéből és az arab Melchos¹⁶. A római csapatok elvonása az Eufrátesztől teljesen nyitva hagyta a Birodalom keleti határát, "a folyók kiszáradtak." Josephustól tudjuk, hogy a 10. légió is erről a területről érkezett:

📖 a 10. légiót pedig megbízta Jeruzsálem megszállásával, s nem küldte vissza az Euphratesen túlra, ahol régebben állomásozott.¹⁷

De miért kellene szimbolikusan a "kiszáradt a vize" részt, ha azt is elfogadjuk, hogy a Isten valóban felszárította a Vörös-tengert a zsidók előtt? Mert ezt a képet fellelhetjük apokaliptikus nyelvezetben, már beteljesült próféciáknál, ahol az ítélet nagyságára és nem szó szerinti kiszáradásról beszél a jövendölés:

📖 Ézs. 19.4 De én kiszolgáltatom az egyiptomiakat egy keménykezű úrnak, egy erőskezű király uralkodik majd rajtuk! - így szól az Úr, a Seregek URA.
5 *Kiapad a tenger vize, kiszárad, kiszikkad a folyam*

📖 Jel. 9.15 És elodlatott a négy angyal, akik készenlétben álltak órára, napra, hónapra és esztendőre, hogy megöljék az emberek egyharmadát. 16 A lovaseregnek száma húszezerszer tízezer volt: hallottam a számukat.

Figyelemreméltó, hogy az északról irányból történő római támadás egy újabb példája az isteni igazságszolgáltatásnak, mely sokszor söpört végig az Ószövetség leírásában - északról:

📖 Ézs. 14.31 Jajgass, kapu, kiálts, város, rettegjetek, ti filiszteusok! Mert füst gomolyog *északról*, senki sem téveszti el kijelölt helyét.

📖 Jer. 1.13 Másodszor is szólt hozzám az ÚR igéje: Mit látsz? Így feleltem: Gőzölgő üstöt látok, amely *északon* jelenik meg. 14 Ekkor így szólt hozzám az ÚR: *Észak felől tör rá a veszedelem* az ország egész lakosságára.

A húszezerszer ezer igen nagy számnak tűnik, de a Biblia sokszor használja a tízezer, húszezer szavakat és ezek fokozó hatású összetételét a "számtalan" szó szinonimájaként:

📖 Zsolt. 68.18 Az Isten szekere húszezer, ezer meg ezer; az Úr közöttük van, mint a Sinai hegyen az ő szent hajlékában.

📖 1Móz. 24.60 Megáldották Rebekát, és ezt mondták neki: Húgunk, legyen utódaid száma ezerszer tízezer! Vegye birtokba utódod ellenségei városát!

Az ostrom alatt a lázadóknak számos esetben lett volna lehetőségük a megadásra, vezetőik azonban, sokszor hamis próféták hatására elutasították ezt, teljes pusztulásba sodorva a várost, vele együtt a templomot és az ószövetségi áldozati rendszert is:

📖 Jel. 9.20 A többi ember pedig, akiket nem öltek meg ezek a csapások, nem tértek meg kezük alkotásaitól, hanem imádták az ördögöket és a bálványokat, amelyeket aranyból és ezüstből, rézből, kőből meg fából készítettek, és amelyek sem látni, sem hallani, sem járni nem tudnak;

Josephus a következőképp összegzi ezt:

✍ *Így bolondították el ezek a csalók a sajnálatra méltó népet, viszont a jövőző pusztulást hirdető világos előjeleket a szerencsételenek nem hitték, és rájuk se hederítettek, mintha megsüketültek volna, és nem látnák és nem értenék az Istentől küldött intő jeleket: egyszer kard alakú csillag állt meg a város fölött, és egy üstökös egész éven át fennmaradt az égen.¹⁸*

A jeruzsálemi zsidók később egy újabb jeleket kaptak: "mikor a nép xanthikos hónap 8-án összesereglett a kovásztalan kenyerek ünnepére, hajnali három órakor olyan káprázatos fény ragyogott fel a templom és az oltár körül, hogy az ember azt hihette volna, fényes nappal van..."¹⁹, majd Josephus beszámol még magától kinyíló kapuról a templomban, a levegőben kocsikról és fegyveres csapatokról²⁰. A papok amikor éjjel beléptek a templomba, "zúgást és üvöltözést hallottak, azután pedig sorra felcsattanó tömeges kiáltozást: Meneküljünk innen"²¹. Nem csak Josephus, hanem Tacitus is beszámol ezekről az eseményekről, beleértve az égi csapatokat és az isteni hangokat is. Az ostromlottak reakciója ezekre a jelekre a történetíró szerint a következő volt: "A tudatlanok természetesen jó előjelet láttak benne", majd "a kontárok ezt is pompás előjelnek tartották"²².

De vajon imádtak-e aranyból, ezüstből és más földi dolgokból készült bálványokat a zsidók, ahogyan János állítja? Mióta Jézus kizavarta az árusokat a templomból, nem szűnt meg a pénzváltás, és a földi kincsek felhalmozása a városban. Jeruzsálem olyan lett, mint Babilon, urai pedig, mint a babiloni uralkodó:

☞ Dán. 5.23 A menny Ura fölé helyezted magad, mert az ő házának edényeit hozták eléd, és te bort ittál azokból főrangú embereiddel, feleségeiddel és ágyasaiddal együtt, miközben *dicsőítetted az ezüstből, aranyból, rézből, vasból, fából és kőből csinált isteneket*, amelyek nem látnak, nem hallanak, és semmit sem tudnak. De azt az Istent, akinek a kezében van az életed és minden utad, nem dicsőítetted.

Ez a bálványimádás a pénz imádata volt, óriási gazdagság halmozódott fel Jeruzsálemben, ami i.sz. 70-ben a rómaiak és a tűz martaléka lett:

☞ *ez az ember a templomfal mögül előhozott két lámpatartót, olyan volt mind a kettő, mint azok, melyeket a templomban őriznek, tovább tömör és színarany asztalokat, vegyítőedényeket, csészéket, egyúttal kiadta a függönyöket, a főpapi ruhákat a drágakövekkel együtt...²³*

☞ *Aztán felgyújtották a kincseskamrákat is, amelyekben óriási összegű pénz, rengeteg ruha és egyéb kincs volt, szóval a zsidók minden kincse, mert a gazdagok itt helyezték el vagyonukat.²⁴*

☞ *Egyébként a város roppant kincseiből a törmelék alatt még nagyon sok mindent találtak, és a foglyok vallomásai alapján újra meg újra sok arany, ezüst és egyéb értéktárgy került elő...²⁵*

A pénz imádata nemcsak most, hanem az első században is igen jellemző volt az emberekre, az Írás többször is figyelmeztet:

☞ Mt. 6.21 Mert ahol a kincs van, ott lesz a szíved is.

☞ Kol. 3.5 Őljétek meg tehát tagjaitokban azt, ami csak erre a földre irányul: a paráznaságot, a tisztátalanságot, a szenvedélyt, a gonosz kívánságot és a kápsziságot, ami bálványimádás

A hatodik pohár leírása így egészíti ki az eloldozott négy angyal általi csapásokat:

☞ Jel. 16.13 És láttam, hogy a sárkány szájából, a fenevad szájából és a hamis próféta szájából három tisztátalan lélek jön ki: olyanok voltak, mint a békák, 14 mert ördögök lelkei ezek, akik jeleket tesznek, és elmennek az egész földkerekség királyaihoz, hogy összegyűjtsék őket a mindenható Isten nagy napjának harcára.

Ahogy a kis-apokalipszis elemzésénél olvashattuk, hamis próféták sokasága jelent meg az utolsó időkben. Hamis jelekkel és félrevezetéssel szedték rá Júdea hatalmasait, akik megtévesztve, hamis képpel a római seregről kezdték meg felkészülésüket. Josephus, mielőtt megadta volna magát a rómaiaknak, Júdea összegyűjtött haderejét vezette. Ezek

a megtévesztő lelkek démonok, gonosz szellemek, akik a felnyitott alvilág mélységeiből érkeztek. Egy hasonló eset láthatunk az Ószövetségben, amikor Áháb király rászedéséről ír a Királyok könyve:

📖 1Kir. 22.19 Míkájehú pedig ezt mondta: Halld meg az ÚR igéjét! Láttam az URat trónján ülve, és az egész mennyei sereg ott állt a jobbán és balján. 20 És ezt mondta az ÚR: Ki fogja rászedni Ahábot, hogy felvonuljon és elessék Rámót-Gileádnál? Erre az egyik ezt mondta, a másik azt mondta. 21 De előlépett egy lélek, megállt az ÚR előtt és így szólt: Majd én rászedem őt! Az ÚR ezt kérdezte tőle: Hogyan? 22 Az így felelt: *Elmegyek és hazug lélek leszek minden prófétája szájában. Az ÚR pedig így szólt: Így csakugyan rá tudod szedni. Menj és tégy így!*

Josephus beszámol arról, hogy Titus utolsó megadásra szólító beszédében a zsidók szemére veti, hogy felkelést szítottak. A lázadó zsidók ugyanis nagy reményeket tápláltak az Eufráteszen túl élő zsidókban, hogy azok egy római támadás esetén melléjük állnak és segítenek:

📖 *Követeteket küldtetek túl az Euphratesen, hogy ott is szítsák a lázadást...²⁶*

Pál is erről ír a törvénytípró eljövételével kapcsolatban:

📖 2Thessz. 2.10 és a gonoszság mindenféle csalásával azok számára, akik elvesznek, akik nem szerették az igazságot, hogy általa üdvözüljenek. 11 Ezért szolgáltatja ki őket Isten a tévelygés hatalmának, hogy higgyenek a hazugságnak

A hatodik pohár végén sor kerül a nagy csatára, amit az armageddoni csata néven ismerünk. De vajon mennyire helyes ez az elnevezés?

Armageddon

📖 Jel. 16.16 És összegyűjtötték a földkerekség királyait arra a helyre, amelyet héberül Harmagedónnak neveznek.

Armageddónak nagy kultusza van, és már a nem hívő emberek gondolkozásában is összefonódott a világ vége fogalmával. A *har-Megidon* héber szó pontos jelentése "Megiddo hegye", a *megidon* szó pedig valószínűleg "a csapatok helyét" jelenti. A Jelenések könyve sehol nem említi az armageddoni csata elnevezést, csak arról tudósít, hogy a nagy csatára itt gyülekeznek a földkerekség királyai. További érdekes dolog az, hogy Meggidó nem hegyen, hanem síkságon terül el, a legközelebbi hegy hozzá a Kármel-hegy. Chilton felteszi a kérdést, hogy miért nem egyszerűen Kármel hegyéről beszél János. A válasz az lehet, hogy János egy kifejezésben akarta említeni mindkét helyet. Kármel hegye onnan

híres, hogy Baál 450 hamis prófétáját gyűjtte ide az Úr, hogy aztán mind meghaljanak (1Kir. 18. 19,40), Meggiddó pedig Izrael történelmi csatáiról nevezetes:

- 📖 Bír. 5.19 Királyok jöttek, harcoltak, ugyancsak harcoltak Kánaán királyai Taanaknál, Megiddó vizénél, de egy darab ezüstöt se vehettek el.
- 📖 2Krn. 35.22 Jósiás azonban nem tért ki előle, hanem harcra készülve áruhába öltözött, és nem hallgatott Nékónak az Isten szájából származó beszédére. Fölvonult, hogy megütközzék Megiddó síkságán.

Titus három légióval érkezett Kaesarába, és ott várta be a többi légió érkezését. Aki ismeri Izrael földrajzát, az tudja, hogy Kaesarea városából jól lehetett látni a Kármel-hegyet. De kik lehetnek a földkereség királyai? Flavius megemlíti a római hadsereg szövetségeseit, akik csatlakoztak csapataihoz:

👉 *Maga is megindult a többi csapattal, melyhez a **királyok** megerősített hadseregei és még a syriai szövetségesek is csatlakoztak.*²⁷

A hetedik trombita és a hét pohár előtt a Jelenések könyve több fontos apokaliptikus témát is elmond: a két tanú és a fenevad történetét.

A két tanú - Jel. 11.3-12

- 📖 Jel. 11.3 Az én két tanúmnak pedig megadom, hogy ezerkétszázhatvan napig prófétáljanak zsákruhába öltözve".

A két tanú azonosítása mai szemmel nem tűnik nehéznek, hiszen nagyhatalmú személyekről lehet szó, akik mindenkinek fel fognak tűnni, ha eljönnek. A szöveg alaposabb elemzésével azonban kételyek merülnek fel a két tanú személy mivoltára. Egyrésztől tudjuk róluk, hogy zsákruhába öltöztek, prófétáltak, meghaltak, feltámadtak - csupa személyre utaló cselekedetek. Van azonban egy érdekes leírás a Jel. 11.4-ben, "*két olajfa és két gyertyatartó*". Felmerül a kérdés, hogy ezek hogyan jellemzőek személyekre?

A két tanú régi bibliai alapelv, mely azt mondja ki, hogy senkit sem ítélnének el egy tanúval, legalább kettő vagy három szükséges. (5Móz. 17.6, 19.15, Mt. 18.16) A Jelenések szavai, anélkül, hogy konkrét személyekre értelmeznénk, tökéletesen illenek a törvényre és a Prófétákra, vagy más értelmezés szerint az Egyházra az utolsó napokban. A Jelenések itt is egy ószövetségi prófétához, Zakariáshoz nyúl vissza, akitől a következőket tudhatjuk meg:

📖 Zak. 4.12 Másodszor is megszólaltam, és megkérdeztem: Mit jelent az *olajfáknak az a két ága*, amelyekből két aranycsövön át folyik le az arany-színű olaj? 13 Azt mondta nekem: Nem tudod, mik ezek? Azt mondtam: Nem, uram! 14 Ekkor így felelt: *Ezek ketten a felkentek*, akik az egész föld Urának a szolgálatára állnak.

Érdeemes megfigyelni, hogy a két szent hatalma milyen értelmet kap a Zakariás versben:

📖 Zak. 4.5 A velem beszélő angyal így válaszolt nekem: Nem tudod, mit jelentenek? Azt mondtam: Nem, uram! 6 Erre ő így szólt hozzám: Az ÚR igéje ezt mondja Zerubbábelnek: *Nem hatalommal és nem erőszakkal, hanem az én lelkemmel!* - mondja a Seregek URa.

A Jelenések azt mondja: a tanúknak tűz tör elő a szájukból és megemésztí az ellenséget. Ezt a képet fellelhetjük az Ószövetségben (4Móz. 16.35, 2Kir. 1.9), ahol az ellenséget elemésztő tűz mindig a próféták igazolása, miszerint ők Isten hírnökei. A kép szimbolikusan is feltűnik, ott a prófétai szó, az ige átvitt értelemben égeti el az ellenséget. Ugyanaz a rész úgy beszél a két tanúról, mint a két felkentről, akik a föld Urának a szolgálatára állnak. (Zak. 4.14) Ebben az esetben konkrétan *Zerubbábelről* és *Józsua* főpapról van szó (Zak. 4.9, Ez. 3, 5-6, Hag. 1-2) Zerubbábel király volt, Józsua pap, Zakariásnál a két személy, az olajfa és a gyertyatartó szimbolizálta a szövetség szolgáit: a királyi házat és papságot:

📖 2Móz. 19.6 *Papok királysága* és szent nép leszték. Ezeket az igéket kell elmondanod Izráel fiainak.

A következőkben János úgy beszél a két tanúról, mint Mózesről és Illésről, a "törvényről és a prófétákról".

📖 Jel. 11.5 Ha valaki bántani akarja őket, *tűz tör elő szájukból*, és megemésztí ellenségeiket, és ha valaki bántani akarja őket, annak így kell megöletnie.

Az írás Mózesrel kapcsolatban számol be ilyen esetről, de Illésnél is megtalálható ez a motívum a 2Kir. 1.9-12 versekben. A tűz ezeken a helyeken a prófétai szó erejének a szimbóluma, az Úr tüze. Jeremiás esetében még jobban látszik a tűz szimbolikus jelentése:

📖 4Móz. 16.35 Ezután *tűz jött ki az Úrtól*, és megemésztette azt a kétszázötven férfit, akik füstölőszerrel közeledtek hozzá.

📖 Jer. 5.14 Azért ezt mondja az ÚR, a Seregek Istene: Mivel ti így beszéltek, most én *tűzzé teszem igémet* a szádban, ezt a népet pedig fává, hogy megeméssze őket.

Az Ige a fenti versben tűz, az Újszövetségben pedig kardként is láthatjuk. (Ef. 6.17, Jel. 2.16) A két tanú átvitt értelemben megjeleníti az Ószövetség összes prófétáját, egészen az utolsóig, Keresztelő Jánosig. Összefoglalva tehát, milyen hasonlóságot találhatunk az üldöztetés korabeli Egyházzal és a két szemtanúval?

1. *"Ha valaki bántani akarja őket, tűz tör elő szájukból, és megemészti ellenségeiket"* - A próféták rendelkeztek csodatévő képességekkel, hogy szárazságot idézzenek elő, vérré változtassák a vizet, vagy csapásokkal verjék meg a földet. Mindezek előrevetítik a legnagyobb prófétát, Jézus cselekedeteit is. Jézus tanítványai, az Egyház apostolai szintén csodás jeleket tesznek (Apcsel. 6.8, Apcsel. 15.12, Róm. 15.18-19, 2Kor 12.1, 2, Zsid. 2.4).

2. *"ha valaki bántani akarja őket, annak így kell megöletnie. [...] van hatalmuk arra, hogy a vizeket vérré változtassák, és megverjék a földet mindenféle csapással, ahányszor csak akarják."* - A két tanút prófétálásának napjaiban nem tudják bántani, ahogyan az Egyházat sem: az apostoloknak megadatik, hogy a Szent Szellem szavait szólják (Mt. 10.19), bölcsességüknek nem tud ellenállni senki sem (Lk. 21.15), valamint erőt kapnak, hogy kígyókon és skorpiókon tapodjanak, a méreg se ártson nekik. (Lk. 10.19). Az apostolok az Ige kardjával harcolnak. (Jel. 2.16, Ef. 6.17)

3. *"a fenevad, amely feljön az alvilágból, hadat indít ellenük, legyőzi és megöli őket."* - A fenevad háborút kezdett velük, és legyőzi és megöli őket. Az Egyház születésekor hasonló üldözést szenved el, a Messiás hírnökét megöli Heródes (Mk. 6.14), Krisztust, a végső prófétát kereszt-re feszítetik a zsidók, apostolait üldözik és megölik. István és Jakab haláláról tudósít a Biblia (Apcsel. 12.2, Apcsel. 7.60), a többi apostolról is tudjuk, hogy majdnem mind erőszakos halállal haltak meg.

4. *"Holttestük a nagy város utcáján hever [...] látják az ő holttestüket három és fél napig, de nem engedik sírba tenni."* - A tanúk teste a nagy város utcáján hever, nem engedik őket eltemetni. Ószövetségi kép, a próféták sorsa gyakran ez volt, erről beszél a zsoltáros:

 Zsolt. 79.1 Ászáf zsoltára. Ó Isten! Pogányok törtek örökségedre, meggyalázták szent templomodat, romhalmazzá tették Jeruzsálemet. 2 Szolgáid holttestét az ég madarainak adták eledelül, híveid testét a föld vadjainak. 3 Úgy ontották vérüket Jeruzsálem körül, mint a vizet, és nem temette el őket senki.

A próféták sorsáért a zsidók felelnek (Mt. 23.35, Apcsel. 7.52, Mt. 27.25), akik a fenevaddal (Rómával) szövetkezve üldözik a prófétákat, és magát a Megváltót is római segédlettel gyilkolják meg. A két tanú összefoglalja mindazt a prófétai tanúságot, ami Jánosig végbement, Jézus útjának készítője előtt. János után nincsen többé ószövetségi értelemben vett, Mózeshez, Illéshez hasonlítható próféta van, János után már csak Krisztus van az ő királyságával:

📖 Lk. 16.16 *"A törvényt és a prófétákat Jánosig hirdették, azóta az Isten országának örömhírét hirdetik, és mindenki erőnek erejével törekszik feléje.*

A nagyhatalmú tanúkat mégis megölik, méghozzá a Fenevad. A Fenevad nem más, mint az első századi Róma és a hitehagyott Izrael papsága. Sokan jelentéktelennek gondolják ezt az időszakot, de valójában az első század a fiatal Egyház élet-halál harca. Még csírájában el lehetett taposni. Azóta az Egyház nincsen már olyan életveszélyben, mint akkor volt a zsidók támadása (Apcsel esetei) és a római üldözés miatt. Ennek az időszaknak éppen Keresztelő János az első áldozata:

📖 Mk. 6.28 Az elment, lefejezte Jánost a börtönben, elhozta a fejét egy tálon, és átadta a leánynak, a leány pedig odaadta anyjának. János prófétához illoen figyelmeztette Heródest, aki mózesi törvényt sértett meg, de Heródes, a zsidó király megölette

A zsidó vezetés nyíltan az ellenség mellé áll Isten prófétáival szemben (Jn. 19.15, Lk. 23.12). A nép nagy része is az üldözöttek ellen van, együtt gúnyolták, köpdösték a katonákkal Jézust (Mt. 27.26-31), megkövezik Istvánt (Apcsel. 7.59). Ezután nagy erővel üldözik Isten gyülekezetét, egyik képviselőjük ebben az időben Saul. (Apcsel. 8.1). Láthatjuk, hogy senki sincsen, aki a szentek mellett lenne, saját népük árulta el őket.

5. *"azután az Istentől az élet lelke szállt beléjük, és lábra álltak."* - A tanúk feltámadnak, ahogyan az Egyház is erőre kap. A halott szentek a mennybe kerülnek, Jézus oldalára, ahol együtt ítélkeznek vele együtt. (Ef. 2.6, Zsid. 12.23) A két tanú története nem más, mint az Egyház szentjeinek dicsőséges élete, halála és mennybemenetele. A tanúk fel-támadásának előképe szintén megtalálható az Ószövetségben:

📖 Ez. 37.9 Akkor ezt mondta nekem: Prófétálj a léleknek, profétálj, emberfia, és mondd a léleknek: Így szól az én Uram, az ÚR: A négy égtáj felől jöjj elő, lélek, és lehelj ezekben a megölteketbe, hogy életre keljenek!

6. *"A föld lakói pedig örülnek ennek és vigadnak"* - Jézus előre látja az eseményeket, és azt mondja tanítványainak, *"ti sírni és jajgatni fogtok, a világ pedig örül"* (Jn. 16.20). Az apostolok szinte kivétel nélkül el-

pusztulnak, de az Egyház fennmarad. Jézus előre látja, hogy tanítványai tanúkká válnak a nagy nyomorúság idején:

📖 Lk. 21.12 "De még ezek előtt kezet emelnek rátok, és üldöznek titeket; átadnak benneteket a zsinagógáknak, és börtönbe vetnek, királyok és helytartók elé vezetnek titeket az én nevemért. 13 *De ez alkalom lesz nektek a tanúságtételre.*

A tanúk mennybemenetele után közeledik a harmadik jaj, az utolsó trombita. Ez előtt azonban még nagy csapás éri a várost:

📖 Jel. 11.13 Abban az órában nagy földrengés támadt, és a város tizedrésze összedőlt, a földrengés megölt hétezer főnyi embertömeget, a többieket pedig rémület szállta meg, és dicsőítették a menny Istenét.

A jeruzsálemi templom megközelítőleg a város tizedrészén terült el. A templomot az ostrom utolsó napjaiban felgyújtották és a prófeciának megfelelően több ezer ember pusztult el:

📖 *Aztán a külső templomudvar még épségben álló csarnokára került sor, amelybe mintegy 6000 ember menekült, asszonyok, gyermekek és rengeteg mindenféle népség. Mielőtt azonban a Caesar döntött volna felőlük, vagy a tisztek parancsot adtak volna rá, a katonák dühükben máris rájuk gyűjtötták a csarnokot, és ekkor egyesek a lángokban veszték oda, mások akkor, amikor kirohantak a tűzből, úgyhogy az egész tömegből egyetlen ember sem menekült meg.²⁸*

Legyen bár a hétezer szimbolikus vagy konkrét szám, Josephus leírásában szereplő mintegy 6000 igen közel áll ehhez a számhoz.

A hetedik trombita - Jel. 11.15-19

📖 Jel. 11.15 A hetedik angyal is trombitált, és hatalmas hangok szólaltak meg a mennyben: "A világ felett a királyi uralom a mi Urunké, az ő Krisztusáé lett, és ő fog uralkodni örökkön-örökké". 16 Ekkor a huszonnégy vén, akik Isten előtt ülnek trónjaikon, arca borultak és imádták Istent, 17 és így szóltak: "Hálát adunk neked, Urunk, mindenható Isten, aki vagy, és aki voltál, hogy kezedbe vetted nagy hatalmat, és uralkodsz. 18 Haragra lobbantak a népek, de eljött a te haragod és a halottak felett való ítélet ideje, hogy megadd a jutalmat szolgálóidnak, a prófétáknak és a szenteknek; és azoknak, akik félik a te nevedet, a kicsiknek és a nagyoknak, hogy elpusztítsd azokat, akik pusztítják a földet. 19 És megnyílt az Isten temploma a mennyben, és megjelent templomában az ő szövetségének ládája, és villámlás, zúgás és mennydörgés, földrengés és nagy jégeső támadt.

A Jeruzsálemet leromboló rómaiak a történelem szempontjából csak epizód szereplők. A Biblia üzenete szempontjából azonban ez létfontosságú esemény volt: véglegesen megszűnt a templomi áldozati rendszer, a zsidók és a keresztények véglegesen elváltak egymástól. Távoli előképe ennek Jerikó ostroma, a hetedik napon a kürtzengésre leomlottak a falak:

📖 Józs. 6.16 Amikor hetedszer fújták meg a papok a kürtöket, ezt mondta Józsué a népek: Kiáltozzatok, mert nektek adja az ÚR a várost.

Mire vonatkozik a népek haragja? Izraelnek speciális helyzete volt Róma provinciái között. Kiváltságos helyzete féltékennyé tette a többi népet, a rómaiak támadása után vérszemet kaptak:

✍ *ugyanebben az időben történt, hogy az Antiochiában még életben maradt zsidók súlyos gyanúba és veszedelembé keveredtek..²⁹*

✍ *és miközben a szombatot ünnepelték, Cézárea népe rájuk rontott, feleségeikkel és gyermekeikkel együtt lemészárolta őket³⁰*

✍ *tudjátok, hogy nincs város Syriában, mely ne gyilkolta volna meg zsidó lakosait, akik jobban acsarkodtak ránk, mint a rómaiakra. Így a damskosiai fertelmes vérfürdővel szennyezték be városukat, amikor 18,000 zsidót legyilkoltak...³¹*

Megszűnt a földi templom, és megnyílt a mennyei. Figyelemreméltó az is, hogy ezek a falak nem kizárólag egy földi építmény falai voltak, hanem ezek voltak az elválasztó falak zsidók és pogányok között. Az áldozati rendszer idejében csak zsidók léphettek a templomba, annak megszűnése után pedig leomlott az elválasztó fal:

📖 Ef. 2.14 Mert ő a mi békességünk, aki a két nemzetséget eggyé tette, és az ő testében lebontotta az elválasztó falat, az ellenségeskedést,

A mennyei templom nem kőből épült, hanem a hívőkből áll össze:

📖 Ef. 2.20 Mert ráépültetek az apostolok és a próféták alapjára, a sarokkő pedig maga Krisztus Jézus, 21 akiben az egész épület egybeilleszkedik, és *szent templommá* növekszik az Úrban, 22 és akiben *ti is* együtt épültök az *Isten hajlékává* a Lélek által.

A templomi rendszer megszűnt, véget ért az, hogy csak a főpapok léphettek be a templomba, az új ég és föld beköszönte után minden hívő egyénileg az Úrhoz, a szentélyhez járulhatott. Ezt a bizodalmat még a kort lezáró esemény előtt így fogalmazta meg Pál:

📖 Zsid. 10.19 Mivel pedig, atyámfiain, teljes bizalmunk van a szentélybe való bemenetelhez Jézus Krisztus vére által

Eltűnt a szövetség ládája is, Mózes kőtábláival, és innentől kezdve Krisztus parancsolatai számítanak a mennyben. A szövegben szereplő hálaadásnál az *eukarisztia* (eu~~pa~~ristew - Strong 2168) szó szerepel, mely az Úrvacsora másik kifejezése, amit azóta gyakorol az Egyház. Ekkor teljesedett be az ítélet Izrael népén, ahogyan Jézus megjövendölte annak a nemzedéknek:

📖 Mt. 23.34 Ezért íme, küldök hozzátok prófétákat, bölcseket és írástudókat: egyeseket közülük megöltök és keresztre feszítetek majd, másokat megkorbácsoltok zsinagógáitokban, és városról városra üldöztök, 35 hogy rátok szálljon minden igaz vér, amelyet kiontottak a földön, az igaz Ábel vértől Zakariásnak, a Barakiás fiának véreig, akit a templom és az áldozati oltár között gyilkoltatok meg. 36 Bizony, mondom néktek: mindez megtörténik ezzel a nemzedékkel."

Megtörtént a bosszú Jeruzsálemen a meghalt szentekért, mártírokért, prófétákért és minden igazért Ábeltől kezdve. A Jelenések első olvasói számára, akik nagyrészt zsidókeresztények voltak, egyértelmű volt, hogy a hamarosan bekövetkező hetedik trombita a Messiás uralkodásának kezdetét jelenti. Pál így ír az utolsó trombitáról kortársainak, az első századi thesszaloníkieknek:

📖 1Kor. 15.52 Hirtelen egy szempillantás alatt, *az utolsó harsonaszóra*; mert meg fog szólalni a harsona, és a halottak feltámadnak romolhatatlanságban, mi pedig elváltozunk.

Az utolsó pohár ugyanazokról a csapásokról számol be, mint az utolsó trombita. Míg az első trombitánál is olvastunk jégesőről, a hetedik pohár új adatokkal is kiegészíti:

📖 Jel. 16.21 talentum nagyságú jég esett az emberekre, és káromolták az emberek az Istent a jégeső csapása miatt. Ez a csapás ugyanis igen nagy volt.

Még egy adatot kapunk róla: a jégtömbök súlyát. Ahogy nemrég láthattuk, a görög *chalaza* (ca~~v~~aza) nem csak jégesőt, hanem kőzáport is jelent. Nézzük meg, mit ír Josephus az ostromgépekről:

📖 *Ugyanis valamennyi légiónak kitűnő volt a gépi felszerelése; különösen a tizediknek rendkívül erős kődobogépei és hatalmas ballisztái voltak, amelyekkel nemcsak a kitöréseket, hanem a falakon álló zsidókat is vissza tudott verni; hiszen ezek a gépek **talentum súlyú kődarabokat** dobáltak...*

A hetedik trombita az utolsó, a mindent lezáró esemény. Mindez megtörtént ennél a méltatlanul kevés figyelmet kapó eseménynél.

A fenevad

Itt van a helye a bölcsességnek, olvashatjuk, de úgy tűnik, a bölcsességet nehezen találni. Annyi, de annyi elképzelés létezik a fenevadról, a 666-os számról. Róma, Vatikán, a pápa, Hitler, Napóleon, Reagan, sorolhatnánk a példákat. Ki a valódi fenevad? Persze, ahogyan a két tanúnál, az sem zárható ki, hogy ismét csak nem személyről van szó. Az viszont bizonyosnak tűnik, hogy nagy hatalommal rendelkező személyről vagy szervezetről van szó, amilyen még nem volt a történelem színpadán. De tényleg így van ez? Az Írás elemzése árnyalhatja vagy akár meg is változtathatja a ma elterjedt vélekedéseket a fenevadról. Legjobb, ha azzal kezdjük, hogy kizárjuk, hogy ki/mi nem lehet a fenevad, legalábbis, ha a Bibliát vesszük alapul. Aztán meglátjuk, hogy hol - és mikor - kellene keresni a fenevadat.

A fenevad száma - Jel. 13.17-18

- 📖 Jel. 13.18 Itt van helye a bölcsességnek! Akinek van értelme, számítsa ki a fenevad számát, mert *egy embernek a száma az*. Az ő száma pedig hat-százhatvanhat.
- 📖 Jel. 15.2 És láttam valami üvegtengerfélét, amely tűzzel volt vegyítve, és láttam azokat, akik legyőzték a fenevadat, annak képmását és *nevének számát*, amint az üvegtengernél álltak az Isten hárfáival

A Biblia arról tudósít, hogy a 666 egy embernek a száma. Ez rögtön kizárja azt, hogy a 666 valamilyen rendszer, vagy szervezet száma lenne. Az Írás világos ebben, a 666 egy embernek a száma. A továbbiakban megtudjuk, hogy a szám a nevének a száma, tehát innentől kezdve alaptalan minden konklúzió, mely rövidítésről, titulusról vagy kódszámról beszél. A 666 egy ember nevének a száma. A *gemantria* (gimatriya) az első század korának "játéka", mely a héber és arám ABC-k tulajdonságait felhasználva nevekből összegeket képeztek. Találtak Pompejben számokkal megadott neveket, tudjuk, hogy Jézust is 888-ként említi egy korai keresztény írás. A "nevének a száma" egyértelműen arra utal, hogy itt is erről van szó, tehát ezután nyugodtan elvethetünk minden olyan spekulációt, mely egymás után következő hatásokról, vonalkódokról vagy akár telefonszámról van szó.

A legelső személy, akit ismerünk, és akinek nevében a 666-os szám rejlik, *Lucius Domitius Ahenobarbus*, közismertebb nevén Néró császár. (Néró cézár, a *NRWN QSR* héber betűk számának összege: $N = 50 + R = 200 + W = 6 + N = 50 + Q = 100 + S = 60 + R = 200 = 666$). Talán az sem véletlen, hogy 616-os számmal is léteznek kéziratok, melyek a másik gyakori elnevezés szerint (*NRW QSR*) adta ki a betűk összegét. De miért lenne éppen Néró az? Egyrészt Néró a Jelenések könyve keletkezésének

idejében élt, tudjuk róla, hogy a keresztényeket üldözte ebben az időszakban. Továbbá János reméli, hogy hívei ki tudják számítani, hogy kiről is beszél! Amennyiben a fenevad a mi kortársunk, akkor a címzett gyülekezeteknek ez lehetetlen feladatot jelentett volna! (Jel. 13.18)

De mi lehet az oka annak, hogy ezt a számot így el kellett tüntetni, és miért éppen héber vagy arám betűkből kellene kiszámolni? Ismét csak gondoljunk vissza, kik a Jelenések első olvasói. Amennyiben a korai datálás korrekt, és figyelembe vesszük, hogy a Jelenések könyvének görög szövege a "legsémibb", azaz telis-tele van héber és arám szavakkal, töredékekkel, akkor igen valószínű, hogy első olvasói túlnyomó többségükben Kis-Ázsia zsidó szórványainak lakosai voltak. Az üldöztetés idején pedig nem volt tanácsos az ellenség nevét nyíltan kimondani, így adták át a gyülekezet tagjainak az információt, melyet a rómaiak nem tudtak megfejteni. Mi értelme lett volna az első századi gyülekezeteknek egy ezer évvel később élő személyről beszélni, akik János reményei szerint megértették a nekik írtakat? (Jel. 2.29)

A számolgatáson kívül (mely sokak szerint nem túl perdöntő) *Néror* személye mellett több érv is szól, a *negyvenkét* hónapos uralkodása (i.sz. 64-68. június), mely konkrétan megjelenik a Jelenések könyvében:

📖 Jel. 13.5 És adatott neki nagyokat mondó és istenkáromló száj, adatott neki hatalom a cselekvésre *negyvenkét* hónapon át

A 666-os szám még egy helyen felbukkan a Bibliában, mégpedig Salamon királynál:

📖 1Kir. 10.14 Annak az aranynak a súlya, amely Salamonhoz egy évben befolyt, *hatszázhatvanhat* talentum volt.

A 666-os szám itt is a gonosz előhírnöke, ugyanis nem sokkal a vers után megtudhatjuk Salamonról, hogy ekkortájt már több törvényt is megszegett, idegen asszonyokat tartott, vénségére pedig már más isteneknek hódolt (1Kir. 11.1,11.4-5).

A fenevad bélyege - Jel. 13.16

A fenevad témaköréhez szorosan hozzátartozik a fenevad bélyege, mely legalább annyira megmozgatta az emberek fantáziáját. Első olvasásra a Jel.13.16-17-ben világosan látszik, hogy csak az adhat és vehet, akin a bélyeg van - ezért általában az értelmezők úgy gondolják, ez a bélyeg mindenképpen gazdasági jelentőségű. Emellett az is nyilvánvalónak tűnik, hogy egy látható jelről van szó, mivel azt az emberek jobb kezére vagy homlokára teszik. A mai világban egyre több ilyen dolog látható: hitelkártyák, chipkártyák vagy hamarosan bőr alá ültethető chipek. A

vélemények megoszlanak arról, hogy ez az USA-ban vagy az Európai Közösségben történnek-e, de az biztos, hogy ez egy globális gazdasági rendszer egyik fontos eleme lesz. A preterizmus azonban teljesen eltérő választ, pontosabban lehetséges válaszokat ad a bélyeg kérdésre.

Ad és vesz - Jel. 13.17

📖 Jel. 13.17 és hogy senki se vehessen vagy adhasson, csak az, akin bélyegként rajta van a fenevad neve vagy nevének a száma.

Az adás-vétel miatt a bélyeg gazdasági jelentőségű is lehet, ezt a tényt nem lehet kizárni. A preterista értelmezésen belül két vélemény létezik, az egyik az első századi római birodalom gazdasági rendszerét, a másik pedig a templomi áldozati rendszert azonosítja adás-vételként. Valószínűbb a második változat, de szót ejtünk az elsőről is. Lássuk, hogy hogyan is lehet a templomi áldozati rendszer "adás-vétel". Mindnyájan emlékszünk a következő esetre Máté evangéliumából:

📖 Mt. 21.12 Azután bement Jézus a templomba, és kiűzte mindazokat, akik a templomban árusítottak és vásároltak, a pénzváltók asztalait és a galamb-árusok székeit pedig felborította,

Tudjuk, hogy a heródesi templomban szinte egy kis gazdaság működött, itt vásárolhatták az emberek az áldozati állatokat. A pogányok udvarában voltak a pénzváltók asztalai, a római birodalom pénzeit itt lehetett a templom által elfogadott pénzre váltani. Tehát abban az időben valójában semmi különös nem volt abban, hogy pénzváltók vannak az udvarban, hiszen a kötelező áldozatokat csak a váltott templomi pénzzel lehetett elvégezni. Miért űzte ki Jézus mégis a pénzváltókat? Lapozzuk fel az Ószövetséget:

📖 Ézs. 55.1 Ti szomjazók mind, jöjjetek vízért, még ha nincs is pénzetek! Jöjjetek, *vegyetek* és egyetek! Jöjjetek, *vegyetek* bort és tejet, *nem pénzért és nem fizetségért!*

📖 Ézs. 12.3 Örvendezve fogtok vizet meríteni a szabadulás forrásából.

📖 Ézs. 41.17 A nyomorultak és a szegények vizet keresnek, de nincs, nyelvük kiszárad a szomjúságtól. De én, az ÚR, meghallgatom őket, én, Izráel Istene, nem hagyom el őket.

Láthatjuk, hogy az Írás megjövendöli azt az időt, amikor majd ingyen lehet meríteni a vízből, nem lesz szükséges pénzért megvásárolni azt a jogot, hogy mindenki közvetlenül Istennel járjon. Ez a prófécia teljesült be Jézusban, aki így szólt:

📖 Jn. 7.37 Az ünnep utolsó nagy napján felállt Jézus, és így kiáltott: "Ha valaki szomjazik, jöjjön hozzám, és igyék!"

Ehhez tartozik szorosan az árusok kiűzése. Jézus ezzel jelzi, hogy az adás-vételhez kötött szertartások ideje lejárt, az Ószövetség kezd elhalványulni, és az embereknek nem kell a számaríaiak hegyére, sem pedig Jeruzsálembe elzarándokolni, hogy imádják az Atyát. A Jel. 13.17 azonban azt mondja, senki sem vehet, akin nincsen rajta a bélyeg. Ha ebben a rendszerben gondolkozunk, ez nem jelent mást, mint az, hogy aki nem fogadja el az ószövetségi gyakorlatot, és mást hirdet, azt kizárják a templomból, a zsinagógákból, azaz nem végezheti el az előírt szertartásokat. Márpedig éppen ez történik Jézus tanítványaival, akik először a zsinagógákban hirdetik az evangéliumot, a papok pedig pontosan úgy reagálnak, ahogyan Jézus megjövendöli:

📖 Jn. 16.2 A zsinagógákból kizárnak titeket, sőt eljön az óra, amikor mindaz, aki megöl titeket, azt hiszi, hogy Istennek tetsző szolgálatot végez

Az apostolok missziójuk során először a zsidókhoz sietnek, akik először kedvezően fogadják őket. Ebben az időben a zsidókeresztények ugyanúgy eljárnak a templomba és megtartják az előírt szertartásokat. A helyzet akkor változik meg gyökeresen, amikor a zsidók felismerik, hogy ezek az emberek kihasználják ezeket az alkalmakat arra, hogy Jézust, mint Messiást és Isten Fiát hirdessék. A következményekről a Cselekedetekben olvashatunk:

📖 ApCsel. 21.26 Akkor Pál maga mellé vette ezeket a férfiakat, a következő napon *elvégezve velük együtt a tisztulási szertartást*, bement a templomba, és bejelentette, hogy mikor telnek le az ő tisztulásának napjai; addig pedig mindegyikükért bemutatják az áldozatot. 27 Amikor végéhez közeledett a hét nap, az Ázsiából való zsidók meglátták őt a templomban. Fellátították az egész sokaságot, megragadták, 28 és így kiáltottak: "Izraelita férfiak, segítsetek! *Ez az az ember, aki a nép ellen, a törvény ellen és a szent hely ellen tanít mindenütt mindenkit*, sőt még görögöket is hozott be a templomba, és megszenteltelenítette ezt a szent helyet." 29 Néhányan ugyanis látták vele a városban azelőtt az efezusi Trofimoszt, és azt hitték, hogy Pál bevitte a templomba. 30 Felbolydult tehát az egész város, a nép összecsendült, *Pált megragadták, kivonszolták a templomból*, és a kapukat azonnal bezárták.

Ebben az értelemben a jel tisztán szellemi, nem látható. Akik elutasították Jézust, azok továbbra is megmaradtak az ószövetségi áldozati rendszer mellett, a papok hozzáférést adtak el, ők pedig megvették. Jézus ezt a "rablók barlangjának" nevezte. Hiszen ő volt a megjövendölt

víz forrása, melyet ingyen adott, az "adás-vétel" feleslegessé, sőt istentelenné vált. Aki elfogadta őt, felvette az ő jelét:

📖 Jel. 14.1 És láttam: íme, a Bárány ott állt a Sion hegyén, és vele száznegyvennégyezren, akiknek a homlokára az ő neve és Atyjának a neve volt felírva.

Ha el tudjuk fogadni, hogy Isten pecsétje nem látható - hiszen Istennek nincsen szüksége látható jelekre, hogy övéit megkülönböztesse - nem okozhat nehézséget a fenevad láthatatlan bélyegének elképzelése, melynek lényege Jézus Krisztus, mint Messiás elutasítása.

Az öt király - Jel. 17.9

📖 Jel. 17.9 Itt a helye az értelemnek, amelyben bölcsesség van! A hét fej hét hegy, amelyen az asszony ül, és ez hét királyt jelent: 10 öt elesett, az egyik már uralkodik, a másik még nem jött el, és miután eljön, kevés ideig maradhat.

A római történetírók tanúsága szerint az öt király nem más, mint *Julius Caesar, Augustus, Tiberius, Caligula, Claudius* és aki éppen uralkodik (i.sz. 68-ban járunk) nem más, mint *Néró*. János beszámol arról, hogy a hetedik csak később jelenik meg, és rövid ideig uralkodik. Véletlen lenne, hogy *Galba*, aki János halála után uralkodott, csak hét hónapot volt a trónon? Néró karddal üldözte a keresztényeket,³² és maga is (önkezetől) kard által esett el.³³

📖 Jel. 13.7 Megadatott neki, hogy hadat indítson a szentek ellen, és legyőzze őket, megadatott neki a hatalom minden törzs és nép, minden nyelv és nemzet felett

A Holman Bible Dictionary így jellemzi Néró reagálását a római tűzvész után:

👉 *A keresztényeket választotta ki bűnbaknak. Azt tartotta, tűzre kell vetni őket. Ezek után egy rendszeres keresztényüldözés következett.*

Néró kegyetlen, vadállati természetéről több római történetíró is beszámol (Suetonius, Tacitus). Tudjuk róla, hogy számos ellenségén kívül saját szüleit, testvérét és feleségét is megölette. Plinius az "*emberiség ellenségének*" és a "*világ mérgének*" nevezte. Apollinus "*többfejű bestiának*" írja!³⁴ Severus vad bestiaként nevezi meg, "aki a legpusztítóbb és kegyetlenebb módokon fejezte ki magát" és azonosítja is a Jelenések fenevadjával. Tacitus részletesen beszámol Néró cselekedeteiről, aki meggyilkoltatta testvérét, Britannicust (336.o.); szolgaruhában járta a

város bordélyházait (337.o). Megölette anyját, Agrippinát (352.o.), feleségét, Poppeát agyonrúgta (391.o.), nyilvános orgiákat szervezett, melyeken ő maga is részt vett, "minden megengedett és nem megengedett módon bemocskolta magát, semmi gyalázatot el nem hagyott" (378.o.). Kivégzések hosszú sora fűződik a nevéhez, az áldozatok között van Seneca is, egykori tanítója. Tacitus így fejezi be az áldozatok hosszú listáját:

 Még akkor is csömör fogott volna el, ha külső háborúkat és a köz érdekében vállalt halálos áldozatokat sorolnék fel az események ilyen egyformaságában, s mások unalmát is várhatnám... [...] Az istenek haragja volt ez Róma ellen [...] ³⁵.

Nagyon valószínű, hogy a Bibliában Jelenések versen kívül máshol is megtaláljuk a fenevad jelképét:

 2Tim. 4.17 De az Úr mellém állt, és megerősített, hogy elvégezzem az ige hirdetését, és a pogányok valamennyien meghallják azt. Azután megsza-
badultam **az oroszlán torkából**.

Jeromos ezt írja kommentárként az ígéhez³⁶:

 - világosan Nérót jelezve oroszlánként, tekintettel annak kegyetlenségére. És közvetlenül ezután, azt mondja "Meg is szabadít engem az Úr minden gonosztól, és bevisz az ő mennyei országába", mert úgy érezte, hogy mártíromsága már közel van, és ugyanebben a levélben közli, hogy "Mert én nemsokára feláldoztatom, és elérkezett az én elköltözésem ideje." ³⁷

Néró idejében a fenevad bukása után másik fenevad érkezik (Jel. 13.11). Néró halálával kihalt Julius Caesar vérvonala, mely után polgárháború vette kezdetét. Flavius beszámol a különböző ellen- és katonacsászárok³⁸ rövid életéről és *Vespasianus* felemelkedéséről (akit egyébként Júdeában választottak meg katonái), aki a zűrzavar után újra felemelkedést hoz Rómának. Milyen források vannak arról, hogy Nérót imádták volna?

 Jel. 13.8 hogy imádjá őt mindenki, aki a földön lakik, akinek neve nincs beírva a megöletett Bárány életkönyvébe a világ kezdete óta.

A római császárok istenként való tisztelete *Julius Caesar* idejébe nyúlik vissza. Juliust a *Jupiter* titulussal illették, szobrokat és külön templomot (dementia Caesaris) emeltek a tiszteletére, ahol állandó istentisztelet is folyt. Pénzerméket találtak, melyeken istenként és megváltóként nevezik Juliust. *Augustus* Isten fiaként (*Divi filius*) nevezték, születésnapját megünnepelték a birodalomban, és nevét felvették az istenek nevei közé az istenek himnuszában. A zsidó filozófus, *Philo* is megjegy-

zi, hogy neve felkerült az olímpuszi istenek közé. *Tiberius* volt Jézus idején a császár, az ő képmása szerepelt azon a pénzdarabon, amit a farizeusok mutattak neki. (Mk. 12.13, Mt. 22.15) Az ő idejében tizenegy ázsiai város emelt neki templomot. *Caligula*, aki a hatalomvágy mellett kellően őrült is volt, egyenesen a Jupiter szoborra tetette arcképét, magát egyenlővé téve a rómaiak főistenével. *Gaiusról* istentiszteletéről Flavius is beszámol, írja, "a római birodalom többi alattvalói *Gaius tiszteletére oltárokot és templomokat emeltek és őt istenként tisztelték*".³⁹ *Claudius* "a mi istenünk Cézár" titulussal illették az alattvalói, és már életében is templomot emeltek neki. Néro is ezt a hagyományt folytatta, mint az "isteni" Julius ág leszármazottja. Tacitus így ír a Nérót körülvevő tiszteletéről:

- ☞ "Mindezek miatt imperatorként üdvözölték Nérót és senatusi határozatra háláldozatokat mutattak be, szobrokat, diadalíveket és megszakítás nélküli consulságokat szavaztak meg a princepsnek"⁴⁰
- ☞ Nemsokára már ő maga hívta a római népet, mely dícséretekkel magasztalta ... Ezek nappal és éjjel tapsolva harsogtak, isteni jelzőkkel emlegették a princeps szépségét s hangját⁴¹
- ☞ De megtelt közben a város hullákkal, a Capitolium áldozati barmokkal: egyik ember a fiának, a másik a testvérének vagy rokonának, barátjának a kivégzéséért ad hálát az isteneknek, Néro térde elé rogyik és jobbát csókokkal halmozza el⁴²
- ☞ *Cerialis Anicius* [...] javasolta: az isteni Nerónak mihamarabb emeljenek közpénzen templomot. Ezt azzal indokolta, hogy Néro felülemelkedett a halandók magasságán és joggal érdemi az emberek tiszteletét⁴³

Seneca Apollóhoz hasonlította Nérót, "aki visszahozza a világot az aranykorba". *Calpurnius Siculus* egyik Eklogák (IV,142) művében beszámol arról, hogy Nérót is Jupiterrel azonosították. Efezusban talált pénzérméken szintén "isten és megváltó" megnevezéssel szerepel a neve. *Tiridates*, Örményország királya *Dio Cassius* leírásában azt mondja Nérónak: "Eljöttem hozzád istenem, hogy imádjalak téged, ahogyan Mitrást is imádom." Akik nem értékelték Néro vers és lantművészetét, általában halállal vagy száműzetéssel bünhődtek. *Dio Cassius* beszámol arról is, hogy 67-ben, amikor Néro a görögöknél járt, azok Zeusként tisztelték és szobrot állítottak neki Apolló templomában. Általában igaz, hogy a római császárokat csak haláluk után részesítették ilyen kultuszban, ez alól csak két kivétel volt, *Caligula* és Néro, akik már életükben istennek kijáró tiszteletben részesültek.

- 📖 Jel. 17.9-10 *A hét fej hét hegy, amelyen az asszony ül, és ez hét királyt jelent: öt elesett, az egyik már uralkodik, a másik még nem jött el, és miután eljön, kevés ideig maradhat.*

A fenevad szimbóluma összetett, egyszerre jelent egy személyt, és a birodalmat, melyet képvisel. Valójában ez az egyezés csak a korabeli uralkodókról képzelhető el, egy ember állt az egész birodalom élén, kezében volt az akkor ismert világ minden emberélete. A fenevad nem csak egyetlen királyt, hanem királyságot, királyokat jelent. A hét király azonosításáról már korábban beszéltünk, a királyság pedig a korabeli Római Birodalom. Ő a vízi fenevad, akit Dániel is azonosít egyik próféciájában:

☞ Dán. 7.19 Ezután közelebbi felvilágosítást kértem a negyedik vadállatról, amely más volt, mint a többiek: roppant ijesztő volt, vasfogai és rézkarmai voltak; evett, rágott, és a maradékot összetaposta lábaival.

A fiatal Rómát még víz veszi körül, később pedig "vízen keresztül támad", így jött a zsidókhoz, és vízen keresztül jutott el, sok más provinciába is. A vízi fenevadat így írja le János:

☞ Jel. 13.2 Ez a fenevad, amelyet láttam, párdúchoz hasonlított, lába, mint a medvéé, szája, mint az oroszáné: a sárkány átadta neki erejét, trónját és nagy hatalmát

Ha megfigyeljük, a fenevad leírásában használt állatok Dániel leírásának felelnek meg: oroszán a Dán. 7.4-ben, medve a 7.5-ben, párdúc a 7.6-ban. Itt az állatok Babilóniát, Médo-Perzsiát, Görögországot szimbolizálják. Ésszerűnek tűnik tehát, hogy a Dánielnél leírt félelmetes fenevad (Dán. 7.7) megegyezik a János által leírttal, mely nem más, mint Róma. Ismételten, ne felejtjük el, hogy ebben az időben a birodalmakat személyek szimbolizálták, a római császárok általában birodalmuk istenei voltak. De milyen üldözést szenvedtek el a keresztények Rómától?

☞ Jel. 17.13 Ezek egy véleményen vannak, felajánlják erejüket és hatalmukat a fenevadnak. 14 Ezek a Bárány ellen fognak harcolni, a Bárány azonban legyőzi őket, mert uraknak Ura és királyoknak Királya; és akik vele vannak, azok az elhívottak, a választottak és hűségesek".

Valójában i.sz. 64-ig a kereszténység nem szerepelt külön vallásként, Róma a júdaizmus egyik szektájaként tekintett a kereszténységre. Ekkor még a kereszténység a *religio licita* státuszát élvezte, Pál még védelmet is talál az őt üldöző zsidók ellen. (Apcsel. 23.23, 24.23). A Rómában kitört tűzvészrel Néró a keresztényeket okolta, és ezek után a történelem szerint a keresztények minden idők legsúlyosabb üldözését szenvedték el. Az üldözés a 64. július 19-i tűzvésztől kezdve egészen Néró haláláig, 68-ig tartott, negyvenkét hónapig. (Jel. 13.5) Ebben az időben halt mártírhalált Péter, Pál és ekkor száműzték Jánost is. Sokan érvelnek azzal, hogy Domitianus idején is létezett üldözés, azonban ezt

bizonyítékok nem támasztják alá. A korabeli történetírók nem említnek kiterjedt keresztényüldözést Domitianus ideje alatt, a bizonyítékok hiányát hangsúlyozza több modern történész is, mint Fuller, Morris, Carson, Grant és Beale. Tacitus így ír az üldözésről:

Ezért a híresztelés elhallgattatása végett Néró másokat tett meg bűnösnek, és a legválogatottabb büntetésekkel sújtotta azokat, akiket a sokaság bűneik miatt gyűlölt és Christianusoknak nevezett. [...] Így hát először azokat fogdoszták össze, akik ezt megvallották, majd az ő vallomásuk alapján hatalmas sokaságra nem is annyira a gyűjtogatás vádját, mint inkább az emberi nem gyűlöletét bizonyították rá. És kivégzésüket még csúfsággal is tetézték, hogy vadállatok bőrébe burkoltan kutyák marcangolásától pusztuljanak, vagy keresztre feszítve, és amikor bealkonyodott, meggyújtva éjszakai világításul lángoljanak. ⁴⁴

Visszatérve a vízi fenevad képére, a víz nem csak a tengereket, hanem a bibliai értelemben vett formátlan "őskáoszt", sötétséget is szimbolizálhatja, mely felett az Isten lelke lebegett (1Móz. 12). János népek sokaságáról beszél a vizekkel kapcsolatban:

 Jel. 17.15 És így folytatta: "A vizek, amelyeket láttál, amelyeken a parázna asszony ül: a népek és seregek, a nemzetek és nyelvek."

A preterista nézőpontban a tíz szarv a tíz római provinciát, a hét fej pedig a hét császárt jelöli. Fejein istenkáromló nevek voltak, ahogyan fentebb olvashattuk. Az Augustusz, Sebastosz ("egyetlen, akit imádnak"), a Deus, Theosz szavak a római császárok nevében mind-mind ilyen istenkáromló szavak voltak. Az egész föld, mely Rómát követi, itt jelölhet egy országot is, például a hitehagyott Izraelt és nem az egész Földet⁴⁵:

 Mt. 2.20 és ezt mondta: "Kelj fel, vedd a gyermeket és anyját, és menj Izrael földjére, mert meghaltak azok, akik a gyermek életére törtek."

Elképzelhető-e, hogy a hitehagyott Izraelre vonatkozik az egész föld? Találunk-e Izraelre olyan ígét, ahol kifejezte volna Rómához való hűségét és ragaszkodását? A Jézust megtagadó zsidók éppen ilyenek voltak:

 Jn. 19.15 Azok pedig felkiáltottak: "Vidd el, vidd el, feszítsd meg!" Pilátus ezt mondta nekik: "A ti királyotokat feszítsem meg?" A főpapok így válaszoltak: "Nem királyunk van, hanem császáruk!"

A szárazföldi fenevad nem más, mint Izrael hitehagyott népe. Fontos itt megjegyezni, hogy a hitehagyott nem Izrael egészére vonatkozik, hanem azokra a papokra, írástudókra, félrevezetőkre, hamis prófétákra, akik már akkor eltértek az ószövetségi hittől, több pártot alkottak⁴⁶, s

mindegyikük eltérő értelmezést alakított ki, melyet Jézus nem egyszer bírált is. A sadduceusokat, akik nem hittek a feltámadásban, ma eretnekeknek is hívhatnánk. A Jelenések könyve a fenevaddal együtt említi a hamis prófétát. A hamis próféták rendkívül káros hatásáról korábban már írtunk⁴⁷. Különösen az Apostolok cselekedetei szolgálat sok tanúságot a szárazföldi fenevad, a zsidók cselekedeteiről. Olvashatjuk, hogy a "fejedelmek megegyeztek az Úr és felkentjei ellen" (Apcsel. 4.26-27), "Heródes kegyetlenkedett a gyülekezet egyes tagjaival" (Apcsel. 12.1-3), "a pogányok és a zsidók vezetőikkel együtt összefogtak, hogy bántalmazzák és megkövezzék őket" (Apcsel. 14.5), megjövendölik, hogy Pált is a zsidók fogják el (Apcsel. 21.11), "megjelent a főpapok és egész kísérete... elfogták az apostolokat" (Apcsel. 5.17-8).

A példákat hosszasan lehetne sorolni, úgy tűnik, a római birodalom kívül a korai keresztények második legnagyobb ellensége a hitehagyott Izrael volt. Pál maga utal ellenségeire, mint "fenevadakra" efezusi útja során:

- 📖 1 Kor. 15.32 Ha csak emberi módon viaskodtam Efézusban a *fenevadakkal*, mi a hasznom abból, ha a halottak fel nem támadnak? Együnk és igyunk, holnap úgymé meghalunk! (Károli)
- 📖 ApCsel. 20.17-19 Milétoszról azután elküldött Efezusba, és magához hívatta a gyülekezet véneit. Mikor azok megérkeztek hozzá, így beszélt hozzájuk: "Ti tudjátok, hogy az első naptól fogva, amelyen Ázsia tartományába léptem, hogyan viselkedtem közöttetek az egész idő alatt: szolgáltam az Úrnak teljes alázatossággal, könnyek és megpróbáltatások között, amelyek a *zsidók cselszövései miatt értek*."
- 📖 Tit. 1.10 Mert sokan engedetlenek, fecsegők és ámitók, *különösen a körülmetéltek között*.

Bármennyire is valószínűnek látszik a vízi fenevad Néróval és a római birodalommal való azonosítása, egy jogos kérdés felmerül: hogyan tudott ez a fenevad feltámadni?

Meghal és feltámad - Jel. 13.3

Itt látnunk kell azt a tényt, hogy a fenevad szerepel személyként is (Jel. 13.18), egy királyként a hét közül (Jel. 17.11) és ugyanakkor a hétfejű fenevadként (Jel. 17.9), melynek hét feje hét királyt (Jel. 17.4) jelent, akik egy birodalmat alkotnak (időben hét egymást követő király, Jel. 17.10). Néro halála éppen illeszkedik a próféciaiba, kard által esik el, ahogy a Jelenésekben áll. (Jel. 13.10,14). Figyelembe véve a fenevad kettős jellegét, a történelem éppen a prófécia beteljesedését mutatja, Nero halála súlyos hatással volt a Római Birodalomra, mert megszakadt a Julius vérvonal, hatalmi harc indult, Galba rövid ideig tartó uralma (Jel. 17.10)

után katonacsászárok váltották egymást. Ebben az időben az egész birodalomban lázadások, zavargások törtek ki, részletesebben a c. fejezetben beszéltünk róla. Érdemes megjegyezni, hogy Néro halála után sokáig élt a Nero redivivus mítosz, mely szerint Néro fel fog támadni.

Szó szerint értelmezve a Jel. 13.14-ben leírtakat, miszerint a fenevad kard által esik el, valójában Caligulára, az "őrült császárra" illik. Néro egy törrel lett öngyilkos. De vajon mi olyan különleges Caligula esetén, amiért csak őt említi meg a Biblia a hét közül, mely kard által esik el? Caligulának, amellet, hogy már életében istennek gondolta magát, volt egy felettebb emlékezetes lépése a zsidók szempontjából.

☞ *Vitellius helyébe Petroniust küldte Syriába kormányzónak, azzal a paranccsal, hogy erős hadsereggel vonuljon be Judeába, és ha ellenállás nélkül fogadják, állítsa fel a templomban a császár szobrát, ha pedig ellenállást tanúsítanak, verje le a zsidókat és azután teljesítse a parancsot. (Zsidó háború, 482.o.)*

Josephus Flavius a továbbiakban beszámol arról, hogy a zsidók nem tágítanak, és nagy tömegben vonulnak a templom elé, hogy meghiúsítsák a szentségtörést. Egy "véletlen" folytán azonban Caligula halálhírét szállító hír hamarabb ér oda, mint a császár parancsa a lakosok kiirtására. Így fest mindez a történelem szemszögéből, de vajon milyen jelentősége van ennek a kereszténység szempontjából? Ha belegondolunk, igen nagy. I.sz. 41-ben az egyház még nem erősödött meg, a pogányoknak még nem hirdették az evangéliumot, ekkor egy Jeruzsálem elleni támadás végzetes lehetett volna. Tehát ez a nézőpont azt állítja, hogy a Caligula volt az, aki a halálos sebet kapta, de a Róma tovább él, Claudius következik ötödikként. A hatodik Néro, akiről már beszéltünk, ő az, aki a Jelenések könyve megírásakor is uralkodik. (Jel. 17.10)

A nyolcadik fej - Jel. 17.11

Amelyik pedig még nem jött el, az Vespasianus. A Flavian név újra dicsőséget hoz Rómának:

☞ *Mivel most már mindenütt elismerték császárnak [Vespasianust], és Róma sorsa váratlanul jóra fordult. (Zsidó háború, 375.o.)*

☞ *Batáviában és Galliában elfojtotta a lázongásokat. Közben Titus befejezte Jeruzsálem elfoglalását. A várost a győztesek teljesen lerombolták [...] új adók kivételével a kincstárat fizetőképessé tette. Ő építette a Colosseumot is. (Újszövetségi bevezető, 22.o.)*

Kenneth Gentry szerint ő a nyolcadik király, aki új életet hoz Rómának, mely láttán az "egész föld csodálta" (Jel. 13.3). A Jelenések hét királyról beszél, majd hirtelen feltűnik a nyolcadik, aki új abban a formában,

hogy visszaadja a dicsőséget Rómának. János nem a távoli jövőbe meredt, hanem egy olyan korszakról írt, melynek ő is részese volt, azt írja "testvéretek és társatok vagyok az üldözésben". (Jel. 1.9) Sokan érvelhetnek azzal erre, hogy Vespasianus nem a nyolcadik a sorban, hanem a kilencedik. Nekik esetleg azt érdemes megfontolni, hogy a fenevad hétfejű, így a nyolcadik fej inkább egy minőségileg újat jelez, nem a sorrend szerinti következőt, a Jelenések is csak annyit mond: "a hét király sarjából származik" (Jel. 17.11). A nyolc egyébként is fontos jelentésű, pl.: 1Móz. 17.12, 4Móz. 29.35.

Preterista körökben is vannak, akik szerint a római császárok nem illeszkednek pontosan a fenevad szimbólumába, pl. a nyolcadik fejről a Jelenések azt írja, hogy "elmegy a kárhozatba" (Jel. 17.11). Mivel Vespasianus egészen 79-ig uralkodott, őrá ez ebben a formában nem teljesül. A másik magyarázat szerint viszont a nyolcadik fej személy, és nem is római. Ehhez a magyarázathoz elevenítsük fel, mit mond Dániel próféta a negyedik királyságról, kiemelve a fontos jegyeket

- 📖 Dán. 7.7 Ezután egy negyedik vadállatot láttam az éjszakai látomásban: ijesztő, rémületes és rendkívül erős volt. Igen nagy vasfogai voltak; evett, rágott, és a maradékot összetaposta lábaival. Ez egészen más volt, mint az előző vadállatok, és tíz szarva volt.
- 📖 Dán. 7.20 Tíz szarv volt a fején, majd még egy másik is nőtt ki, három pedig letört előtte. Ennek a szarvnak szemei voltak, nagyokat mondó szája volt, és nagyobbra nőtt a többinél.

A cészárok listája a tíz szarvnak megfelelően:

1. Julius Caesar (i.e.49-44)
2. Augustus (i.e. 31-i.sz. 14)
3. Tiberius (14-37)
4. Caligula (37-41)
5. Claudius (41-54)
6. Nero (54-68)
7. Galba (68-69)
8. Otho (69)
9. Vitellius (69)
10. Vespasianus (69-79)

Dániel három letört szarvról beszél, tehát van három cészár, akiknek valamilyen okból közös a sorsuk. Olvassuk el Josephus beszámolóit a Nérót követő császárokról:

A Jelenések könyve

- ✍ *Hadihajók az achaiai part mentén jártak - mert éppen tél volt -, s itt értesültek arról, hogy Galbát meggyilkolták; mindössze két hónapig és hét napig uralkodott. (Zsidó háború, 359.o.)*
- ✍ *Ugyanis Galbát meggyilkolták a római fórumon, és Othót kiáltották ki császárnak; ez pedig harcban állt Vitellius ellencsászárral [...] Sok vérontás után Otho vereséget szenvedett, és öngyilkos lett; mindössze három hónapig és két napig uralkodott (uo., 363.o.)*
- ✍ *[Vitelliust] a nép kihurcolta a császári palotából: minden elképzelhető módon meggyalázta, megcsúfolta és Róma kellős közepén agyonverte. Uralkodása mindössze nyolc hónapig és öt napig tartott... (uo., 374.o.)*

Valószínűnek tűnik, hogy a három rövid ideig uralkodó császár a három letört sarv. A megmaradt hét király pedig nem más, mint a Jelenések hét királya. Ebből a Jelenések írásának idejében öt már elesett, egy éppen uralkodik, ő pedig Néró. Dave Green szerint ebből az következik, hogy Vespasian császár az, akiről a Jelenések alapján "még nem jött el, és miután eljön, kevés ideig maradhat" (Jel. 17.10). Jogos a kérdés, miért ír a Jelenések rövid időről, ha Vespasian tíz évig uralkodott? Lehet így gondolkozni, de akkor római szemmel gondolkozunk. Ha János szemszögéből nézzük, aki a közelgő ítéletet hirdette, akkor a rövid idő utalhat uralkodásának kezdetéről (69) Jeruzsálem ostromáig (70), az Ítéletig tartó egyetlen évre. A nyolcadik király, az előző magyarázathoz hasonlóan, nem a tizből való, hanem egy teljesen más fej, ez pedig a hitehagyott, első századi Izrael.

Ez a magyarázat még több kérdést felvethet. Miért lenne Izrael egy kifejezetten római szimbólum egyik része? Izrael hogyan származik a hét királytól? (Jel. 17.11) Miért lenne a nyolcadik király egy általánosabb szimbólum, míg az első hét konkrét személy?

Ha ellapozunk a fenevad első megjelenéséig, feltűnhet, hogy a két tanút⁴⁸ abban a városban öli meg, ahol az Urat megfeszítették, ez pedig Jeruzsálem. A fenevad szimbóluma összetett, a korabeli összes fenyegetést szimbolizálja, melyben egyáltalán nem elhanyagolható a korabeli zsidók szerepe. Jézus szerint egyértelműen nekik nagyobb a bűnük:

- 📖 Jn. 19.11 Jézus így válaszolt: "Semmi hatalmad nem volna rajtam, ha felülről nem adatott volna neked: ezért annak, aki engem átadott neked, nagyobb a bűne."

Fontos látni, hogy annak ellenére, hogy a ma elterjedt nézetek szerint az ellenségek konkrét személyek, a Biblia ritkán szól konkrét személyekről, Jézus hamis prófétákról, krisztusokról, (Mt. 24.24), János pedig antikrisztusokról beszél. (1Jn. 2.18)

De hogyan értsük azt, hogy a hét királyból származik? Hogyan származhat a hitehagyott Izrael Róma hét királyától? Abban a pillanatban,

hogy a zsidók megtagadták a Messiást, lelki értelemben megszűntek zsidóknak lenni. Pál így ír erről:

- 📖 Fil. 3.3 Mert mi vagyunk a körülmetéltek, akik Isten Lelke szerint szolgálunk, és Krisztus Jézussal dicsekszünk, és nem a testben bizakodunk.
- 📖 Jel. 2.9 Tudok nyomorúságodról, és szegénységedről, pedig gazdag vagy, és azok káromlásáról, akik zsidóknak mondják magukat, pedig nem azok, hanem a Sátán zsinagógája.

Valójában a korabeli zsidók saját maguk deklarálják hovatartozásukat, azt mondják "aki királlyá teszi magát, ellene szegül a császárnak" (Jn. 19.12), később pedig a főpapok egyhangúan kiáltják "Nem királyunk van, hanem császáruk!" (Jn. 19.15) Nem szabad elfelejteni, hogy a hét domb és a nagy parázna szorosán összekapcsolódik, együtt alkotják a fenygetést a fiatal egyházra.

Tíz szarv és cserép - Jel. 17.16

De ha a tíz szarv a római császárt jelenti a Jelenések könyvében, mit jelent Dániel prófécijában, hogy még nem kaptak királyságot és egy óráig uralkodtak? Ha Dániel negyedik birodalma Róma, micsoda akkor ebben a jövődőlésben a cserép? A Dán. 7.24-26 versekben szereplő tíz szarv nem egyezik meg a Jel. 17.12 tíz királlyal. Azért tűnik ez helyes válasznak, mert Dániel versében a tíz királyból hármat letörnek, így kapjuk a hetet a Jel. 17.10-ben. A Jelenések verse viszont arról ír, hogy mind a tíz felajánlja a hatalmát a Fenevadnak. Másrészről szintén logikátlan lenne, hogy a tíz császár felajánlja hatalmát Rómának, saját birodalmának. Éppen ezért ez a tíz szarv éppen Dániel másik, a négy világbirodalomról szóló prófécijával van összefüggésben. Itt fontos az, hogy az Írást ismét szövetségi, teológiai értelemben értsük, ne történelmi vagy politikai szemszögből. A lényeg mindig is Krisztus személye és egyháza. Ezért a negyedik birodalom egy összetett kép, a vas jelképezi Rómát, a cserép viszont az első századi hitehagyott Izraelt. Így világossá válik, hogy a tíz szarv ebben a prófécijában első századi zsidó és nem pedig római. Ha fellapozzuk a Zsidó háborút, meg is találjuk ezt a tíz vezért, akik még nem kaptak királyságot:

☞ *Miután a Cestiust üldöző vezérek visszatértek Jeruzsálembe, részben erőszakkal, részben szép szóval megnyerték maguknak a rómaiak még ottlévő híveit, aztán gyűlést tartottak a templomban, hogy a háborúra parancsnokokat nevezzenek ki. A város főparancsnokául Josephust (1), Góríon fiát, és Anan főpapot (2) választották; ezeknek különösen kötelességükké tették, hogy a város falait helyreállítsák. [...] Idumeába más hadvezéreket neveztek ki, mégpedig Jésust (3), Sapphiasnak, ez egyik főpapnak a fiát, és Eleázárt (4), Ananiás főpap fiát, és parancsnokságuk alá*

rendelték Idumea eddigi parancsnokát, Nigert **(5)**, akit Peraitésnek neveznek, azért mert a Jordánon túli Peraiából származik. Az ország többi tartományáról is gondoskodtak: Jerikóba Josephust **(6)**, Simón fiát küldték ki parancsnokul, Peraiába Menasszét **(7)**, Thmana toparchiába az esszénus Joannést **(8)**, akinek még ezenfelül Lydda, Joppé és Ammaus városokat is hatáskörébe utalták. Gophna és Akrabatta kerületek parancsnokságát Ananiás fia, Joannés **(9)** kapta meg; a két Galilea parancsnoksául Josephust **(10)**, Mátyás fiát nevezték ki; kerületéhez hozzásatolták az egész környék legerősebb városát, Gamalát is.

Kicsit visszatérve a cserépre, Dániel azt írja, hogy nem keverednek egymással, ez utalhat a két "szövetséges" gyökeresen eltérő mivoltára, mind fizikai, mind szellemi értelemben. Ráadásul az Ószövetségben többször is találkozhatunk a cseréppel, mint Izrael szimbólumával:

- 📖 JSir. 4.2 Sionnak színaranyat érő drága fiait jaj, csak cserépedénynek tekintették, fazekas keze munkájának!
- 📖 Jer. 18.6 Vajon nem bánhatok-e én is úgy veled, Izráel háza, mint ez a fazekas? Így szól az ÚR: Hiszen olyanok vagytok a kezemben, Izráel háza, mint az *agya* a fazekas kezében.
- 📖 Jer. 19.7 Meghiúsítom ezen a helyen Júda és Jeruzsálem terveit: odaadom ellenségeiknek és azoknak, akik az életükre törnek, hogy fegyverrel ejtsék el őket. Holttestüket pedig az ég madarainak és a föld állatainak adom eledeleül. [...] 11 és mondd nekik, hogy így szól a Seregek URa: Úgy összetöröm ezt a népet és ezt a várost, ahogyan összetörik a cserépedényt, úgy-hogy nem lehet többé éppé tenni. A Tófetben pedig temetni fognak, mert másutt nem lesz elég hely a temetkezéshez.

Összegzés

A tíz szarv Dániel próféciájában a tíz római császár, melyek közül három letörik, ezek a rövid ideig uralkodó katonacsászárok. Az örült Caligula megkísérli elpusztítani a várost, de az Isteni gondviselés közbelép, Jeruzsálem megmenekül, a fiatal Egyház tovább erősödhet. A fenevad halálos sebet kap, de a gonosz Róma képében újra eloldoztatik, Néző keresztényüldözése újabb megpróbáltatást jelent a fiatal Egyház számára. Egy más jellegű veszély is leselkedik Jézus menyasszonyára, a nyolcadik fej, mely a hitehagyott Izrael, aki üldözi a szenteket, megöli a prófétákat, majd a rómaiak kezére adja a Messiást. Ő a parázna asszony, aki a hét dombon ül, vagy ha jobban tetszik, a nyolcadik fej.

A hét pohár - Jel. 16.1-16.21

📖 Jel. 16.13 És láttam, hogy a sárkány szájából, a fenevad szájából és a hamis próféta szájából három tisztátalan lélek jön ki: olyanok voltak, mint a békák, 14 mert ördögök lelkei ezek, akik jeleket tesznek, és elmennek az egész földkerekség királyaihoz, hogy összegyűjtsék őket a mindenható Isten nagy napjának harcára.

Ahogy a kis-apokalipszis elemzésénél olvashattuk, hamis próféták sokasága jelent meg az utolsó időkben. Hamis jelekkel és félrevezetéssel szedték rá Júdea hatalmasait, akik megtévesztve, hamis képpel a római seregről kezdték meg felkészülésüket. Josephus, mielőtt megadta volna magát a rómaiaknak, Júdea összegyűjtött haderejét vezette. Ezek a megtévesztő lelkek démonok, gonosz szellemek, akik a felnyitott alvilág mélységeiből érkeztek. Egy hasonló esetet láthatunk az Ószövetségben, amikor Áháb király rászedéséről ír a Királyok könyve:

📖 1Kir. 22.19 Míkájehú pedig ezt mondta: Halld meg az ÚR igéjét! Láttam az URat trónján ülve, és az egész mennyei sereg ott állt a jobbán és balján. 20 És ezt mondta az ÚR: Ki fogja rászedni Ahábot, hogy felvonuljon és ellessék Rámót-Gileádnál? Erre az egyik ezt mondta, a másik azt mondta. 21 De előlépett egy lélek, megállt az ÚR előtt és így szólt: Majd én rászedem őt! Az ÚR ezt kérdezte tőle: Hogyan? 22 Az így felelt: *Elmegyek és hazug lélek leszek minden prófétája szájában. Az ÚR pedig így szólt: Így csakúgyan rá tudod szedni. Menj és tégy így!*

Pál is erről ír a törvénytípró eljövételével kapcsolatban:

📖 2Thessz. 2.10 és a gonoszság mindenféle csalásával azok számára, akik elvesznek, akik nem szerették az igazságot, hogy általa üdvözljenek. 11 Ezért szolgáltatja ki őket Isten a tévelygés hatalmának, hogy higgyenek a hazugságnak,

📖 Jel. 16.16 És összegyűjtötték a földkerekség királyait arra a helyre, amelyet héberül Harmagedónnak neveznek.

Armageddónnak nagy kultusza van, és már a nem hívő emberek gondolkozásában is összefonódott a világ vége fogalmával. A *har-Megidon* héber szó pontos jelentése "Megiddo hegye", a *megidon* szó pedig valószínűleg "a csapatok helyét" jelenti. A Jelenések könyve sehol nem említi az armageddóni csata elnevezést, csak arról tudósít, hogy a nagy csatára itt gyülekeznek a földkerekség királyai. További érdekes dolog az, hogy Meggidó nem hegyen, hanem síkságon terül el, a legközelebbi

hegy hozzá a Kármel-hegy. Chilton felteszi a kérdést, hogy miért nem egyszerűen Kármel hegyéről beszél János. A válasz az lehet, hogy János egy kifejezésben akarta említeni mindkét helyet. Kármel hegye onnan híres, hogy Baál 450 hamis prófétáját gyűjtötte ide az Úr, hogy aztán mind meghaljanak (1Kir. 18. 19,40), Meggidó pedig Izrael történelmi csatáiról híres:

- 📖 Bír. 5.19 Királyok jöttek, harcoltak, ugyancsak harcoltak Kánaán királyai Taanaknál, Meggidó vizénél, de egy darab ezüstöt se vehettek el.
- 📖 2Krón. 35.22 Jósiás azonban nem tért ki előle, hanem harcra készülve álruhába öltözött, és nem hallgatott Nékónak az Isten szájából származó beszédére. Fölvonult, hogy megütközzék Meggidó síkságán.

Titus három légióval érkezett Kaesarába, és ott várta be a többi légió érkezését. Flavius megemlíti a római hadsereg szövetségeseit, akik csatlakoztak csapataihoz:

🗨️ *Maga is megindult a többi csapattal, melyhez a **királyok** megerősített hadseregei és még a syriai szövetségesek is csatlakoztak.⁴⁹*

📖 Jel. 16.21 talentum nagyságú jég esett az emberekre, és káromolták az emberek az Istent a jégeső csapása miatt. Ez a csapás ugyanis igen nagy volt.

A hét trombitánál már előfordult a jégeső szimbóluma, itt még egy adatot kapunk róla: a súlyát. A jégeső, a görög *chalaza* (ca**v**aza) nem csak jégesőt, hanem kőzáport is jelent. Nézzük meg, mit ír Josephus az ostromgépekről:

🗨️ *Ugyanis valamennyi légiónak kitűnő volt a gépi felszerelése; különösen a tizedeknek rendkívül erős kődobógépei és hatalmas ballisztái voltak, amelyekkel nemcsak a kitöréseket, hanem a falakon álló zsidókat is vissza tudott verni; hiszen ezek a gépek **talentum súlyú kődarabokat** dobáltak.⁵⁰*

A nagy Babilon

Nagy Babilon azonosságára rengeteg értelmezés létezik, az Egyesült Államoktól kezdve, Rómán át az ENSZ-ig több város, szervezet vagy ország kivívta magának ezt a címet. Sokan úgy gondolják, hogy a nagy parázna, hét domb, skarlát ruha annyira egyértelműen azonosítja Rómát, hogy kár is vitatkozni. Ezt azonban nevezhetjük elhamarkodott kijelentésnek ad-

dig, míg alaposan meg nem vizsgáljuk, mit mond nagy Babilonról a Biblia. Hol találkozhatunk például a nagy város kifejezéssel?

Babilon, a nagy város - Jel. 18.21

📖 Jel. 18.21 Egy erős angyal felemelt egy akkora követ, mint egy nagy malomkő, bedobta a tengerbe, és így szólt: "Így vettetik le Babilon, a nagy város, egyetlen lendülettel, és többé sehol sem lesz található."

János Babilont határozottan "a nagy városnak" nevezi. A Jelenések könyvét átszövik az ószövetségi utalások, szimbólumok és nevek, ezért érdemes megfigyelni, hogy az Írás melyik várost hívja még a nagy városnak.

📖 Jer. 22.8 Sok nép megy majd el e város mellett, és azt kérdezik egymástól: miért bánt el így az ÚR ezzel a nagy várossal?

Jeremiás Júdea királyáról, annak palotájáról és városáról, azaz Jeruzsálemről beszélt. János látomásában a második angyal a nagy város elesését jövendöli meg. Ámos Izrael házáról mondja, hogy "elesett, nem kel fel többé a szűz Izrael". (Ám. 5.2)

Vajon a Jelenések első századi olvasói, akik először hallották János szavait (általában felolvasták a leveleket, mert sok volt az analfabéta), melyik városra gondolhattak? Ha bármilyen, a számukra jövőbeli városra gondolunk, újra azt a hibát követjük el, hogy figyelmen kívül hagyjuk az elsődleges olvasókat. Nézzük tovább, milyen képekkel azonosítja János a nagy várost.

Szodoma és Egyiptom - Jel. 11.8

📖 Jel. 11.8 Holttestük a nagy város utcáján hever, amelynek neve lelki értelemben *Sodoma és Egyiptom*, ahol az ő Urukát is megfeszítették.

Hogyan értsük a Jelenések "lelki értelemben Szodoma és Egyiptom" meghatározását? Lapozzuk fel Ézsaiás próféta könyvét.

📖 Ézs. 1.10 Halljátok az ÚR igéjét, Sodoma vezetői! Figyeljete Istenünk tanítására, Gomora népe!

Ő vajon melyik városról beszél? Ha választ akarunk a kérdésre, meg kell néznünk az ige kontextusát, érdemes átolvasnunk az egész történetet. A levél eleje (Ézs. 1.1) elmondja nekünk, hogy a prófécia Jeruzsálemnek szól, melynek vezetőit és népét kemény szavakkal sújtja

Ézsaiás. Jeremiásnál is megtaláljuk Szodoma nevét Jeruzsálemmel kapcsolatban:

📖 Jer. 23.14 Jeruzsálem prófétáinál borzasztó dolgokat látok: házasságtörők, hazugságban élnek, bátorítják a gonosztevőket, ezért senki sem tér meg gonoszságából. *Olyanok előttem mindnyájan, mint Sodoma, lakói pedig, mint Gomora.*

Mi lehet az oka annak, hogy Jeruzsálemet Szodomának hívja az Írás? Érdekes párhuzamot vehetünk észre az első századi Jeruzsálem és a hajdani Szodoma esetében. Emlékezzünk, hogyan figyelmezteti Jézus Júdea lakót az elkövetkezendő pusztításra:

📖 Mt. 24.15 "Amikor pedig meglátjátok a pusztító utálatosságot, ahogy Dániel próféta megmondta, ott állni a szent helyen - aki olvassa, értse meg! -, 16 akkor azok, akik Júdeában vannak, *meneküljenek a hegyekbe*

Ugyanez történik Szodoma esetében, ahol az angyalok figyelmeztetik Lótot:

📖 1Móz. 19.17 Amikor vitték őket kifelé, ezt mondták: Mentsd az életedet! Ne nézz hátra, és ne állj meg sehol a környéken! *A hegyre menekülj, különben elpusztulsz!*

Külön érdekesség, hogy Lót arra kéri az Urat, hadd mehessen inkább Cóár városába, amit az Úr teljesít. Érdekes párhuzamot lelhetünk abban, hogy a Jeruzsálemből megmenekült keresztények Pella városát választották.

Egyiptom pedig "lelki értelemben" szintén az üldözés, a rabság előképe. A Jelenések megerősíti Jézus figyelmeztetését, hogy népe meneküljön el a hitehagyott városból. Az átváltozás hegyén Jézus Mózással és Illéssel beszél élete végéről, ahol az "exodosz" görög szó áll, ami Jézus visszajövetelével kapcsolatban a Kivonulásra enged következtetni, és az sem véletlen, hogy a Jelenések az egyiptomi tíz csapást eleveníti fel az ítélet leírásakor. (Jel. 8.6-12, 16.2-21)

Végül pedig, de nem utolsósorban a Jel. 11.8 vers így végződik: "*ahol az ő Urukát is megfeszítették*". Melyik város felel meg ennek a feltételnek az első századi Jeruzsálemén kívül?

A nagy parázna - Jel. 17.1-5

- 📖 Jel. 17.5 és a homlokára írva ez a titokzatos név: "A nagy Babilon, a föld *paráznáinak* és undokságainak *anyja*".

Ha ismét a fellapozzuk az Ószövetséget, láthatjuk, hogy Izrael az, akit az Úr paráznának nevez, amikor a zsidók hitehagyottá válnak.

- 📖 Ez. 16.15 De elbizakodtál szépséged miatt, és hírhedt *parázna lettél*. El-
 árasztottad paráznaságoddal, aki csak elment melletted, és az övé lettél.
- 📖 Jer. 3.6 Ezt mondta nekem az ÚR Jósiás király idejében: Láttad, hogy mit
 művelt az elpártolt Izrael? Eljárt minden magas hegyre, minden bujazzöld
 fa alá, és ott *paráználkodott*.
- 📖 Jer. 3.8 És bár látta, hogy a sok házasságtörés miatt elbocsátottam az el-
 pártolt Izráelt, és kiadtam válólevelét, mégsem félt húga, a hűtlen *Júda*,
 hanem elkezdett ő is *paráználkodni*.

Még szűkebb értelemben Izraelt sokszor Jeruzsálem képviseli, Ézsaiás így beszél róla:

- 📖 Ézs. 1.21 Milyen *paráznává lett a hűséges város!* Jogossággal volt tele,
 igazság lakott benne, most pedig gyilkosok!

Pontosan ezt a párhuzamot érdemes észrevenni az első századi Jeru-
 zsálemmel, aki paráználkodott Rómával, mert inkább a Rómával való
 békességet választotta és Jézus, majd szentjei ellen fordult. A korabeli
 zsidók egyértelműen kinyilvánították, hogy inkább Rómát választják, és
 bűnösök Jézus halálában:

- 📖 Jn. 19.15 Azok pedig felkiáltottak: "Vidd el, vidd el, feszítsd meg!" Pilátus
 ezt mondta nekik: "A ti királyotokat feszítsem meg?" A főpapok így vála-
 szoltak: "*Nem királyunk van, hanem császáruk!*"
- 📖 Mt. 27.25 Az egész nép így kiáltott: "Szálljon *ránk* és gyermekeinkre az ő
 vére!"

Róma vagy egyéb más város soha nem paráználkodott, mivel nem is
 volt Isten jegyese. Egyetlen város van a Biblia szerint, mely Isten szö-
 vetségese és asszonya volt, mindaddig, míg paráznává nem lett. Ezékiel
 nagyon színesen adja vissza az Úr Jeruzsálemmel (Ez. 16.3) való talál-
 kozását és szövetségét:

- 📖 Ez. 16.8 Elmentem melletted, és láttam, hogy már a szerelem korában
 vagy. Ezért rád terítettem ruhám szárnyát, és betakartam meztelen teste-
 det. Megesküdtem neked, és *szövetségre léptem veled* - így szól az én
 Uram, az ÚR -, és az *enyém lettél*

Részeg a vértől - Jel. 17.2

📖 Jel. 17.6 Láttam, hogy az asszony részeg a szenteknek és a Jézus vértanúinak véréből, és amikor láttam őt, nagyon elcsodálkoztam.

Ismét tegyük fel a kérdést. Mi jut a Jelenések könyve elsődleges címettjeinek az eszébe az ígéről? Számukra láthatatlan távoli jövőről, vagy olyan eseményekről, melyről maga a Biblia ír? Jézus azt mondja az akkori zsidóság vezetőinek, hogy üldözik, megkorbácsolják, vagy meg is ölik a hozzájuk küldött prófétákat, mellyel ítéletet vonnak maguk ellen (Mt. 23.34). Majd nem sokkal később azonosítja a bűnös várost:

📖 Mt. 23.37 "*Jeruzsálem, Jeruzsálem, aki megöli a prófétákat, és megkövezed azokat, akik hozzád küldettek, hányszor akartam összegyűjteni gyermekeidet, ahogyan a tyúk szárnya alá gyűjti a csibéit, de ti nem akartátok!*

Az írás egyértelműen Jeruzsálemről beszél, akinek el kell szenvednie a büntetést a próféták, majd pedig Jézus megfeszítése miatt. Világos, hogy Jézus és a korai egyház idejében a zsidók üldözése sokkal nagyobb gondot jelentett, mint Rómáé. Kik voltak azok, akik Jézus haláláért felelősek voltak? Az egyház születésekor kik üldözték a szenteket? Az Apcsel beszámol az üldözésekről, megemlíti István megkövezését, aki utolsó imájában arra kérte az Urat, hogy kegyelmezzen a zsidóknak (Apcsel. 7.49). Heródes, a zsidók királya kivégeztette Jakabot, majd látva, hogy ez tetszik a zsidóknak, elfogatta Pétert is (Apcsel. 12.2). Pál tanúskodik arról, hogy főpapi felhatalmazásra üldözi a szenteket (Apcsel. 26.10). A thesszalóniki levélben Pál így foglalja össze azoknak a vétkét, akikhez nem sokkal korábban még ő is tartozott:

📖 1Thessz. 2.15-16 *Ezek megölték az Úr Jézust, ugyanúgy mint a prófétákat, üldözték minket is; nem kedvesek Isten előtt, és ellenségei minden embernek, akadályoznak minket abban is, hogy prédikáljunk a pogányoknak, hogy üdvözüljenek: így teszik teljessé mindenkor bűneiket.*

Ami szintén érdekes, hogy ebben az időben még Róma nem viszonyult ellenségesen a keresztényekhez, sőt alkalmanként megvédte őket, ahogyan Pált is, mikor a katonaság védelmében Félixhez vitték (Apcsel. 23.24). A Jelenések könyve beszámol arról is, hogy a nagy város vétkes a szentek, apostolok és próféták véérért ("értetek" - Jel. 18.20) Érdemes megfigyelni, hogy a felsorolásban az apostolok is szerepelnek. Hogyan lehetne szó egy jövőbeli városról a Jelenések könyvében, *ha az apostoli tisztség csak az első században létezett?* Pál szerint az apostolokat Isten

utolsóként állította (1Kor. 4.9). Az apostolok különleges tanúk voltak, ők voltak Jézus vértanúi vagy egyenesen Jézustól kapták megbízásukat.

Mindig is Jeruzsálem volt az a város, ahol a próféták meghalnak, ahogyan Jézus is megmondta:

📖 Lk. 13.33 Viszont ma, holnap és a következő napon úton kell lennem, mert lehetetlen, hogy próféta Jeruzsálemen kívül vesszen el.

Talán nem elvetendő lehetőség az, amire a Biblia írói is felhívták a figyelmünket, ugyanis elmondták, hogy a Biblia ismer egy várost nagy városként, mely felelős a szentek és próféták véérért, és paráznának szólítják, ha hitehagyottá válik. Ez a város pedig nem a jelenünkben, nem is távoli jövőnkben, hanem a múltban volt, és nem más, mint a zsidók gazdag városa, a hatalmas templommal: Jeruzsálem.

A hét hegyre épült város - Jel. 17.9

📖 Jel. 17.9 Itt az elme, a melyben van bölcsesség. A hét fő a hét hegy, a melyen az asszony ül;

Szinte a legtöbbit emlegetett érv arra, hogy a nagy Babilon nem más, mint Róma. Kevés város van az egész világon, mely hét dombon épült. Ebbe a kevésbe Jeruzsálem is beletartozik, a hét dombnak a neve: Zion, Moriah, Acra, Bezetha, Millo, Ophel, és az Antóniusz-hegy. Sőt, a zsol-táros a távoli múltban azt mondta, hogy az Úr "a szent hegyeken vetette meg az ő fundamentomát" (Zsolt. 87.1).

Ennek ellenére könnyen elképzelhető, hogy a hét domb valóban Rómához tartozik, de ez távolról sem jelenti azt, hogy a nagy Babilon Róma lenne. Mégpedig azért, mert a Jelenések pár verssel korábban világosan megmondja, hogy az asszonyt a fenevad hordozza. Tehát a fenevad nem más, mint a hét domb, legalábbis a fenevadhoz tartozik, így a hét domb valóban Róma hét dombja, de a vers értelmében az első századi Rómáé! Ez viszont kizárja azt, hogy Babilon egyenlő legyen Rómával, mivel a fenevad és az asszony nem azonosak. Ez látszik abból is, hogy később a fenevad az asszony ellen fordul (Jel. 17.15). Láthattuk, hogy a fenevad Róma jelképe, a negyedik királysága, melyeknek tíz királyuk van, a tíz cézár Julius Ceasartól Nerón át, aki a Jelenések szerint most uralkodik, megemlítve Galbát, aki eljövendő és rövid ideig uralkodik, nem egészen hét hónapig, egészen Vespasianusig.

Összefoglalva tehát: érdemes megfontolni azt, hogy Jeruzsálem, a parázna asszony Róma szövetségese volt, az hordozta, és akit az felhasználta arra, hogy az Urat megfeszítse. A fenevad, aki maga is sok járt okoz a szenteknek (keresztényüldözések), az asszony ellen fordul. Mindez, első századi szemszögből nézve, abból az időből, amikor a Bib-

lia íródott, azok szemszögéből, akik akkor olvasták, beteljesült i.sz. 70-ben, Jeruzsálem pusztulásánál. De hogyan lehetséges az, hogy Jeruzsálemet siratták a föld kereskedői? Milyen hatalmas lett volna Jeruzsálemnek a föld királyai felett?

A föld kereskedői és királyai - Jel. 18.9-11

Hogyan teljesülhet Jeruzsálemre az, hogy a föld kereskedői sírnak és gyászolnak miatta? Természetesen belekötök abba, hogy itt az egész föld kereskedőiről van szó. Ez nem valószínű, ugyanis az Ószövetség Tírust is hasonló fogalmakkal írja le:

📖 Ez. 27.32 Fájdalmukban siratóénekebe kezdenek, és így énekelnek rólad: Kicsoda pusztult el úgy, mint Tírusz a tenger közepén?! Amikor piaci áruid a tengerről megérkeztek, sok népet elégítettél ki, kincset érő áruk tömegével gazdagítottad a föld királyait. 36 A népek kereskedői fölszisszennek miattad. Rettenetes véged lett, nem lesz belőled soha semmi!

A föld királyai és kereskedői *Tírusz* esetében sem jelentették az akkori egész világ egészét, hanem a kor által belátható világ hatalmait, ahová kereskedőik eljutottak. Figyelemreméltó, hogy *Tírusz* elestekor ezek a népek port hintettek a fejükre (Ez. 27.30), ahogy Babilon elestekor is teszi a népek (Jel. 18.19). Ez egyébként jellegzetesen ókori keleti szokás.

Heródes idején Jeruzsálem világváros volt. *Armstrong* könyvében olvashatjuk, hogy ekkor a városnak százhuszezres lakossága volt, melyben paloták rengetege, majd színház, amfiteátrum is épült. A templom átépítéséhez Heródes tizennyolcezer mestert alkalmazott, akiknek nyolcvan évükbe tellett az építés. Kiterjedt kereskedelemre volt szükség ezekhez a hatalmas építkezésekhez.⁵¹ A tengeri kereskedelmet Cézarea városa biztosította, mely Heródes idejében épült meg óriási pompával⁵². Hasonlítsuk össze a Jelenésekben leírt árukat (Jel. 18.11), melyeket a nagy város vesz és elad, a *Tírusz* esetében létező kereskedelemmel (Ez. 27.12-25):

a nagy város: arany, ezüst, drágakő, gyöngy, gyolcs, bíbor, selyem, skarlát, tuja, elefántcsont, fahéj, balzsam, füstölő, kenőcs, tömjén, bor, olaj, liszt, gabona, barmok, juhok, lovak, kocsik, emberek.

Tírusz: ezüst, vas, ón, réz, ló, lovas, elefántagyar, ébenfa, türkiz, gyapjú, gyolcs, rubin, búza, füge, méz, olaj, balzsam, bor, gyapjú, fahéj, nád, bárány, kos, drágakő, díszruha.

Látható, hogy mindkét esetben korabeli árucikkekről van szó, melyekkel az ókori városok kereskedtek. Josephus Flavius beszámolójában

láthatjuk, hogy a jeruzsálemi templom az egyike lehetett a luxuscikk-kereskedelem fő megrendelőjének:

☞ *A kapukról tarka hímzésű, földig érő, gyönyörű szövésű babiloni függöny csüngött le, káprázatos színek - kék, fehér, **skarlát** és **bíbor** - ragyogásában. Ez a függöny a világegyetemet jelképezte, a skarlát a tüzet, a fehér a földet, a kék a levegőt, a bíbor a tengert⁵³*

A templom külsejét aranylapok borították, a tetején arany rudak meredeztek, a templomot és az oltárt finom márványkorlát övezte.⁵⁴ A papok és különösen a főpap ruhája bíborral, skarlással, arannyal gazdagon díszített. A főpap mellett 12 fajta drágakő csüngött.⁵⁵

Miféle hatalma volt Jeruzsálemnek a föld királyai felett? Mielőtt erre a kérdésre válaszolnánk, fel kell tennünk magunknak a kérdést, *politikai* témájú a Jelenések könyve vagy pedig teológiai: szövetségről, eszkatológiáról szól? Teológiai értelemben igenis uralkodott Jeruzsálem az egész világon, ez a nép és város volt Isten kiválasztott szövetségese. Ha Izrael hí volt Urához, béke volt és a világ prosperált. Ha Izrael hitszegővé vált, a világ is megérezte ezt. Más népek is felismerték ezt a hatalmat, melyről beszámol a Biblia:

- ☞ 2Móz. 19.6 *Papok királysága* és szent nép leszte. Ezeket az igéket kell elmondanod Izrael fiainak.
- ☞ 1Kir. 10.24 *Az egész földről* igyekeztek Salamonhoz eljutni, hogy hallhassák bölcsességét, amelyet Isten adott a szívébe.
- ☞ Ezsd. 1.2 Ezt mondja Círus perzsa király: A föld minden országát nekem adta az ÚR, a menny Istene. *Ő bízott meg engem azzal, hogy felépíttsem templomát a Júdában levő Jeruzsálemben.*

Ez az erő, ez a szövetség vétetett el Izraeltől és adatott a keresztényeknek, Isten új egyházának, minden népnek, aki Krisztust Úrnak vallja. (Mt. 21.43)

A három részre szakadt város és lakosai

- ☞ Jel. 16.19 A nagy város három részre szakadt, és a pogányok városai összeomlottak. A nagy Babilon is sorra került Isten színe előtt azzal, hogy adják oda neki Isten haragos indulata borának a poharát.

Jeruzsálemet három párt uralta, ahogy Josephus leírásából már olvashattuk, a zelóták, János galileai emberei és Simon az ideumaiak élén. Ez a megosztottság egészen az ostrom kezdetéig fennmaradt, melyről a rómaiaknak is tudomásuk volt, akik ki is használták ezt.

A Jelenések könyve

📖 Jel. 18.2 És ezt kiáltotta erős hangon: "Elesett elesett a nagy Babilon, amely ördögök lakóhelyévé lett, és minden tisztátalan lélek, minden tisztátalan állat és minden utálatos madár rejtekhelyévé lett.

Babilon bukását, melyet végül Cirusz király csapatai semmisítettek meg i.e. 539-ben, hasonló szavakkal írja le Ézsaiás:

📖 Ézs. 13.19 Úgy jár majd Babilon, az országok ékessége, a káldeusok fenséges díszje, ahogyan földúlta Isten Sodomát és Gomorát. 20 Nem telepszik le ott többé senki, nem lakik ott senki a jövő nemzedékek során. Nem sátoroz ott az arab, nem deleltetnek ott pásztorok, 21 hanem pusztai vadak tanýáznak ott, és baglyokkal telnek meg házaik. Struccok laknak majd ott, és démonok szökdelnek ott.

Újra csak az lehet elmondani, hogy Jézus nemzedékében Jeruzsálem az a város, akire jellemző ez a leírás. Josephus sokszor kétségbeesetten fordul saját népéhez és emlékezteti őket a gonoszságukra. A város pusztulásakor így beszél a városról:

✍ *ilyent még nem kellett végigszenvednie a városnak, és a világ teremtése óta nem volt **nemzedék**, mely ennyi förtelmet kieszelt volna.*

Ne feledjük el, hogy ekkora Babilonból Isten kihívta a népét:

📖 Jel. 18.4 Hallottam, hogy egy másik hang szól az égből: "Menjetek ki belőle, én népem, hogy ne legyetek részesek bűneiben, és hogy a rámért csapások ne érjenek titeket;

A Mt 24 verseknél jól láthattuk, hogy Jézus figyelmezteti nemzedékét, híveinek, ahogy a római sereget meglátják, el kell hagyniuk a várost. Maga Josephus is ír nagyobb számban távozókról, és az említett fejezetben ejtettünk szót a keresztények meneküléséről Pella városába. Jézus egyértelműen Jeruzsálemről beszél, melyet el kell hagyni:

📖 Lk. 21.20 "Amikor pedig látjátok, hogy Jeruzsálemet hadseregek kerítik be, akkor tudjátok meg, hogy elközelített annak a pusztulása. 21 Akkor, akik Júdeában vannak, *meneküljenek a hegyekbe*, és akik a városban vannak, költözzenek ki onnan; akik pedig vidéken vannak, ne menjenek be oda.

Honnan írt Péter?

📖 1Pt. 5.13 Köszönt titeket a veletek együtt kiválasztott *babiloni* gyülekezet és Márk, az én fiam.

Kétségtelen, hogy Péter Rómában halt meg, de emlékezzünk vissza, hogyan osztották meg az apostolok egymás között az evangelizáció feladatát. Tudjuk, hogy Pál volt a pogányok apostola, és az ő hirdette Krisztust Rómában is:

📖 Róm. 1.15 Azért szívem szerint kész vagyok az evangéliumot hirdetni nektek is, akik Rómában vagytok.

A római levél 16. fejezete világosan mutatja, ahol Pál üdvözetét küldi római ismerőseinek, hogy Róma Pál "felségterülete" volt. Amit Péter működési területeiről tudunk, azt az Apostolok Cselekedetei fejezeteiből tudjuk: Szamária (Apcsel. 10.14), Joppa (Apcsel. 10.5), Cézárea (Apcsel. 10.24) és Pál levelében olvashatjuk még Antiókhia nevét. (Gal. 2.11). Sehol nem szerepel a Bibliában, hogy Péter Rómában dolgozott volna és onnan köszöntené a levél címzettjeit. Ráadásul Péter megnevezi Márkot is, akiről viszont tudjuk, hogy Jeruzsálemben élt és dolgozott. (Apcsel. 12.12, 13.13). Szilász, akit szintén megnevez Péter első levelében, vezető ember volt a jeruzsálemi gyülekezetben. (Apcsel. 15.22) Pétert Jakabbal és Jánossal együtt a jeruzsálemi gyülekezet oszlopainak nevezi Pál, aki hozzáteszi azt is, hogy Péter a körülmetéltek apostola. (Gal. 2.1, 2.9) Másik fontos kérdés, hogy kinek íródott Péter első levele. Ezt írja a Scholar bibliai lexikon:

✍ *Az első levelet az elszórtan élő keresztényeknek küldte: legtöbbjük a mai Törökország területén a Taurus hegységtől északra lévő öt provinciában élt. (752.o.)*

Az is valószínű, hogy ezek a emberek Jeruzsálemből menekültek el, ilyen eseményről ír a Biblia is:

📖 ApCsel. 8.1 Saul pedig egyetértett István kivégzésével. Azon a napon nagy üldözés kezdődött a jeruzsálemi gyülekezet ellen, és az apostolok kivételével mind szétszóródtak Júdea és Samária területén.

A vers kiemeli, hogy szinte mindenki elmenekült az apostolok kivételével. Sokkal logikusabbnak tűnik, hogy az itt maradó Péter az elmenekült keresztényeknek írt, Babilonként utalva szülővárosukra, mely elüldözte őket. Felvetődhet az a kérdés, ha Babilon a fentiek alapján tényleg az első századi Jeruzsálem, miért nem említi a Jelenések soha név szerint ezekben a versekben. A válasz egyrészt az, hogy a Jelenések más

esetekben sem említ konkrét neveket, sem a fenevad, sem a királyok, az antikrisztus, sem pedig a törvénytípró esetében. Másodszor talán meg lehet említeni, hogy Jeruzsálem azt jelenti, "a béke városa", és ez az elnevezés különösen festett volna egy elpusztításáról szóló jóslatban.

A Sátán megkötözése - Jel. 20.1-20.7

📖 Jel. 20.1 És láttam, hogy egy angyal leszállt a mennyből; az alvilág kulcsa volt nála, és egy nagy lánc a kezében. 2 Megragadta a sárkányt, az ősi kígyót, aki az ördög és a Sátán, megkötözte ezer esztendőre,

Elértünk talán a legkényesebb fejezetek egyikéhez, mely a Sátánnal történt bibliai eseményeket boncolgatja. Ebben a fejezetben egyelőre a megkötözéséről lesz szó, és arról, hogyan érvel a preterizmus ennek az eseménynek múltbéli beteljesedéséről. Kezdjük a fejezetet Jézus egyik nagyon hasonló beszédével:

📖 Mt. 12.29 Vagy hogyan mehetne be valaki egy erős ember házába, és hogyan rabolhatná el annak javait, ha előbb meg nem kötözi azt az erős embert? Akkor azonban kirabolhatja a házát.

Sokan kétlik, hogy az "erős ember" kifejezetten a Sátánról szólna, de a vers kontextusa mégis ezt látszik bizonyítani, hiszen az ezt megelőző versekben éppen róla beszél, ahol a farizeusoknak világosan az értésükre adja, hogy miért elképzelhetetlen, hogy Jézus a Sátán erejével űzné ki az ördögöket. Egy másik helyen szintén arról olvashatunk, hogy a Jelenésekben leírt megkötözés nem más, mint Jézus küldetésének egyik fő célja, amiről az Írás így számol be:

📖 Jn. 12.31 *Most megy végbe az ítélet e világ felett, most vettetik ki e világ fejedelme.*

📖 Zsid. 2.14 Mivel pedig a gyermekek test és vér részesei, ő is hozzájuk hasonlóan részese lett ezeknek, hogy halála által *megsemmisítse* azt, akinek hatalma van a halálon, vagyis az *ördögöt*;

📖 1Jn. 3.8 Aki a bűnt cselekszi, az az ördögtől van, mert az ördög cselekszi a bűnt kezdettől fogva. *Azért jelent meg az Isten Fia, hogy az ördög munkáit lerontsa.*

📖 Kol. 2.15 *Lefegyverezte a fejedelemségeket és a hatalmasságokat, nyilvánosan megszégyenítette őket, és Krisztusban diadalmaskodott rajtuk.*

A preterizmus szerint az Újszövetség egyik fő témája annak bemutatása, hogy a Sátán hogyan próbálta utolsó erejével megsemmisíteni a fiatal egyházat. Isten Fiának egyik feladata és teljesített küldetése volt ennek az erőnek a megfékezése, majd végleges megsemmisítése. A fenti idézetek egyértelmű, múlt idejű kijelentései a feladat sikeres befejezésé-

ről szólnak. Ahhoz, hogy a Sátán megkötözésének időbeli elhelyezése még egyértelműbb legyen, végezzünk el egy érdekes összehasonlítást a Jel. 20. és a 12. fejezete között.

Jel. 20	Jel. 12
Jel. 20.1 És láttam, hogy egy angyal leszállt a mennyből; az alvilág kulcsa volt nála, és egy nagy lánc a kezében. 2 <i>Megraagadta a sárkányt, az ősi kígyót, aki az ördög és a Sátán, megkötözte ezer esztendőre</i>	Jel. 12.9 <i>És levettetett a hatalmas sárkány, az ősi kígyó, akit ördögnek és sátánnak hívnak, aki megtéveszti az egész földkerekséget; levettetett a földre, és vele együtt angyalai is levettek.</i>
Jel. 20.3 ... azután el kell oldoztatnia majd <i>egy kis időre.</i>	Jel. 12.12 <i>Ezért vidagjatok egek, és akik bennük lakoztok: jaj a földnek és a tengernek, mert leszáll hozzátok az ördög nagy haraggal, mivel tudja, hogy kevés ideje van".</i>
Jel. 20.3 levette a mélységbe, bezárta, és pecsétet tett rá, <i>hogy meg ne tévessze többé a népeket</i>	Jel. 12.9 <i>És levettetett a hatalmas sárkány, az ősi kígyó, akit ördögnek és sátánnak hívnak, aki megtéveszti az egész földkerekséget</i>
Jel. 20.3 amíg el nem telik az ezer esztendő: azután <i>el kell oldoztatnia majd egy kis időre.</i>	Jel. 12.13 <i>Amikor látta a sárkány, hogy levettetett a földre, üldözőbe vette az asszonyt, aki a fiúgyermeket szülte;</i>
Jel. 20.4 És láttam trónokat: helyet foglaltak rajtuk, és ítélő hatalmat kaptak azoknak a lelkei, <i>akiknek fejüket vették a Jézusról való bizonyágtételért és az Isten igéjéért;</i> akik nem imádták a fenevadat, sem az ő képmását, és nem vették fel az ő bélyegét a homlokukra és kezükre: ezek életre keltek, és uralkodtak a Krisztussal ezer esztendeig.	Jel. 12.16 <i>De segített a föld az asszonynak: megnyitotta a föld a száját, és elnyelte a folyót, amelyet a sárkány árasztott a szájából. 17 Megharagudott a sárkány az asszonyra, és elment, hogy hadat indítson a többiek ellen, akik az asszony utódai közül valók, akik megtartják az Isten parancsait, akiknél megvan a Jézus bizonyágtétele,</i>
Jel. 20.8 és elmegy, hogy megtévessze a népeket a föld négy sarkán, Gógot és Magógot is; <i>hogy összegyűjtse háborúra azokat, akiknek annyi a száma, mint a tenger fővenye.</i>	Jel. 12.15 <i>A kígyó pedig a szájából folyónyi vizet árasztott az asszony után, hogy elsodortassa az árral.</i>

Jól látható, hogy számos közös pontot nevezhetünk meg, ha összegyűjtjük ezeket, kiderül, hogy a két történet ugyanarról az eseményről szól, esetenként más szimbólumokat használva:

1. a népek megtévesztése (Jel. 20.3,8,10 és Jel. 12.9),
2. rövid ideje van hátra (Jel. 20.3 és Jel. 12.12,14),
3. elbocsátják egy időre (Jel. 20.3,7 és Jel. 12.12),
4. háborút kezd (Jel. 20.8 és Jel. 12.17),
5. hogy elpusztítsa az Egyházat (Jel. 20.7,9 és Jel. 12.12-17)

Bizonyára többen megfigyelték már a fenti párhuzamot, de a legérdeke-
sebb az, hogy a fenti jelek megtalálhatóak az Újszövetség más levelei-
ben, mint történeti beszámolók. Ahogy korábban láttuk, Jézus előre
megjövendölte ezt a fajta megtévesztést, megjósolva a hamis krisztu-
sok, hamis próféták megjelenését. Pál ugyanerre figyelmezteti a
thesszaloniki gyülekezetet:

📖 2Thessz. 2.3 Senki semmiféle módon ne vezessen félre *titeket*. Mert az Úr
napját megelőzi a hittől való elszakadás, amikor megjelenik a törvénytípró,
a kárhozat fia.

Pál az efezusi véneket farkasok megjelenésére figyelmezteti, akik nem
sokkal távozása után jönnek, sőt közülük támadnak és későbbi levelé-
ben a gyülekezetet az utolsó idők közelségére inti:

📖 ApCsel. 20.29 Tudom, hogy **távozásom** után *dühös farkasok jönnek
közétek*, akik nem kímélik a nyáját, 30 sőt közületek is támadnak majd
férfiak, akik fonák dolgokat beszélnek, hogy magukhoz vonzzák a tanítvá-
nyokat.

📖 Jud. 1.4 Mert *belopóztak közétek* bizonyos emberek, akik régóta elő van-
nak jegyezve erre az ítéletre: istentelenek, akik a mi Istenünk kegyelmét
kicsapongásra használják, és a mi egyedüli uralkodónkat és Urunkat, Jé-
zus Krisztust megtagadják.

📖 Ef. 6.11 Öltsetek magatokra az Isten fegyverzetét, hogy megállhassatok az
ördög mesterkedéseivel szemben.

A versekből látható, hogy a küzdelem a küszöbön áll, nem ezer évek
múlva, hanem rövid időn belül bekövetkezik, ahol a fenti levélben leírt
lelki fegyverekre, hitre, reménységre és szeretetre van szükség:

📖 Zsid. 10.37 Mert még "*egy igen-igen kevés idő*, és aki eljövendő, eljön, és
nem késik. 38 Az én igaz emberem pedig *hitből* fog élni, és ha meghátrál,
nem gyönyörködik benne a lelkem. 39 De mi nem a meghátrálás emberei
vagyunk, hogy elveszünk, hanem a hitéi, hogy életet nyerjünk.

Az Újszövetség szinte bármelyik levelét olvasva egy szomorú kép tárul
elénk: Krisztus fiatal egyháza állandó támadás alatt áll, rómaiak, zsidók
üldözik a híveket, s nem ritkán belülről a hitehagyott keresztények
okoznak gondot. Ha ilyen szemszögből olvassuk pl. Pál leveleit, láthat-
juk, hogy a helyzet sokszor reménytelen és súlyos volt: ez volt a Sátán
utolsó, elkeseredett támadása, hogy a fiatal Egyházat még csírájában
eltapossa. Az eddigiekben számos példát láthattunk hitehagyásra, sok-
szor közeli munkatársak esetén, belülről támadó antikrisztusokra és
hamis tanítókra, hamis apostolokra, szenvedésre és üldözésre, rágal-
mazókra. A régi prófécia beteljesedett:

- 📖 1Móz. 3.15 Ellenségeskedést támasztok közted és az asszony közt, a te utódod és az ő utódja közt: ő a fejedet tapossa, te meg a sarkát mardosod.
- 📖 Róm. 16.20 A békesség Istene pedig összezúzza a Sátánt lábatok alatt *hamarosan*. A mi Urunk Jézus Krisztus kegyelme legyen veletek!

Kicsoda Sátán?

A Sátán szó

A következő meghatározásokat a Bábel emlékei c. megelőző könyvben is megtalálhatja az olvasó. Eredetileg *Satana* szó az *sata* (שטן) tőből ered. Jelentése "rászedni, csúsztatni, eltéveszteni a jelet, félrevezetni". A héber testvér szó, a *saw-tawn*⁵⁶ (שטן) jelentése "ellenség". A Strong konkordancia a következőket írja:

1. ellenség, aki ellenáll (általában - személyesen vagy nemzeti szinten);
2. az emberfölötti ellenség, a Sátán

Lucifer, a hajnal fia

Talán kevesen tudják, de a Lucifer név nincsen benne sem a héber Ószövetségben, sem a görög vagy arám Újszövetségben, helyette a "a ragyogó, a hajnal fia" kifejezés szerepel. A név a Vulgátából ered, ahol a hajnal fia latinul Lucifer. Ezt a fordítást vette át a KJV is, a Károli és a református fordítások szintén nem tartalmazzák ezt a nevet.

A hajnal fiához kapcsolódik az egyik fő érv Sátán létezése mellett, mivel Ézsaiás próféta említi őt meg egyik prófécijában:

- 📖 Ézs. 14.12-15 Leestél az égről, *fényes hajnalcsillag!* Lehulltál a földre, népek legyőzője! Pedig ezt mondtad magadban: Fölmegyek az égbe, Isten csillagai fölé emelem trónomat, odaülök az istenek hegyére a messze északon. Fölmegyek a felhők csúcsára, hasonló leszek a Felsőégeshez! De a sírba kell leszállnod, a gödör mélyébe.

Ha alaposabban megvizsgáljuk ezt a részt, észre kell vennünk, hogy Ézsaiás ezt a próféciát a babiloni királyról mondta, egy emberről. Így beszél a "csillagról" a prófécia elején és a végén:

- 📖 Ézs. 14.4 ezt a gúnydalt fogod énekelni *a babiloni királyról*: Vége van a sanyargatónak, vége van az erőszaknak!
- 📖 Ézs. 14.16 Akik csak meglátnak, bámulnak, elgondolkoznak rajtad: *Ettől az embertől* reszketett a föld, ettől remegtek az országok?

A Jelenések könyve

A csillag szó egyébként is gyakori kifejezés az Írásban. Szerepelhet, mint égitest (Jób. 9.9), de gyakran személyre való utalás. Uthalhat a Messiásra (4Móz. 24.17) is, összehasonlításban (megsokasítom utóda-id, annyian lesznek, mint égen a csillag), és politikai értelemben, vezetőre, királyra utalva:

📖 Bír. 5.19-20 *Királyok* jöttek, harcoltak, ugyancsak harcoltak Kánaán *királyai* Taanaknál, Megiddó vizénél, de egy darab ezüstöt se vehettek el. Az égből harcoltak a *csillagok*, pályájukról harcoltak Siserával

A csillagok közé emelkedés gyakran jelenti a túl nagy becsvágyat, hatalomra való törekedést, akár népek tekintetében is:

📖 Abd. 1.2-4 Kicsinnyé teszlek a népek között, nagyon megvetett leszel! Megcsalt téged kevély szíved, mert sziklahasadékokban laksz, magasan van lakóhelyed, és ezt mondod magadban: Ki tud ledönteni a földre? Ha olyan magasra szállsz is, mint a sas, és ha a *csillagok közé* rakod is fészketet, onnan is ledöntlek - így szól az ÚR!

A "fényes" szó azt a képet vetíti elénk, miszerint a Sátán eredetileg egy jó angyal volt, de irigységében elbukott. Ahogyan a fenti igékben láttuk, ez az íge egy konkrét emberi személyről szól. A Biblia egyáltalán nem támogatja azt a nézetet, miszerint a Gonosz eredetileg jó lett volna. Sőt, Jézus az ellenkezőjét mondja:

📖 Jn. 8.44 Ti atyátoktól, az ördögtől származtok, és atyátok kívánságait akarjátok teljesíteni. *Embergyilkos volt kezdettől fogva*, és nem állt meg az igazságban, mert nincs benne igazság. Amikor a hazugságot szólja, a magáéból szól, mert hazug, és a hazugság atyja Beelzebub

A másik vers, melyet a Sátán bűnös eredete mellett hoznak fel:

📖 Jel. 12.7 Ezután háború támadt a mennyben: Mihály és angyalai harcra keltek a sárkánnyal, és a sárkány is harcra kelt angyalaival együtt, 8 de nem tudott felülkerekedni; és azért többé nem volt maradása a mennyben. 9 És levettetett a hatalmas sárkány, az ősi kígyó, akit ördögnek és sátánnak hívnak, aki megtéveszti az egész földkerekséget; levettetett a földre, és vele együtt angyalai is levettetek.

Teljesen nyilvánvaló még a futurista teológia keretében is, hogy ez a vers nem vonatkozhat egyszerre az ősi lázadásra és a Sátán jövőbeli levettetésére. Vagy ősrégi időről szól, vagy a jövőről. Az előző fejezetben láthattuk, hogy a preterizmus ezt a verset Jézus küldetésének idejére teszi, amikor Jézus megkötözte az "erős embert". Ennek a mennyei előzményét meséli el ez a Jelenések vers, nem pedig a gonosz eredetét.

Beelzebub

Az arámban a *Beelzebub* azt jelenti, a "*legyek ura*". Ez persze nem akadályozott meg senkit, hogy később "a magasságok fejedelme" névvel fordítsák, használják. Különösen érdekes, hogy a görög szövegben Βεελζεβουλ (Beelzebul) áll. A "*zebul*" jelentése pedig trágya, ganéj. Beelzebub egyébként egy közismert kánaánita istenség volt (Baal-zebub), melynek legkorábbi előfordulását a Királyok könyvében találhatjuk:

📖 2Kir. 1.2-3 Ahazjá Samáriában leesett felső szobájából a korlátan keresztül, és megbetegedett. Követeket küldött el, akiknek ezt mondta: Menjetek, és kérdezzétek meg *Baalzebúbot, Ekrón istenét*, hogy meggyógyulok-e ebből a betegségből! Ekkor az ÚR angyala így szólt a tisbei Illéshez: Indulj, menj el Samária királyának a követei elé, és így szólj hozzájuk: Talán nincs Isten Izráelben, hogy ti *Baalzebúbot, Ekrón istenét* mentek megkérdezni?

A vádló

📖 Jel. 12.10 Hallottam, hogy egy hatalmas hang megszólal a mennyben: "Most lett a mi Istenünké az üdvösség, az erő és a királyság, a hatalom pedig az ő Krisztusáé, mert levettetett testvéreink vádlója, aki a mi Istenünk színe előtt éjjel és nappal *vádolta* őket.

📖 Zak. 3.1 Azután megmutatta nekem Jósua főpapot, aki az ÚR angyala előtt állt, meg a Sátánt, aki jobb keze felől állt, és *vádolta* őt.

Ezekben az igékben a Sátán, mint vádló áll. Egyik feladata, hogy az embereket szüntelen vádolja. A vádló szerep azonban nem kizárólag neki van fenntartva. A Bibliát nézegetve több érdekes helyet is találhatunk, ahol a vádló személyéről van szó:

📖 Zof. 3.8 Azért várjatok rám - így szól az ÚR -, arra a napra, amikor *előlépek mint vádló!*

📖 Jn. 5.45 Ne gondoljátok, hogy én foglak vádolni benneteket az Atyánál. *Van, aki vádol benneteket: Mózes, akiben ti reménykedtek.*

Az Ószövetség világában egyértelmű, hogy a törvény a vád alapja. A vádló tehát ebben az esetben a törvény betartásának elmulasztásából él. A Sátán és a törvény szerepe szorosan összekapcsolódik, hiszen a az újszövetségre éppen azért volt szükség, mert a törvénynek lehetetlen volt megfelelni. A törvény betartását viszont a Sátán folyamatosan felügyelte és megvádolta az embereket. Tehát a törvény megszűnésével a vádló funkciója is megszűnik. Az ítéletkor, amikor a törvény beteljesedik, levettetik a vádló is:

- 📖 Jel. 12.10 Hallottam, hogy egy hatalmas hang megszólal a mennyben: "Most lett a mi Istenünké az üdvösség, az erő és a királyság, a hatalom pedig az ő Krisztusáé, mert *levettették testvéreink vádlója*, aki a mi Istenünk színe előtt *éjjel és nappal vádolta őket*."

Sátán a Bibliában

Leghamarabb a kígyó képében láthatjuk viszont ezt az angyalt, már ördögi természete birtokában. A bűnbeesés után, már a Biblia első lapjain Isten határozott ígéretet ad a sorsáról:

- 📖 Ter 3.15 Ellenkezést vetek közéd és az asszony közé, a te ivadékod és az ő ivadéka közé. Ő széttiporja fejedet, te meg a sarkát veszed célba. (Katolikus)

Az olvasó bizonyosan jól ismeri Jób történetét, melyet érdemes megvizsgálnunk ebből a szempontból. Azoknak, akik a Sátánt Isten ádáz ellenfeleként tartják számon, aki háborúban áll Istennel, és szó szerint értelmezik a vele kapcsolatos ígéket, mindenképpen furcsa lehet az égi tanács, ahova a Gonosz is bejáratos:

- 📖 Jób. 1.6 Történt egy napon, hogy az istenfiak megjelentek, és megálltak az ÚR előtt. Velük együtt megjelent a Sátán is.

Az apokrif Énok könyve Istent megközelíthetetlennek írja le:

- 📖 1Énok 14-16 "A hatalmas Dicsőséges ott ült. Ruhája fényesebben ragyogott, mint a nap és fehérebb volt, mint a hó. Egyetlen angyal sem mehetett elébe nagysága és dicsősége miatt, sem hús nem járulhatott elé. Tűz volt körülötte és előtte, senki sem mehetett a közelébe."

Ezen ellentéteken kívül Isten ráadásul különös beszélgetést folytat a Sátánnal. Az első furcsaság, ami szemünkbe tűnhet, az, hogy nem a Sátán ajánlja az Úr figyelmébe Jóbot (ahogyan az egy vádlóhoz illenék), hanem fordítva:

- 📖 Jób. 1.8 Erre ezt mondta az ÚR a Sátánnak: Észrevetted-e szolgálmat, Jóbot?

A továbbiakban Isten engedélyt ad Sátánnak, hogy próbára tegye Jóbot. Jób az őt ért csapások ellenére kitart, de ami mégis meglepő, hogy az Úr magára vállalja a történeteket:

- 📖 Jób. 2.3 Erre ezt mondta az ÚR a Sátánnak: Észrevetted-e szolgálmat, Jóbot? Nincs hozzá fogható a földön. Feddhetetlen és becsületes ember,

féli az Istent, és kerüli a rosszat. Még most is kitartoan feddhetetlen, *bár felingereltél ellene, hogy ok nélkül tönkretégyem.*

Ki volt az, aki elvette Jób családjának az életét? Pontosabban fogalmazva, kinek a parancsa és hatalma okozta ezt?

📖 Jób. 1.21 és így szólt: Mezítelen jöttem ki anyám méhéből, mezítelen is megyek el. Az ÚR adta, az ÚR vette el. Áldott legyen az ÚR neve! 22 Még ebben a helyzetben sem vétkezett Jób, és nem követett el megbotránkozató dolgot Isten ellen.

Jób jól tudja, hogy mindent az Úr ad és mindent ő vesz el. Nem vádolja ezért Istent. Eltűnődhetünk a Sátán szerepén. Sok keresztény gondolja azt, hogy a világ megromlása teljes egészében a Sátán számlájára írható, a tökéletes jó világba lázadásával ő hozta el a gonoszsgot, az Istennel szembeszegülve. Az Írás azonban meglepő dolgot közöl velünk a rossz teremtéséről:

- 📖 Ézs. 45.7 Én alkottam a világosságot, én teremtetem a sötétséget, én szerzek békességet, én teremtek bajt, én, az ÚR, cselekszem mindezt
- 📖 5Móz. 32.39 Lássátok be, hogy csak én vagyok, nincsen Isten rajtam kívül! Én adok halált s életet, összezúzok és gyógyítok, nincs ki megmentsen kezemből.
- 📖 5Móz. 30.15 Lásd, eléd adtam ma az életet és a jót, de a *halált* és a *rosszat* is.
- 📖 Péld. 16.4 Mindent rendeltetésének megfelelően készített az ÚR, *még a bűnöst is*: a veszedelem napjára.
- 📖 2Sám. 12.11 Ezt mondja az ÚR: Éppen a saját házadból *fogok bajt hozni rád*. Feleségeidet szemed láttára veszem el, és másnak adom, aki fényes nappal fog a feleségeiddel háltni.

A Károli fordítás az első verset még sarkosabban adja vissza:

📖 Ésa. 45.7 Ki a világosságot alkotom és a sötétséget teremtem, ki *békességet* szerzek és *gonoszt* (ra) teremtek; én vagyok az Úr, a ki mindezt cselekszem!

A keresztények többsége meg van arról győződve, hogy a jó az Istentől származik, a rossz pedig a Sátántól. Akik ezen a véleményen vannak, azok elgondolkodhatnak azon is, hogy ki ültette a jó és a rossz tudásának fáját a kertbe:

📖 Sarjasztott az Úristen a termőföldből mindenféle fát, szemre kívánatosat és eledelre jót; az élet fáját is a kert közepén, meg a jó és a rossz tudásának fáját. 1Móz. 2.9

Az előző Ézsaiás vers egyértelműen kijelenti, hogy Isten hozta létre a gonoszt. Ugyanakkor az itt szereplő ra - רע héber szó⁵⁷ sohasem jelöli a

bűn szót. Isten gonoszt is cselekedhet, ha ezzel a későbbi jót készíti elő. A következő versben, ahol a magyar fordítások veszedelmet hoznak, szintén ez a szó áll:

- 📖 Jer. 11.11 Ezért így szól az ÚR: *Veszedelmet (ra)* hozok rájuk, amely elől nem tudnak elmenekülni. Segítségért kiáltanak majd hozzám, de nem hallgatom meg őket.
- 📖 Ám. 3.6 Ha megfűjják a kürtöt a városban, nem rémül-e meg a nép? Ha valami *baj (ra)* éri a várost, nem az ÚR hozza-e azt?

Rossz is lenne tehát az Isten? Szó sincs róla. Ezeknek a verseknek az a tanulsága, hogy Sátán egyszerűen Isten egy eszköze, hogy Ő céljait megvalósítsa, nem pedig ellenfele. A Luciferről szóló részben láthattuk, hogy a Biblia tagadja azt a "hagyományt", miszerint a Sátán eredetileg jó angyal lett volna. Ez a lény, mely Isten céljait szolgálta, hogy vádjai-val és kárhoztatásával, a rossz bemutatásával, ellentétet képezve jele-nítse meg Isten jóságát, nagy erejű lehetett, hiszen még Mihály sem mert felette ítéletet mondani⁵⁸, de a Jób történet világosan mutatja, működését Isten korlátozza. Sátán semmit sem tehetett Isten nélkül. A világot Isten kormányozza, és kezdettől fogva a gonoszt is felhasználta, és egy olyan reménységet adott, mely Pál idejében beteljesült:

- 📖 Róm. 8.20-21 A teremtett világ ugyanis a *hiábavalóságnak vettetett alá, nem önszántából, hanem az által, aki alávetette*, mégpedig azzal a reménységgel, hogy a teremtett világ maga is meg fog szabadulni a romlan-dóság szolgaságából Isten gyermekeinek dicsőséges szabadságára.

Eltűnődhetünk azon, hogy az Úr egymagában képes elénk tárni az al-ternatívákat, szabad akaratunkra bízva, hogy a jót vagy rosszat vá-lasztjuk.

- 📖 Róm. 11.36 Bizony, tőle, általa és érte van *minden*: övé a dicsőség mindö-rökké. Ámen.

Góg és Magóg - Jel. 20.8

Mint ahogyan a legtöbb esetben, János ismét egy ószövetségi képet használ fel a Jelenésekben, mégpedig Ezékiel próféciját.

- 📖 Ez. 38.2 Emberfia! Vesd tekintetedet Gógra a Mágóg országában, Rós, Mesek és Tubal fejedelmére, és prófétálj róla!
- 📖 Ez. 38.3 Ezt mondd: Így szól az én Uram, az ÚR: Én ellened fordulok, Góg, aki Rós, Mesek és Tubal fejedelme vagy!

Bár számos kutató állítja, hogy az Ez. 38-39 versek nem a végidőkről szólnak, és a hasonlóságok csak a közös szimbólumok használatában merülnek ki, alaposabb vizsgálat után ez a nézet erősen megkérdőjelezhető. Sokak szerint a jóslat már beteljesedett Antiochus Ephiphanész idejében, ahol Góg és Magóg népe nem más, mint a szíriai király serege. Ez azért valószínűtlen, mert Ezékiel, "arról a napról" beszél, ami az ószövetségi próféciaák szóhasználatában az utolsó napot jelenti:

- 📖 Ez. 39.6 Tüzet bocsátok Magógra és azokra, akik biztonságban laknak a szigeteken, és majd megtudják, hogy én vagyok az ÚR.
- 📖 Ez. 39.8 Eljön ez, és megtörténik - így szól az én Uram, az ÚR -, *ez az a nap, amelyről beszéltem*

Az utolsó napon kívül, más elemek is az utolsó napokra utalnak, hasonlítsuk például össze ezt a két verset:

- 📖 Ez. 39.29 Többé nem rejtem el orcámat előlük, mert *kiöntöm lelkemet* Izráel házára - így szól az én Uram, az ÚR.
- 📖 ApCsel. 2.17 Az utolsó napokban, így szól az Isten, *kitöltök Lelkemből* minden halandóra, és prófétálnak fiaitok és leányaitok, és ifjaitok látomásokat látnak, véneitek pedig álmokat álmodnak,

Számos további egyezést is találhatunk a Jelenések könyvével, Ezékiel is gyülekezéstről beszél (Ez. 39.17-Jel. 19.17), mennyei városról (Ez. 40.2 - Jel. 21.10), valamint ugyanazokat a csapásokat sorolja fel, mint amit a Jelenésekben is megtalálunk: dögvész, jégeső, tűz és kénkő és földrengés. (Ez. 38.19-Jel. 11.13, Ez. 38.22-Jel. 8.7, 14.10).

Góg és Magóg a futurista értelmezések szerint valamelyik nagy ország népe lesz, aki Izrael ellen támad. Számos jóslat hangzott már el, sokáig a Szovjetunió volt az első számú jelölt a Rós (Russia-Oroszország) hasonlóság miatt. A jóslat nem teljesült be, a Szovjetunió felbomlott, a mai Oroszország pedig jelenleg nem táplál ellenséges hangulatot Izrael iránt. A cáfolatánál a preterizmus természetesen nem erre alapoz. A szóegyezésre alapuló jóslat meglehetősen komolytalannak mondható, mivel a Rosh szónak semmi köze Oroszországhoz, egy héber szó (רֹשׁ⁵⁹), mely 598-szor fordul elő az Ószövetségben és jelentése fej, vezető, főnök. A katolikus fordítás ennek megfelelően adja vissza a vers jelentését:

- 📖 Ez 38.3 Így beszélj: Ezt mondja az Úr, az Isten: Ellened fordulok Góg, Mesek és Tubal *fejedelme!*

Góg népe hatalmas, annyian vannak, mint a tenger fövénye. Sokan ebből olyan következtetést vonnak le, hogy e népnek muszáj valamilyen nagy ország (Oroszország) népének lennie. Ők nem veszik figyelembe,

hogy számos más népet, pl. a kánaánitákat és a midiánitákat is így írja le a Biblia:

- 📖 Józs. 11.4 És kijövének ők és velök az ő egész táboruk, *sok nép, olyan sok, mint a fűvény*, a mely a tenger partján van, és igen sok ló és szekér.
- 📖 Bír. 7.12 És a Midiániták és az Amálekíták és a Napkeletiek minden fiai úgy feküdtek a völgyben, mint a sásák sokasága, és tevéiknek nem volt száma *sokaságuk miatt, mint a fűvénynek*, mely a tenger partján van.

Érdekes az is, hogy akik mindenáron a szó szerinti értelmezéshez ragaszkodnak, annak ellenére, hogy az Ószövetség gyakran beszél ilyen képekben, nem következetesek a szó szerintiségben, hiszen Ezékiel egyértelműen ókori hadseregről beszél, pajzsról, lovagokról, sisakról és lovakról. Később azt is megtudhatjuk, hogy az izraeliek hét esztendeig tüztelték a pajzsokat és a fegyvereket. (Ez. 39.9-10).

- 📖 Jel. 20.9 És feljövének a föld szélességére, és körülvevék a szentek táborát és a szeretett várost; és Istentől a mennyből tűz szálla alá, és megemészte azokat.

Góg és Magóg népe, ahogyan azt Ezékiel is megjövendöli, azokhoz az eseményekhez kapcsolódik, melyeket a Máté 24 versek értelmezésekor láttunk. A szentek összegyűjtése, a csapások, és az ellenséges csapatok. De mi a válasz az eredeti kérdésre? Mit takar valójában Góg és Magóg, ha az első századi időkben gondolkozunk? A preteristák úgy vélik, hogy ez a misztikus nép a fiatal Egyház ellenségét testesíti meg, a hitehagyott zsidókat éppúgy, mint a pogány Róma népeit.

Ezer év - Jel. 20.2-7

Kezdjük egy kis nyelvészettel, de nem időzünk itt sokat. Az Újszövetség kilenc szót használ az ezerre, a többes számú számnév a *chilias*⁶⁰, de a Jelenések 20 fejezetében a *chilioi*⁶¹ "nagyobb, bizonytalan mennyiség" melléknév áll (magyarul inkább ezernyi). Az Ószövetség használatában az ezer év lehet képletes is:

- 📖 5Móz. 7.9 Tudd meg tehát, hogy a te Istened, az ÚR az Isten. Állhatatos Isten ő, aki hűségesen megtartja szövetségét *ezer nemzedéken át* is, azok iránt, akik szeretik őt és megtartják parancsolatait.
- 📖 Zsolt. 50.10 Hiszen enyém az erdő minden vadja, és *ezernyi hegynek* minden állata.
- 📖 Ézs. 7.23 És azon a napon minden helyen, ahol *ezer ezüstöt érő ezer szőlőtőke* van, csupa tövis és gaz lesz.

📖 Dán. 7.10 Tűzfolyam fakadt és áradt ki előle. *Ezerszer ezren* szolgáltak neki, tízezerszer tízezen álltak előtte. Összeült a törvényszék, és könyveket nyitottak fel.

Mindez azt jelenti, hogy ahol az ezret olvassuk, nem lehetünk benne biztosak, hogy szó szerinti ezer évről szól. Két fontos dolog van még ezen kívül. Az egyik az, hogy az ezeréves királyság nem fizikai, hanem lelki, azt olvashatjuk, hogy a szentek "lelkei" kaptak ítélő hatalmat. (Jel. 20.4). A másik pedig egy párhuzam Dániel prófécijával:

📖 Dán. 7.9 Azután ezt láttam: Trónokat állítottak föl, és egy öregkorú helyet foglalt, ruhája fehér volt, mint a hó, fején a haj, mint a tiszta gyapjú. Trónja olyan volt, mint a lángoló tűz, s annak kerekai, mint az égő tűz. 10 Tűzfolyam fakadt és áradt ki előle. *Ezerszer ezren* szolgáltak neki, tízezerszer tízezen álltak előtte. Összeült a törvényszék, és könyveket nyitottak fel.

A látomás után az angyal megmagyarázza Dánielnek, hogy mikorról szól a prófécia: a négy királyságról beszél, melyek létrejönnek a Földön. Az első királyság Nebukadnezár birodalma (Dán. 2.38), Babilon, a második a Méd-Perzsa Birodalom, és a Nagy Sándoré a harmadik. A negyedik vasból való, ez nem más, mint a Római Birodalom. Dániel világosan megmondja, hogy a mennyei királyság ebben az időben lesz megalapítva:

📖 Dán. 2.44 *Ezeknek a királyoknak az idejében* támaszt a menny Istene egy királyságot, amely nem semmisül meg soha

Ahogy a Mt 24 korszakról szóló részben olvashattuk, a zsidó hagyomány sem ezer évként gondolt a két időszakot felváltó korra. R. Akiba (120-140) úgy gondolta, ez éppen 40 év lesz, ahogy a zsidók is 40 évig vándoroltak a pusztában. R. Eliezer (80-120) szintén 40 évről beszél, ahogyan Dávid és Salamon uralkodása is ennyi ideig tartott.

Millennium - Jel. 20.4

Maga a *millennium* szó önmagában nem szerepel a Bibliában, a Jel. 20.4-es versben szereplő ezer éves időszakra utal a kifejezés. A következő Ézsaiás verset is gyakran hozzák fel, mely a jövőbeli millenniumra vonatkozik:

📖 Ézs. 65.20 Nem lesz ott olyan csecsemő, aki csak néhány napig él, sem öreg ember, aki magas kort nem ér. Mert a legfiatalabb is százéves korában hal meg, és aki nem ér meg száz évet, átkozottnak számít.

A vers szó szerinti értelmezésével azonban gond van. Nem lehet egyszerre igaz az, hogy nincsen ott olyan öreg ember, aki magas kort ne

élne, és az, hogy mások pedig a magas kor elérte előtt meghalnak. A vers időpontja sem lehet a távoli jövő, mert Pál az Ézsaiás 65-öt idézi, amikor a pogányok esélyhez jutásához ír:

📖 Róm. 10.19 De tovább kérдем: Izráel talán nem értette meg? Először is ezt mondja Mózes: "Titeket egy olyan néppel teszek féltékennyé, amely nem az én népem, értetlen néppel haragítlak meg titeket." 20 Ézsaiás pedig nyíltan beszél, és így szól: "Megtaláltak azok, akik engem nem kerestek, megjelentem azoknak, akik nem tudakozódtak utánam."

A vers időkerete tehát első századi, a pogányok evangelizálásának megkezdését jelöli. Az Ézsaiás 65 fejezete beteljesült 70-ig, az utolsó versek pedig az Újszövetség szellemi ígéreteiről beszél. Nézzük meg a fejezet utolsó verseit párba állítva az Újszövetség ígéreteivel:

📖 Ézs. 65.23 Nem hiába fáradoznak, nem veszedelemre szülnek, mert az ÚR áldott népe ez, ivadékaival együtt.

📖 Fil. 2.15 hogy feddhetetlenek és romlatlanok legyetek, Isten hibátlan gyermekei az elfordult és elfajult nemzedékben, akik között ragyogtok, mint csillagok a világban, 16 ha az élet igéjére figyeltek. Ezzel dicsekszem majd a Krisztus napján, hogy nem futottam hiába, és nem fáradtam hiába.

📖 Ézs. 65.24 Mielőtt kiáltanak, én már válaszolok, még beszélnek, én már meghallgatom.

📖 Mt. 6.8 Ne legyetek tehát hozzájuk hasonlók, mert tudja a ti Atyátok, mire van szükségetek, mielőtt még kérnétek tőle."

A Sátán veresége - Jel. 20.10

📖 Jel. 20.10 Az ördög pedig, aki megtévesztette őket, a tüzes és kénes tóba vetetett, ahol a fenevad és a hamis próféta is van, és gyötrődnek éjjel és nappal örökkön-örökké.

Ha a Sátán végleges vereségét el akarjuk helyezni az időben, biztosan nem gondolnánk a múltra. Ha eddig próbáltunk a hallgatósági szabály szerint időt értelmezni, tegyük azt most is:

📖 Zsid. 2.14 Mivel pedig a gyermekek test és vér részesei, ő is hozzájuk hasonlóan részese lett ezeknek, hogy halála által *megsemmisítse* azt, akinek hatalma van a halálon, vagyis az ördögöt; 15 és megszabadítsa azokat, akik a haláltól való félelem miatt egész életükben rabok voltak.

📖 Róm. 16.20 A békesség Istene pedig *összezúzza* a Sátánt lábatok alatt *hamarosan*. A mi Urunk Jézus Krisztus kegyelme legyen veletek!

📖 Kol. 2.15 *Lefegyverezte* a fejedelemségeket és a hatalmasságokat, nyilvánosan *megszégyenítette* őket, és Krisztusban *diadalmaskodott* rajtuk.

Kinek a lábairól van szó Pál levelében? A római hívókról, a korabeli hallgatóságról - vagy a miénkről? Az Újszövetség Sátán bukásával kapcsolatban is ugyanolyan elvárásokat fogalmaz meg, mint Jézus második eljövételére. Hamarosan, írja Pál. A Sátán végleges sorsával kapcsolatban azonban a preteristák között sincsen teljes egyetértés. Abban mindkét tábor megegyezik, hogy a tüzes tóba vetetés megtörtént a második eljövételkor, i.sz. 70-ben, de abban már nem, mint jelent a tüzes tóba vetés, végleges pusztulást vagy pedig hatalmának korlátozását. Sorsának a törvénnyel való szoros kapcsolata viszont a vádló funkciót mindenképpen megszüntette, hiszen a keresztényeknek nincsen már vádlójuk a Sátán személyében:

- 📖 Róm. 8.31 Mít mondjunk tehát erre? Ha Isten velünk, *ki lehet ellenünk?*
- 📖 Róm. 8.34 Ki ítélne kárhozatra? A meghalt, sőt feltámadt Jézus Krisztus, aki az Isten jobbán van, és *esedezik is értünk?*
- 📖 1Jn. 2.1 Gyermekeim, ezt azért írom nektek, hogy ne vétkezzetek; ha pedig vétkezik valaki, *van pártfogónk az Atyánál: az igaz Jézus Krisztus*

Érdemes megfigyelni a Róm. 16.20 "összezúzza" szavát. A görög *suntribo* (*suntribōw* - Strong 4937) jelentése összetör, darabokra tör, összezúz, összeroppant, eltapos és agyontapos. A Zsid. 2.14 úgy írja, "megsemmisítse", ami a *katargeo* (*katargeōw* - Strong 2673) görög szóból fordítottak. Ennek jelentése: megszüntetni, működésképtelenné tenni, semmissé tesz, eltöröl, érvénytelenít. János azt írja Jel. 12.12-ben, hogy az ördög tudja, hogy kevés ideje van hátra. Ez az ördög nem más, mint a következő versek fenevadja, akiről már beszéltünk. Kérdés, hogy mennyi a kevés idő?

Ha viszont a Sátán nem él, de legalábbis erejét veszítette, miért ilyen ez a világ? Ez a leggyakrabban feltett kérdés a preterista nézőponttal kapcsolatban. Gondoljunk bele abba, hogy már a zsidók sem fogták a Sátánra a bűneiket, nagyon jól tudták, hogy ők követték el. Azt is nagyon jól tudták, hogy ezért ők a felelősek és Isten az, aki megbünteti őket vétkeikért. Ez semmit sem változott, ma is a vágyak, a világ vágyai azok, melyek ilyené tesznek bennünket:

- 📖 Jak. 1.14 Mert mindenki saját kívánságától vonzva és csalogatva esik kísértésbe. 15 Azután a kívánság megfogva bűnt szül, a bűn pedig kiteljesedve halált nemz.

Ahogy korábban láttuk, Isten felhasználja a rosszat a terveihez - erről tanúskodik az egész Ószövetség, amikor ítéletét földi hatalmak teljesítették más népek felett. Ha belegondolunk, Jézus Krisztus halála is Isten tervei alapján történt, de azért a végső célért, hogy az emberek bűnei megbocsátassanak, és megtérés által visszataláljanak Istenhez. So-

kan gondolhatják úgy, hogy ez a válasz nem kielégítő, hiszen akkor Sátán halála szinte semmit nem jelentett számunkra. De ez az ellenérv éppen a Sátán természetének félreértéséből adódik. Pusztulása a törvény hatalma alatti világot szüntette meg, nem pedig a gonosztságot. Sajnos ez soha nem fog megszűnni semmiféle angyal vagy személy elpusztításával - kizárólag csak a szeretet hatalmával. Isten tudja ezt, és egy ígéretet tett nekünk:

📖 1Móz. 8.21 Amikor az ÚR megérezte a kedves illatot, ezt mondta magában az ÚR: Nem átkozom meg többé a földet az ember miatt, *bár gonosz az ember szívének szándéka ifjúságától fogva, és nem irtok ki többé minden élőt, ahogyan most cselekedtem.*

Az Ítélet - Jel. 20.13-15

📖 Jel. 20.12 És láttam, hogy a halottak, nagyok és kicsinyek a trónus előtt állnak, és könyvek nyitottak ki. Még egy könyv nyitott ki, az élet könyve, és a halottak a könyvbe írottak alapján ítéltettek meg cselekedeteik szerint.

Tulajdonképpen az ítéletet híven leírták a Jelenések trombitái és poharai, a következő fejezetek pedig a végső ellenségek ítéletét írják le. Itt azonban egy kicsit más szemszögből fogjuk megnézni a város ítéletét. Korábban beszéltünk róla, hogy Jeruzsálem Isten menyasszonya volt (Ez. 16.8), aki hitehagyottá vált, paráznává. Az Ószövetségben a paráznaság büntetése a megkövezés (3Móz. 20.10):

📖 Jn. 8.5 Mózes azt parancsolta nekünk a törvényben, hogy kövezzük meg az ilyeneket. Hát te mit mondasz?"

Érdekes párhuzamot vonhatunk az ószövetségi megkövezés büntetése és a Jeruzsálemet pusztító római hadigépek kőzápóra között. Jeruzsálem paráznává vált, ezzel elvesztette szövetségi viszonyát Istennel, majd i.sz. 70-ben a várost az Úr szó szerint tűzbe borította, mint ahogyan azt megígérte:

📖 3Móz. 21.9 Ha valamelyik pap leánya gyalázatos lesz, és paráználkodik, meg kell égetni, mert az apját gyalázta meg.

A Jel. 21. fejezete azt mutatja be, hogyan választ Isten új feleséget magának. Egy új feleséget, egy új szövetséget, mely a régi város helyett az Új Jeruzsálem nevet kapta. A Jelenések tekercei a tehát a válólevél, mely kihirdeti a szövetség megszűnését, és az ezzel járó büntetést:

📖 Mt. 5.31 "Megmondott ez is: Aki elbocsátja feleségét, adjon neki *válólevelet.*

- 📖 Ez. 2.9 Láttam, hogy egy kéz nyúlt felém, és egy irattekerics volt benne. 10 Kiterítette előttem, és az tele volt írva mindkét oldalán. *Siratóének, sóhaj meg jajszó volt ráírva.*
- 📖 Jel. 5.1 És láttam a trónuson ülő jobb kezében egy könyvet, belül és kívül teleírva, hét pecséttel lepecsételve;

A könyv, melyet Jánosnak már nem szabadott lepecsételnie, mert ítéletének bekövetkezése a küszöbön állt, nem volt más, mint Jeruzsálem és ezzel az ószövetségi rend válólevele. Mialatt a fizikai valóságban a város, az istentisztelet helye és az épületek fizikailag elpusztultak, megszűnt egy rendszer is, halottai mind megítéltettek. A feltámadás fejezetben vettük végig, hogy a halottak feltámadása Izrael régi ígérete volt, mely után megtörtént az ítéletük is, cselekedeteik szerint. (Dán. 12.1-2). Ezt az ítéletet írja le Jézus példabeszéde a juhokról és a kecskékről. 70 után megítéltettek a halottak, a háborúban elpusztult nemzedék halottaival együtt. Isten ítélőszékét azonban nem egyszeri alkalomra állította fel, ez a trón most is áll, és mindenki elé kerül halála után:

- 📖 Zsid. 1.8 de a Fiúról így szól: "A te trónusod örökké megáll, ó Isten, és királyi pálcád az igazság pálcája.
- 📖 Zsid. 9.27 És amint elrendeltetett, hogy az emberek egyszer meghaljanak, azután pedig ítélet következik

A következőkben azt vizsgáljuk meg, hogy mit jelentett ez az ítélet a szellemi valóságban, és ezzel összefüggésben mit rejt a biblia pokol fogalma.

Pokol a tüzes tóban? - Jel. 20.14

- 📖 Jel. 20.14 És a Halál és a Pokol belevettetett a tűz tavába: ez a második halál, a tűz tava.

A vers itt a Hádész (Strong 86) görög szót használja, mely a görög felfogásban a halottak helye, megegyezik a zsidó Seol helyével:

Seol

A Seolról már sokat beszéltünk, mint a halottak birodalmáról. Egészen pontosan, a konkordancia a következő jelentéseiről beszél: alvilág, vagy a holtak tartózkodási helye, sír, gödör. Ez utóbbi alatt a következőket lehet érteni az Ószövetség alapján: *a)* ahonnan nincs visszatérés *b)* Isten imádata nélküli hely *c)* a gonoszok büntetőhelye *d)* a jók nem kerülnek ide véglegesen *e)* a bűn extrém foka.

Az Ószövetség alapján megtudhatjuk a Seolról, hogy mélyen a föld alatt van (Zsolt. 88.6) és egy folyó van a bejáratánál (Jób. 33.18). Meg-

jelenik város, pusztaság és tátott szájú éhes fenevad képében is. A seol a halottak nyugvóhelye, ahol nincsen beszéd, nincsen gondolkodás, nincsen imádat és nincsen munka. A halottak egyszerűen alszanak (Dán. 12.2). Élve a Seolba kerülni különleges büntetés volt. Az Írás szerint mind jó és gonosz ide kerül (Préd. 9.12, Zsolt. 89.49). Sőt, a halottidéző asszony által megidézett Sámuel, Isten igaz prófétája is innen beszél Saulhoz:

📖 1Sám. 28.19 Sőt az ÚR veled együtt Izráelt is a filiszteusok kezébe adja, te pedig holnap fiaiddal együtt nálam leszel.

Pokol - Hádész

A Jel. 20.14 versben szereplő görög hádész szó jelentései: a) Hádész vagy Plútó, az alvilág istene b) *Orcus*, a láthatatlan világ, a halottak helye c) vagy későbbi használatban sír, halál, pokol. Ahogy látjuk, lényegében a Hádész a görög mitológiában is a halottak birodalma. Mielőtt Jézus felvitetett a mennybe, maga is járt a Hádészban (Apcsel. 2.31). A preterista nézet szerint Jézus küldetése óta nincsen Seol, hanem azonnali ítélet van:

- 📖 2Tim. 1.10 Ez most nyilvánvalóvá lett a mi Üdvözítőnk, Krisztus Jézus megjelenése által, aki *megettörte a halál erejét*, és az evangélium által világosságra hozta az elmúlhatatlan életet.
- 📖 Zsid. 9.27 És amint elrendeltetett, hogy az emberek egyszer meghaljanak, *azután pedig ítélet következik*

A Hádész szó szerepel a következő újszövetségi versekben:

- 📖 1 Kor. 15.55 Halál! hol a te fullánkod? *Pokol! (hádész) hol a te diadalmad?*
- 📖 Apcsel. 2.27 mert nem hagyod lelkemet a *halottak birodalmában (hádész)*, azt sem engeded, hogy Szented elmúlást lásson.

Meglepő, de a sokak által a menny és pokol leírásának tekintett Lázár és gazdag példázat versében is a Hádész szó szerepel:

- 📖 Lk. 16.23 Amint ez a *pokolban (hádész)* kínok között gyötrődve felemelte a tekintetét, látta távolról Ábrahámot és kebelén Lázárt.

Lázár és a gazdag példázata

Lázár és példázata kivételnek tűnik a maga cselekvésben gazdag leírásában, de - mivel ez egy példázat - nem szükségszerű a valóság leírásának venni, hanem a kor tökéletes leírásának. Figyeljük meg a következő verseket:

📖 Lk. 16.29 Ábrahám így válaszolt: Van Mózesük, és vannak prófétáik, hallgassanak azokra!

Ebben a versben felfigyelhetünk a jelen időre, és a törvények betartására vonatkozó feleletre. Jézus által leírt eset feltámadás előtti állapotokra utal, a Seol leírására, hiszen, ha a jövőre vonatkozna, Jézusról, az Igéről, az Egyházzal olvashatnánk, de a parabola ószövetségi elemeket tartalmaz. Itt még Mózes törvényéről van szó, de feltűnő, hogy Jézus mennyire másképp ítélte meg azokat, akik megjelenése *után* nem tértek meg:

📖 Ha nem tettem volna közöttük olyan cselekedeteket, amelyeket senki más nem tett, nem volna bűnük; most azonban *látták* azokat, és *mégis meggyűlöttek* engem és az én Atyámat is. Jn. 15.24

📖 Zsid. 10.28-29 Ha valaki elveti Mózes törvényét, az két vagy három tanú vallomása alapján irgalom nélkül meghal. Mit gondoltok: *mennyivel súlyosabb büntetésre lesz méltó az, aki Isten Fiát lábbal tapodja*, a szövetség vérét, amellyel megszenteltetett, közönségesnek tartja, és a kegyelem Lelkét megcsúfolja?

De ha a parabola az ószövetségi rendszert, a Seolt írja le, mit kezdhetünk a "felvitték" szóval a következő versben?

📖 Lk. 16.22 Történt pedig, hogy meghalt a koldus, és felvitték az angyalok Ábrahám kebelére. Meghalt a gazdag is, és eltemették.

Az görög *Apophero* (ἀποφέρω) szó azonban nem jelöl "felfelé" irányt, hanem egyszerűen odavisz, visz, ahogyan a Károli fordítás is írja:

📖 Luk. 16.22 Lőn pedig, hogy meghala a koldus, és *vitették* az angyaloktól az Ábrahám kebelébe; meghala pedig a gazdag is, és eltemették.

A következő versek arról tanúsítanak, hogy a Jézus által elmagyarázott esemény Krisztus feltámadása és az örömhír hirdetése előtt történt:

📖 Lk. 16.16 A törvényt és a prófétákat *Jánosig* hirdették, azóta az Isten országának örömhírét hirdetik, és mindenki erőnek erejével törekszik feléje. [...] 31 Ábrahám ezt felelte: Ha Mózesre és a prófétákra nem hallgatnak, az sem győzi meg őket, ha *valaki feltámad* a halottak közül.

Ábrahám éppen úgy a Seolban volt Jézus előtt, mint bárki más. Korábban, a feltámadásnál említettük azt, hogy Izrael reménysége, a feltámadás Pál idejében még nem teljesült be. Minden ószövetségi igaz Jézus második eljövételét várta a Seolban. Pál később tisztázza ezt olvasóinak:

☞ Zsid. 11.13 *Hitben haltak meg ezek mind, anélkül, hogy beteljesültek volna rajtuk az ígéretek.* Csak távolról látták és üdvözölték azokat és vallást tettek arról, hogy idegenek és jövevények a földön.

Tehát az ígélet akkor még Lázár esetében sem teljesedett be - Lázár sem kerülhetett azonnal a mennybe, mint azt sokan gondolják. Akik Lázár és a gazdag példázatát továbbra is a jövőre vonatkoztatják szó szerint, szembe kell nézniük azzal a cseppel sem biztató ténnyel, hogy a tűzön égő gonoszok könnyörgései bizony - a vers szerint - áthallatszanak a túloldalra is. Másik elgondolkodtató dolog a versben, hogy Jézus nem állítja a gazdagról, hogy gonosz (egyszerűen egy gazdag), Lázárról sem, hogy igaz (egyszerűen szegény).

A példázat jelentősége túlmutat egy leíráson, a farizeusok és szaduceusok rendszere, "bíborban és patyolatban" megszűnt, Jézus követői pedig a hithű Ábrahám kebelére kerülnek. Izrael papjai jólétben éltek a kezdetektől fogva, őket szimbolizálja a gazdag a példázatban:

- ☞ Lk. 16.25 De Ábrahám így válaszolt: Fiam, jusson eszedbe, hogy te megkaptad *javaidat életedben*, éppen úgy, mint Lázár a rosszat.
- ☞ Jak. 5.1 Tehát, ti gazdagok, sírjatok és *jajgassatok a bekövetkező nyomorúságaitok miatt!* 2 Gazdagságotok megrothadt, ruháitokat megrágtá a moly,
- ☞ 2Móz. 28.39 A köntöst lenből szövésd meg mintásra, és a süveget is lenből készítsd! Az övet pedig művészi hímzéssel készítsd!

Figyeljük meg azt is, hogy a gazdag atyjának nevezi Ábrahámot, akár csak a farizeusok (Jn. 8.39). A szegény koldus a papok jóvoltából az "ajtón kívülre került" szegények és a pogányok népe:

☞ Ef. 2.12 Ti abban az időben Krisztus nélkül éltetek, *Izrael közösségétől elkülönítve*, és mint az ígélet szövetségein kívül álló idegenek, reménység nélkül és Isten nélkül éltetek a világban.

A kutya sem véletlen a példázatban, emlékezzünk csak, hogyan nevezi még Jézus is a pogányokat:

☞ Mt. 15.26 Jézus erre így válaszolt: "Nem jó elvenni a gyermekek kenyerét, és odadobni a *kutyáknak.*"

Lázár neve sem véletlen, a Lázár (Eleázár) név jelentése "akit Isten megsegít" - Lázárt az angyalok vitték Ábrahám kebelére. Ebben az ér-

telemben mi lehet a szakadék, mely elválasztja a gazdagot és Lázárt? Ha elfogadjuk, hogy a parabola Izrael előre megígért kegyvesztését jelöli, ez a szakadék nem más, mint Krisztus fel nem ismerése:

- 📖 Lk. 16.26 Ezen felül még közöttünk és közöttetek *nagy szakadék is tátong*, hogy akik innen át akarnak menni hozzátok, ne mehessenek, se onnan ide át ne jöhessen senki.
- 📖 Róm. 11.8 ahogyan meg van írva: "Adott nekik az Isten bódult lelket, olyan szemet, amellyel nem láthatnak, és olyan fület, amellyel nem hallhatnak mindmáig."

Az öt testvér sem lehet véletlen, Jákobnak, az zsidók ősének negyedik fia volt *Júda*, neki pedig pontosan öt testvére volt: Rúben, Simeon, Lévi, Issakár és Zebulon (1Móz. 35.23). A gazda nem mehet vissza figyelmeztetni fiait, mert elég lenne, ha Mózesre figyelnének. Jézus erre figyelmezteti korának zsidó írástudóit:

- 📖 Jn. 5.45 Ne gondoljátok, hogy én foglak vádolni benneteket az Atyánál. Van, aki vádol benneteket: Mózes, akiben ti reménykedtek.

Számos kérdést fel lehetne tenni az igével kapcsolatban, ha szó szerint vennénk. Mire elég a csepp víz, ha ezek fizikai lángok? Miért Ábrahámhoz, és miért nem Istenhez könyörgött a gazdag? A példázat itt úgy tűnhet, keményen és szomorúan fejeződik be, de sokkal később a Bibliában, Pál folytatja a példázatot, megmutatva, hogy a zsidók bűnhődése és eltaszítása nem végleges (Róm. 11.25).

Gyehenna

A hadász helyett Jézus leginkább ezt a szót használja, ha a pokolról beszél. A gyehenna (Strong 1067) szó két héber szóból származik: a "*ge hinnom*", azaz Hinnom völgye (vagy pontosabban *ge ben hinnom*, Hinnom fiainak völgye). Ebben a Jeruzsálemtől délre eső völgyben korábban áldozatokat mutattak be, amit Tófetnek is neveztek (2Kir. 23.10). A Tófet elnevezés pedig valószínűleg az egykor lemészárolt asszírok itt felrakott halotti máglyájára utal (Ézs. 30.31). A Ben-Hinnom völgye, mint a pusztulás, temetkezés helyeként több helyen előfordul az Írásban:

- 📖 Jer. 7.32 Azért eljön az az idő - így szól az ÚR -, amikor nem beszélnek többé a Tófetről és Ben-Hinnóm völgyéről, hanem az öldöklés völgyéről, *mert a Tófetben fognak temetkezni más hely híján*.
- 📖 Jer. 19.11 és mondd nekik, hogy így szól a Seregek Ura: Úgy összetöröm ezt a népet és ezt a várost, ahogyan összetörök a cserépedényt, úgyhogy nem lehet többé éppé tenni. *A Tófetben pedig temetni fognak*, mert mást nem lesz elég hely a temetkezéshez

Később szemét és állati tetemek, bűnözők holttestének elégetésére is használták, ezért az "égetés helye" néven is emlegették ezt az állandóan izzó, bűzös helyet. Flavius tanúsága szerint Jeruzsálem ostromakor a többi völgyvel egyetemben a Ben-Hinnom is tele volt az elesettek holttesteivel.⁶² Kr.e. 164 tájékán ebbe a völgybe dobták ki a görög istenek szobrai is. Raffy Ádám így mesél a völgyről Heródes c. életrajzi regényében:

✍ Amióta az alvilágról szóló mesékkal borzongatják a tudatlan hívőket, a szemetes kocsisok nem mernek leereszkedni a Hinnom-völgybe. Azt mondják, ott van a pokol bejárata, és félnek, hogy sohasem kerülnek vissza.

Jézus ezt a meglévő fogalmat használja rendszeresen, és egyetlenegy helyen többet árul el a gyehennáról:

📖 Mk. 9.43 "Ha megbotránkoztat téged az egyik kezed, vágd le, mert jobb, ha csonkán mégy be az életre, mint ha két kézzel mégy a gyehennára, **az olthatatlan tűzre**

Érdeemes megnézni, hol találkozhatunk még az olthatatlan tűz kifejezéssel:

📖 Mt. 3.11-12 "Én vízzel keresztellek titeket, hogy megtérjeteek, de aki utána jön, erősebb nálam: arra sem vagyok méltó, hogy a saruját vigyem. Ő majd Szentlélekkel és tűzzel keresztel titeket. Kezében szórólapát van, és megtisztítja szérűjét: a gabonáját csűrbe takarítja, a pelyvát pedig megégeti **olthatatlan tűzzel!**"

Nem más, mint Keresztelő János beszél Jézusról, mint aki olthatatlan tűzzel fog ítélni. Nagyon fontos, hogy észrevegyük, az olthatatlan nem egyenlő az örökkel. Flavius beszámol egy olyan tűzről, mely még Titus és vezérei akarata ellenére sem sikerült eloltani, mely olthatatlan volt, de nem örök:

✍ A lázadók egyébként már lemondtak minden reményről, hogy a tüzet megfékezhetik... Mikor a Caesar semmiképpen sem tudta megfékezni őrzöngő katonái dühét, és a lángok egyre tovább harapóztak...⁶³

Jeremiásnál is megjelenik az olthatatlan tűz (Jer. 17.27), valamint az Írás Jeruzsálem i.e. 568-as pusztulását is olthatatlan tűzként írja le (Ez. 20.47), mely – nyilván nem égett örökké.

A tüzes tó - örök gyötrődés?

Az ítélet után mit jelképez a tüzes tó? Újabb poklot, örök gyötrődést, vagy valami mást? Kényes területre léptünk, mert a büntetés kérdésében nincsen egyetértés a keresztény elképzelésekben. Elsőként megemlíthetjük a tradicionális álláspontot, mely szerint a gonoszok egy akár fizikai, akár szellemi helyen örökké bűnhődnek. Létezik az annihilizmus magyarázata, mely szerint a gonosz lelkek egyszerűen megsemmisülnek a tüzes tóban. Az univerzalizmus szerint pedig minden lélek előbb utóbb Istenhez jut. Anélkül, hogy állást foglalnánk a kérdésben, gondoljuk át az előbbi magyarázatok alapjait.

A Lázár és a gazdag példázat 23. és 28. versében szereplő "gyötrődni" szó a görögben a *basanois* - (βασανισ - Strong 931) szó a következőket jelenti a konkordancia szerint: a) próbakő, melyen a nemesfémek tisztaságát vizsgálták, b) az igazság beismertetésére alkalmazott kínzóeszköz, c) szenvedés, gyötrődés. A szó nem biblikus értelemben számítások ellenőrzését, tesztjét jelenti. Ebben az értelemben tehát a szó örökös szenvedés helyett egy olyan (fájdalmat nem kizáró) eszközt, módszert jelent, mely a bűn beismerésére, felismerésére szolgál.

Az *odunao* (οτιοδυνωμαι - Strong 3600) tőből származó ige, mely a 24. és a 25. versekben áll, inkább jelent lelki fájdalmat, mint fizikai gyötrődést. Ugyanezzel a tővel képzett szó fordul elő a Bibliában a következő versekben, ahol egyértelműen lelki fájdalmat jelöl:

- 📖 Lk. 2.48 Amikor szülei meglátták, megdöbbenek, anyja pedig így szól hozzá: "Gyermekem, miért tetted ezt velünk? Íme, apád és én nagy *bánattal* kerestünk téged."
- 📖 ApCsel. 20.38 Különösen azon a szaván *szomorodtak* el, hogy többé nem fogják őt viszontlátni. Azután kikísérték a hajóhoz.

Mit jelentenek Jézus szavai az előző fejezetben, "férgük el nem aluszik" kifejezés? Kis utánajárással megtalálhatóak az Ószövetségben ezek a versek, melyek visszacsengenek Jézus szavai.

- 📖 Ézs. 66.24 Amikor eltávoznak, meglátják azoknak a *holttestét*, akik hűtlenül elhagytak engem. Nem pusztulnak el ott a *férgék*, a *tűz* sem alszik ki, és minden ember undorodni fog tőlük.
- 📖 Zsolt. 112.10 Látja ezt a bűnös, és bosszankodik, fogát csikorgatja, és *emészt*i magát. A bűnösök kívánsága semmibe vész.

Ézsaiás versében szó sem esik örökös szenvedésről, holttestekről van szó, a zsoltáros pedig a bűnösökről beszél. Kicsit próbáljunk meg gondolkodni az akkori zsidók fejével. Ők az Ószövetséget ismerték, ahol a kiolthatatlan tűz, a gyeheña nemzetek ítéletére utalt. Ugyanerről a

kiolthatatlan tűzről szolt a prófécia, szintén Izráel ellen, amit végül Babilon végzett be Isten eszközeként. Nagyon is lehetséges, hogy ugyanez az olthatatlan tűz felcsapott még egyszer, i.sz. 70-ben, nem pedig egy misztikus helyen lángol. A Biblia sehol sem ír többszintű pokolról, üstökről. Ezek a rémisztő képek már sokkal későbből származnak, Dantétól és Milontól. Miért ír akkor a Biblia örök büntetésről?

📖 Mt. 25.46 És ezek elmennek az örök büntetésre, az igazak pedig az örök életre.

Az örök büntetés (κολασιν αιωνιου) és az örök élet (ζωην αιωνιου) kifejezésekben az "aión" szó szerepel, mely nem örök időt, hanem egy időszakot jelöl. Az elmúlhatatlan, örök jelentésben a görög "aiodios" szó áll, mely viszonylag kevés helyen fordul elő a Bibliában, például a Róm. 1.20-ban, ahol Isten (örökké tartó) hatalmára vonatkozik. Érdemes megfigyelni, hogyan használja ezt a szót a görög nyelv. Arisztotelész írja: Azt az időszakot, mely egy ember életét öleli fel, valaki eónjának hívjuk. Homérosz is ebben a jelentésben használja. Az aionosz a görögben ebben az értelemben azt jelenti, tartozni egy korhoz, egy korban élni. Ezzel a szóval a görögök nem utaltak örökkévalóságra, hanem korra, idősokra. Ennek a szónak egy másik alakját több helyen is megtaláljuk a Bibliában:

📖 Tit. 1.12 Valaki közülük, saját prófétájuk mondta: "A krétaiak *mindig (aei)* hazudozók, gonosz vadállatok, lusta, falánk népség."

Azt jelentené ez, hogy a krétaiak örökké hazudozók?

📖 Róm. 16.25 Akinek van hatalma arra, hogy megerősítsen titeket az én evangéliumom és a Jézus Krisztusról szóló üzenet szerint - ama titok kinyilatkoztatása folytán, amely *örök időközön át (ainosz)* kimondatlan maradt,

📖 (Katolikus) Róm 16.25 Annak pedig, akinek hatalmában áll megerősíteni benneteket evangéliumomban, a Jézus Krisztusról szóló tanításban, annak a titoknak kinyilvánításában, amelyre *ősidők óta (ainosz)* csend borult,

Látható, hogy az örök idő itt az Újszövetség idejéig értendő, tehát egy hosszú korszakról van szó. A katolikus fordítás itt jobban megragadta a görög szó értelmét. Ha itt a szót örök értelemben kellene venni, akkor azt jelentené, hogy az evangélium mindörökké kimondatlan maradt, s ahogy tudjuk, erről szó sincs.

Nézzünk még egy-két példát az örökké tartó használatára az Írásban:

□ Az ároni papság örök papság volt (2Móz. 40.15), de csak addig örök, amíg át nem vette helyét a melkizédeki papság (Zsid. 7.14-18)

- Izrael gyermekeinek a szombatnapot örökké meg kell tartaniuk (2Móz. 1.16), egészen addig míg Pál egy másik napról nem beszél (Zsid. 4.8,9) és szabadságot ígér a keresztényeknek az ünnepek, napok megtartásában (Kol. 2.16)
- Mózes törvénye örökké tartó szövetség volt (3Móz. 24.8), egészen addig, míg az Újszövetség idejével "elmúlik" (2Kor. 3.11), és Isten elavulttá teszi az elsőt (Zsid. 8.13), mely közel kerül az elmúláshoz.

De mit kezdhetünk ebben az esetben az örökké tartó élet fogalmával, mely szintén a Máté versben jelenik meg? Ha a szenvedés időszakos, akkor az életnek is annak kell lennie, ami viszont egy keresztény számára elfogadhatatlan. Viszont egyáltalán nem biztos, hogy az itt szereplő *zoe ainosz* a halál utáni örök életre utal. Véleményem szerint az örök élet a keresztények azon földi ígéretére vonatkozik, amíg itt vannak a földön. Figyeljük meg a következő verset:

📖 Lk. 18.29 Ő pedig ezt mondta nekik: "Bizony, mondom néktek, hogy senki sincs, aki elhagyta házát vagy feleségét, testvéreit, szüleit vagy gyermekeit az Isten országáért,³ hogy ne kapná vissza sokszorosát már ebben a világban (aión), a jövődő világban (aión) pedig az örök életet."

A preterista értelmezésnek megfelelően Jézus az ebben a korban kifejezés alatt az ószövetségi kort (mely 70-ig tart), a jövődő világon pedig az Újszövetséget érti, mely 70-től tart. Az örök életet már akkor megkapják a hívők, míg abban a szakaszban tartózkodnak, míg keresztényként a Földön élnek:

- 📖 Jn. 3.36 *Aki hisz a Fiúban, annak örök élete van*, aki pedig nem engedelmeskedik a Fiúnak, nem lát majd életet, hanem az Isten haragja marad rajta."
- 📖 Jn. 5.24 Bizony, bizony, mondom néktek: aki hallja az én ígémet, és hisz abban, aki elküldött engem, annak örök élete van; sőt ítéletre sem megy, hanem *átment* a halálból az életbe.

A második probléma, hogy a szenvedés, büntetés szónak nem ez az egyedüli (sőt nem az elsődleges) jelentése. A *kolazisz* (Strong 2851) a konkordancia szerint a következőket jelenti: javítás, kijavítás, fenyítés, büntetés, szankció. Ennek megfelelően nem minden fordítás dolgozik a büntetés szóval, hanem a fenyítés szavakat. Ebben az esetben azonban az örökké tartó is kétségessé válik. (Milyen fenyítés az, ami örökké tart?) Más helyeken ennek ellenére az örök pusztulás kifejezéssel találkozhatunk:

- 📖 2Thessz. 1.9 Ezek majd *örök pusztulással* bűnhődnek az Úrtól és az ő di-cső hatalmától

Újra az ismerős szó szerepel itt is, görögben az örök pusztulás *aionosz olethrosz*. A konkordancia szerint az *olethrosz* jelentése: "Az *olethrosz* a test pusztulását jelképezi, azt a rosszat, melynek segítségével a hús vágyai elpusztulnak és eltöröltetnek."

Ebben az értelemben egy ismert igehely is új értelmet nyerhet, itt egy átmeneti büntetésről van szó, ami után a Pál esetében említett bűnös üdvözülhet:

📖 1Kor. 5.5 átadjuk az ilyet a Sátánnak, *teste pusztulására*, hogy lelke üdvözüljön az Úrnak ama napján.

Valójában a Biblia igen keveset beszél a halál utáni időszakról. Sőt, azt sem tudhatjuk, hány korszak következhet ezután, hiszen Pál többes számban beszél eljövendő korokról:

📖 Ef. 2.7 hogy megmutassa az eljövendő *korszakokban* kegyelmének mérhetetlen gazdagságát irántunk való jóságából Krisztus Jézusban.

De vajon nem elég egyértelműek Jézus szavai a gyehenna pusztításáról? A gyehenna szó eredetéről már beszéltünk, de mit jelenthet akkor a "lélek" elpusztítása az alábbi versben?

📖 Mt. 10.28 Ne féljete azoktól, akik megölik a testet, de a lelket meg nem ölhetik. Inkább attól féljete, aki a lelket is, meg a testet is el tudja pusztítani a gyehennában.

Ebben a versben nem azt olvashatjuk, félj attól, aki el fogja pusztítani a lelket, hanem azt, hogy el tudja pusztítani. Hasonló kép jelenik meg akkor, amikor az Írás azt mondja, hogy Isten képes a kövekből is képes fiakat támasztani Ábrahámnak (Mt. 3.9), de ez nem jelenti azt, hogy ezt meg is tette. Ráadásul az igében szereplő lélek (pszüché) nem mindig jelent lelket. Néhol egyszerűen életet jelent (1Jn. 3.16, Zsid. 10.39), vagy szívet, belsőt, elmét (Kol. 3.23, Zsid. 12.3, Fil. 1.27) . Az ige egyszerűen jelentheti azt "Isten féld, ne az embert". Egy példa a pszüché szóra:

📖 Csel. 14.2 A kik azonban a zsidók közül nem hivének, felindíták és megharagíták a pogányoknak *lelkét* az atyafiak ellen.

70 szörnyű eseményeiben meg lehet találni a Mt 10.28 beteljesedését, rengeteg papot legyilkoltak a zelóták, a főpapot is, nagyon kevesen menekültek el. De akik elmenekültek, hiába tartották meg fizikai életüket, lelküket elvesztették. Aki nem tért meg Krisztushoz, valójában halott volt, ahogy Jézus is figyelmezteti a hitehagyottakat a Jelenésekben:

- 📖 Jel. 3.1 "A szárdiszi gyülekezet angyalának írd meg: ezt mondja az, akinél az Isten hét lelke és a hét csillag van: Tudok cselekedeteidről, hogy az a neved, hogy *élsz, pedig halott vagy*.

Végül pedig nehéz lenne bármelyik álláspontot igaznak kikiáltani, de ez a fejezet jelzi, hogy az örök büntetést az eddig tanított formában sem lehet az egyedüli magyarázatnak tekinteni. A Biblia, talán nem ok nélkül, keveset beszél a halál utáni életről. Két figyelmreméltó ige azzal kapcsolatban, hogy nem szabad rögtön következtetéseket levonnunk:

- 📖 Ézs. 55.8 Bizony, a ti gondolataitok nem az én gondolataim, és a ti utaitok nem az én utaim - így szól az ÚR.
- 📖 Jer. 32.27 Én vagyok az ÚR, minden élőknek az Istene. Van-e számomra lehetetlen?

Új Jeruzsálem - Jel. 21.10

Új Jeruzsálem az általánosan elterjedt felfogás szerint egy mennyből leereszkedő város lesz, ahol majd a keresztények élnek. A Jelenések könyvének gazdag szimbólumrendszerében azonban éppen a mennyei város lenne egy szó szerint leereszkedő égi város? A preterista eszkatológia szerint az új város nem más, mint Krisztus új szövetsége, tehát egy szellemi értelemben vett város. Kezdésnek nézzünk meg egy verset, melyben Pál beszél a két szövetségről:

- 📖 Gal. 4.24 *Ezeket átvitt értelemben kell venni*, mert ezek az *asszonyok két szövetséget* jelentenek. Az egyik a Sinai-hegyi szövetség, amely szolgaságra szül: ez Hágár. 25 Mert Hágár a Sinai-hegy Arábiában - *megfelel a mostani Jeruzsálemnek* -, amely szolgaságban van fiaival együtt. 26 *De a mennyei Jeruzsálem szabad*: ez a mi anyánk.

Jól látható, hogy Pál az ószövetségi Hágárhoz és Sárához hasonlítja a két szövetséget. Az első szövetségnek, az Ószövetségnek jelképe Hágár, aki szolgaságra szült, a törvény alatti szolgaságra. A második szövetség Jézus Krisztus szövetsége, a szabadság szövetsége. Az első szövetségnek jelképe a földi Jeruzsálem hatalmas templomával, a másodiknak pedig a jelképe mennyei Jeruzsálem, melyet a hívők építenek fel:

- 📖 1Pt. 2.5 ti magatok is mint élő kövek épüljete fel *lelki házzá*, szent pap-sággá, hogy lelki áldozatokat ajánljatok fel, amelyek kedvesek Istennek Jézus Krisztus által.

Halál sem lesz többé - Jel. 21.4

📖 Jel. 21.4 és letöröl minden könnyet a szemükről, és halál sem lesz többé, sem gyász, sem jajkiáltás, sem fájdalom nem lesz többé, mert az elsők elmúltak."

Hogyan lenne lehetséges, hogy a visszatérés megtörtént, de könnyek ma is vannak bőven és a halál itt pusztít közöttünk? Miért kellene eltérni a szavak jelentésétől, ha annyira egyértelműek - kérdezhetjük teljesen érthető módon. De milyen könnyekről beszél az Írás, mi az oka egy hithű zsidó könnyeinek, amit érdemesnek gondoltak leírni az Ószövetség lapjain?

📖 Zsolt. 39.13 Hallgasd meg imádságomat, URam, figyelj segélykiáltásomra! Könnyeim láttán ne légy néma, mert *jövevény vagyok nálad, zsellér, mint minden őszám.*

Az ószövetségi igazak bánata az Istentől való elszakadás, a szellemi halál, melyet a bűn okozott. Fel kell tenni a kérdést, ha Jézus küldetése sikerült, és megváltott minket a bűnből, akkor mi választhat el bennünket az örök élettől? Ez esetben van-e hatalma a fizikai halálnak rajtunk?

📖 Jn. 11.25 Jézus ekkor ezt mondta neki: "Én vagyok a feltámadás és az élet, aki hisz énbenem, ha meghal is, él; 26 és aki él, és hisz énbenem, az *nem hal meg soha. Hiszed-e ezt?*"

Pál többször is jelzi, a bűnben való élet nem más, mint halál. Figyeljék meg, hogyan beszél a hívők megtérése előtti időszakáról:

📖 Ef. 2.1 Titeket is életre keltett, akik *halottak voltatok* vétkeitek és bűneitek miatt,

📖 Ef. 2.5 minket is, akik *halottak voltunk* a vétkek miatt, életre keltett a Krisztussal együtt - kegyelemből van üdvösségetek! -

📖 1Tim. 5.6 A kicsapongó pedig *már életében halott.*

Biblia szóhasználatban a halál a bűn zsoldja (Róm. 6.23). Hogyan lehet mégis, hogy a keresztyének, akik meg vannak váltva a bűntől Krisztus elfogadása által, mégis meghalnak? Talán nem a fizikai halálról beszél az Írás ezen a helyen? Jézus küldetésének egyike volt az utolsó ellenség, a halál eltörlése. (1Kor. 15.26) Aki eltörlötte a bűnt, az eltörlötte a halált is:

📖 Róm. 5.21 hogy amiképpen úrrá lett a bűn a halál által, úgy uralkodjék a kegyelem is az igazsággal *az örök életre* Jézus Krisztus, a mi Urunk által.

📖 Kol. 1.13 Ő szabadított meg minket a sötétség hatalmából, és ő vitt át minket szeretett Fiának országába, 14 akiben van megváltásunk és bűneink bocsánata.

A preteristák nem hiszik, hogy a fizikai halál lett volna az első emberpár büntetése. Isten azt mondja az embernek, hogy "a jó és gonosz tudásának fájáról, arról ne egyél; mert a mely napon ejéndel arról, bizony meghalsz." (1Móz. 2.17) A Sátán azzal kísértette őket, hogy szó sincsen erről, "bizony nem haltok meg." (1Móz. 3.4). De Ádám és Éva egyáltalán nem haltak meg azon a napon, hanem hosszú életet éltek. Isten tévedett volna és a Sátánnak lett volna igaza? Nem, mert az Írás szellemi halálról, Istentől való elszakadásról beszél azon a napon:

- 📖 1Móz. 3.8 Amikor azonban meghallották az ÚRisten hangját, amint szellős alkonyatkor járt-kelt a kertben, *elrejtőzött az ember és a felesége az ÚRisten elől a kert fái között.*
- 📖 1 Mózes. 3.23 *Kiküldé őt az Úr Isten az Éden kertjéből,* hogy művelje a földet, a melyből vétetett vala. 24 És kiűzé az embert, és oda helyezteté az Éden kertjének keleti oldala felől a Kerúbokat és a villogó pallos lángját, hogy őrizzék az élet fájának útját.

Az élet fája éppen itt, a Jelenések könyvében köszön vissza, életet adó fa áll Új Jeruzsálem közepén. Levelei életet adnak - ahogyan Jézus és szavai, az evangélium. Jézus eltörölte a bűnt, így a fa ismét visszajutott azokhoz, akik elfogadták Isten fiát. Ettől a fától az embert Istentől való elszakadása, a bűn választotta el, ami Jézus áldozatával a múlté. Ezt a két időszakot állítja szembe Pál:

- 📖 Kol. 1.21 Titeket is, akik egykor Istentől elidegenedtek, és ellenséges gondolkodásúak voltatok gonosz cselekedeteitek miatt, 22 most viszont *megbékéltetett* emberi testében, halála által, hogy mint szenteket, hibátlanokat és feddhetetleneket állítson majd színe elé.

Pál a halálról a következőket írja:

- 📖 1Kor. 15.55-56 Halál, hol a te diadalod? Halál, hol a te fullánkod? A halál fullánkja a bűn, a bűn ereje pedig a törvény.

Általában a jövő igazságos ítéletét várok szerint Pál a halál elpusztításáról beszél. De felvetődhet a kérdés, Pál milyen értelemben értette a "fullánk" szót. Ha esetleg az Ószövetségben találunk igéket, melyek a halál örök voltáról szólnak, el kell gondolkoznunk, hogy a halál fullánkja vajon nem a teljes megsemmisüléstől való *félelmet* - Istentől való elszakadást jelenti és kevésbé a fizikai halál végleges megszűnését. *Hósiás* igéjében figyelemreméltó, hogy nem beszél arról, hogy az emberek nem fognak meghalni, csak arról, hogy az Úr képes kiváltani és megváltani őket:

A Jelenések könyve

- 📖 Hós. 13.14 Kiváltom őket a holtak hazájából, megváltom őket a haláltól. Hol van a tövised, halál? Hol a fullánkod, holtak hazája? Nincs bennem megbánás!

Jézus eljövetelekor támadást intézett a halál birodalma ellen, és így üzent meg Jánosnak a jó hírt:

- 📖 Vakok látnak, sánták járnak, leprások tisztulnak meg, süketek hallanak, halottak támadnak fel, a szegényeknek az evangélium hirdettetik, Lk. 7.22

Ezt a feladatot Pál elvégzettnek írja le:

- 📖 Ez most nyilvánvalóvá lett a mi Üdvözítőnk, Krisztus Jézus megjelenése által, aki *megtörte* a halál erejét, és az evangélium által világosságra hozta az *elmúlhatatlan* életet. 2Tim. 1.10

A fizikai halál, mely a hívők szerint nem az elmúlás kezdete, mindig is életünk része lesz. Az Ószövetség nem hagy erről kétséget. A zsolttáros szavai az ember sorsáról:

- 📖 Zsolt. 82.6-7 Azt mondtam ugyan, istenek vagytok, a Felséges fiai mindnyájan, mégis meg fogtok halni, mint a közemberek, és elhullotok, mint bármelyik főember.

Pál sem hagy kétséget a mindenkire váró halálról:

- 📖 Zsid. 9.27 És amint elrendeltetett, *hogy az emberek egyszer meghaljanak*, azután pedig ítélet következik.

Ahogy látjuk a földi halál az ember elkerülhetetlen sorsa. A régiek soha nem kételkedtek abban, hogy a halál utáni alvás nem örök állapot. Ezt a feltámadást várták régtől fogva. Azonban mit sem ér a fizikai halál, ha halálunk után örökké Krisztussal leszünk. Letagadhatjuk-e, hogy ez már valóban megtörtént? Az apostolok sohasem féltek a haláltól, mert tudták, hogy a régiekkel együtt hamarosan beteljesedik rajtuk az ígélet: az Úrral lehetnek. Várnunk kell-e tehát még erre az eseményre?

- 📖 Zsid. 9.28 úgy Krisztus is egyszer áldoztatott fel, hogy sokak bűnét elvegye; másodsor majd a bűn hordozása nélkül fog megjelenni azoknak, akik várják őt üdvösségükre.

A lakók - Jel. 22.14

Kik Új Jeruzsálem lakói a Biblia szerint? Akik megmossák a ruhájukat, akik megtartják az ő parancsolatait:

- 📖 Jel. 22.14 "Boldogok, *akik megmossák ruhájukat*, mert joguk lesz az élet fájához, és bemennek a kapukon a városba.
- 📖 Jel. 22.14 Boldogok, *a kik megtartják az ő parancsolatait*, hogy joguk legyen az életnek fájához, és bemehessenek a kapukon a városba.
- 📖 Ézs. 61.10 Nagy örömöm telik az ÚRban, víg örömmre indít Istenem, mert *az üdvösség ruhájába öltöztetett*, az igazság palástját terítette rám, mint vőlegényre, ki fölteszi fejdíszét, mint menyasszonyra, ki fölrakja ékszereit.
- 📖 Ézs. 1.18 Jöjjetek, szálljunk vitába! - mondja az ÚR. Ha vétkeitek skarlátpirosak is, *hőfehéreké válhattok*, ha vörösek is, mint a bíbor, fehéreké lehettek, mint a gyapjú.
- 📖 Jel. 3.5 *Aki győz, azt öltöztetik fehér ruhába*, annak a nevét nem törölöm ki az élet könyvéből, hanem vallást teszek nevérol az én Atyám előtt és angyalai előtt.

"Akik megmossák a ruhájukat" - általános kifejezése az ószövetségi szenteknek, a "fehér ruha" pedig öltözetüknek, mindazoknak, akik ígéretül kapták a megváltást, az üdvösséget. Isten fehér ruhába öltözteti azokat, akiket tisztára mos a bűntől. Ez a kép szorosán összekapcsolódik a nagy nyomorúsággal, amit a Máté 24 versek értelmezésekor tárgyaltunk:

- 📖 Jel. 7.14 Ezt mondtam nekik: "Uram, te tudod". Mire ő így válaszolt: "Ezek azok, akik *a nagy nyomorúságból jöttek, és megmosták ruhájukat*, és megfehéřítették a Bárány vérében.

Ezek az igazak, szentek ugyanazok az emberek, akik megtartják Jézus parancsolatait, és akik szomjaznak az igazságra:

- 📖 Jn. 13.34 Új parancsolatot adok nektek, hogy szeressétek egymást: ahogyan én szerettelek titeket, ti is úgy szeressétek egymást!
- 📖 Jel. 22.17 A Lélek és a menyasszony így szól: "Jöjj!" Aki csak hallja, az is mondja: "Jöjj!" *Aki szomjazik, jöjjön! Aki akarja, vegye az élet vizét ingyen!*

Új Jeruzsálem lakói szomjaztak és éheztek az igazságra. Az egész Ószövetségen végigvonul a vágyódás az élő Istenhez, az Újszövetségben azonban ennek a módja egyre inkább egyértelműbbé válik.

- 📖 Zsolt. 42.3 *Isten után szomjazik lelkem*, az élő Isten után: Mikor mehetek el, hogy megjelenjek Isten előtt?

A Jelenések könyve

☞ Ám. 8.11 Jön majd olyan idő - így szól az én URam, az ÚR -, amikor éhséget bocsátok a földre. Nem kenyérre fognak éhezni, és *nem vízre* fognak szomjázni, hanem *az ÚR igéjének hallgatására*.

Bárki ihat majd az élet vizéből, mely a városban ered. Korábban megvizsgáltuk, hogy ez az élő víz nem más, mint az evangélium, Jézus szavai. Az élő víz elfogadása pedig Jézus elfogadását jelenti. Emellett érdemes megfigyelni, hogy az Újszövetség a Szent Szellemre is élő vízként utal, mégpedig a Jézus halálát követő Szent Szellem kiáradás idejére.

☞ Jn. 7.38 Aki hisz énbenem, ahogy az Írás mondta, annak belsejéből élő víz folyamai ömlenek!" 39 *Ezt pedig a Lélekről mondta*, akit a benne hívők fognak kapni, mert még nem adatott a Lélek, mivel Jézus még nem dicsőült meg.

☞ Mt. 5.6 Boldogok, akik éheznek és *szomjazznak az igazságra*, mert ők megelégtetnek.

☞ Jn. 4.14 de aki abból a vízből iszik, amelyet én adok neki, *soha többé meg nem szomjazik*, mert örök életre buzgó víz forrásává lesz benne."

A kívülállók - Jel. 22.15

Nem kevésbé fontos kérdés, hogy kik a kívülállók? Ha a mennyei város lelki, mit értünk egyáltalán azon, hogy egyesek kívül maradnak? Nézzük meg, kiket helyez a Biblia a városon kívülre:

☞ Jel. 22.15 Kívül maradnak az ebek, a varázslók és a paráznák, a gyilkosok és a bálványimádók, és mindenki, aki szereti és cselekszi a hazugságot!

Ebek: Jézus a pogányokat illetve ezzel a szóval, illetve fellelhetjük Lázár és a gazdag példázatában is őket. Ebben az esetben azonban sokkal inkább utal a korabeli zsidó főpapságra, akik nem tették feladatukat - nem őrizték a nyáját:

☞ Ézs. 56.10 Az örök mind vakok, nem vesznek észre semmit, *mindnyájan néma ebek, nem tudnak ugatni*. Álmodozva hevernek, szeretnek szunnyadozni. 11 Nagy étvágyú ebek ezek, nem tudnak jóllakni, *és ezek a pásztorok nem tudnak figyelni*. Mind a maga útján jár, mindegyik a maga nyeresége után, kivétel nélkül.

Ezek az "ebek" a hatalmat nem a nép Isten útján való vezetésére használták fel, hanem a meggazdagodásra és uralkodásra. Ezzel nemcsak a saját, hanem a nép üdvösségét is veszélybe sodorták:

📖 Mát. 23.13 De jaj néktek képmutató írástudók és farizeusok, mert a meny-nyeknek országát *bezárjátok az emberek előtt*; mivelhogy ti nem mentek be, akik be akarnának menni, azokat sem bocsátjátok be.

Végül pedig ezek az ebek okozták Jézus halálát, ahogyan a zsoltáros megénekelte:

📖 Zsolt. 22.17 Mert kutyák vettek körül engem, gonoszok bandája kerített be, átlukasztották kezemet, lábamat.

Varázslók: általános biblia értelemben pogány népek mágusai, csodatevői. Nem szabad azonban figyelmen kívül hagyni, hogy az Újszövetség varázslói általában zsidók, akik megpróbálják Krisztus igazságát elferdíteni, lásd Barjézus és Simon esete.

📖 ApCsel. 13.6 Miután bejárták az egész szigetet Páfoszig, *találkoztak egy zsidó mágussal és álprófétával*, akinek Barjézus volt a neve.

📖 ApCsel. 13.10 és így szólt: "Te mindenféle csalással és gonosszággal tele ember, te ördögfajzat, te minden igazság ellensége, *nem szűnsz meg elferdíteni az ÚR egyenes útjait?*"

📖 ApCsel. 8.18 Amikor látta Simon, hogy az apostolok kézrátételével adatik a Lélek, pénzt ajánlott fel nekik, 19 és így szólt: "Adjátok meg nekem is ezt a hatalmat, hogy akire ráteszem a kezemet, az vegye a Szentlelket." 20 Péter azonban ezt mondta neki: "Vesszen el a pénzed veled együtt, amiért azt gondoltad, hogy *pénzen megszerezheted az Isten ajándékát!*"

Gyilkosok: az általános meghatározás mellett az Újszövetség minden korabeli zsidót, aki tagadja Krisztust, gyilkosnak nevez, lásd ApCsel. 7.51. Ez a kép szorosan kapcsolódik "atyátok az ördög" kifejezéssel. Az ördög nemcsak a hazugságok, hanem a gyilkosságok atyja is.

📖 Jn. 8.44 Ti atyátoktól, az ördögtől származtok, és atyátok kívánságait akarjátok teljesíteni. *Embergyilkos volt kezdettől fogva*, és nem állt meg az igazságban, mert nincs benne igazság. Amikor a hazugságot szólja, a magáéból szól, mert hazug, és a hazugság atyja.

📖 ApCsel. 7.51 Ti kemény nyakú, körülmetéletlen szívű és fülű emberek, *mindig ellene szegültök a Szentléleknek*, atyáitokhoz hasonlóan ti is. 52 A próféták közül kit nem üldöztek a ti atyáitok? Meg is ölték azokat, akik megjövedöltek az Igaznak eljövételét. *Most pedig az ő árulóivá és gyilkosivá lettetek ti*

Bálványimádók: A Kol. 3.5 és az Ef. 5.5 világosan definiálja a bálványimádást: paráznaság, a tisztátalanság, a szenvedély, a gonosz kívánság és a kapzsiság, nyereszkeskedés. A korabeli bálványimádás fő jelképe a "Fenevad képeinek imádata", és az aranyból, ezüstből, rézből, kőből és fából készült bálványok imádata.⁶⁴ Amikor aranyból, ezüstből szóló bál-

ványokról beszélünk, nem feledkezhetünk el a Mammon, azaz a pénz imádatáról sem⁶⁵. Másik figyelemreméltó bálványimádás a zsidók buzdítása ószövetségi ételáldozat folytatására a pogányok tekintetében, lásd 1Kor. 8.12. Érdemes megjegyezni, hogy Pál az Egyházon belüli bálványimádásról szól, ezen kívülieket Isten ítéli meg, lásd 1Kor. 5.13

- 📖 Ef. 5.5 Hiszen jól tudjátok, hogy *egyetlen paráznának, tisztátalannak vagy nyereszkedőnek, azaz bálványimádónak* sincs öröksége a Krisztus és az Isten országában.
- 📖 Jel. 2.14 De egy kevés panaszom van ellened; mert vannak nálad olyanok, akik Bálám tanítását tartják, aki arra tanította Bálákot, hogy törbe csalja Izráel fiait, *hogy bálványáldozati húst egyenek* és paráználkodjanak.
- 📖 1Kor. 8.10 Mert ha valaki meglát téged, akinek ismereted van, amint a bálványtemplomban asztalnál ülsz, vajon nem fog-e erőtlen lelkiismerete felbátorodni arra, hogy *ő is megegye a bálványáldozati húst?* 11 És így ismereteddel *vesztét okozod erőtlen testvérednek*, akiért Krisztus meghalt.
- 📖 1Kor. 5.11 Most tehát azt írom nektek, hogy ne éljétek közösségben azzal, akit bár testvérnek neveznek, de parázna vagy nyereszkedő, *bálványimádó* vagy rágalmazó, részeges vagy harácsoló. [...] Nem a belül levők felett ítéltetek-e ti is? 13 *A kívül levőket pedig Isten fogja megítélni.*

Aki szereti és cselekszi a hazugságot: ha szó szerint értjük ezt a kifejezést, a mennyei város talán üres is lenne teljesen, hiszen nincs ember, aki életében el ne követne egyetlen apró hazugságot sem. Istenhez hasonlítva mindnyájan hazugok vagyunk:

- 📖 Róm. 3.4 Szó sincs róla! Sőt azt kell mondanunk: igaz az Isten, az emberek pedig *valamennyien hazugok*, amint meg van írva: "Igaznak kell bizonynod beszédeidben, és győznöd kell, amikor perelnek veled."

Ismét csak máshonnan kell megközelítenünk a hazugság kérdését:

- 📖 1Jn. 5.10 És aki hisz Isten Fiában, abban megvan ez a bizonyágtétel. Aki nem hisz Istennek, az hazuggá teszi őt, mert nem hisz abban a bizonyágtételben, amellyel Isten bizonyágot tesz Fiáról.
- 📖 1Jn. 2.22 *Ki a hazug, ha nem az, aki tagadja, hogy Jézus a Krisztus?* Ez az antikrisztus, mert tagadja az Atyát és a Fiút.

Ebben az értelemben a hazugság Krisztus Fiúként való tagadását jelenti. Jézus megváltó művének tagadása egyúttal azt is jelenti, hogy tagadjuk, hogy nincsen szükségünk megváltásra, tehát nem vagyunk bűnösök. A Biblia szerint ez is hazugság, mely kirekesztheti a tagadót a mennyei városból:

- 📖 1Jn. 1.10 Ha azt mondjuk, hogy nem vagyunk bűnösök, hazuggá tesszük őt, és nincs meg bennünk az ő igéje.

- ¹ Eretnekségek ellen, 2.22.5, 3.3-4
- ² Eretnekségek ellen, 5:30:1
- ³ 1Kelemen 5
- ⁴ Ki az a gazdag ember, aki megmenekül, 52. fejezet
- ⁵ Miscellanies 7.17
- ⁶ Praescr. 36.3
- ⁷ Eretnekségek 51:12
- ⁸ Megtalálhatók mind a Murdock és az Etheridge féle szír Peshito fordításokban
- ⁹ Lásd 159.o. és Guericke, Einleitung. ins N. Test. p. 285
- ¹⁰ VI. fejezet, 149.o.
- ¹¹ Jegyzetek a Zsidó háborúhoz, 614.o. V 6,3 - dr. Hahn István
- ¹² ZSH, 444.o.
- ¹³ uo. 252.o.
- ¹⁴ uo., 364.o.
- ¹⁵ uo., 246.o.
- ¹⁶ uo., 253.o.
- ¹⁷ uo. 496.o.
- ¹⁸ uo., 476.o.
- ¹⁹ uo.,476.o.
- ²⁰ uo. 476-477.o.
- ²¹ uo. 477.o.
- ²² uo. 477.o.
- ²³ uo. 487.o.
- ²⁴ uo. 475.o.
- ²⁵ uo. , 506.o.
- ²⁶ uo., 482.o.
- ²⁷ uo., 381.o.
- ²⁸ uo., 475. o.
- ²⁹ uo., 498.o.
- ³⁰ uo., 529.o.
- ³¹ uo. 530.o.
- ³² Jel. 13.10
- ³³ Suetonius nyomán
- ³⁴ Jel. 17.7
- ³⁵ Tacitus összes művei 394. o.
- ³⁶ St. Jerome De viris illustribus, chapter 5. (Pál)
- ³⁷ 2Tim. 4.6
- ³⁸ Galba, Otho, Vitellius
- ³⁹ ZSH 482. o.
- ⁴⁰ Tacitus összes művei, 344.o.
- ⁴¹ uo., 354.o.
- ⁴² Tacitus összes művei, 388.o.
- ⁴³ uo., 389.o.
- ⁴⁴ Tacitus összes művei, 384.o.
- ⁴⁵ Lásd még: Mt. 2.6, ApCsel. 7.4, 7.11
- ⁴⁶ Farizeusok, sadduceusok, esszénusok
- ⁴⁷ Lásd: Hamis próféták és krisztusok, 31.o.
- ⁴⁸ Lásd: Két tanú, 152.o.
- ⁴⁹ ZSH. 381.o.
- ⁵⁰ uo., 406.o.
- ⁵¹ Jeruzsálem: Egy város - három vallós, 167-169.o.
- ⁵² ZSH, 96-97.o.
- ⁵³ uo., 399.o.
- ⁵⁴ uo. 400.o.
- ⁵⁵ uo. 401-402.o.
- ⁵⁶ Strong 7854
- ⁵⁷ Strong 7451
- ⁵⁸ Júd. 1.9

⁵⁹ Strong 7218

⁶⁰ Strong 5505

⁶¹ Strong 5507

⁶² ZSH, 443.o.

⁶³ ZSH, 472.o.

⁶⁴ Jel. 9.20

⁶⁵ Mt. 6.24

A Királyság

Izraelt a királyok előtt a bírák irányították. Amikor Izrael berendezkedett Kánaánban, a bírói tiszt egyre kevésbé szolgálta Izrael érdekeit (1Sám. 8.3), és a hagyományos törzsi vezetés is kezdett meglazulni. A vének és a nép királyt akart. Érdemes azonban megfigyelni, mit mond Isten Izraelnek a királyságról:

 1Sám. 8.6 Sámuel azonban rosszalotta, hogy ezt mondták: Adj nekünk királyt, hogy bíraskodjék fölöttünk! És imádkozott Sámuel az ÚRhoz. 7 Az ÚR pedig ezt mondta Sámuelnek: Hallgass a nép szavára mindenben, amit mondanak, mert nem téged vetettek meg, hanem *engem vetettek meg, hogy ne legyek a királyuk.*

Sámuel az Úr parancsa szerint elmondja a népnek, hogy mi az valójában, amit kérnek. Isten véleménye egyértelmű a földi királyságról:

 1Sám. 8.18 Akkor majd panaszkodtok királyotok miatt, akit magatoknak választottatok, de akkor már nem válaszol az ÚR. 19 A nép azonban nem akart Sámuel szavára hallgatni, hanem ezt mondták neki: *Mégis legyen királyunk!*

Az a királyság, melyet Jézus hirdetett, gyökeresen különbözött Izrael hajdanán dicsőséges királyságától. Ugyanezt a fajta királyságot várták tőle kortársai, lehetőleg a rómaiak elűzésével együtt. Jézus már küldetése elején világossá tette, hogy ő nem erre az uralkodásra gondolt:

 Jn. 6.15 Amikor pedig Jézus észrevette, hogy érte akarnak jönni, és el akarják ragadni, hogy királlyá tegyék, *visszavonult* ismét a hegyre egymagában.

A királyság eljövételében három főbb állomást lehet megkülönböztetni. Ez a királyság már Jézus missziójának idejében megjelent, melynek jelei a különféle csodák voltak, melyek végigkísérték Jézus földi működését. Ezt tanúsítja a Biblia is:

 Mk. 1.15 "Betelt az idő, és *elközelített* már az Isten országa: térjete meg, és higgyetek az evangéliumban."

 Mt. 12.28 Ha viszont én Isten Lelkével űzöm ki az ördögöket, akkor bizony *elérkezett* hozzátok az Isten országa.

Ezt az időszakot zárta le Jézus mennybemenetele, amikor is "hivatalosan" megkapta a királyságot, és az Atya jobbára ült:

A Királyság

📖 ApCsel. 2.32 Ezt a Jézust támasztotta fel az Isten, aminek mi valamennyien tanúi vagyunk. 33 Miután *tehát felemeltetett az Isten jobbjára*, és megkapta az Atyától a megígért Szentlelket, kitöltötte ezt, amint látjátok is, halljátok is.

Végül pedig, a kor végén, az ítéletkor a hatalmat átadja Istennek:

📖 1Kor. 15.24 Azután jön a vég, amikor átadja az az uralmat Istennek és Atyának, amikor eltöröl minden fejedelemséget, minden hatalmat és erőt.

A királyság teljes megjelenése elválaszthatatlan a parúziától:

📖 Mt. 16.28 Bizony, mondom néktek, hogy vannak az itt állók között némelyek, akik nem ízlelik meg a halált addig, amíg meg nem látják az Emberfiát, amint *eljön az ő országával.*"

De milyen ennek a királyságnak a természete? Jelentősen különbözik Izrael régi királyságától, ez egy szellemi királyság. Nem lehet eleget hangsúlyozni Jézus szavait a kérdésben:

📖 Luk. 17.21 Sem azt nem mondják: Ímé itt, vagy: Ímé amott van; mert ímé az Isten országa ti *bennetek* van.

Egyes fordítások használják a "köztetek" van kifejezést, ami egy kicsit félrevezető, mivel az *entosz* görög szó egyértelműen azt jelenti belül, mint ahogy egy másik versben is láthatjuk:

📖 Mt. 23.26 Vak farizeus, tisztítsd meg először a pohár és a tál *belsejét* (enteosz), hogy azután a külseje is tiszta legyen!"

Ez a királyság, mivel az emberek szívében van, örökké tartó. A földi királyságok mind megsemmisülnek, múlandóak. Jézus királysága biztos alapokon áll: az evangéliumban hívők lelkében létezik, s mint ilyen, örökkévaló. Erről az örök uralomról beszél Dániel próféta is:

📖 Dán. 7.14 Hatalom, dicsőség és királyi uralom adatott neki, hogy mindenféle nyelvű nép és nemzet őt tisztelje. *Hatalma az örök hatalom, amely nem múlik el, és királyi uralma nem semmisül meg.*

Izrael és szerepe

A preterizmus magyarázata Izrael szempontjából kulcsfontosságú lehet. Valójában egyfajta választ is kínálhat arra, hogy miért ilyen a mai világpolitika Izraellel kapcsolatban. Első olvasatra talán kissé szokatlan, hogy mi köze lehet a teológiának a világpolitikához, de a látszat csal. Ehhez érdemes egy-két véleményt is hallani:

- ✎ *Ezékiel 38. fejezetében azt olvashatjuk, hogy Izrael földjét istentelen népek hadseregei támadják majd, melyek egyike Líbia lesz. Érti ennek a jelentőségét? Líbia kommunista ország lett, és ez annak a jele, hogy az Armageddon nincs túl messze.*
- ✎ *Most először régóta, minden a helyén van, hogy megtörténjen Armageddon és Krisztus második eljövetele. Már nem lehet túl messze. Ezékiel azt mondja, hogy tűz és kén fog Isten népének ellenségeire hullani. Ez csak azt jelentheti, hogy nukleáris fegyverek által pusztulnak majd el.*

Mindezeket Ronald Reagan mondta 1971-ben¹, akiről igazán el lehet mondani, hogy befolyásolta az akkori politika folyását. Ezek a szavak nem véletlenek, Reagan új gondolta, hogy Izrael lesz Isten "leszállóhelye", amikor visszajön ítélni. Mindez nem következett be, de jól látható egy végidő teológia veszélye, ha kulcsfontosságú pozíciót betöltő emberek vallják azt. Emellett nem elhanyagolható a végidők aktualitását tárgyaló teológiai könyvek nagy sikere az amerikai könyvpiacra. Ilyen például a Hal Lindsey könyve, *The Late Great Planet Earth*, melyből több millió példány kelt el. Tim LaHaye többkötetes végidőkről szóló novellasorozata, a *Left Behind* 10 millió dolláros hasznot hozott. Egy másik végidő-teológus, Pat Robertson nyíltan kifejtette, hogy Izrael, amikor 1982-ben megtámadta Libanont, és az ezt követő háborúban elesett 200 000 libanoni és palesztin, nem tett mást, mint Isten parancsát teljesítette. Dwight Wilson, aki többszáz beteljesedetlen végidő prófétát és prófécíát sorol fel², beszámol arról, hogy 1930-ban sok fundamentalista keresztény teológus nem szólalt fel Hitler ellen, úgy gondolták, szerepe előre meg van írva, és kizárólag Isten tervét teljesíti. Gyakori értelmezések szerint Izrael nagy része elpusztul a Jelenésekben leírt csapások alatt, miután a keresztények elragadtatnak. Jellemző, hogy e könyv írásának idején küszöbön álló második iraki háborúról sokan gondolják, hogy Armageddon bevezető csatája lesz.

Ugyanakkor meglehetősen félrevezető lenne azt mondani, hogy ez az egyedüli: számos békét kereső izraeli és keresztény távolról sem ért egyet ezzel az állásponttal. Ha belegondolunk, az antiszemitizmus teológiai oka nem kis részben az elterjedt végidők értelmezésre épül: Izraelnek hamarosan bűnhődnie, a maradéknak pedig megtérnie kell. Don K. Preston két tényben látja a mai Izrael megítélésének legnagyobb problémáját: a várakozásokkal ellentétben Isten Izraelnek tett ígéretei

már mind beteljesültek a történelem során, valamint abban, hogy a mai Izrael már egyáltalán nem azonos az ószövetségi Izraellel.

Izraelnek tett ígéretek

Isten három ígéretet tett Izraelnek: földet ad nekik, nagy néppé teszi őket és megáldja őket, valamint általa nyer áldást a Föld minden népe. Ezeket az ígéretek egy keresztények a mai Izraellel kapcsolatban elvárni azért tévedés, mert az Írás világosan írja, hogy már beteljesedtek:

1. Isten Jósua napjaiban Izraelnek adta Kánaánt:

- 📖 2Móz. 6.4 Szövetséget is kötöttem velük, *hogy nekik adom Kánaán földjét, azt a földet, amelyen jövevények voltak.*
- 📖 Józs. 1.2 Az én szolgám, Mózes meghalt. Most azért indulj, kelj át itt a Jordánon, te és ez az egész nép arra a földre, amelyet én adok Izrael fiaimnak.
- 📖 Józs. 11.23 Így foglalta el Józsué az egész országot, *egészen úgy, ahogyan az ÚR megígérte Mózesnek.* Józsué pedig átadta azt Izraelnek, hogy birtokolják, mindegyik törzs a maga részét. És béke lett az országban a háború után.
- 📖 2Krón. 20.7 Istenünk, te úztad ki ennek az országnak a lakóit néped, Izrael elől, és örökre *odaadtad* azt barátod, Ábrahám utódainak.
- 📖 1Kir. 8.56 Áldott az ÚR, aki nyugalmat adott népének, *Izraelnek egészen úgy, ahogyan megígérte. Egyetlen szó sem vezett el mindabból a jó ígértből, amit megígért szolgálja, Mózes által.*

Az ígéret megtartása egyértelmű a fenti idézetekből. Senki sem mondhatja, hogy Izrael nem kapta meg az ígéret földjét, amikor az Úr parancsának megfelelően viselkedett. Az ígéretnek megfelelő országhatárokról (1Móz. 15.18) a 4Móz. 34.3-12 és a Józs. 15.1-20 versekben olvashatunk részletesen. Kétségtávol ez volt az ígéret földje, Egyiptom folyójától³ az Eufráteszig. Salamon már ezzel az országgal rendelkezik:

- 📖 1Kir. 5.1 Salamon uralkodott mindazokon az országokon, amelyek az Eufrátesztől a filiszteusok földjéig és az egyiptomi határig terültek el. Ezek adót fizettek, és szolgáltak Salamonnak egész életében.

Ráadásul Isten megígérte, hogy amikor beviszi népét az ígéret földjére, hat menedékvárost is kijelöl (4Móz. 35.11), mely ígéretek szintén beteljesültek Jósua idejében (Józs. 15.1-4). A 2Krón. 20.7-ben azt olvashatjuk, hogy Ábrahám utódai "örökre" megkapják a földet. Egyrésztől, mint láttuk, az ígéret feltételes, másrészt pedig az Ószövetségben leírt "örökre" szavakkal óvatosan kell bánni. Nézzünk erre is egy-két párba állított verset:

- ☞ Zof. 2.9 Ezért életemre mondom - így szól a Seregek URa, Izráel Istene -, hogy úgy jár Móáb, mint Sodoma, *Ammón* fiai pedig, mint Gomora. Csálános terület lesz, sós gödör és pusztaság *örökre*. Kifosztja őket népem maradéka, és birtokukat elfoglalja megmaradt népem.
- ☞ Jer. 49.6 De *végül* jóra fordítom Ammón fiainak sorsát - így szól az ÚR.
- ☞ 2Móz. 40.15 Kend fel őket, ahogyan apjukat felkented, hogy papjaim legyenek! Ez a felkenés teszi őket *örökre papokká* nemzedékről nemzedékre.
- ☞ Zsid. 7.11 Ha tehát a tökéletesség elérhető volna a lévita papság által, mert a nép ez alatt kapta a törvényt, mi szükség még azt mondani, hogy Melkisédek rendje szerint *más pap támad*, aki nem Áron rendje szerint való? 12 Amikor *megváltozik a papság*, szükségképpen megváltozik a törvény is.
- ☞ 3Móz. 24.8 Szombatról-szombatra oda kell rakni az ÚR elé állandóan. *Örök szövetség* kötelezi erre Izráel fiait.
- ☞ Zsid. 8.13 Amikor az újról szól, *elavulttá teszi az elsőt*, ami pedig elavul és megöregszik, az közel van az elmúláshoz.
- ☞ 2Kir. 21.7 Azt a bálványszobrot, amelyet készíttetett, a templomban helyezte el, pedig erről azt mondta az ÚR Dávidnak és a fiának, Salamonnak: Ebben a templomban, *Jeruzsálemben lesz a nevem örökre*, mert ezt választottam ki Izráel valamennyi törzse közül.
- ☞ 2Krón. 7.20 akkor kitepem őket földemből, amelyet nekik adtam, *ezt a templomot, amelyet nevemnek szenteltem, elvetem szíнем elől*, őket pedig példabeszéd és gúny tárgyává teszem minden nép előtt.
- ☞ Jn. 4.21 Jézus így válaszolt: "Higgy nekem asszony, hogy **eljön az óra**, amikor nem is ezen a hegyen, *nem is Jeruzsálemben imádjátok az Atyát*."

Mindez távolról sem jelenti, hogy a Biblia ellentmondásban van magával, csupán annyit, hogy az "örökre", "örökké" szavak értelme nem az, amit mi megszoktunk. A legtöbb ígéretet, mely örökre szól, szövetségi értelemben, egy korra kell érteni. A fenti példákban az "örökre" mindig igaz volt az Ószövetség alatt, tehát ebben az értelemben az örökre egy időszaknak szól. (Az Újszövetség is hasonlóképpen ír, gyakran használja az aión-kor szót, melyet sokszor tévesen örökkévalóságnak, világnak fordítanak.)

2. Isten Ábrahám népét naggyá tette:

- ☞ 1Móz. 46.3 Ekkor azt mondta: Én vagyok az Isten, atyádnak Istene! Ne félj lemenni Egyiptomba, *mert nagy néppé teszlek ott!*
- ☞ 2Móz. 1.7 Izráel fiai pedig szaporodtak, gyarapodtak, *megsokasodtak*, nagyon megerősödtek, és *megtelt velük az ország*.
- ☞ 1Kir. 3.8 És a te szolgád választott néped között van, *amely olyan nagy nép, hogy nem lehet számba venni*; nem számlálható meg a sokasága miatt.
- ☞ 1Kir. 5.21 Amikor Hírám meghallotta Salamon üzenetét, nagyon megörült, és ezt mondta: Áldott legyen ma az ÚR, mert bölcs fiat adott Dávidnak, *e nagy nép élére!*

3. Átala nyer áldást a Föld népe

- 📖 ApCsel. 3.24 A próféták is - Sámueltól és az utána következőktől fogva -, akik csak szóltak, mind ezekről a napokról jövendöltek. *25 Ti vagytok a fiai ezeknek a prófétáknak és annak a szövetségnek, amelyet Isten atyáinkkal kötött, amikor így szólt Ábrahámhoz: És a te magodban áldatik meg a föld minden nemzetsége. 26 Isten elsősorban nektek támasztotta fel és küldte el Szolgáját, aki megáld titeket azzal, hogy mindenkit megtérít a maga gonoszságából."*
- 📖 Gal. 3.8 *Mivel pedig előre látta az Írás, hogy az Isten a pogányokat hit által igazítja meg, előre hirdette ezt az evangéliumot Ábrahámnak: "Átla-lad nyer áldást a föld minden népe."*
- 📖 Gal. 3.26 *Mert mindnyájan Isten fiai vagytok a Krisztus Jézusban való hit által.*

Akik Izraelnek adott pozitív ígéretekre hivatkoznak a történelem mai eseményeinél, gyakran elfeledkeznek arról, hogy Isten büntetéséről is gyakran tett ígéreteknek népének, ha nem követik őt:

- 📖 3Móz. 26.27 *És ha még azután sem hallgattok rám, hanem szembeszálltok velem, 28 akkor haragomban én is szembeszállok veletek, és bizony, hétszeresen fenyítelek meg benneteket vétkeitek miatt.*

Az Izraelnek tett ígéretek egyáltalán nem feltétel nélküliek. Az Ószövetségben végigvonulnak Isten ígéretei, ugyanúgy büntetései is, amennyiben népe elfordul tőle. Salamon is pontosan ilyen figyelmeztetést kap az Úrtól:

- 📖 2Krón. 7.17 *És ha te előttem jársz, ahogyan járt apád, Dávid is, és úgy teszel mindent, ahogyan megparancsoltam, rendelkezéseimet és törvényeimet megtartod, 18 akkor állandóvá teszem királyi trónodat, ahogyan megígértem apádnak, Dávidnak, mikor ezt mondtam: Nem vesznek ki utódaid, és uralkodnak Izraelben. 19 Ha azonban elfordultok tőlem, és elhagyjátok rendelkezéseimet és parancsolataimat, amelyeket elétek tártam, ha más isteneket fogtok tisztelni, és azokat imádjátok, 20 akkor kitépem őket földemből, amelyet nekik adtam, ezt a templomot, amelyet nevemnek szenteltem, elvetem szíнем elől, őket pedig példabeszéd és gúny tárgyává teszem minden nép előtt.*

Ezek a figyelmeztetések (2Móz. 4.25, 8:19, 29.24, Józs. 23.11Krón. 28.8, stb) később sorban be is teljesedtek. Az északi királyság bűnei miatt következett be az asszír fogság i.e. 722-ben (2Kir. 17.5), a déli királyság bűnei miatt pedig a babilóniai fogság (Jer. 25.8-11), mely során i.e. 605-582-ig szakaszosan kellett a zsidóknak elhagyniuk az országrészt. A fogságból azonban mindig volt kiút, Isten megígérte a zsidóknak, hogy visszatérhetnek (Jer. 25.12). Később, hasonlóan több

lépcsőben Izrael népe vissza is térhetett: Zerubbábel és Józua vezetése alatt i.e. 536-ban, majd más csoportok i.e. 458-ban és i.e. 444-ben. De nem mindenki térhetett vissza, mert Isten gyakran csak egy *töredéknek* ígérte meg a visszatérést:

📖 Jer. 3.14 Térjetez meg, elpártolt fiaim! - így szól az ÚR - mert én vagyok Uratok. Kiválasztok *közületek városonként egyet, nemzetségenként kettőt*, és elviszlek benneteket a Sionra.

Akik kívül estek az ígéreten, gyakran beolvadtak abba a birodalomba, ahová a száműzetés történt, de a tizenkét törzs mindig is megmaradt - hiszen Isten minden nemzetségnek megígérte a visszatérést. Sokan gondolják, hogy az "elveszett tíz törzs" a mai Anglia vagy akár az Egyesült Államok, de az ezzel a korrall foglalkozó történészek⁴ szerint ezek a kapcsolatok egyáltalán nem nevezhetőek tudományosan megalapozottnak. Josephus munkáin kívül a Biblia is tanúsítja, hogy a tizenkét törzs mindig is megmaradt, egy sem veszett el. A babiloni fogság után is megmaradt a tizenkét törzs:

📖 Ezsd. 8.24 Ezután kiválasztottam a papok vezetői közül *tizenkettőt*, Sérébját, Hasabját és még tíz szolgatársukat. 25 Megmértem előttük az Istenünk házának ajándékozott ezüstöt, az aranyat és az edényeket, amelyeket a király, a tanácsosai, vezető emberei és *az egész ott élő Izráel* ajándékozott.

Az Újszövetség is teljesen világosan beszél egész Izraelről, és nem tud semmiféle előzőleg elveszett törzsekről:

📖 Jak. 1.1 Jakab, Istennek és az Úr Jézus Krisztusnak szolgálja, üdvözetét küldi a szórványban élő *tizenkét törzsnek*.

📖 ApCsel. 2.36 Tudja meg tehát *Izráel egész háza* teljes bizonyossággal, hogy Úrrá és Krisztussá tette őt az Isten: azt a Jézust, akit ti keresztre feszítetetek."

Ha a dátumokat is megfigyeljük, világos, hogy minden prófécia a babiloni fogságból való visszatérésre vonatkozik. A visszatérés után semmiféle prófécia nem ígéri a föld visszaadását. Nézzünk egy-két példát erre is:

📖 Ézs. 43.5 Ne félj, mert én veled vagyok! Napkeletről visszahozom gyermekeidet, és napnyugatról összegyűjtelek.

📖 Ez. 11.17 Ezért mondj: Így szól az én Uram, az ÚR: Összegyűjtelek benneteket a népek közül, és összeszedlek azokból az országokból, amelyekbe szétszóródtatok, és nektek adom Izráel földjét.

A mi időnkre vonatkoznának ez a jóslatok? Ha tovább olvassuk, jól látható mindkét esetben, hogy ezek a babiloni fogságra vonatkoznak:

- 📖 Ézs. 43.14 Ezt mondja az ÚR, megváltótok, Izrael Szentje: A ti érdeketekben küldök *Babilóniába, letörök minden zárat*, a káldeusok pedig jajveszékelnek.
- 📖 Ez. 11.24 Engem pedig fölemelt a lélek, és elvitt a *káldeusok földjére* a fogságban élő néphez, látomásban, Isten lelke által. Azután eltávozott tőlem a látomás, amelyet láttam.

Ugyanez a helyzet a számos Dániel, Jeremiás és Ézsaiás próféciával, melyek Izrael szétszórásáról szólnak. Továbbá igaz mindez Zakariás és Haggeus próféciáira, melyek még a templom újjáépítése és a babiloni fogságból való visszatérés előtt születtek. Egyedül Malakiás írt a visszatérés utáni időkben, ő viszont nem is fogalmaz meg visszatérésre vonatkozó jóslatokat. Mindez nem jelenti azt, hogy az Újszövetség nem beszél szétszórásról (pl. Lk. 21.24), de ez utóbbiaknak nincsen az újra összegyűjtésükre vonatkozó ígérete!

A bibliai és a mai Izrael

Sokan beszélnek a mai Izraelről, mint Isten választott népéről, de talán sohasem gondolkoznak el azon, kik is a mai izraeliek. A mai Izrael megoszlása a következő: a négymilliós lakosságnak kb. 41%-a született Izraelben, a többi bevándorolt. Ennek a népességnek a 31%-át *askenázi* (európai, nyugati), a maradék 28% pedig *szefárd* (ázsiai, afrikai) zsidónak nevezik. A zsidó enciklopédia szerint az szefárdok Sém, Jákob és Ábrahám vonalától, az askenázi zsidók pedig Gómeren keresztül Jáfettől származtatják magukat:

- 📖 1Krón. 1.6 Gómer fiai voltak: Askenaz, Rífat és Tógarmá.

A tény azonban az, hogy az askenázi zsidók Európából vándoroltak be (Ask'naz - Németország). A 12. századi 11%-os megoszlásuk a szefárdokkal szemben a huszadik századra 86%-ra változott. Itt érdemes megemlíteni egy sokszor feledésbe merült országot: *a Kazár Birodalmat*. Kazária nem messze terült el a Kaszpi-tengertől és a 700-as években sok zsidót fogadott be a konstantinápolyi üldözések miatt. Majd 740-ben, Európa és Ázsia történelmében egyedülálló módon az uralkodó felvette a zsidó vallást. Ezt többek között a kazár uralkodó, *József* és egy spanyol vezető *Hisdai* levelezéséből⁵ tudjuk. Ezután a népesség nagy része is áttért a zsidó vallásra, zsinagógákat emeltek és ugyanúgy használták a Tórát, a Talmudot, mint az Izraelben élő zsidók. Hatalmuk csúcsán sikeresen védték magukat az araboktól, Oroszországtól

egy részét is uralmuk alatt tartották, majd a 9. század után az oroszok számbeli fölényük révén lassan beolvasztották őket. Egy részük Oroszországban maradt, míg más részük később Európába vándorolt, többek között Lengyelországba és Magyarországra. Mindez azért nagyon fontos, mert Izraelbe nagyon sok zsidó érkezett Oroszországból, illetve a későbbi Szovjetúnióból. Maga az *Encyclopedia Judaica*⁶ állítja, hogy egyáltalán nem kizárt, hogy az európai zsidók nagy része kazár eredetű. Ez pedig azt is jelentheti, hogy a mai izraeliek nagy része egyáltalán nem sémi, hanem inkább türk eredetű. A 12. században számos kazár Magyarországon is letelepedett, tudunk 1309-es egy magyar előírásról, mely szerint katolikusnak nem szabadott kazárral házasodnia. Később, az askenázi zsidók elterjedtek egész Európában, és jól megkülönböztethetőek voltak nyelvhasználatukról, a *yiddish*-ről.

A *szezárdok* 1492-ben lettek "kiutasítva" Spanyolországból és Portugáliából, akik szintén Európában (Franciaország, Csehország, Dánia, Lengyelország, Magyarország) találtak menedéket, de sokan utaztak később Amerikába és Ázsiába is. Sokáig azt gondolták, hogy a kelet-európai zsidók Nyugat-Európából származnak, de a legújabb kutatások éppen azt mutatják, hogy éppen ellenkezőleg, a zsidók nagy része keletről vándorolt nyugatra. Mivel Kelet-Európában a zsidók sokkal jobb helyzetben voltak, ráadásul a nyugati világot sokkal inkább sújtotta az 1348-50-es pestisjárvány, a keleti zsidók száma egyre nőtt, a nyugatiaké csökkent. A második világháború előtt az askenázi zsidók aránya 90%-ra nőtt a szezárdokkal szemben.

Ha figyelembe vesszük a egyes házasságokat, áttéréseket, akár antropológiailag is bizonyítható, hogy önmagában zsidó faj nem létezik. Ezek a folyamatok több ezer éve folynak, és nagyon régen kezdődtek. Valójában a Biblia is arról győzhet meg bennünket, hogy soha nem létezett vérségi kiválasztás, a zsidók a szövetség népe voltak, nem faji, vérségi alapon, hanem hit szerint. Számos más néppel való házasságról vagy szexuális kapcsolatról tudósít az Ószövetség:

- 📖 4Móz. 12.1 Egyszer Mirjám és Áron Mózes ellen beszélt a kúsi asszony miatt, akít feleségül vett. Mert Mózes *kúsi* asszonyt vett el.
- 📖 1Kir. 11.1 Salamon király sok idegen asszonyt szeretett a fáraó leányán kívül, *móábiakat, ammóniakat, edómiakat, szidóniakat és hettitákat*,
- 📖 Ezsd. 9.1 Ezeknek végeztével eljöttek hozzám a vezető emberek, és ezt mondták: Izrael népe, még a papok és lévíták sem különültek el az ország népeitől, a kánaániak, hettiták, perizziek, jebúsziak, ammóniak, móábiak, egyiptomiak és emóriak utálatos szokásaitól, *2 mert ezeknek a leányai közül vettek feleséget maguknak és fiaiknak, úgyhogy összekeveredett a szent mag az ország népeivel, sőt a vezető emberek és előljáróik jártak élen ebben a hűtlenségben.*

Akár a régmúltból is ismerünk áttérést a zsidó hitre:

- ☞ Eszt. 8.17 Minden egyes tartományban, minden egyes városban és helységben, ahova a király törvényes parancsa eljutott, örültek, vigadtak, lakomáztak és ünnepeltek a zsidók. Az ország lakossága közül sokan zsidókká lettek, mert elfogta őket a zsidóktól való rettegés.

Ahogy látjuk, Mózes, Salamon, majd Dávid sem volt kivétel a más népekkel való kapcsolat alól. A vér keveredése tehát már régen megtörtént. A későbbiekben ez a folyamat nem állt meg, hanem folytatódott. Jeruzsálem 70-es ostroma után például a rómaiak a legszebb zsidó nőket elvitték magukkal. A spanyol inkvizíció ideje alatt több ezer zsidót térítettek át erőszakkal a keresztény hitre. Az arab megszálláskor újra beköszöntő vallásszabadság alatt azonban nem mindenki tért vissza a zsidó hitre, hanem megmaradt kereszténynek. A 19. századra a vegyes házasságok a zsidókon belül elérték a 10%-ot Európában. Ne feledkezzünk meg az afrikai zsidókról, például a néger falassákról (Beyt Israel), a kínai és a perzsa zsidókról sem, akik elenyésző százalékban sémi származásúak. Kiváló példa a múltbéli keveredésre a szamáriaiak esete:

- ☞ 2Kir. 17.24 Asszíria királya azután másokat hozott Babelből, Kútából, Auvából, Hamátból, Szeфарvaimből, és letelepítette őket Samária városaiba, Izrael fiai helyébe. Azok birtokba vették Samáriát, és letelepedtek városaiban.

Két enciklopédia így ír a zsidó népről:

- ☞ *"Zsidók, mint faj: a fizikai antropológia eredményei azt mutatják, ellentétesen a közismert nézettel, hogy zsidó faj önmagában nem létezik. A világ különböző táján lévő zsidó csoportosulások vizsgálatai azt jelzik, hogy minden fizikai jellemzőben jelentősen különböznek egymástól."* - *The Encyclopedia Britannica* (1973)

- ☞ *Az ismert feltételezés az, mely néha kitörölhetetlennek látszik az ellenkezőjét mutató bizonyítékok ellenére is, hogy a zsidó nép egy fajt alkot. Az eredetet vizsgáló kutatások és a zsidó nép történeleme világossá teszi, hogy már néppé és nemzeté formálódásuk előtt számos más, az általuk megszállt területeken élő néppel keveredtek. Ez részben keresztelkedéssel, részben pedig közösségek áttéréseivel valósult meg.* - *Encyclopedia Judaica Jerusalem* (1971)

A mai Izrael állam biztosan nem egyenlő az ószövetségi Izraellel. Ráadásul nem csak vér szerint, hanem vallás szerint is már nehezen lenne Izrael egésze zsidónak mondható. Nem kis része a mai lakosságnak ateista, vagy a Talmud és a Misna forgatói. De mit jelent mindez a mai Izraellel kapcsolatos érzéseink szempontjából? E szempontból semmit, hiszen a keveredés minden népre igaz, nincsen nemzet, mely teljesen tiszta nemzetséggel büszkélkedhetne. De éppen ez a tény teszi a mai futurista

elgondolásokat megalapozatlanná a mai Izraelről, melynek több hirdetője a mai Izraelt az ószövetségi zsidók testi örökösének nevezi.

A mai Izraelnek éppúgy a békére lenne szüksége, mint bármely vele szomszédos arab országnak. Főleg keresztény szemszögből veszélyes, ami folyik. A régi antiszemitizmus az ellenkezőjébe csapott: sokan gondolják úgy, hogy Izraellel külön terve van Istennek, és melynek területi igényei teljesen jogosak a környező arab államokkal szemben. A helyzet azonban az, hogy keresztény szemszögből Izrael Istennel szembehelyezkedő magatartást tanúsít, mert Jézust elvetette, ezért mai területszerzése nem áll biztos teológiai alapokon. Ironikus módon Izrael éppen egy olyan néppel áll szemben, mely maga is sémita, hiszen a Biblia szerint Izmaéltól származnak, akik hasonló ígéretet kapnak, mint Izrael:

📖 1Móz. 17.20 *Izmael* dolgában is meghallgatlak: megáldom őt, és nagyon megszorítom és megsokasítom utódait. Tizenkét fejedelmet fog nemzeni, és nagy néppé teszem.

Amint látjuk, Isten akarata teljesült, kb. 144 millió arab él a világon a 14 millió izraelivel szemben. Önmagában ez a tény is figyelemreméltó. Sajnos a helyzetet súlyosbítja az a magatartás, amit a keresztények tanúsítanak Izraellel szemben, egyes egyházak még az Izraelben történő keresztény evangelizálást is feleslegesnek tartanak, mivel úgy gondolják, Izraellel Istennek külön tervei vannak.

Izrael megmentése

📖 Róm. 11.25 Nem szeretném, testvéreim, ha önmagatokat bölcseknek tartva nem vennétek tudomásul azt a titkot, hogy a megkeményedés Izraelnek csak egy részét érte, amíg a pogányok teljes számban be nem jutnak, 26 és így *üdvözülni fog az egész Izrael*, ahogyan meg van írva: "Eljön Sionból a Megváltó; eltávolítja a hitetlenséget Jákób házából és én ezt a szövetséget adom nekik, amikor eltörlöm bűneiket.

Sokan ezeket az ígéket hozzák fel, bizonyítandó, hogy hamarosan egész Izrael meg fog térni, Isten megmenti a népét. Ezzel az érveléssel két gond is van, az egyik a beteljesülés ideje, a másik pedig a beteljesülés mértéke. Utóbbiról éppen ebben a levélben Pál beszél, Ézsaiást idézve:

📖 Róm. 9.27 Ézsaiás pedig ezt hirdeti Izraelről: "Ha Izrael fiainak száma annyi volna, mint a tenger fövénye, akkor is *csak a maradék üdvözül*

Figyeljük meg azt is, hogy a Róm. 11.26 vers azt mondja "így üdvözülni fog az egész Izrael". Ez az így éppen a hitre vonatkozik, mert hit szükséges a zsidók megváltásához is:

Izrael és szerepe

📖 Róm. 11.23 Viszont *ha ők nem maradnak meg a hitetlenségben, szintén beolthatnak*, mert Istennek van hatalma arra, hogy ismét beoltsa őket.

A feltétel tehát a hit, és nem pedig Jézus második visszatérésének látványa, vagy bármilyen csoda. Hiszen a hit nem a látható dolgokról való meggyőződés, a hit hallásból van! Ezért lehet probléma a mai Izrael evangelizálásnak elmaradása. A megtérésnek az idejét a futurista teológusok nagy része a második eljövételhez köti. A Biblia szerint azonban ehhez akkor már túl késő lenne:

📖 2Thessz. 1.7 nektek pedig, akiket gyötörtek, enyhülést adjon mivelünk együtt. Mert amikor az Úr Jézus megjelenik a mennyből hatalmának angyalaival, 8 tűz lángjában, *bosszút áll azokon*, akik nem ismerik Istent, és *nem engedelmeskednek a mi Urunk Jézus Krisztus evangéliumának*.

Fontos megnézni a Róm. 11.25 vers végét, ahol a szövetségről beszél Pál. Semmi okunk azt hinni, hogy Pál egy újabb szövetségről beszélne a távoli jövőben! Pál idejében a szövetség Jézus Krisztus szövetségét jelentette. Ez a szövetséget megkapta *az a generáció!* Mi tehát az az Izrael, melyre az egész megtérés vonatkozik? Gyakran hallhatjuk, hogy ez nyilván a fizikai Izrael, melyről Pál beszél:

📖 Róm. 11.1 Azt kérdelem tehát: elvetette Isten az ő népét? Szó sincs róla! Hiszen én is izráelita vagyok, Ábrahám utódai közül, Benjámin törzséből.

A kérdésre a válasz a következő versekben van, ahol Pál csak azokról beszél, akiket Isten eleve kiválasztott, nem pedig egész Izraelről. Ezt nem sokkal később bővebben is kifejti:

📖 Róm. 11.2 Az Isten nem vetette el az ő népét, amelyet eleve *kiválasztott*. Vagy nem tudjátok, mit mond az Írás Illésről, amikor az Isten előtt vádat emel Izráel ellen:

📖 Róm. 11.5 *Így tehát most is van maradék* a kegyelmi kiválasztás szerint; 6 ha pedig kegyelemből van, akkor már nem cselekedetekért, mivel a kegyelem akkor már nem volna kegyelem. Ha pedig kegyelemből van, akkor már nem cselekedetekért, mivel a kegyelem akkor már nem volna kegyelem: Mi tehát a helyzet? Amire Izráel törekedett, azt nem érte el. *A kiválasztottak azonban elérték, a többiek pedig megkeményítetttek*,

Ezt a maradékot képezték a hithű zsidók, akik az Egyház alapjai lettek. Ezért a maradékért lett megkímélve Jeruzsálem egészen i.sz. 70-ig, amíg az áttért keresztények mind el tudtak menekülni. Akárcsak Szodoma esetében, amíg tíz igaz ember bent volt a városban, Isten megóvta azt, utána viszont elkerülhetetlen volt a pusztulása. Pál így beszél a maradékról:

- ☞ Róm. 11.4 Viszont mit mond neki az isteni kijelentés? "Meghagytam magamnak hétezer férfit, akik nem hajtottak térket a Baalnak." 5 Így tehát most is van maradék a kegyelmi kiválasztás szerint;

Megfigyelhetjük a római levélben a zsidók féltékenységéről írtakat:

- ☞ Róm. 11.11 Kérem tehát: azért botlottak meg, hogy elesenek? Szó sincs róla! Viszont az ő elesésük által jutott el az üdvösség a pogányokhoz, hogy Isten féltékennyé tegye őket.

A preterizmus szerint mindez már nem vonatkozik a mai zsidóságra. Az ítélet, a maradék összegyűjtése Jézus nemzedékében történt. Az Ábrahám hitéhez hű maradt zsidók (Jn. 8.56), akik elfogadták Jézust, kiegészülve a betért pogányokkal alkották a maradékot, ami a keresztény egyház alapját adta. A római levél verseiben Pál nem beszél Izrael új földi királyságáról, határának visszaadásáról, sem harmadik templomról és újra felállítandó áldozatokról. Megmenekülésről beszél, mely Jézusban való hittel valósulhat meg. Az Újszövetség világosan beszél arról, hogy nem Istenben való hitről van kizárólag szó, hanem Jézus elfogadásáról:

- ☞ Jn. 15.23 Aki engem gyűlöl, gyűlöli az én Atyámat is.
☞ Jn. 14.9 Jézus erre ezt mondta: "Annyi ideje veletek vagyok, és nem ismertél meg engem, Fülöp? Aki engem lát, látja az Atyát. Hogyan mondhatod te: Mutasd meg nekünk az Atyát?"

Az antiszemitizmus szinte kiirthatatlannak tűnik. Teológiai oldalról fűti Izrael jövőbeli bűnbak szerepe. Ha a Bibliát futurista szemmel nézzük, ezen nem is csodálkozhatunk, hiszen a Biblia nem túl kedvező jelzőkkel beszél róluk:

- ☞ Jel. 2.9 Tudok nyomorúságodról, és szegénységedről, pedig gazdag vagy, és azok káromlásáról, akik zsidóknak mondják magukat, pedig nem azok, hanem a *Sátán zsinagógája*.
☞ 1Thessz. 2.14 Mert ti, testvéreim, hasonlónak lettetek az Isten gyülekezeteihez, amelyek Júdeában vannak, és a Krisztus Jézusban hisznek, mivel ugyanazokat szenvedtetek el ti is a saját népetektől, mint ők a zsidóktól. 15 Ezek megölték az Úr Jézust, ugyanúgy mint a prófétákat, üldöztek minket is; nem kedvesek Isten előtt, és *ellenségei minden embernek*

A preterizmus visszahelyezi ezeket az ígéket a múltba, és kizárólag az első századi zsidók hitehagyott részére vonatkoztatja ezeket a jelzőket.

Mit tartogat a jövő?

Ha mindez igaz, mit tartsunk a mai Izraelről? Sajnos nehéz ma erről úgy beszélni, hogy a címkéket elkerüljük. A teológia és a politika ebben a kérdésben meglehetősen összefonódott. Talán a preterizmus eltávolítja az érzelmi alapokon nyugvó megítéléseket, és talán eszünkbe juttatja azt, amit Pál írt az Egyházzól:

📖 Gal. 3.28 Krisztusban tehát *nincs zsidó, sem görög*, nincs szolga, sem szabad, nincs férfi, sem nő, mert ti mindnyájan egyek vagytok a Krisztus Jézusban. 29 Ha pedig Krisztuséi vagytok, akkor Ábrahám utódai vagytok, és ígéret szerint örökösök.

Ebből a versből jól látható, hogy az Egyház a régi ígéretek örököse, melyen belül nem szabad léteznie faji megkülönböztetésnek. De ahogyan láttuk, a Biblia világosan fogalmaz abban, hogy a megtérésnek, legyen az lassanként vagy hirtelen, tömeges, a hitnek kell megelőznie. Olvashattuk, hogy ez a hit nem más, mint Jézus Krisztusba vetett hit. A preterizmus annyiban gondolkozik másképpen a mai Izraelről, hogy egyrészt kiemeli őket a közelgő ítélet egyik nagy alanyának a szerepéből, mert semmilyen mértékben nem felelősek az első századi zsidók bűnéért. A mai Izraelnek, a mai modern zsidóknak újabb szerepet tulajdonítani nem jelent mást, mint újra felépíteni a falat zsidók és pogányok között, mely már leomlott egyszer:

📖 Ef. 2.14 Mert ő a mi békességünk, *aki a két nemzetséget egyé tette*, és az ő testében lebontotta az elválasztó falat, az ellenségeskedést

Megfigyelhetjük a római levéllel kapcsolatban, hogy Pál azzal a szándékkal írja, hogy féltékennyé tegye testvéreit⁸, és cselekvésre buzdítsa őket. Ez kétségtelenül igaz volt az első századi zsidókra, de vajon igaz-e napjainkban, a mai Izraelre? Az akkori zsidók kétségtelenül ellenségként élték meg a kereszténységet, viszont napjaikban ezzel éppen ellentétes folyamatokat lehet megfigyelni. Mivel a legtöbben Izraelnek külön szerepet tulajdonítanak a végidőknél, ezért evangelizálására egyáltalán nem, vagy csak kevés gondot fordítanak. Keresztény szemszögből azonban még mindig ott van az a lepel a szemük előtt, melyről Pál írt:

📖 2Kor. 3.15 Sőt mindmáig, valahányszor Mózeset olvassák, lepel van a szívükön. 16 De ha majd megtérnek az Úrhoz, elvételik a lepel.

¹ Ronald Reagan, 1971 San Diego magazin 8/85

² Armageddon Now!, 96-97.o.

³ Ami a itt nem a Nílust jelöli, hanem a Wadi el-'Arish-t, mely déli határként szolgált. Lásd még: Józs. 15.1-4, 1Krón. 18.3

⁴ Ajánlott könyv: Phillip K. Hitti: History of Syria, 1951

⁵ megtalálható az Oxfordi keresztény templom levéltárában

⁶ 10. kötet, 952.o.

⁷ Vol. 12, 1054.o.

⁸ Róm. 11.11, Róm. 11.14

Dániel 70 hete

📖 Dán 9. 24-27 Hetven hét van kiszabva népedre és szent városodra. Akkor véget ér a hitszegés, és megszűnik a vétek, engesztelést nyer a bűn, és eljön hozzánk az örökké tartó igazság. Beteljesül a prófétai látomás, és felkenik a szentek szentjét. Tudd meg azért, és értsd meg: Attól fogva, hogy elhangzott a kijelentés Jeruzsálem újjáépüléséről, hét hét fog eltelni a fejedelem felkenéséig. Azután még hatvankét hét, és újjáépülnek a terek és a falak nyomorúságos időkben. A hatvankét hét eltelte után megölik a felkentet, senkije sem lesz. Egy eljövendő fejedelem népe pedig elpusztítja a várost és a szentélyt. Elvégzett dolog, hogy pusztán álljanak a háború végéig. De a fejedelemnek is vége lesz, ha jön az áradat. Erős szövetséget köt sokakkal egy hétre, de a hét közepén véget vet a véres- és az ételáldozatnak. A templom szegélyére odakerül az iszonyatos bálvány, míg csak rá nem szakad a pusztítóra a végleges megsemmisülés.

Dániel jövendölésének hagyományos magyarázata, hogy egy része már beteljesedett, utolsó jövendölései azonban a jövőre vonatkoznak. A 70. hetet a legtöbb értelmezés az eljövendő antikrisztusra és tetteire vonatkoztatja. A futurista nézőpont egyik szembetűnő jellegzetessége, hogy a 69. hét után egy 2 000 éves rés van a próféciaiban, ha az utolsó jóslatok meg nem teljesültek be.

A szent felkenése

Felkenték-e már a szentek szentjét? "Szentnek" mondja Jézust Gábrriel¹, a démonok² és Péter is így nevezi. ³ Jézus önmagáról állítja: "Az ÚR Lelke van énrajtam, mivel felkent engem... Lk. 4.18. Az apostolok megismétlik Dávid szavait: "Felkeltek a föld királyai, és a fejedelmek megegyeztek az Úr ellen és az ő Felkentje ellen." Nyilvánvaló, hogy a Dániel által említett 7 hét + a 62 hét elteltével már csak egy hét marad. Ennek az utolsó hétnek a feléig működik Jézus (ami éppen 3 és fél év!), amikor megfeszítik.

Engesztelést szerez a bűn

"Véget ér a hitszegés, megszűnik a vétek, engesztelést nyer a bűn" - talán abban egyetért a kedves olvasó, hogy ez Jézus által beteljesedett:

📖 Zsid. 9.25-26 Nem is azért ment be, hogy sokszor áldozza fel önmagát, ahogyan a főpap megy be évenként a szentélybe más vérével [...] mert akkor sokszor kellett volna szenvednie a világ kezdete óta. Most azonban egyszer jelent meg az idők végén, hogy áldozatával eltörölje a bűnt.

- 📖 Mt. 1.21 Fiút fog szülni, akit nevezz el Jézusnak, *mert ő szabadítja meg népet bűneiből.*
- 📖 Zsid. 2.17 Ezért mindenben hasonlóvá kellett lennie a testvéreihez, hogy irgalmas és hű főpap legyen az Isten előtti szolgálatban, *hogy engesztelést szerezzen a nép bűneiért.*

Figyeljük meg a második versben szereplő "idők végén" kifejezést. Pál már Jézus eljövetelet egyértelműen az idők végének jelöli. Hogy tarthat még mindig az idők vége?

Örökké tartó igazság (24)

Eljött-e az örökké tartó igazság, ahogyan Dániel profétálta? Talán a mai eseményeket nézve ezt nem gondoljuk, de érdemes megnéznünk az Írást:

- 📖 1Kor. 1.30 Az ő munkája az, hogy ti a Krisztus Jézusban vagytok. Őt tette nekünk Isten bölcsességgé, *igazsággá*, megszentelődéssé és megváltássá
- 📖 Róm. 3.21-22 Most pedig a törvény nélkül jelent meg *Isten igazsága*, amelyről bizonyosságot is tesznek a törvény és a proféták. Isten *pedig ezt az igazságot most nyilvánvalóvá tette* a Krisztusban való hit által minden hívőnek
- 📖 2Pt. 3.13 De új eget és új földet várunk az ő ígérete szerint, *amelyben igazság lakik.*

Utóbbi versnél megfigyelhetjük azt a tényt is, hogy Péter hitt abban, hogy az ígéret még az ő idejében bekövetkezik. Talán azt sem tagadja senki sem, hogy Isten igazsága Krisztusban örökké tartó, ahogyan Dávid megmondta. Péter is megerősít minket abban, hogy az eljövendő Krisztusról beszéltek a proféták, így Dániel is:

- 📖 ApCsel. 3.18 De amit az Isten *előre megmondott minden profétája által*, hogy az ő Krisztusa szenvedni fog, azt teljesítette be így.

Felépül a templom (25)

- 📖 Dán. 9.25 Tudd meg azért, és értsd meg: Attól fogva, hogy elhangzott a *kijelentés Jeruzsálem újjáépüléséről, hét hét fog eltelni a fejedelem felkenéséig.* Azután még *hatvankét hét, és újjáépülnek a terek és a falak nyomorúságos időkben.*

Először is, próbáljuk megtalálni, melyik kijelentésről beszél itt Dániel. templom újra felépítéséről tett kijelentésről (dekrétumról) Ézsdrásnál olvashatunk:

📖 Ezsd. 1.1-2 Ezt mondja Círus perzsa király: A föld minden országát nekem adta az ÚR, a menny Istene. Ő bízott meg engem azzal, hogy *felépíttessem templomát* a Júdában levő Jeruzsálemben.

Ez az Ézsdrás által elmondott kijelentés i.e. 457-ben, Círus király uralkodásának első évében történt. Dániel szerint ezen esemény után 69 hét⁴ fog eltelni a Messiás eljöveteleig. Ez a "prófétanaptárnak"⁵ megfelelően 483 évet tesz ki a dekrétum kiadásának időpontjától, ami éppen Jézus ideje: i.sz. 27. Heródesről pedig tudjuk, hogy újjáépítette a templomot, a falakat és a templomot körbevevő teret. ⁶

A két fejedelem (25,26,27)

Ahogy olvashattuk, a 25. vers fejedelme, a felkent, nem más, mint Jézus. De a 26. vers eljövendő fejedelme nem lehet szintén Jézus, mert szó szerint nem ő volt az, aki elpusztította a várost. De ha figyelmesen olvasunk, a mondat tárgya nem az eljövendő fejedelem, aki ezt megteszi, hanem az "eljövendő fejedelem népe". Titus serege elpusztította a várost, a szentélyt, s korábban láttuk, mit jelent a pusztító utálatosság. Mikor következett be áradat, amire Dániel utal? Ha visszakeresünk az Ószövetségben, láthatjuk, hogy az áradat jelképesen a megpróbáltatást, rettegést és hadseregek támadását is jelentheti:

- 📖 2Sám. 22.5 Mert körülvettek a halál örvényei, *pusztító áradat* rettent engem.
- 📖 Ézs. 8.7 *azért rájuk zúditja az ÚR az Eufrátesz hatalmas és nagy vizét, Asszíria királyát* teljes hatalmával. Mindenütt kilép medréből, és hömpölyög partjai fölött.
- 📖 Ézs. 28.18-19 Felbomlik a halállal kötött szövetségetek, és nem marad meg egyezségetek a holtak hazájával. Ha megjön az *ostorozó áradat*, elborít benneteket! Valahányszor megjön, *elragad benneteket*. Mert megjön minden reggel, sőt nappal is, éjjel is. Akkor a *folytonos rettegés* majd megérteti veletek a kijelentést!

Erről az eseményről beszél Lukács is:

- 📖 Lk. 21.34 "Vigyázzatok magatokra, nehogy szívetek elnehezdedjék mámortól, részegségtől vagy a megélhetés gondjaitól; és hirtelen leljen meg titeket az a nap, 35 mint valami csapda, mert úgy fog *rátörni mindazokra, akik a föld színén laknak*.

Különösen az Ézsaiás vers érdekes, mert itt a pusztító áradat egyértelműen Asszíria hadseregére utal. A pusztító áradat tehát nem kifejezetten szó szerinti vízre utal, ahogyan az Ószövetség is tanúsítja. A római légiók (kb. 80 000 ember) vették körbe Jeruzsálemet, mint egy áradat.

Ki lehet az, aki a a versben olvasható szövetséget köti? Más fordításban "megerősíti" a szövetséget (Károli).

- 📖 Gal. 3.17 Ezt pedig így értem: azt a szövetséget, amelyet korábban megerősített az Isten, a négyszázharminc esztendő múlva keletkezett törvény nem teszi érvénytelenné, vagyis ez nem törli el az ígéretet.
- 📖 Mt. 26.28 mert ez az én vérem, *a szövetség vére*, amely sokakért kiontatik a bűnök bocsánatára.
- 📖 Zsid. 9.15 Így tehát *új szövetség közbenjárója lett Krisztus*, mert meghalt az első szövetség alatt elkövetett bűnök váltságáért, hogy az elhívottak elnyerjék az örökkévaló örökség ígéretét.

Áldozat és a pusztító (27)

Lapozzuk fel a Bibliát, és nézzük meg, Jézus valóban véget vetett-e a "véres- és az ételáldozatnak"?

- 📖 Zsid.10.5 Ezért, amikor eljön a világba, így szól: "Áldozatot és ajándékot nem akartál, de testet alkottál nekem; *égő- és bűnért való áldozatot nem kedveltél.*
- 📖 Zsid. 10.11-12 Minden pap naponként szolgálatba áll, *és sokszor mutatja be ugyanazokat az áldozatokat*, amelyek sohasem képesek bűnöket eltörölni. Ő ellenben, miután *egyetlen áldozatot mutatott be a bűnökért*, örökre az Isten jobbjára ült...

Ki volt viszont a pusztító, akire rászakadt a megsemmisülés? Ha megnézzük a hébert, azt fogjuk találni, hogy a *Shamem* (שָׁמֵם⁷) szó jelentése: "elpusztított, megrettent", tehát magára az elpusztítottra utal. Sajnos a magyar fordítások nem szerencsések ebből a szempontból, a KJV viszont helyesen fordítja "upon the desolate". Erre a versre hivatkozik Jézus, aki világossá teszi, hogy a bűnös város pusztulásáról van szó:

- 📖 Lk. 21.20 "Amikor pedig látjátok, hogy *Jeruzsálemet* hadseregek kerítik be, akkor tudjátok meg, hogy *elközelített annak a pusztulása.*
- 📖 Mt. 24.15 "Amikor pedig meglátjátok a pusztító utálatosságot, ahogy Dániel proféta megmondta, ott állni a szent helyen - aki olvassa, értse meg!

¹ Lk. 1.35

² Mk. 1.24

³ ApCsel. 3.14

⁴ azaz 7 hét plusz 62 hét

⁵ 69 x 7

⁶ A zsidók története, XV./11. fejezet

⁷ Strong 8074

A karizmáta

A karizmátáról, a Szent Szellem mai működéséről megoszlanak a preterista vélemények. Mivel a preterizmus nem egy egyház és nem is hitvallás, hanem csak egy értelmezési forma, követői többféle táborból jönnek, katolikustól a reformátuson át a püünkösi egyházak képviselőitől. Ezért találkozhatunk olyan véleménnyel, mely szerint a második eljövétel után a karizma megszűnt, míg mások szerint működik, legfeljebb nem ugyanolyan hangsúlyosan, mint Püünkösd idején. A karizmáta kérdése bizonyos szempontból érzelmi kérdés is, és megfigyelhető, hogy legtöbbször azok vonják kétségbe a biblikusságát, akik még nem tapasztalták, bár erre ellenpélda is van. Célszerűnek látszik, hogy amennyire csak lehet, megismerjük a korintusi levelet, mivel legnagyobb részben ez a levél foglalkozik az ajándékok problémáival. Előtte azonban vessünk egy pillantást arra, hogy melyik időből erednek ezek az ajándékok.

Térjünk tehát vissza időben a püünkösi idejére. A Biblia fontos eseményként tartja számon, amikor Péter és követői nyelveken szólnak. Ennél az eseménynél történik az a csodálatos eset, hogy a hallgatók a saját nyelvükön hallják szólani őket:

📖 ApCsel. 2.7 Megdöbbszörtek, és csodálkozva mondták: "Íme, akik beszélnek, nem valamennyien Galileából valók-e? 8 *Akkor hogyan hallhatja őket mindegyikünk a maga anyanyelvén:* 9 pártusok, médek és elámiták, és akik Mezopotámiában laknak, vagy Júdeában és Kappadóciában, Pontuszban és Ázsiában, 10 Frígiában és Pamfiliában, Egyiptomban és Líbia vidékén, amely Ciréné mellett van, és a római jövevények, 11 zsidók és prozeliták, krétaiak és arabok: halljuk, amint *a mi nyelvünkön beszélnek az Isten felséges dolgairól.*"

Itt a Biblia a görög *dialektos*¹ szót használja, melynek jelentése nyelv, dialektus. Az ApCsel. minden kétséget kizáróan emberi nyelveket sorol fel, ezzel a legtöbbször egyet is értenek. Ennél az ígénélnél azonban hajlamosak megfélemedezni arról, hogy ez az esemény az Írás szerint az utolsó napok egyik előjele:

📖 ApCsel. 2.15-17 Mert nem részegek ezek, ahogyan ti gondoljátok, hiszen a nap harmadik órája van. *Hanem ez az,* amiről Jóel így prófétált: *Az utolsó napokban, így szól az Isten, kitöltök Lelkemből minden halandóra, és prófétálnak fiaitok és leányaitok, és ifjaitok látomásokat látnak, véneitek pedig álmokat álmodnak,*

Péter szerint az alkalom egy ószövetségi prófécia beteljesedése, mely az utolsó napokra vonatkozik. A korintusi levél kulcsfontosságú ebből a szempontból, és részletesen beszélünk ennek kapcsán magáról a korintusi gyülekezetéről. Sokan úgy gondolják, kétféle nyelveken beszélés létezik, és kétségtelenül vannak erre utaló versek a Bibliában. Eszerint létezett, sokak szerint ma is létezik egy olyan adomány, mely a létező emberi nyelveken való beszélés ajándéka. Ez az evangélium hirdetését szolgálta. Emellett létezik egy angyali nyelveken beszélés, mely képesség azt jelenti, hogy a hívő egyenesen Istenhez imádkozhat, miközben senki más nem értheti. Kérdés az, hogy ezek az állítások mennyire állják meg a helyüket, ha a Bibliát vesszük alapul. Elsőként vessünk egy pillantást arra, hogyan rendelkezik a Biblia a nyelveken beszélés közösségi használatáról.

Látható a korintusi levélből, hogy Pál szigorú szabályokat adott a nyelveken beszélés használatára:

- 📖 1Kor. 14.23 Ha tehát összejön az egész gyülekezet, és *mindnyájan* nyelveken szólnak, és közben bemennek oda az avatatlanok vagy a hitetlenek, *nem azt fogják-e mondani, hogy őrjöngtök?*
- 📖 1Kor. 14.27 Ha nyelveken szól is valaki, *ketten vagy legfeljebb hárman szóljanak*, mégpedig egymás után; *egy valaki pedig magyarázza meg. Ha pedig nincs magyarázó, hallgasson a gyülekezetben, csak önmagához szóljon és az Istenhez.*

Fontos volt tehát, hogy a nyelveken beszélésnek feltételei voltak, Pál egyértelműen kijelenti, hogy ha nincsenek magyarázók, akik a nyelveken beszélést fordítanak, akkor inkább ne beszéljenek nyelveken a gyülekezeti alkalmakkor. Ez az ajándék mindig is építő jellegű volt, Pál hangsúlyozza is, hogy a nyelveken beszélés akkor hasznos, ha meg is magyarázzák. Figyeljünk fel a párhuzamra Pál szavai "őrjöngtök" és az Apcsel. 2.15 elbeszélése között, ahol a szemtanúk megdöbbenek, megzavarodtak, és részegsége gyanakodtak. Abban az esetben is - beszélt emberi nyelvről volt szó.

De mi a helyzet az otthoni imádkozással? A karizmatikusok szerint a mai nyelveken beszélés ajándéka leginkább a második típusból való, amikor a hívek önmagukat építik, imádkoznak Istenhez egy angyali nyelven. Az angyali nyelveken beszélés hívei a többek között a következő verset hozzák fel: "*Mert a ki nyelveken szól, nem embereknek szól, hanem az Istennek; mert senki sem érti, hanem lélekben beszél titkos dolgot.*" Ennek a versnek a megértéséhez a teljes kontextust is nézni kell, Pál a következőkben tisztázza, mit is jelent ez a mondat.

- 📖 3 Aki pedig prófétál, emberekhez szól, és ezzel épít, bátorít, vigasztal. 4 Aki nyelveken szól, önmagát építi, aki pedig prófétál, a gyülekezetet építi. 5 Szeretném ugyan, ha mindnyájan szólnátok nyelveken, de még inkább, ha

A karizmáta

prófétálnátok; mert nagyobb az, aki profétál, mint az, aki nyelveken szól, kivéve, ha meg is *magyarázza*, hogy a gyülekezet is épüljön belőle.

A magyarázat helyén eredetiben a görög szó, *Diermeneuo*² áll, melynek jelentésébe beletartozik a nyelvekről való fordítás (Strong: 2. lefordítani valamit valakinek a beszélt nyelvére) Csia Lajos így fordítja ezt az igét:

📖 1Kor. 14.5 Akarom, hogy mindnyájan szóljatok nyelveken, de inkább, hogy profétáljatok. Nagyobb a profétáló, mint a nyelveken szóló, kivéve, ha *tolmácsolja*, hogy az egyház épülést nyerjen. 13 Azért, aki nyelveken szól, imádkozzék, hogy *tolmácsolhassa*.

Ugyanebben a fejezetben, nem sokkal később Pál két versben is megerősíti, hogy beszélt emberi nyelvekről van szó:

📖 1Kor. 14.10 Ki tudja, *hányféle nyelv van ezen a világon*, és egyik sem értelmetlen.

📖 1Kor. 14.21 A törvényben meg van írva: "*Idegen nyelveken és idegenek ajkával fogok szólni ehhez a néphez, és így sem hallgatnak rám*", ezt mondja az Úr.

Az első versben Pál a *phone*³ görög szót használja, melynek jelentése hang, beszéd, nyelv, nyelvjárás. Pál azt mondja "a világon", tehát itt semmiféle misztikus angyali nyelvről nincsen szó. A második versben Pál egy Ézsaiás próféciára (Ézs. 28.11) utal az Ószövetségben, ahol az Úr az asszír veszedelemre figyelmezteti Izraelt. Ez időben a zsidók először találkoznak majd az asszír hódítókkal, és nem értik a nyelvüket.

A Bábel emlékei c. könyvemben már kitértem Korintusra, mivel az ajándékok szerepének megértéséhez nagyon fontos megérteni azt, hogy miért éppen a korintusi levélben ír Pál legtöbbet a nyelveken beszélésről. Utazzunk tehát vissza az időben, és próbáljuk meg rekonstruálni a korintusi gyülekezet mindennapi életét. A levelekben számos fogódzót találhatunk ehhez. Ismételjük meg összefoglalásként, milyen gondok jelentkeztek Korintusban:

- Viszálykodások hírei (1Kor. 1.11)
- Megosztottság (1Kor. 1.12, 1Kor. 3.4-9)
- A gyülekezet tagjai testiek (1Kor. 3.3)
- Paráznaság (1Kor. 5.1)
- Részegség az úrvacsoránál (1Kor. 11.21)
- Helytelen életvitel, erkölcs (1Kor. 15.33)
- Helytelen értékrend (ajándékokra való büszkeség, 1Kor. 4.7)
- Pál a sok válás miatt kompromisszumra kényszerül (1Kor. 7.12)
- Utolsó pillanatban való adakozás (1Kor. 16.2)

Hogyan vált Korintus ilyen problémássá az ígéretes kezdetektől? Korintus *Akhája* fővárosa volt, Pál kb. 100 évvel érkezhetett oda, amikor Caesar újjáépítette a várost. Ezalatt Korintus hatalmas átalakuláson esett át, igazi hellén nagyvárossá fejlődött. Földrajzi fekvésének köszönhetően mind a tengeri, mind a szárazföldi kereskedelem egyik fő központja volt. A kereskedelem nagy hasznot hajtott a városban, erre Pál is utal, amikor aranyról, ezüstről és drágakőről beszél a harmadik fejezetben (1Kor. 3.12). A város egyik nagy nevezetessége az *isztmiai játékok*, ahol különféle versenyeket, ökölvívást és birkózást is rendeztek. Pál az ezekre való utalást is felhasználja példáiban: "*nem tudjátok-e, hogy akik versenypályán futnak*", "*úgy öklözök*" (1Kor. 9.24, 25). A sport, a gazdagság mellett Korintus az erkölcstelenség városa is volt, a templomokban prostituáltak is szolgáltak az istenek tiszteletére, erre utal Pál, amikor a férfiak hosszú hajviseletét elítéli (1Kor. 11.14). Pál a nehéz körülmények ellenére két évig marad, Istentől biztatást is kap, hogy hirdesse az evangéliumot, nem fog bántódása esni. (Apcsel. 18.9) Miután a gyülekezet épülni kezdett, Pál Efezusba ment.

Efezusban azonban nyugtalanító híreket kapott a korintusi gyülekezetéről. Levélírásának egyik oka a Korintusból érkezett kérdések megválaszolása, a jóval jelentősebb ok azonban a gyülekezetben eluralkodó állapot. Fent jó pár konkrét problémát olvashatunk, melyek között olyanok is vannak, ami azonnali közbeavatkozást igényelt:

📖 1Kor. 5.1 Mindenféle az a hír járja, hogy paráznaság van közöttetek, mégpedig olyan, amilyen még a pogányok között sem fordul elő; hogy tudniillik valaki apjának feleségével él.

A korintusi gyülekezet karizmatikus gyülekezet volt, tagjai azonban szinte mind hitben gyermekek, akiknek tejszűrésre volt szüksége. (1Kor. 3.1) Nem véletlen tehát, hogy a korintusi levél a Biblia része, ez a levél figyelmeztetés a hívőknek minden korban, hogy óvakodjanak a korintusi viselkedéstől, a Szent Szellem ajándékainak helytelen (gyermeki - 1Kor. 13.11) felhasználásától. Fontos megérteni, hogy ez a gyermeki szellemség nem jelenti a szellemi ajándékok hiányát, sőt láthatjuk, hogy a korintusi egyház igencsak bővelkedett az ajándékokban:

📖 1Kor. 1.7 Azért nincs hiányotok semmiféle kegyelmi ajándékban, miközben a mi Urunk Jézus Krisztus megjelenését várjátok

Itt fontos megérteni, hogy Pál nem ellentmond Jézusnak, aki azt mondta, hogy a gyermekeké a mennyek országa. Pál a gondolkozás gyermekiségéről beszél, nem a gyermeki lelkületről. (1Kor. 14.20) A levél tanúsága szerint a korintusiak nemcsak az ajándékokban bővelkedtek, hanem jó tanítójuk és jó forrásból származó tudásuk is volt.

A karizmáta

(1Kor. 2.12, 3.18) Mindent megkaptak tehát, ami a felnőtt keresztény élethez szükséges volt, mégis két levelet is kellett Pálnak írnia, hogy mentse a menthetőt. Mi lehetett az oka a korintusi egyház problémájának? G. Gardiner szerint, aki részletesen beszél a korintusi helyzetről, az ok az emberi önzőség volt. Az önző viselkedés a legnagyobb destruktív erő egy összetartásra épülő közösségben, és a hívők közösségére épült egyházban. Milyen jeleit találhatjuk meg ennek az önzőségnek?

- 📖 1Kor. 8.10 Mert ha valaki meglát téged, akinek ismereted van, amint a bálványtemplomban asztalnál ülsz, vajon nem fog-e erőtlen lelkiismerete felbátorodni arra, hogy ő is megegye a bálványáldozati húst?
- 📖 1Kor. 6.19 Vagy nem tudjátok, hogy testetek, amit Istentől kaptatok, a bennetek levő Szentlélek temploma, és ezért nem a magatokéi vagytok?
- 📖 1Kor. 11.21 mert az evésnél mindenki a saját vacsoráját veszi elő, és az egyik éheznek, a másik pedig megrészegek.

Az önző viselkedésből fakadt a megosztottság is. A gyülekezetben pártok alakultak ki, egyesek Apollós mellett álltak, mások Pál alá rendelték magukat (1Kor. 3.5). A megosztottságból viszálykodás és irigység fakadt. A korintusiak odáig mentek, hogy már Pált is megkritizálták, olyan emberek, akik Isten helyett "önmagukat" ajánlották. (2Kor. 10.10) Ennél a pontnál vissza is térhetünk a szellemi ajándékokhoz, mivel a korintusiak azokkal is ugyanolyan önző módon bántak, "élvezték" a Szent Szellem ajándékait, de legtöbbször nem a helyes célra használták, hanem játékként kezelték. Pál világosan fogalmaz a Szellem ajándékairól:

- 📖 1Kor. 12.7 A Lélek megnyilvánulása pedig mindenkinek azért adatik, hogy használjon vele.

A legnagyobb probléma talán az összes között, hogy a korintusiak összekeverték a szellemi életet a szellemi ajándékokkal. Pál a 12. fejezettől kezd a szellemi életről beszélni. A magyar fordításokban leggyakrabban "lelki ajándék" áll:

- 📖 1Kor. 12.1 A lelki *ajándékokra* nézve pedig, testvéreim, nem szeretném, ha tudatlanok lennétek.

A Károli fordításban az "ajándékok" dőlt betűvel van szedve, jelezve, hogy az eredeti görögben ez a szó nem szerepel. Nem a *charismata*, hanem a *pneumatika* szót olvashatjuk itt, tehát a fejezet fő mondanivalója a szellemi élet összehasonlítása a szellemi ajándékokkal. Tudni kell, hogy a görögöknél, Korintusban is nagy hagyománya volt az eksztatikus beszédnek. Érdemes megfigyelni Pál erre utaló szavait:

📖 1Kor. 12.2 Tudjátok, hogy amikor pogányok voltatok, ellenállhatatlanul vitt és sodort valami benneteket a néma bálványokhoz.

Platón, Virgil is feljegyzett eksztatikus beszédeket, melyek a görög világon kívül is ismertek voltak, elsősorban sámánok, varázslók szertartásaiban, akik kapcsolatot kívántak teremteni a túlvilág szellemeivel. Kevesen tudják, de Mohamed is híres volt a nyelveken beszéléséről. A görög világon a jóslatokat is nyelveken kapták, ők voltak a médiumok, míg mások a beszédnek az értelmezését végezték el. Ilyen híresebb médium volt a delphoi jósdában Pítia és a Szibillák. Később Prígiában bukkant fel újra a karizmatikus mozgalom, Montanus egy korábbi pogány pap vezetésével, aki életre hívta a montanizmus nevű mozgalmát. A montanizmusra adott keresztény reakció gyors volt, Apollinaris, Hippolytus elítélték a nyelveken beszélést és prófétálást is űző montanizmust, később pedig kiközösítették őket. Hasonló mozgalom volt a janzenistáké, akik között többen gyakorolták a nyelveken beszélést, de saját mozgalmuk is kivetette őket. A pogány kultuszokban az istenekhez való közelség többnyire a velük való eksztatikus beszédet jelentette.

Ennek ellenére hiba lenne úgy érteni mindezt, ha én a nyelveken való beszédet gyakorlom, akkor biztosan egy pogány szertartást gyakorlok vagy a korintusiak is csak ezt gyakorolhatták. Pál ne említette volna ezt konkrétan, ha ez lett volna a helyzet? Nehezen hihető. De semmiképpen sem árt ismerni azt a környezetet, amiben a levél íródott, és tény, hogy a nyelveken beszélés egyháztörténelmi megítélése sem egységes. A hangsúly úgy tűnik, Pál szerint azonban máson van.

Levelében világossá teszi, hogy Istenhez való közelséget nem a szellemi ajándékok jelentik, hanem más utat kínál. Felhívja a korintusiak figyelmét arra, hogy megmutassa a legkiválóbb utat, ami pedig a szeretet.

📖 1Kor. 13.1 Ha emberek vagy angyalok nyelvén szólok is, szeretet pedig nincs bennem, olyaná lettem, mint a zengő érc vagy pengő cimbalom. 2 És ha prófétálni is tudok, ha minden titkot ismerek is, és minden bölcseségnek birtokában vagyok, és ha teljes hitem van is, úgyhogy hegyeket mozdíthatok el, szeretet pedig nincs bennem: semmi vagyok.

Feltűnhet, hogy éppen ez a vers az, ahol Pál egyértelműen angyali nyelvekről beszél. Mielőtt belemennénk a sokak számára unalmas igemagyarázatba, nézzük egy-két elgondolkodtató verset az angyali nyelvről:

📖 Róm. 8.26 Ugyanígy segít a Lélek is a mi erőtlenségünkön. Mert amiért imádkoznunk kell, nem tudjuk úgy kérni, ahogyan kell, de *maga a Lélek esedezik értünk kimondhatatlan fohászokkával*.

A karizmáta

Sokan vallják, hogy az angyali nyelveken beszélés egyfajta imanyelv, amit csak Isten ért, és amit otthon, egyedül is hasznos alkalmazunk. A fenti ige viszont arról beszél, hogy maga a Lélek (Szellem) esedezik *kimondhatatlan* fohászokkoddásokkal. Tehát egy keresztény, mondja bármilyen tökéletlenül, bármilyen földi nyelven az imáját, azt a Szent Szellem olyan formába önti, mely számunkra kimondhatatlan, de minden fontosat tartalmaz. Felvetődik az a kérdés is, ha maga a Szellem esedezik értünk, mi szükségünk lenne egy külön nyelvre az Istennel való jobb kommunikációhoz? Jézus helyes imáról való tanítása sem tartalmaz semmiféle jelet arra, hogy az ima jobb, hatékonyabb, ha angyali nyelven mondjuk el. Nézzük egy igét is, ahol Pál egy igen emlékezetes élményét mondja el nekünk:

📖 2Kor. 12.4 elragadtatott a paradicsomba, és olyan *kimondhatatlan* beszédekot hallott, amelyeket nem szabad embernek elmondania.

A Biblia szintén a kimondhatatlan szót alkalmazza, sőt hozzáteszi, hogy nem is szabad ezeket a beszédekot elmondania. Ez a két példa önmagában is elgondolkodtató, de megvizsgálhatjuk ezeket az angyali nyelveket józanabb nézőpontból is. A Bibliában minden leírásban, ami angyalok, és emberek kommunikációjáról szól, azt találjuk, hogy az angyalok emberi nyelven szólalnak meg. Mivel nem rendelkezünk olyan beszámolókkal a Bibliából, ahol az angyalok mennybéli beszélgetéseiről bármit is megtudhatnánk nyelvükre vonatkozóan, ezért erről csak találgatni lehet, de az biztos, hogy a Biblia lapjain mindig is emberi nyelveken szólaltak meg. Bár a következő vers nem a nyelvekről beszél, de figyelemreméltó:

📖 Jel. 21.17 Megmérte a falát is: száznegyvennégy könyök, *ember mértékével, ami az angyalé is.*

Az angyalok János látomásában hirdetik az evangéliumot, minden nemzetnek a saját nyelvén:

📖 Jel. 14.6 És láttam, hogy egy másik angyal repül az ég közepén: az örök evangélium volt nála, és *hirdette* azoknak, akik a földön laknak, minden népnék és törzsnek, *minden nyelvnek és nemzetnek;*

Felvetődik egy másik kérdés: eddig arról volt szó, hogy az angyalok valójában mindig emberi nyelveken szóltak és ezután is ezt teszik. De akkor miért beszélt Pál emberi és angyali nyelvekről, ha a kettő ugyanaz? Pál két helyen említi meg az angyali nyelvet, miért hát a megkülönböztetés?

Nehéz tehát határozottan állást foglalni a karizmáta kérdésében. Ahogyan a bevezetésben írtuk, a preteristák is megosztottak a kérdés-

ben. Legnagyobb többségük azt az álláspontot fogadja el, hogy a Szent Szellem ajándékai természetesen ma is működnek, de egészen másképpen, mint az utolsó idők korában. Egy különleges időszak volt az, különleges csodákkal. Kár lenne tagadni azt is, hogy olyan próféciák, mint akkor, már nem születnek. Az is tény, hogy a Bibliához i.sz. 70 után nem írtak új könyvet, a kánont az első században lezárták. Ezt is figyelembe véve, azt lehet mondani, hogy bizonyos ajándékok, mint az ihletett jóslatok és szentírások lejegyzésének ideje elmúlt, de ez nem jelenti azt, hogy a Szent Szellem "kivonult" volna a világból, hiszen Isten ugyanúgy meggyógyíthat, vagy nyelveken beszélésre hívhat bárkit. A másik fontos érv az ajándékok megszakadása ellen, hogy Pál ide sorolja a pásztori, tanítói és gyámolítói feladatokat (1Kor. 12.28), melyek éppúgy működnek ma is, mint az első században.

¹ Strong 1258

² Strong 1329

³ Strong 5456

Egyházi hitvallások és a hamis remények

Gyakran felmerül, hogy a preterizmus azért is elvetendő, mert ellentétben áll a korai egyház hitvallásaival, a zsinatok krédóival. Ez a fejezet az okokat és a lehetséges magyarázatokat keresi arra, hogy miképp előfordulhatott-e, hogy az egyház az eszkatológia területén esetleg tévedett. Ez különösen kényes pont lehet azoknak a hívőknek, akik a Biblia mellett a hagyományok tanítását is igen fontosnak tartják. Látni fogjuk, hogy a preterizmus távról sem veti el a hitvallások összes tételét, hanem azokat kérdőjelezi meg, melyek az eszkatológiával kapcsolatosak. A református alapelveket elfogadók valamivel könnyebb helyzetben vannak, mert a Sola Scriptura az Írás autoritását tartja egyedülinek a hagyományokkal szemben.

Sokan úgy gondolják, hogy a hitvallás, a krédó kizárólag bibliai tényeket tartalmaz és mentes az értelmezésektől. Így ezeknek a hitvallásoknak ellentmondani, annyi, mint a Bibliának ellentmondani. Azonban könnyű belátni, hogy a hitvallások igenis tartalmazznak emberei következtetéseket, és nem kizárólag bibliai igazságokat. Az egyházi krédók többször is megváltoztak a történelem folyamán, majd a különváló nagy irányzatok sokszor külön hitvallásokat fogalmaztak meg. Aki nem hisz egyetlen üdvözítő egyház létezésében, annak mindenesetre megkérdőjelezendő, hogy miért van ennyi hitvallás, ha egyszer ezek a hitvallások is csak a Bibliát tükrözik, egyedi interpretáció nélkül. Ahogyan korábban olvashattuk, a fizikai (hústestben való) feltámadás ténye nem szerepel a Bibliában, sőt a Biblia egy szellemi testről tanít. Amennyiben a korai egyházatyák hibát követtek el a feltámadás természetének a következtetésében, máris két hibát vétettek: mivel testi feltámadás nem történt, ezért annak idejét továbbra is a jövőbe tolták. A korai egyházatyák ezen félreértése azonban nem meglepő és nem is elítélhető, mivel csatában álltak a gnosztikus tanokkal, és az erre adott válaszuk a testi feltámadás volt. Ezzel a válasszal azonban a másik végletet választották, és nem vizsgálták meg alaposan az Újszövetség időzítését. Természetesen volt, aki megtette ezt:

✎ Ezért meg fogom kérdezni őket, elküldte-e prófétáit és bölcseit? Megölték őket zsinagógáikban? Elhagyottá lett a házuk? Érte bosszú azt a generációt? Ez teljesen világos, hogy igen, így történt, és ezt senki sem tagadhatja le. (Chrysostom, Homilies, LXXIV)

A legtöbben, mint ahogyan Justin mártír is, továbbra is a saját idejükbe várták a parúziát. Az érdekes az, hogy ismerünk énekeket, melyek a Halál megtörtént vereségéről szólnak, de a tény az, hogy ezt a győzelmet soha-

sem hozták összefüggésbe Krisztus győzedelmes visszatéréssel. (1Kor. 15.26) Mások, pl. Eusebius, Atanasius, Origenész számos megfigyelést tettek a kis-apokalipszis elemeinek (pl. pusztító utálatosság¹), de nem mentek tovább ebbe az irányba, és nem vontak le ezekből a megállapításokból következtetéseket. Idézzünk fel egy-két ilyen vélekedést:

- ✍ *Mindez éppen úgy történt, Vespasianus uralkodásának második évében, Urunk és Megváltónk, Jézus Krisztus jóslatainak megfelelően. Ha összehasonlítjuk Urunk állításait Josephus műveinek részeivel, aki leírta az egész háborút, hogyan lehet nem észrevenni és csodálni Megváltónk igazán isteni és különleges előrelátását? (Eusebius)²*
- ✍ *Most pedig, ahárhogyan legyen is, az ördög, az egész világ zsarnoka elpusztult, és nem egy időszakos ünnephez közeledünk, szeretteim, hanem egy örök és mennyei ünnep felé. (Atanasius³)*
- ✍ *Mert Ő felelelte az elesetteket, meggyógyította a betegeket, jóllakatta azokat, akik éhesek voltak, segített a szegényeken, és ami még csodálatosabb: feltámasztott minket a halálból, eltörölve a halált. (Atanasius⁴)*

Egy első századi pszeudográfia⁵, a Salamon ódái tartalmazzak egy érdekes verset, csupa múlt idejű kifejezéssel illetve számos eljövettel kapcsolatos eseményt:

- ✍ *3 Ő az, aki szétszórta ellenségeimet, akik ősidők óta léteztek, és vádlóimat: 4 Ő az, aki hatalmat adott nekem, hogy megoldjam azt, ami kötve volt; 5 Ő az, aki legyőzte kezeimmel a sárkányt, akinek hét feje volt: gyökere fölé állított, hogy magját is elpusztítsam. 6 Ott voltál és segítettél nekem, és mindenhol bástyám voltál. 7 Jobbkezed elpusztította a Gonosz mérgét; a Te kezed egyengette azoknak útjait, akik hisznek Benned. 8 Kiválasztottad őket a sírból és elválasztottad őket a halottaktól. 9 Halott csontokat vettél ki és testtel ruháztad fel őket. 10 Mozdulatlanok voltak, és Te adtál nekik erőt az élethez.⁶*
- ✍ *5 Ráálltam az igazság sziklájára, ahová Ő állított: 6 beszélő vizek érintették ajkamat bőségesen az Úr forrásából: 7 és én ittam és megmámorosodtam az élet vizétől, hogy ne halljak meg többé;⁷*

Tertullian egész fejezeteket szentel annak, hogy a Dániel 9 próféciai Jézus megjelenésével és a templom lerombolásával beteljesedtek.⁸ Eusebius, Atanasius és más egyházatyák hasonló véleményeket fogalmaztak meg, de sohasem tették magukká a teljes múltbéli második eljövétel gondolatát. Ennek ellenére a mai futurista elképzelésekhez viszonyítva meglepően történelmi szemléletűek voltak. Jó ellenpéldák arra az állításra, miszerint a korai egyház kizárólag jövőbeli beteljesedésekben gondolkozott. Idővel egyre gyengültek a várakozások, majd megjelent a késés első gondolata. A második században már olyan levelek jelennek meg a parúzia késedelmének gondolatával, mint a Hermász pástora és Kelemen második levele. Ezek a levelek jórészt a Jelenések könyve és a

későbbi Barnabás levél képeit használják. Az apokaliptikus elemek megmaradnak, a jövő idő is, és éppúgy a "hamar".

Az egyházatyák sok dolgot nem láttak jól, a keresztények nagy része egyetért abban, hogy az Egyháznak a történelme folyamán szüksége volt reformációkra. Ez azonban távolról sem jelenti azt, hogy a krédók teljességgel megbízhatatlanok, értékük attól függ, mennyire állnak a Sola Scriptura talaján. Ha egyetértenek az Írással, értékelni kell őket, ha emberi értelmezéseket tartalmaznak, akkor javítani kell őket. Érdekes azonban, hogy az eszkatológia sohasem volt a korai Egyház teológiájának a középpontjában. Így ír erről Dr. Louis Berkof:

✍ Azt kell mondani, hogy az Egyház történelmében sohasem volt olyan időszak, amikor az eszkatológia a keresztény gondolkozás középpontjában lett volna. Más területeknek megvolt a külön idejük, amikor fejlődtek, de ez nem mondható el az eszkatológiára. A reformáció átvette, amit a korai Egyház Krisztus visszatéréséről, a feltámadásról, és az utolsó ítéletről gondolt. Aligha lehetne azt mondani, hogy a reformáció kifejlesztette volna saját tanításait az eszkatológiára. Az eszkatológia utoljára kapott figyelmet az összes terület közül, és gyakran alárendelt helyet foglalt el a teológia tanításain belül. ⁹

A második század és a későbbi keresztény írói között hamar megjelent a millennializmus (kiliazmus), mely azt hirdette, hogy Jézus visszatérésekor újjáépül a templom. Papias, Polycarp és Irenaeus is hasonló nézeteket vallott, ami korokban igen elterjedt felfogásnak volt mondható. Origenész, alexandriai Kelemen és Augustinus már nem értettek egyet a millennializmus literalista felfogásával, elutasították azt, és úgy vélték, Jézus eljövetele után nem lesz új templom, és általában ennek a világnak is vége lesz, ezeréves uralom nélkül. Ők felismerték az új templom szellemi jelentőségét (keresztény Egyház és a hívek), de a világ végét továbbra is fizikai értelemben várták.

A Hermász pásztor (keletkezési dátuma i.sz. 85 és i.sz.140 között) tovább finomítja a Barnabás pszeudográfia által bevezetett "késedelemteológiát". A mai elvlasztó futurista teológiákkal szemben Barnabás levele és Hermász pásztor nagy figyelmet szentel Jeruzsálem pusztulásának, de az eljövétel idejét már a saját nemzedékükbe helyezik át. Nekik még nem volt szükségük harmadik újjáépített jeruzsálemi templomra, mert elfogadták, hogy annak lerombolása Jézus jóslatának beteljesülését jelenti. Ezért is gondolták, hogy az idő nagyon közel van. Ahogyan távolodunk az apostolok nemzedékeitől, Jeruzsálem pusztulásának egyre kisebb jelentőségét látjuk, hiszen a világ állt, Jézus nem tűnt fel a fellegekben - tehát nem történt semmi. A preteristák úgy gondolják, a hiba hibát szült, melyet a későbbi generációk minden kétely nélkül fogadtak el és adták tovább.

De miképp lehetséges ekkora hiba a Szent Szellem vezette Egyházban? A preterizmus nem tartja óriási hibának ezt, inkább tévedésnek, melynek alapját soha senki sem vizsgálta, éppen a hagyományokban való túlzott bizalom miatt. Mivel az Egyház fő üzenete az evangélium, a megváltás, ezért ez a hiba semmiképpen sem végzetes, de ahhoz elég jelentős, hogy megossza az Egyházat és hamis reményeket tápláljon. A mai Egyház mindenképpen másolja valamilyen szinten a biblia egyházfelépítést, holott teljesen egyértelmű, hogy az még apostoli tekintélyre épült. Ha figyelmesek vagyunk, a Bibliában 12-nél is több apostolt számolhatunk össze, de a 12 mindenképpen különleges volt egy dolog tekintetében, ez pedig a tanúság:

- 📖 ApCsel. 2.32 Ezt a Jézust támasztotta fel az Isten, aminek mi valamennyien *tanúi* vagyunk.
- 📖 ApCsel. 5.32 Mi pedig *tanúi* vagyunk ezeknek az eseményeknek, és tanúja a Szentlélek is, akit azoknak adott az Isten, akik engedelmeskednek neki."
- 📖 ApCsel. 10.39 Mi pedig *tanúi* vagyunk mindannak, amit ő tett a zsidók tartományában és Jeruzsálemben. Őt azonban fára feszítve megölték;

Az apostolok a kor végét lezáró nemzedék fő alakjai, Jézus, mint sarokkő mellett az ő tekintélyükre és írásaikra épül az Egyház. Tanúi voltak (még Pál is, aki látomásban látta az Urat) a nagy eseményeknek, de ez már nem igaz a mai vezetőkre. Az apostolok akkor vezető tevékenységet is elláttak:

- 📖 Tit. 1.5 Azért hagyjalak Krétában, hogy rendbe hozd az elintézetlenül maradt ügyeket, és presbitereket állíts szolgálatba városonként, ahogyan *meghagytam* neked
- 📖 2Thessz. 2.15 Ezért tehát, testvéreim, álljatok szilárdan, és ragaszkodjatok azokhoz a hagyományokhoz, amelyeket akár beszédünkből, akár levelünkből tanultatok.

Elgondolkoztató, hogy a mai Egyház helyzete, megosztottsága mennyiben köszönhető annak, hogy vezetőik hibásan próbálják az akkori egyházszervezetet a mai körülményekhez hozzáerőltetni, kétséges tradíciókkal megtámogatva a leszármazást bizonyítandó. Nem csak a nagyobb egyházak, hanem a kisebbek is elkövethetik ezt a hibát. Az apostolok által vezetett korai egyházat lehetetlen elválasztani attól az eseménytől, melyet annyira vártak: Jézus második eljövételétől.

- 📖 ApCsel. 14.22 Erősítették a tanítványok lelkét, és bátorították őket, hogy maradjanak meg a hitben, mivel sok nyomorúságon át kell bemennünk az Isten országába.

Egyházi hitvallások és a hamis remények

 1Thessz. 4.17 azután mi, akik élünk, és megmaradunk, velük együtt elragadtatunk felhőkön az Úr fogadására a levegőbe, és így mindenkor az Úrral leszünk. 18 Vigasztaljátok tehát egymást ezekkel az igékkel.

¹ Lásd: a pusztító utálatosság, 44.o.

² Eusebius' Ecclesiastical History, Book 3, Ch. 7

³ The Festal Letters, Letter IV. No. 3-4)

⁴ The Festal Letters, Letter VI. No. 9-12

⁵ Pseudográfia: nem kanonizált ószövetségi vagy újszövetségi irat, melynek szerzője ismeretlen vagy bizonytalan. Teológiai kérdésekben emiatt nem döntőek, de hasznosak a kor irodalmának és történelmének megértésében. Legismertebb pseudográfiák: Énok első és második könyve, Báruch könyve, Makkabeusok könyve, Aristeás levele, Barnabás levele, stb

⁶ The Lost Books of the Bible and the Forgotten Books of Eden, Ode 22

⁷ uo., Ode 11

⁸ Against the Jews, VIII-XIII.

⁹ Systematic Theology, 1939, 662-665.o.

A kereszténység védelmében

A végidők kérdése nagyon fontos abból a szempontból, hogy értelmezése sok ellenérzést váltott ki a Föld nagy gondolkodói között is. Sokan éppen a második eljövétel "modern" magyarázatát tartották kétségesnek, és emiatt gyakran az egész kereszténység hitelét megkérdőjelezték. Amennyiben a preterizmus igaznak bizonyul, nagymértékben erősödik a Biblia szavahihetősége azok számára, akik elvetették, mint hamis ígéretek könyvét.

Bertrand Russel fő kritikája is az volt a kereszténységgel szemben, hogy mennyiben bízhatunk Jézus tanításaiban, ha a végidőkről szóló próféciai nem teljesebben be ennyi várakozás után sem. Ő így ír erről a kérdéstről:

✍ Azzal a Krisztussal foglalkozom, aki megjelenik az evangéliumokban... Itt egyesek olyan dolgokra bukkanhatnak, melyek nem tűnnek túl bölcsnek. Egyrészt ő bizonyosan gondolta, hogy a második eljövetele, felhőkben és dicsőségben, még a vele egy időben élők halála előtt megtörténik. Rengeteg vers van, amely ezt bizonyítja. Ő hitt abban, hogy eljövetele még a többség életében megtörténik. Ez volt korai követőinek is a hitvallása, mely morális tanításainak alapja is volt egyben...

Schweitzer gondolatai:

✍ A kereszténység egész története egészen a mai napig [...] eljövételének késésén, a jövőbeli parúzián, az eszkatológia elhagyásán, az eszkatológia a teológiától való elválasztásán alapul, melyek viszont elválaszthatatlanok.

Egy muszlim vélemény Jézus eljövételéről:

*✍ Máté 24:29-34. Hány nemzedék telt el azóta?
Márk 13:23-30. Hány nemzedék múlt el eddig?
Máté 10:22-23. Nem csak Izrael városain, hanem szinte az egész lakott világ városait végigjárták, és mi csak egyre várunk.
Máté 16:27-28. Vannak talán közülük, akik még ma is élnek? Nem egy kiváló példa ez a vers is arra, hogy az ember olyat tegyen Jézus szájába, amit ő nem is mondott?*

C.J. Lewis a második eljövételről:

✍ Mondj, amit akarsz, de az az igazság, hogy az első keresztények apokaliptikus hiedelmei hamisnak bizonyultak. Ez teljesen világos az Újszövetségből, ahol látjuk, hogy mindnyájan a saját életükben várták a második eljövételt. Ami még rosszabb, meg is volt rá az okuk, és ezt nagyon megdöbbenőnek találhatod. A

A kereszténység védelmében

Mesterük mondta nekik így. Ők osztották ezt a nézetet, így megteremtették saját csalódásukat. Ő többször is elmondta "nem múlik el ez a nemzedék addig, amíg mindez meg nem történik". És tévedett. Világos, hogy semmivel sem tudott többet a világ végéről, mint bárki más.

Jews for Judaism oldalon lévő kérdések és válaszok egyikéből:

✍ Kérdés: A Jelenések könyvében, Jézus megígérte, hogy hamarosan eljön. Mit jelent ez a hamarosan?

Válasz: A Jel. 22.12-ben Jézus kijelenti, hogy "íme, eljövök hamar". Isten számára, ezer év annyi, mint egy földi nap. (Zsolt. 90.4) Isten akár egy pillanatként is gondolhat örök időkre. De egy ember nem gondolhat egy napot ezer évnek, hanem csupán 24 órának. Így a "hamar" szót egy ígéretnek kell felfogni, és a legegyszerűbb földi jelentésben venni, mely a közeljövőben történik meg, különben homályos lesz és félrevezető. Jézus nem jött vissza hamar, ahogyan ígérte. Sok idő eltelt azóta, mióta ezt ígérte. Ezért, amit a Jel. 22.20-ban olvashatunk, nem más, mint hamis prófécia.

Természetesen a fenti idézetek nem igazán váltanak ki túl nagy védekezési kényszert, legtöbben legyintenek ezekre a vádakra, miközben nem veszik figyelembe, hogy az első századi hallgatóság ugyanilyen konkrét várakozással tekintett ezekre az ígérekre. Érdeemes megfontolni, hogy a preterizmus azonban egy csapásra megszüntetni ezeket a nem szűnő vádakat.

A végidő-csapda

Ha az olvasó eljutott idáig a sokszor talán száraznak tűnő biblia igehelyek erdeje után, ebben a fejezetben szakítunk ezzel, és megpróbáljuk megfogalmazni ennek az értelmezésnek az előnyeit. Számos példát találhattunk arra, hogy különösen a hívők, de talán közvetve nagy többség jövőképét meghatározza az, hogy hová helyezzük a világvége eseményét. Emlékszem arra az időre, amikor ismerkedtem a kereszténységgel. Éreztem Isten országáról, az evangéliumokról szóló tanítások erejét, de nem értettem, mi szükség a végidők folyamatos emlegetésére egyes – egyébként nagyon jóindulatú és kedves – keresztény testvérek részéről. Úgy éreztem, nekem elég az örömhír ahhoz, hogy változzak, és más életet kezdjek el élni, nincsen szükségem a végidők közelgő pusztításának fenyegetésére. Természetesen elfogadtam azt, hogy a régmúltban Isten számos pusztulást hozott, kezdve az Özönvíz történetétől Szodoma ítéletéig. A különös az volt, hogy ezek leírásának a nyelvezete megdöbbenően hasonlított a Jelenések apokaliptikus szóhasználatára. A Bibliát olvasva mindig is lenyűgöztek Jézus világos tanításai, de ugyanakkor megdöbbenem a végidőkre vonatkozó néhol igen véres jóslatain, a Jelenések könyvét nem is említve. Nem mintha különösebben kifogásom lett volna a halál utáni ítélet jogossága ellen, - mert mindig is úgy gondoltam, hogy egyszer mindenki szembenéz ezzel - , de a Jelenések csapásai, melyek megölik az emberek és elpusztítják a föld egyharmadát, nehezen megemészthetőek voltak számomra. Ezért nem is foglalkoztam a végidőkkel különösebben, és a Biblia más területeit tanulmányoztam. Előző könyvemben az arám és a Biblia összefüggésének világába tettem egy kirándulást, és ekkor kerültem szembe egy olyan magyarázattal, mely hihetetlennek tűnt, de mégis logikusnak és tisztának. A Biblia egy levél, egy üzenet, melynek van egy elsődleges címzettje, és vannak azok, akik később tanulnak belőle. Ha azonban az apostolok várakozását hamisnak tekintjük, akkor elesünk a legfontosabb tanulástól: a Isten és ember közötti szövetség helyreállításának megértésétől. Ha a kor vége (a világ vége) megtörtént, de a jövőbe várjuk, csapdába kerülünk, saját értelmezésünk csapdájába. Persze az emberben ott a félelem: mi lesz, ha mégis megtörténik, és közelgéséről nem vettünk tudomást? Erre az egyszerű válasz az, hogy elég szomorú lenne, ha életünket ez a várakozás határozná meg. Ne a félelem, vagy az eljövendő ítéletben meglakoló bűnösök iránti elégtétel irányítson bennünket, hanem Jézus azon szavai, melyeket hívőként elfogadtunk, nem hívőként esetleg megfontolandónak tartunk.

Ha a jövőt nyitottként és kihívásként tekintjük, nem pedig egy rövid időnek, amit valahogy ki kell még bírunk, az összes erőnket az építés-

be, és nem védekezésbe fektethetjük. Ha kitekintünk a világűrbe, óriási távlatok vannak előttünk. Ha a végidő a közelgő jövőnkben lenne, mindez, az egész univerzum csupán díszlet lenne Isten utolsó ítéletéhez. Nagyon is emberi gondolkozásunk terméke ez, ahol saját magunkat és saját időnket is kitüntetettnek szemléljük.

Mindez azt jelentené, hogy semmilyen gonddal nem kell szembenéznünk? Távolról sem, hiszen a könyv írásának idejét éppen háború zajlik Irakban. De ha azt szeretnénk, hogy a királyság jelei szemmel láthatóak legyenek, először saját magunkban kell megteremtünk Isten országát. Ha mindent egy elkövetkezendő pusztulás előjelének tekintünk, és nem megoldandó problémának, akkor végtelen fatalizmusba sodorhatjuk magunkat. Minél többen gondolják ezt, annál nagyobb a valószínűsége annak, hogy maga az ember hoz létre egy nem bibliai, hanem nagyon is emberi világvéget. Mindez más megvilágításban a világ megítélésnek kérdése is: egy velejéig romlott, menthetetlen világban élünk, vagy egy szépséggel teli, gondokkal küszködő, megmentésre érdemes Földön? Filmeken edzett fantáziánk katasztrófák tekintetében verhetetlen. Mint ha az emberi fantázia valamilyen különös módon élvezetét lenné a szélesvásznú apokaliptikus képekben, bizonyítékok erre a katasztrófafilmek sikere, az USA-ban is oly népszerű végidőkről szóló regénysorozatok. Kétségtelen, hogy mai tudásunk szerint a Nap halálakor Földünk megsemmisül, kozmológiai értelemben tehát nagyon valószínű az Apokalipszis képe. De egyáltalán nem mindegy, hogy minderre évmilliók során, vagy éveken belül kerül sor. Az sem mindegy, hogy a Szentírás egy fizikai világvégeről beszél, vagy pedig korszakok váltásáról.

Gyakran hallani keresztényektől, hogy a világ küzdelem Isten és Sátán között. A kérdés azonban az, hogy valóban ez az evangélium üzenete – hogy ha nem szeretjük Istent, akkor szörnyű pusztulással bünhődünk? Hogyan is lehetne a szeretetet félelemkeltésen keresztül kifejezni? János azt mondja, a szeretetben nincsen félelem, aki pedig fél, az nem lett teljessé a szeretetben. A preterizmus szerint nem kell senkit sem meggyőznünk a világvégeről, nem kell senkit sem megmentenünk tőle. Ez már mögöttünk van. Ehelyett tehetjük azt, amiről az evangélium beszél: szeressük Istent és embertársainkat, és ebben a fizikai világban tegyünk meg mindent, amit lehet.

Ez egy javaslat, talán megfontolásra érdemes. A hívő emberek részére valószínűleg nagyobb jelentőségű a megfontolása, de mások részére is ajánlott. A Biblia kétségtelenül egy különleges könyv, melynek jóslatai egyre nagyobb számban látszanak beteljesülni. Prófétikus könyvből talán egyszer újra az lehet, aminek eredetileg is írták.

📖 2Tim. 3.16 A teljes Írás Istentől ihletett, és hasznos a tanításra, a feddésre, a megjobbításra, az igazságban való nevelésre; 17 hogy tökéletes legyen az Isten embere, minden jó cselekedetre felkészített.

Hátramaradt kérdések

Lesz-e harmadik templom?

Sokan úgy gondolják, hogy a harmadik templom felépül. A Máté 24-es versek értelmezésénél beszéltünk a pusztító utálatosságról, de tegyük fel, hogy a zsidók mégis felépítik a közeljövőben a harmadik templomot. Milyen következményei lennének ennek? Mivel maguk a zsidók sem értenek egyet azzal, hogy hol, mikor, milyenre kellene felépíteni (sőt sokan ellenzik), tehát megvalósulása kétséges. De ha fel is épül, nem lesz akkora jelentősége, mint azt sokan gondolnák. Ugyanis csak akkor számít valamit az eszkatológia szempontjából, ha jön az Antikrisztus, "beleül" és hamarosan folytatódna a végidők többi eseménye. Ha ez nem történik meg, nem lesz jelentősége, a zsidók építettek egy újabb templomot, ezzel újra kinyilvánítják még konkrétabb formában, hogy elvetették Jézust, mint Messiást.

A templom újjáépítésének gondolata nem új. Flavius Claudius Julianus császár i.sz. 363-ban megpróbálta újjáépíteni a zsidók templomát. A zsidók lelkesen támogatták a tervet, melyet Britannia kormányzójára bízta, Antióchiai Alypusra, aki Júdeaába utazott. Az építkezést tűzfelhő szakította meg, egyesek felgyülemelő gázok robbanásáról beszélnek, mások Isten haragjáról, de a tény az, hogy az építkezés abbamaradt.

Ami fontosabb, egy kereszténynek nagyon is kétséges, hogy helyesebb támogatnia egy ilyen tervet, márpedig sokan ezt teszik. Miért? Jézus már feláldozta magát és megszűntek a véráldozatok. Nincs szükség újabbakra (Róm. 3.25, 1Jn. 2.2). A Biblia sehol sem állítja, hogy egy újabb templomot kellene felépíteni. Egyetlen ilyen vers sincsen a Bibliában, ahol Jézus vagy az apostolok egy újabb templom felépítéséről beszélnének. Amikor Jézus a Mt 24, Lk 17-ben a templom lerombolásáról beszél, nem mondja egyetlen szóval sem, hogy a templom újra fel fog épülni. Valójában az Ószövetség is világosan megmondja, hogy Isten régebben sem volt elragadtatva a templom építésének gondolatától:

 Ézs. 66.1 Ezt mondja az ÚR: *A menny az én trónusom, a föld pedig lábam számolya.* Milyen házat akartok építeni nekem, és milyen helyen kellene tartózkodnom?

A keresztényeknek már megvan a temploma, nincs szükség épületre, áldozatra, papokra. Az Újszövetség lelki templomról beszél, melyet a keresztény hívők alkotnak. Sehol sincsen szó arról, hogy Isten újra kövekre cserélné a szíveket. A hívőkről van szó, mint a szent templom köveiről, hívőkről, mint papokról, akik lelki áldozatot ajánlanak fel.

Hátramaradt kérdések

- 📖 Ef. 2.19 Ezért tehát nem vagytok többé idegenek és jövevények, hanem polgártársai a szenteknek és háza népe Istennek. 20 Mert ráépültetek az apostolok és a próféták alapjára, *a sarokkő pedig maga Krisztus Jézus, 21 akiben az egész épület egybeilleszkedik, és szent templommá növekszik az Úrban,*
- 📖 1Kor. 3.16 Nem tudjátok, hogy ti Isten temploma vagytok, és az Isten Lelke bennetek lakik?
- 📖 1Pt. 2.5 ti magatok is mint élő kövek épüljétek fel lelki házzá, szent pap-sággá, hogy lelki áldozatokat ajánljatok fel, amelyek kedvesek Istennek Jézus Krisztus által.

Jézus sem mondja, hogy eljön az idő, amikor újra felépül a templom az imádság házaként, hanem előrevetíti azt, amiről Pál és Péter is beszélt.

- 📖 Jn. 4.21 Jézus így válaszolt: "Higgy nekem asszony, hogy eljön az óra, amikor nem is ezen a hegyen, nem is Jeruzsálemben imádjátok az Atyát.

Az a szövetség, melynek Jézus az alapköve egy külön szövetség, mely jobb ígéretek alapján kötött (Zsid. 8.1-6). Miről szól akkor Dániel próféciája?

- 📖 Dán. 9.27 Erős szövetséget köt sokakkal egy hétre, de a hét közepén véget vet a véres- és az ételáldozatnak. A templom szegélyére odakerül az iszonyatos bálvány, míg csak rá nem szakad a pusztítóra a végleges megsemmisülés.

A Dán. 9.27 vers szorosan kapcsolódik a Mt. 24.15 verssel, melynél már beszéltünk a pusztító utálatosságról, aki a templomba ül. Másrészt viszont az, hogy Dániel a heródesi templomról beszél, az is bizonyítható. A Dániel 9 részeket az első templom pusztulása után írták, mely esemény i.e. 586-ban történt (2Kir. 25.8-9, Dán. 1.1-2) Nebukadnezár parancsára. Az is bizonyos, hogy még a második templom építése előtti a szöveg, amit Dárius parancsára építettek fel és i.e. 516-ban fejeztek be a száműzetésből visszatért zsidók (Ézsd. 6.13-15). Tehát a Dániel 9 jövőbeli temploma nem más, mint a második templom, melynek bővítését Heródes kezdte el i.sz. 20-ban és i.sz. 70 előtt pár évvel készült el. Ez ugyanaz a templom, melyet Antiochus Ephiánész megszentelt, és ugyanaz, melyről az Újszövetség is sokszor beszél:

- 📖 Jn. 2.20 Ezt mondták rá a zsidók: "Negyvenhat esztendeig épült ez a templom, és te három nap alatt felépítet?"
- 📖 Mt. 21.12 Azután bement Jézus a templomba, és kiűzte mindazokat, akik a templomban árusítottak és vásároltak, a pénzváltók asztalait és a galamb-árusok székeit pedig felborította,
- 📖 Mt. 24.2 Ő azonban így szólt hozzájuk: "Hát nem látjátok mindezt? Bizony, mondom néktek: nem marad itt kő kövön, amit le ne rombolnának."

Mi a valószínűbb, Dániel ugyanarról a templomról beszélt, amiről Jézus prófétált, melyből kiüzte a pénzváltókat, előrevetítve hamarosan bekövetkező ítéletét, vagy az, hogy Dániel, kihagyva ezt a templomot, egy jövőbeli harmadikról szólt?

A 2Thessz versek tekintetében pedig szintén nem esik szó sem harmadik, sem újjáépített templomról, egyszerűen csak "Isten temploma". Másrésztől figyeljük meg, kinek szóltak a szavak:

📖 Thessz. 2.4 Ez majd ellene támad, és fölébe emeli magát mindennek, amit istennek vagy szentnek mondanak, úgyhogy beül az Isten templomába is, azt állítva magáról, hogy ő isten. 5 Nem emlékeztek rá, hogy még amikor nálatok voltam, *megmondtam nektek* mindezt? 6 *És azt is tudjátok*, hogy mi tartja vissza most még, hogy csak a maga idejében jelenjék meg.

Pál a thesszaloniki gyülekezet keresztényeihez beszél, akik szemlátómást már korábban is hallottak a törvénytípróról, sőt a versből megtudhatjuk, hogy ezek a hívők tudják, hogy mi tartja vissza, mert a visszatartó egy kortárs! Ebből következik, hogy a versben megemlített templom is a heródesi templom.

Helyi ítélet?

A preterista szemlélettel találkozók első kérdései között biztosan megtalálható az, hogy miért lenne Jeruzsálem i.sz. 70-es lerombolása világméretű ítélet? Hiszen az Írás megemlíti Tíruszt, Szodomát, Ninivét, Etiópia királynőjét is, akik jelen lesznek az ítéletkor. Nem is beszélve arról, hogy az Újszövetség leveleinek jó része távoli, kis-ázsiai gyülekezeteknek íródott, melyek olyan távol helyezkedtek el Jeruzsálemtől, hogy a római ostrom nem sok hatással volt rájuk. Ezért gyakran levonják a logikusnak látszó következtetést: Jeruzsálem pusztulása nem lehetett a világ vége, hanem bármilyen szörnyűségek történtek a háborúban, mégis csak egy helyi esemény volt. Ha visszalapozunk a A föld kereskedői és királyai - Jel. 18.9-11 c. fejezethez¹, láthatjuk, hogy ugyanazzal a logikával van dolgunk. A mai kissé realista felfogás nem veszi figyelembe azt a tényt, hogy az ószövetségi Izrael, annak fővárosával, Jeruzsálemmel a világ teológiai középpontja. Hiszen Izrael nem volt más, mint Isten kiválasztott szövetségese:

📖 2Móz. 19.6 *Papok királysága* és szent nép lesztek. Ezeket az igéket kell elmondanod Izráel fiainak.

📖 Zsolt. 41.12 *Abból tudom meg, hogy kedvelsz, ha nem ujjonghat rajtam ellenségem*

Hátramaradt kérdések

Jézus azt mondja, hogy a végidőt megelőzi az, hogy üzenetét az egész világon terjesztik:

📖 Mt. 24.14 Isten országának ezt az evangéliumát pedig hirdetik majd az egész világon, bizonyságul minden népnek; és akkor jön el a vég.

Láthattuk a kis apokalipszist részletező fejezetekben, hogy itt Jézus Jeruzsálem pusztulásáról beszél. Miért kellett volna bizonyságul hirdetni minden népnek, ha ez az ítélet csak egy helyi ítélet lett volna? A Az egész világon - Mt. 24.14 c. fejezetben² olvashattuk, hogy ez az Írás szavai alapján már megtörtént. Éppen az a vers előtt, melyben Jézus kinyilvánítja, hogy az itt állók közül többen megmaradnak és meglátják őt eljönni, tudjuk meg az is, hogy eljövételkor "megfizet mindenkinek" (Mt. 16.27-28). A Jelenések könyvében azt olvashatjuk, hogy Jézus ítélete, amikor "megfizet mindenkinek cselekedetei szerint" hamar bekövetkezik. Péter is elég világos abban, hogy mikor következik be ez az ítélet:

📖 1Pt. 4.17 Mert itt van az az idő, amikor elkezdődik az ítélet az Isten háza népén. Ha pedig először rajtunk kezdődik, akkor mi lesz a vége azoknak, akik nem hisznek az Isten evangéliumában?

Vegyünk egy konkrét példát. Pál írja a thesszalóniki gyülekezetnek:

📖 1Thessz. 5.1 Az időpontokról és alkalmakról pedig nem szükséges írnom nektek, testvéreim, 2 mert ti magatok is jól tudjátok, hogy az Úr napja úgy jön el, mint éjjel a tolvaj. 3 *Amikor azt mondják: Békesség és biztonság, akkor tör rájuk hirtelen a végső romlás, mint a fájdalom a várandós asszonyra; és nem fognak megmenekülni.*

Milyen romlással, fájdalommal lenne dolga a távoli thesszalóniki gyülekezetnek? Ha az utolsó verset figyelmesen olvassuk, láthatjuk, hogy itt nem a thesszalónikaiakra leselkedő fizikai veszélyről, hanem Jeruzsálemre váró ítéletről beszél Pál többes szám harmadik személyel. "Tör rájuk", "nem fognak megmenekülni". Nekik éppen azért kellett ébernek lenniük, hogy felismerjék az esemény jelentőségét "ne aludjunk" írja a 6. versben. Nem sokkal később a hit fegyvereiről beszél, amelyek szellemiek. Pontosan attól óvja a gyülekezeteket, mely a preterizmus szerint mégiscsak bekövetkezett: a legtöbben nem ismerték fel az esemény jelentőségét. Nem véletlen, hogy a Jelenések már szigorú kritikákat is tartalmaz a gyülekezetek számára.

📖 Jel. 3.1 A szárdiszi gyülekezet angyalának ír meg: ezt mondja az, akinél az Isten hét lelke és a hét csillag van: Tudok cselekedeteidről, hogy az a neved, hogy *élsz, pedig halott vagy.*

Fizikai pusztulásról Jézus csak Jeruzsálemmel kapcsolatban beszél:

📖 Lk. 19.41 Amikor közelebb ért, és meglátta a várost, megsiratta [...] 43 Mert jönnek majd reád napok, amikor ellenségeid sáncot húznak körülötted, körülzárnak, és mindenfelől szorongatnak; 44 földre tipornak téged és fiadat, akik benned laknak, *és nem hagynak belőled követ követőn*, mert nem ismerted fel meglátogatásod idejét.

De mit kezdhetünk Tírusz, Szodoma és Sába királynővel, hogyan kerülnek ők Jeruzsálem i.sz. 70-es ostromához? Emlékezzünk vissza arra, hogy Jézus egyértelműen több bűnt tulajdonít a városnak, mint amennyit az a nemzedék követett el:

📖 Mt. 23.31 Így magatok ellen tanúskodtok azzal, hogy *fiai vagytok a próféták gyilkosainak*.
 📖 Mt. 23.35 hogy *rátok szálljon minden igaz vér, amelyet kiontottak a földön, az igaz Ábel véretől Zakariásnak, a Barakiás fiának véréig*, akit a templom és az áldozati oltár között gyilkoltatok meg. 36 Bizony, mondom néktek: mindez megtörténik ezzel a nemzedékkel."

Ábel véretől kezdve minden ártatlan számon kért Jézus a zsidóktól, méghozzá a saját nemzedékének zsidóitól. Szó sincsen tehát egy helyi ítéletről, a város megfizetett az összes elkövetett bűnért a világ teremtése óta. Milyen szellemi eseményeket láthatott egy átlagos zsidó Jézus Krisztus kereszthalálakor? A legtöbben csak egy tanítót, aki emberként halt meg. Senki sem látta Jézus alászállását a Hádészba, senki sem látta azt, amikor feltámadt. A történelem csak annyit lát i.sz. 70-ben is, amennyi az emberi szem által látható volt: zsidók százezreinek halálát és a város pusztulását. De a fizikai valóság mögött ebben az esetben is nagy jelentőségű szellemi események történtek: pontosan azok, melyeket Jézus megjövendölt az első századi nemzedék idejében. Figyeljük meg a vitatott versek pontos szövegét:

📖 Lk. 11.31 Dél királynője feltámad az ítéletkor *e nemzedék férfiival*, és elítéli őket, mert ő eljött a föld végső határáról, hogy meghallgassa Salamon bölcsességét; de íme, itt nagyobb van Salamonnál. 32 A ninivei férfiak feltámadnak az ítéletkor *ezzel a nemzedékkel*, és elítélik, mert ők megtértek Jónás prédikálására; de íme, itt nagyobb van Jónásnál.

Az "e nemzedék" pontos jelentését a 30.vers mondja meg, ezen a nemzedéken azt kell érteni, melyben Jézus jellé lett, míg Jónás az ő idejében, Jézus pedig az első század zsidóinak. Annak a nemzedéknek adott meg Jónás jele, azaz a feltámadás. Ugyanez a nemzedék volt része az ítéletnek, nem pedig a miénk, majd 2000 évvel később.

Túlzott racionalizmus?

Gyakran illetik a preterizmust azzal, hogy létezése tulajdonképpen az ember túlzott racionalizmusának köszönhető, tehát tulajdonképpen üres emberi okoskodás. Sokak szerint az Írás emberi elmével való vizsgálata nem helyénvaló, és nem emberi logika szerint kell értelmezni. "Az én utaim nem a ti utatok" - hallhatjuk gyakran. De miért jelentené ez azt, hogy Isten embereknek szánt üzenetét ne józan emberi gondolkozásra alapozta? A Szent Szellem vezetése a megértésben nem feltétlenül egy misztikus látomást jelent, hanem a megértés pillanatát, amikor a helyére kerül egy-egy ige értelme. Emlékezzünk, Jézus is magyarázattal érte el azt, hogy a tanítványoknak megnyíljon a szemük, azaz megértsék mondanivalóját:

📖 Lk. 24.27 És Mózesről meg valamennyi prófétáról kezdve elmagyarázta nekik mindazt, ami az Írásokban róla szólt.

Pál így beszél az értelem fontosságáról:

📖 Eféz. 1.18 És világosítsa meg *értelmeik szemeit*, hogy tudhassátok, hogy mi az Ő elhívásának a reménysége, mi az Ő öröksége dicsőségének a gazdagsága a szentek között (Károli)

📖 1Kor. 14.19 de a gyülekezetben inkább akarok öt szót kimondani értelemmel, hogy másokat is tanítsak, mintsem tízezer szót nyelveken.

János a Jelenések könyvében többször is alkalmazza az "itt a helye az értelemnek" kifejezést. Korábban említettük a béreai hívőket is, akik Pál szavait rögtön összevetették az Írásokkal, így ellenőrizve igazságát. Vítás kérdésekben érvelni kell, egy értelemre kell jutni, ahogy az apostol is javasolja:

📖 2Kor. 13.11 Végül, testvéreim, örüljétek, állítsátok helyre a jó rendet magatok között, fogadjátok el az intést, *jussatok egyetértésre*, éljétek békeségben, akkor a szeretet és a békesség Istene veletek lesz.

Sajnos sok keresztény gyülekezetben megfigyelhető az, hogy a másként gondolkozókat gyanúsán kezelik, kivetik, vagy akár a Sátán hatásának tulajdonítják a hivatalos tanítással ellentmondó gondolatokat. Ez pontosan a mai végidő várakozások miatt van, ők ezeket a régi eseményeket és körülményeket a mai időkre vetítik, ezért reagálnak más felvetésekre ilyen kritikusan és szenvedélyesen. De ha észrevesszük azt, hogy a végidőkre való figyelmeztetések arra a korra szólnak, a mai vitákat sokkal előremutatóbb módon lehetne kezelni. Bizonyos határokon belül a kereszténységnek nyitottnak kell maradnia, és írásértelmezésen keresztül

kell a vitában helytállnia, nem pedig érzelmi ráhatással és hatalmi szóval. A Biblia megfelelő értelmezésével, józan gondolkozással az igazságot kifejező vélemények úgyis megállnak, a hamisak pedig alulmaradnak.

Többszöri beteljesülés

A végére maradt ez a kérdés, hiszen nyilván vannak az olvasók között olyanok, akik azt mondják, semmi probléma azzal, hogy a preteristák elmagyarázzák az apokalipszis eseményeit, sőt, ez is csak annak a jele, hogy a történelemben egy prófécia többször is beteljesedett. Valójában ez a gondolat az alapja a történeti eszkatológiának (historicizmus), amely a Jelenések könyvét az egész egyháztörténet vázlatának tartja. Miért ne lehetne tehát mindaz, amiről a preteristák beszélnek, csak egy előképe egy jövőbeli, még hatalmasabb "világ végének"? Hiszen sokan vannak, akik felismertek Jeruzsálem i.sz. 70-es bukásában egy isteni büntetést.

Ha jobban belegondolunk, ez a logika veszélyes, hiszen bármilyen eseményre kiterjeszthető a Bibliában. Hiszen Jézus keresztre feszítését sem látta az egész világ, a többszöri beteljesedés logikáját követve miért ne gondolhatnánk, hogy ez az áldozat csak árnyéka volt egy jövőbeli hatalmasabb áldozatnak? Vagy miért ne gondolhatnánk azt, hogy a mai modern világban a klónozás segítségével még tökéletesebb Messiást alkothatunk, ahogyan ezt némely szekta komolyan is gondolja. Így ír a Biblia próféciaíróiról James Stuart Russel 1878-ban:

- ☞ *Egy szikrányi bizonyíték sincsen arra, hogy az apostolok és a korabeli keresztények bármiféle kétszintű beteljesedésre gondoltak Jézus végidőkre vonatkozó jóslataiban. (A Parúzia, 545.o.)*
- ☞ *Dupla, tripla, többszörös beteljesedéseket kell figyelniünk a próféciaikon belül, próféciaikat a próféciaokban, misztériumokat a misztériumokban, vagy ésszerű módon egyenes választ várunk egyenes kérdéseinkre? Lehet bárki is biztos az Írás jelentésében, ha az annyira rejtélyes és homályos lenne? Ez lenne az a mód, ahogyan a Megváltó beszélt a tanítványokhoz, hogy életük végéig keresgéljenek egy labirintusban, kísértetiesen utalva a ptolemaioszi asztronómiára - "Mellékkör a körben, gömb a gömbben?". Egy ennnyire félreérthető kinyilatkoztatás aligha nevezhető kinyilatkoztatásnak, hanem egy delfoi jóslatra, vagy szibillára hasonlítana, semmint Jézus világos beszédeire, amit a nép örömmel hallgatott. (A Parúzia, 545.o.)*

*Unam quandam ac certam et simplicem sententiam ubique
quaerendam esse. (Melanethon)*

azaz az Írást értelmezve mindig egyetlen világos és egyszerű jelentést kell figyelembe venni.

¹ Lásd: 181. o.

² Lásd: 38. o.

Rövidítések

1Kir.:	Királyok első könyve
1Krón.:	Krónikák első könyve
1Móz.:	Mózes első könyve (Teremtés könyve)
2Kir.:	Királyok második könyve
2Krón.:	Krónikák második könyve
2Móz.:	Mózes második könyve (Kivonulás könyve)
3Móz.:	Mózes harmadik könyve (Leviták könyve)
4Móz.:	Mózes negyedik könyve (Számok könyve)
5Móz.:	Mózes ötödik könyve (Második Törvénykönyv)
Abd.:	Abdiás könyve
Dán:	Dániel könyve
Eszt.:	Eszter könyve
Ez.:	Ezékiel könyve
Ezd.:	Ezsdrás könyve
Ézs.:	Ézsaiás könyve
Hab.:	Habakuk könyve
Jer.:	Jeremiás könyve
Mik.:	Mikeás könyve
Zak.:	Zakariás könyve
Zof.:	Zofóniás könyve

1Jn.:	János első levele
1Kor.:	Korintusiakhoz írott első levél
1Pt.:	Péter első levele
1Thessz.:	Thesszaloniekhez írott első levél
1Tim.:	Timótushoz írott első levél
2Jn.:	János második levele
2Kor.:	Korintusiakhoz írott második levél
2Pt.:	Péter második levele
2Thessz.:	Thesszaloniekhez írott második levél
2Tim.:	Timóteushoz írott második levél
3Jn.:	János levele levele
Apcsel.:	Apostolok cselekedetei (Cselekedetek)
Ef.:	Efezusi levél
Fil.:	Filippiekhez írott levél
Gal.:	Galátákhoz írt levél
Jak.:	Jakab levele
Jel.:	Jelenések könyve
Jn.:	János evangéliuma
Jud.:	Júdás levele

Kol.:	Kolossabéliekhez írott levél
Lk.:	Lukács evangéliuma
Mt.:	Máté evangéliuma
Róm.:	Rómaiakhoz írott levél
Tit.:	Titushoz írt levél
Zsid.:	Zsidókhoz írott levél

A könyvben a református, a Károli és a Szent István Társulat katolikus fordítását használtam.

Irodalomjegyzék

Könyvek:

Armstrong, Karen: Jeruzsálem, egy város - három vallás
Bray, John L.: Israel in Bible Prophecy
Bray, John L.: Matthew 24 Fulfilled
Chilton, David: The Days of Vengeance
Chilton, David: Paradise Restored
Davies, Kenneth J.: Babylon, the Harlot City
DeMar, Gary: End Times Fiction
DeMar, Gary: Last Days Madness
Fadeley, Gene: Revelation: Kingdoms in Conflict
Flavius, Josephus: A zsidó háború
Flavius, Josephus: A zsidók története
Frost, Samuel M.: Misplaced Hope
Gardiner, George E.: The Corinthian Catastrophe
Gentry, dr. Kenneth Jr.: The Beast of the Revelation
Gentry, dr. Kenneth Jr.: Before Jerusalem Fell
Gombor Gábor, Kiss Ágnes: Bábel emlékei
Hailey, Homer: A Commentary on Daniel: A Prophetic Message
Holman: Holman Bible Dictionary
Ogden, Arthur M.: The Avenging of the Apostles and Prophets
Melanson, Arthur: The Second Coming - Postponed or Fulfilled?
Noe, John: Top Ten Misconceptions about Jesus' Second Coming and the End Times
Preston, Don K: Israel 1948: Countdown to Nowhere
Preston, Don K.: Who is this Babylon?
Robinson, A.T.: Redating the New Testament
Scolar kézikönyv a Bibliához
Stevens, Ed: Silence Demands a Rapture
Tacitus összes művei
Tenney, C. Merrill: Újszövetségi bevezető
Terry, Milton S.: Biblical apocalypitics

Esszék:

Bell, William H Jr: A Boat Divided against Itself Cannot Float
Benderson, Andy: The Return of Christ Fulfilled
Bray, John L.: The Silence is Deafening!
Chilton, David: Paradise Restored
Clark, Adam: Commentary on Matthew 24
Curtis, David B.: Introduction to the Revelation
Curtis, David B.: The Second Coming & Eternal Life
Curtis, David B.: The Transition Period
Curtis, David B.: Where is my Hope?

Curtis, David: Introduction to the Revelation I,II
Curtis, David: The Rapture: Physical or Spiritual?
Curtis, David: The Transition Period
Dawson, Samuel: Jesus' Teaching on Hell
Dennis, Todd: The Forty Years in Biblical Typology
Dennis, Todd: The Significance of the Number 40
Essex, John: The Problem of Evil
Fadeley, Gene: Who is the Antichrist?
Gillespie, Jack: The Millennium
Green, David. A: The Deity of Christ
Hochner, Donald: Does the Bible Teach "the Rapture" ?
Hochner, Donald: Who is Elijah the Prophet ?
Hopkins, Jim: Use of Old Testament
Institute For Biblical and Scientific Studies:
Joe Musselwhite: Living Waters
Jonsson, Carl Oloff-W. Herbst: Signs of the Last Days - When? 3.f.
Jordan, James B.: The Future of Israel Re-examined
Jordan, James B: The Abomination of Desolation
Melanson, Arthur: The Rapture
Milton, S. Terry: Apocalypse of the Gospels
Ogden, Arthur: Dating the Book of Revelation
Or Where Are The Dead?
Pasarello, Chris: The Appearing of The AntiChrist, Revealed!
Preston, Don K.: Can God Tell Time?
Preston, Don K.: How Heaven and Earth passed away?
Preston, Don K.: The Nature of the Parousia
Preston, Don K: Zechariah and the New Covenant, part 1-7
Russel, Stuart James: The Parousia in the Epistles to the Thessalonians
Silvestri, Daniel: Considerations in NT Eschatology
Siverd, Terry: Identifying Babylon in the NT
The End of the World & Bible Prophecy
Stevens, Ed: Was there a rapture in AD 70?
Tim King: In the Likeness of His Death
Walker, Don: The Beast of Revelation
Webb, James A.: The Role of the Adversary
Woodrow, Ralph: Daniel's 70 Week - Future or fulfilled?
Woodrow, Ralph: Matthew 24 - Future or fulfilled?

Internet:

Preterist Archive - <http://www.preteristarchive.com>
Planet Preterist - <http://www.planetpreterist.com>
Crosswalk Bible Study Tools - <http://bible.crosswalk.com>
Berean Bible Church - <http://www.bereanbiblechurch.org/home.htm>
Eschatology.COM - <http://www.eschatology.com>
Living Presence - <http://www.presence.tv>
Pantelism Covenant Eschatology - <http://pantelism.com>
PreteristVision - <http://www.preteristvision.org>
Preterist Cosmos - <http://www.strato.net/~dagreen/pretcosmos.html>
International Preterist Association - <http://www.preterist.org>
Tentmaker - <http://www.tentmaker.org/>
Preterism and Prophecy - <http://www.ecclesia.org/truth/preterism.html>
The Parousia - <http://www.preteristarchive.com/Books/russell.html>

Feliratkozás a magyar nyelvű levelezőlistára:

Küldjön egy email-t a következő címre:
pretlista-subscribe@yahoogroups.com

Honlap:

<http://www.babelemlekei.hu>